١٩٠٣

لێکدانەوەی دانیشتنەکانی کۆنگرەی دووەمی حزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا

بەشی دووەم

موحسین کەریم

لە فارسیەوە کردوویەتی بە کوردی

١٩٠٣

لێکدانەوەی دانیشتنەکانی کۆنگرەی دووەمی حیزبی کرێکاری سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا

بەشی دووەم

له بڵاوکراوەکانی (ڕەوتی کۆمۆنیست) تشرینی دووەم ١٩٩٠

سەرنج:

ئـەم نامیلکەیـەی بەردەستتان کـە لەدانیشتنی (هەشتەم) ی کۆنگرەوە دەست پـێ دەکات تـا دانیشـتنی (نۆزدەیـەم) بەشـێکە لـە بەرگـی دووەمـی هەمـان نامیلکـە کـە لەدانیشتنی(هەشتەم) ەوە دەست پێدەکات تـا دانیشتنی (بیست ویەکـەم) ی کۆنگـرە. ئەگەرچـی هاورێـی وەرگێـڕ هەڵساوە بـە وەرگێڕانـی تـەواوی بەرگـی دووەم، بـەڵام بـە پێـی پێویست لـە ئێستادا تەنها ئـەم بەشـەمان بـە پێویست زانـی بـۆ بڵاوکردنـەوە.

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوە
تشرینی دووەم ١٩٩٠

ووتەیەکی پێویست:

ئەم کتێبەی بەردەستتان ساڵی ١٩٨٩ لە فارسیەوە وەرم گێڕایە سەر زمانی کوردی، لەسەر داوای ڕابەڕایەتی ڕێکخراوی (ڕەوتی کۆمۆنیست). وەکو لە سەرنجی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ڕەوتی کۆمۆنیستدا هاتووە، من سەرجەم بەشی دووەمی دانیشتنەکانی کۆنگرەی دووەمی سۆشیال-دیموکراتەکانی ڕوسیام وەرگێڕابوە سەر زمانی کوردی، بەڵام ئەوان تەنها ئەو بەشەیان بە پێویست زانی بۆ ئەو ڕۆژگارە کە لێرەدا بڵاوکراوەتەوە. دوای ساڵانێکی زۆرو کاتێک بە ڕێکەوت کتێبەکەم کەوتەوە بەردەست، ئەوە هات بە خەیاڵمدا کە دووبارە چاپی بکەمەوەو ئەو هەڵەو کەموکوریەشی کە لەوکاتەدا و بەپێی ئاستی شارەزانیم لە زمانی فارسی و شێوازی نوسیندا ڕوویان دا بوو، ڕاست بکەمەوە. بەهۆی ئەوەی ئەو بەشەی وەرگێڕدراوەکە کە چاپ نەکرابوو، فەوتابوو وە بەهۆی سەرقاڵی ژیان و کاروباری سیاسیەوە فرسەتی دوبارە وەرگێڕانیم نەبوو، بۆیە تەنها بەم بەشە چاپکراوە قایل بووم و دوبارە دەستم کردەوە بە ئامادەکردنی بۆ چاپ.

ئەوەی دەبێ بیڵێم ئەوەیە کە کۆمەڵێک هاوڕێ و دۆست لەگەڵ مندا ئەرکیان کێشاوە تا ئەم کتێبە بکەوێتە بەردەستی ئێوە. بێجگە لەو هاوڕێیانەی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ڕەوتی کۆمۆنیست کە لەو هەلومەرجە پڕ لە مەترسیەدا هەستاون بە تایپکردن و چاپکردنی کتێبەکە، هاوکات لە نوسینەوەی دەقە وەرگێڕدراوەکاندا و ئامادەکردنی بۆ تایپکردن، هاوڕێ (عادل عوسمان) ئەو ئەرکەی لەئەستۆ گرت. مانای هەندێ ووشەی فارسی یان دەستەواژە کە بۆم ڕوون نەبوە هاوڕێ (نادر عبدالحمید) هاوکاری کردووم. لەکاتی دوبارە نوسینەوەی بە کۆمپیوتەر، هاوڕێیان (نەغەدە عوسمان) و (تاڵیبی خەیات) ئەو ئەرکەیان خستە سەرشانی خۆیان.

بۆئەوەی لەڕووی زمان و وەرگێڕانەوە زیاتر پوختی بکەمەوە، خۆم دوبارە بە وەرگێڕانەکەدا چوومەتەوەو لەڕووی وەرگێڕان و شێوازی نوسینەوە هەوڵم

داوە، بەپێی شارەزایی خۆم، ڕەچاوی ڕێنوسی تازەی زمانی کوردی بکەم. لەم کارەشمدا هاوڕێ (فەرزانە علی) لەڕووی هەندێ ووشە و دەستەواژەی فارسی هاوکاری کردووم . هاوڕێ مەحمودی حەلاق هەڵەچنی هەموو کتێبەکەی لە ئەستۆ گرتوە. هاوڕێ سەلاح فەتحولاش دیزاینی کتێبەکەی کردوە.

بەمجۆرە ئامادەکردنی ئەم کتێبە و پێشکەشکردنی بەئێوەی خۆشەویست بەرهەمی ڕەنج و هەوڵێکی گشتیەو من لێرەوە سوپاسی یەک بەیەکیان دەکەم کە کارەکەیان لەگەڵدا تەواوکردم.

موحسین کەریم

ناوەڕاستی حوزەیران(جون)ی ٢٠٢١

پێشەکی

کۆنگرەی ١٩٠٣ جێگایەکی گرنگی هەیە لە مێژووی بەرینبوونەوە و کامڵ بوونی مارکسیزمی شۆڕشگێر نەک هەر لە ڕوسیادا، بەڵکو لە ئاستی نێونەتەوەییشدا. ئەو ڕوداوانەی کە ڕوویانداو ئەو قسەوباسانەی کە لە کۆنگرەدا کران، سەرەڕای بایەخێک کە لە ڕێچکەی شکڵگیری و گەشەی بەلشەفیزم لە ڕوسیادا هەیبوو، بەڵام ئێستاش دەتوانێت سەرچاوەی چەندین ئەزمونی بەنرخ بێت بۆ کۆمۆنیستەکان. لینین لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا «هەنگاوێک بۆ پێشەوە، دووهەنگاو بۆ دواوە»، بایەخی ئەم کۆنگرەیە و ئەو بابەتانەی کە تیایدا خراونەتەڕوو، شیدەکاتەوە. لە پێشەکی ئەم کتێبەدا پێداگری لەسەر دوو ئاکامی بنەڕەتی کۆنگرە دەکات. یەکەم: دابەشبوونی حیزب بۆ زۆرینە «بەلشەفیەکان» و کەمینە «مەنشەفیەکان». واتە دابەش بوونێکی نوێ کە سەرتاپای ڕیزبەستنەکانی پێشووی ناو سۆشیال دیموکراسی ڕوسیای خستە ژێرسێبەری خۆیەوە. دووەم: ئەو گفتوگۆیەی کە سەبارەت بە بنەماکانی ڕێکخستنی حیزب و بەتایبەتی لەسەر بەندی یەکەمی پەیڕەوی ناوخۆ دەربارەی پێناسەی ئەندامی حیزب ڕووی دا. ئەم قسەوباسە گرنگانە لە پەیوەند بە ڕوون کردنەوەی دانیشتنەکانی کۆنگرەی دووەم، بە ووردترین شێوە و لەسەر زمانی خودی قسەکەران و بەشداربووانی کۆنگرەوە خراونە تەڕوو.

لینین دەربارەی بایەخی ئەم بابەتەی ئێستا دەنووسێت:

قسەوباسەکانی کۆنگرەی حیزب ڕەنگدانەوەی بارودۆخی ڕاستەقینەی حیزبی ئێمە، ڕەنگدانەوەی بۆچوونەکان، مەیلەکان و هەموو ئەو نەخشانەیە کە لەلایەن خودی بەشداربووانی بزوتنەوەکەوە خراونەتەڕوو کە ڕەنگدانەوەی وورده جیاوازییە سیاسیەکانی ناو حیزب دەخاتەڕوو، کە نیشاندەری هێزی ڕێژەیی ئەوان و پەیوەندیە ناکۆکەکانی نێوان ئەوان و خەباتیانە، هەروەها ڕەنگدانەوەیەکی کەم وێنەیە و لەبارەی دەقیق بوون، کامڵ بوون، گشتگیربوون، دەوڵەمەند بوون و جێی متمانەبوونەوە، بێ هاوتایە. ئەو قسەوباسانەی کۆنگرەی حیزب و تەنها ئەو قسەوباسانەیە پیشانمان ئەدات کە تا چ

ڕادەیەک لە ڕاستیدا توانیومانە پاشماوەی پەیوەندیە کۆن و دەستەگەرییەکان پاک بکەینەوە و پەیوەندیەکی یەک پارچەی مەزنی حیزبی لە جێگەیدا دابنێین. هەرکەسێکی حیزبی، ئەگەر بیەوێت هوشیارانە لەکاروبارەکانی حیزبەکەیدا بەشداری بکات، پێویستە لەسەری کە ڕەوتی کۆنگرەی حیزبمان بە وردی هەڵبسەنگێنێت.

یەکەم کۆنگرەی حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراسی ڕوسیا لە ساڵی ١٨٩٨ تەنها بە بەشداری ٩ کەس لەشاری «مینسک» گیرابوو. ئەم کۆنگرەیە لەباری عەمەلیەوە لە دابین کردنی یەک پارچەیی و شکڵ پێدانی ڕابەری و ڕێبازێکی یەکگرتووی حیزبی ناکام مایەوە. لەساڵەکانی پاش کۆنگرەی یەکەمدا چەندین گروپی جۆراوجۆری سۆشیالیستی کە لە کرێکاران و ڕۆشنبیران پێک هاتبوون لە ناوچە جیاوازەکانی ڕوسیای تزاری و هەروەها لەدەرەوەی وولاتیش لەنێوان پەنابەرەکاندا پێک هات. چالاکی سیاسی ئەم گروپانە لەژێرسایەی هەلومەرجی داپلۆسین و سەرکوتگەری تزاردا، بە کەمترین هاوکاری و بەشێوەی سەرەکی لەسەر بنەمای ڕێبازو ڕابەری محەلی دا ئەنجام دەدرا. لەڕاستیدا هەر گروپە کەم وزۆر بەشێوەی سەربەخۆ لەوانی تر کاری دەکرد. ئەم تایبەتمەندییە پرش وبڵاو و دەستەگەرییە نەک تەنها لە بەرانبەر سەرکوتی پۆلیسی سیاسی تزاردا گروپەکانی بەتوندی تووشی زەربەخواردن کردبوو، بەڵکو ڕێک لەناسکترین هەل ومەرجدا، پرۆلیتاریای ڕوسیای لە ڕابەرییەکی یەکگرتوو و پەیگیر لە خەباتی چینایەتی و پێشڕەوایەتی کردنی بزووتنەوەی هەمەلایەنەی دژی تزاریزمدا بێ بەش دەکرد.

لەم سەردەمەدا مارکسیستەکان لە خەباتدا دژ بە ئیکۆنۆمیزم کەم تا زۆر سەرکەوتبوون. (هەرچەندە هەروەک لەم کتێبەشدا دەردەکەوێت، ئیکۆنۆمیزم لە کۆنگرەی ١٩٠٣دا هێشتا نوێنەران و پشتیوانانی خۆی هەیە)، بەڵام مەسەلەی بنەڕەتی لەسەر چەندێتی و چۆنێتی حیزبێک بوو کە دەبوایە پێک بێت لەگەڵ ئەو ئەرکانەی کە دەبوو حیزب لە بەردەم خۆیدا دایبنێت. لینین لە نوسراوی خۆی «دەبێ چ بکرێت»دا، بە ڕۆشنی لەم مەسەلەیە دوابوو. ئەو خوازیاری حیزبێکی بەتوانا، خاوەن دیسپلین و یەکجێی پێکهاتوو لە «شۆڕشگێڕانی پیشەیی» بوو. ئەم فکرەیە ڕێک بەرامبەر بە بیرکردنەوەی تاک گەرایی ئانارشیستەکان و ئەوکەسانەش بوو کە حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتیان وەکو حیزبێک دەهاتە بەرچاو لەشێوەی حیزبە چەپەکانی ئەوروپای ڕۆژئاوا، بە کارکرد و ڕەوشتی پارلەمانتاریستیەوە.

یەکلاییکردنەوەی ئەم مەسەلەیە بەکردەوە دەکەوتە سەر کۆنگرەی دووەم.

لەنێوان دەستەو گروپە مارکسیستەکاندا پێویستیی بەستنی کۆنگرە بەڕادەیەکی زۆرقبوڵ کرابوو. لە تشرینی یەکەمی ١٩٠٢دا کۆنفرانسێک لە « پسکۆف» گیراو کۆمیتەیەکی ڕێکخەری کۆنگرە کە زیاتر لەلایەنگرانی « ئایسکرا» پێک هاتبوو، هەڵبژێردرا. کۆمیتەی ڕێکخەر نوسینی بەرنامەی حیزب و ئامادەکردنی ئامادەسازیەکانی پێک هاتنی کۆنگرەی خستە بەرنامەی کاریەوە. یەکەم ڕەشنوسی بەرنامەی حیزب لەلایەن بلیخانۆفەوە ئامادەکرا کە کەوتە بەر ڕەخنەی لینین و مارتۆف. بلیخانۆف لەژێرفشاری ئەم ڕەخنانەدا ڕەشنوسەکەی خۆی دەستکاری کرد و دەقە دەستکاری کراوەکە بوو بە بنەمای قسەوباسەکانی کۆنگرە لە بڕگەی بەرنامەدا. کۆنگرە توانی بەرنامەی حیزب پەسەند بکات، بەڵام نوسین و پەسەند کردنی بەرنامە لەڕاستیدا مانای کۆتایی هاتنی جیاوازیە بەرنامەییەکان نەبوو. دواتر دەرکەوت کە مەسەلەی بنەڕەتی و تایبەتمەندیەکان و ئەرکەکانی شۆڕشی ڕوسیاو ئیستراتیژی و تاکتیکی کۆمۆنیستەکان لە خەباتدا بۆ بەئەنجام گەیاندنی سۆشیالیزم، مەسەلەیەک کە بوو بە یەکێک لەخاڵە سەرەکیەکانی جیاوازی سیاسی بەلشەفیەکان و مەنشەفیەکان، هێشتا بەشێوەیەکی لێبڕاوانە لە کۆنگرەی ١٩٠٣دا جێگای خۆی نەگرتوە و وەڵامی تەواوی پێ نەدراوەتەوە.

کۆنگرە لەڕۆژی ٣٠ تەموزی ١٩٠٣ لە برۆکسل دەستی پێکرد، بەڵام پاش هەفتەیەک بەهۆی تەنگ پێ هەڵچنینەکانی پۆلیسی بەلجیکاوە، نوێنەرەکان چوونە لەندەن و کۆنگرە لەوێ تا ٢٣ی ئاب درێژەی کێشا. دانیشتنەکانی کۆنگرە بە ڕاپۆرتی کۆمیتەی ڕێکخەر دەربارەی ڕێکخراوە بەشداربووەکان و هۆکانی بانگ نەکردنی بەشێکی تری ڕێکخراوەکان دەستی پێکرد. پاشان مەسەلەی پەیڕەوی ناوخۆ و بەرنامەی کاری کۆنگرە خرایە بەرباسەوە. وا بڕیاردرابوو کە مەسەلەی پێگەی بۆند (یەکێتی گشتی کرێکارانی یەهودی لە لیتوانیا، پۆڵەندا و ڕوسیا) کە لە کۆنگرەی یەکەم لە ساڵی ١٨٩٧یشدا بەشدارییان کردبوو، بخرێتە سەرەتای بەرنامەی کارەکانی کۆنگرەوە. لینین لەو ڕوانگەیەوە کە پێی وابوو پێش ئەوەی بچنەسەر وەڵام دانەوە بە پێداگرتنە تازەکانی بۆند بۆ دامەزراندنی پەیوەندیەکی فیدراڵی لەنێوان بۆند و بەشەکانی تری حیزبدا، هیچ مەسەلەیەکی دیکە بەدروستی ناتوانرێت هەڵبسەنگێنرێت، بۆیە لەم هەنگاوە پشتیوانی دەکرد. بۆند لەوکاتەدا خاوەنی ئۆتۆنۆمی بوو لەناو حیزبدا، بەڵام نوێنەرەکانی لەسەر ئەوە سووربوون کە بۆند دەبێت وەکو نوێنەری هەموو پرۆلیتاریای یەهود بەفەرمی بناسرێت و پەیوەندیەکەی لەگەڵ حیزبدا لەسەر بنەمای فیدراڵی دابمەزرێت. پاش قسەوباسێکی دوور و

درێژ، بڕگەی پێگەی بۆند تەنها بە پێشکەش کردنی بڕیارنامەیەکی گشتی کۆتایی هات، بەڵام چارەسەری بەکردەوەی مەسەلەی بۆند درایە دەست ئەو باسانەی پەیوەندیان بە ڕێکخستنەوە هەبوو. زۆر لە قسەکەران ئەم خواستە ناسیونالیستیەی بۆندیان مەحکوم کرد. باس و خواستێکی توندوتیژ لەسەر ئەم مەسەلەیە هاتە کایەوە و لەکۆتایدا تەنها پێنج نوێنەرەکەی بۆند بوون لە کۆنگرەدا کە دەنگی «بەڵێ» یان دا بۆ ئەم پێشنیارە. بۆند لە ئاکامدا بەفەرمی وازی لەکۆنگرە و هەموو حیزب هێنا. دەرچوونی بۆند، کە بە درێژایی کۆنگرە لەسەر مەسەلەکانی دیکە زیاتر لەپاڵ مارتۆف و لایەنگرەکانیدا دەنگیان ئەدا، لینین و هاوبیرەکانی کردە زۆربە لە کۆنگرەدا.

بەهەرحاڵ، لەماوەی نێوان یەکەمین و دواهەمین دانیشتنەکانی تایبەت بە بۆند، چەند مەسەلەیەکی گرنگی تر چووە ناو بەرنامەی کاری کۆنگرەوە و چەند خاڵێک بە قازانجی باڵی ئۆپۆرتۆنیست لە کۆنگرەدا پەسەند کرا، لەوانە بەتایبەت دەکرێت هێما بە بەندی یەکەمی پەیڕەوی ناوخۆی حیزب بکرێت. دوو فۆرمۆڵبەندی پێشنیارکراو لەبەردەم کۆنگرەدا هەبوو. فۆرمۆڵبەندی لینین بەم جۆرە بوو: «ئەندامی حیزب کەسێکە کە بەرنامەی حیزبی قبوڵە و چ لە باری داراییەوە و چ لەڕێگەی بەشداری کردنی ڕاستەوخۆی لە یەکێک لە ڕێکخراوەکانی حیزبدا، یارمەتی حیزب ئەدات». ئەڵتەرناتیفی مارتۆفیش بەم جۆرە بوو: «ئەندامی حیزب کەسێکە کە بەرنامەی حیزبی قبوڵ بێت، یارمەتی دارایی حیزب ئەدات و لەژێرچاودێری یەکێک لە ڕێکخراوەکانی حیزبدا هاوکاری حزب دەکات». لە سەرەتادا جیاوازی نێوان ئەم دوو فۆرمۆڵبەندیە زیاتر سەر زارەکی دێتە بەرچاو، بەڵام لە ڕێچکەی پشتگیری هەردولادا لەم دوو پێشنیارە بەڕۆشنی ئەوە دەرکەوت کە باس لەسەر دوو جۆر خاڵی دەست پێکردنی تەواو جیاوازە لە دیاری کردنی سیفەت و تایبەتمەندیە بناغەییەکانی حیزبێکدا کە خەریک بوو پێک دەهات. ئەم باسە بووە تەوەری قسەوباسەکانی کۆنگرە و هەروەک دەزانین فۆرمۆڵبەندی لینین دەربارەی بەندی یەکەمی پەیڕەوی ناوخۆی حیزب لە کۆنگرەدا پەسەند کرا. باسێکی توند و گەرم وگوڕیش لەمەڕ هەڵبژاردنی ئەندامانی ئۆرگانە ناوەندی و سەرەکیەکان حیزب هاتە ئاراوە. لینین خوازیاری ڕابەرییەکی یەکجێ و چالاک بوو، بەڵام نەیارەکانی بەتایبەت مارتۆف باسەکەیان تا ئاستی بابەتی شەخسی هێنایەخوارەوە. لەوانە مارتۆف ڕایگەیاند کە لەبەرئەوەی کۆنگرە هەر(٦) ئەندامە پێشووەکەی دەستەی نوسەرانی پێشووی « ئایسکرا» ی لەجێگای خۆیدا نەهێشتۆتەوە، بەشداری ناکات لە دەستەی نوسەراندا. هەر بەوەندەی کە کەوتە پێگەی

کەمایەتیەوە، لینین و لایەنگرانی بەوە تاوانبارکرد کە لە حیزبدا «حکومەتی سەربازی»یان ڕاگەیاندوە. قسەکانی لینین لە وەڵامی مارتۆف دا چەندین جار لەلایەن ئامادە بووانی لایەنگرانی کەمایەتیەوە بڕدرا. لینین لە وەڵامدا ڕایگەیاند کە ئەگەر مەبەست لەم تۆمەتە خەباتی ئەوە دژی توخمە ڕاڕا و نا پەیگیرەکان و دژی ئەو نارۆشنیانەی کە لە هێڵە سیاسیەکانی ناوحیزب دا هەیە، ئەوا ئەو ئەم تۆمەتانە قبوڵ دەکات، چونکە ڕێک هەر ئەم کەم وکوڕی و دوو دڵیانە بوو کە ڕێگربوون لەبەردەم چالاکیەکانی حیزبدا. سەرکەوتنی لینین لە مەسەلەی دەستەی نوسەرانی «ئایسکرا» دا بەکردەوە بووە هۆی جیابوونەوەیەک کە بەدوای خۆیدا حیزبی دابەش کرد بە دوو بەشەوە؛ بەلشەفیک و مەنشەفیک. بەڵام ئەم سەرکەوتنە لە هەمان کاتدا کۆتایی هێنانێکیش بوو بە دەسەڵاتدارێتی پەیوەندیە فەردی و دەستەگەرییەکان لە ڕابەریی حیزبدا کە مارتۆف و هاوکارەکانی بەکردەوە خوازیاری مانەوەی بوون. کۆنگرەی دووەم لەسەر مەسەلەی یەکپارچەیی حیزب و بەدی هێنانی زەمینەی پێویست بۆ کۆتایی هێنان بە پەیوەندی و ژیانی دەستەگەری و نا حیزبیدا سەرکەوت، بەڵام لەهەمان کاتدا سەرەتای جیابوونەوەیەک بوو لەناوخۆی حیزبدا کە مۆری خۆی نا بە مێژووی کامڵ بوونی سۆشیال دیموکراسی ڕوسیاوە. کۆنگرە و پەسەندکراوەکانی کۆتایی نەهێنا بە قەیرانی حیزب و ئەو خەباتە توندوتیژە ناوخۆییەی حیزبی یەکلا نەکردەوە کە هەبوو، بەپێچەوانەوە ئەم خەباتە بەتەوژمێکی زیاترەوە بەردەوام بوو. ئۆپۆرتۆنیستەکان لەبەرانبەر بڕیارەکانی کۆنگرەدا وەستانەوە. پاش ماوەیەک بەڕاکێشانی پشتیوانی بلیخانۆف بۆ لای خۆیان کۆنترۆڵی «ئایسکرا»یان گرتە دەست. لینین و هاوبیرەکانی خەریکی ڕێکخستنی کۆمیتە حیزبیەکانی خۆیان بوون و بانگەوازی بەستنی کۆنگرەی سێهەمیان کرد (بەیاننامەی ١٩ کەسی، ئۆکتۆبەری ١٩٠٤). پاش کۆنگرە لینین داوای لە هەموو مەیلەکانی ناوخۆی حیزب کرد کە لە چوارچێوەی دەربڕینی ئازادانەی بۆچوونەکانی خۆیاندا پەیڕەوی بڕیارنامەکانی زۆربەی کۆنگرە بکەن. پێشنیاری کرد کە لەپەیڕەوی ناوخۆی حیزبدا گەرەنتی بۆ دابینکردنی ئازادی دەربڕینی بۆچوون و بڵاوکردنەوەی بۆچوونەکانی کەمایەتی بگونجێندرێت، بەڵام کەمایەتی نەیتوانی ئەم تێڕوانینە سەبارەت بە یەکێتی حیزب، کە لەسەر بنەمای سەنترالیزمی دیموکراتێک ڕاوەستاوە، تێبگەن و قبوڵ بکەن و بە تایبەتی لەگەڵ پەیڕەوی کردنی کەمایەتی لە زۆربە خۆیان نەسازاند و لە چوارچێوەی زهنیەت و پەیوەندیە دەستەگەریەکانی پێشوودا درێژەیان بە چالاکیەکانیان دا. سەرەڕای ئەمەو لەمەش گرنگتر، بەهۆی

ووردکردنەوەی سیاسەتە عەمەلیە مەنشەفیەکان لەشۆڕشی ڕوسیادا و هەڵوێستی ئۆپۆرتۆنیستی ئەم ڕەوتەو پاکانەکردن بۆسپاردنی ڕابەرایەتی شۆڕشی ١٩٠٥ بە بۆرژوا لیبراڵ، ئەم کەلێنە قوڵتر و فراوانتر بووەوە. لینین لە نوسراوی خۆیدا «هەنگاوێک بۆ پێشەوە و دوو هەنگاو بۆ دواوە» دا ئاکامەکانی کاری کۆنگرە ئاوا کۆدەکاتەوە:

« کۆنگرەی حیزبمان بێ وێنەیە و لەسەرتاپای مێژوی شۆڕشی ڕوسیادا دیاردەیەکی ناوازەیە، بۆ یەکەم جار بوو کە حیزبێکی نهێنی شۆڕشگێڕ بتوانێت لە تاریکایی کاری نهێنیەوە بێتەدەرەوەو تەواوی ڕێچکەی بزووتنەوە و کۆتایی خەباتی ناوخۆیی حیزبمان و هەموو ڕواڵەتی حیزبمان و هەریەکە لە بەشە کەم تا زۆر بەرچاوەکانی لە بواری بەرنامە و تاکتیک و ڕێکخراو پیشانی هەمووان بدات. بۆ یەکەم جار بوو کە توانیمان لە کۆت وبەندی نەریتە بێ سەرەوبەرە دەستەگەریەکان و عامیگەری شۆڕشگێڕانە ڕزگار ببین و دەیان گروپی تەواو جیاواز لەیەک جێگادا کۆبکەینەوە کە زۆرتر بەتوندی ڕکەبەرایەتیان لەگەڵ یەکدا دەکرد و تەنها هێزی باوەڕ بوو کە ئەوانی بە یەکەوە ئەبەستەوە و ئامادەبوون(لەباری پرەنسیپیەوە ئامادەبوون) هەموو وە هەرجۆرە شەخسیەتێکی گروپی و سەربەخۆیی گروپی بکەنە قوربانی یەکێتیەکی بەهێز کە بۆ یەکەم جار لەلایەن ئێمەوە بەدی هاتبوو؛ واتە حیزب. بەڵام لەسیاسەتدا قوربانی بەخۆڕایی نادرێت، بەڵکو لەجەرگەی شەڕدا بەدەست دێت، شەڕێک کە بۆ وێرانکردنی ڕێکخراوەکان بەرپاکرا کە بەناچاری لەڕادەبەدەر بێ ڕەحمانە بوو. کزەبای شێداری خەباتی ئاشکرای ئازاد، بوو بە گەردەلول. ئەم گەردەلولە هەموو وە هەرچەشنە پاشماوەیەکی بەرژەوەندیەکان و ئیحساسات و نەریتە دەستەگەریەکانی بە بێ جیاوازی لەگەڵ خۆیدا بردووە. چەندە باش بوو کە بردی ! وە بۆ یەکەم جار ئۆرگانە لێپرسراوە ڕاستەقینە حیزبیەکانی هێنایەکایەوە».

بێگومان بایەخی سەرەکی وەرگێڕانی ئەم کتێبە لەوەدایە کە کۆمۆنیستەکانی ئێران بەشێوەی ووردەکاریەکی زیاتر لەگەڵ مەسەلەکانی ساتێکی گرنگ لە شکڵ گیری مارکسیزمی شۆڕشگێڕ و زەمینەکانی گەشەی بەلشەفیزم دا ئاشنا دەکات. ئێمە پێشنیار دەکەین کە ئەم کتێبە وەکو کۆمەڵێک بەڵگەی مێژوویی هاوکات لەگەڵ کتێبی «هەنگاوێک بۆ پێشەوە و دوو هەنگاو بۆ دواوە»ی لینین بخوێندرێتەوە، بەڵام سەرباری لایەنە مێژووییەکەی ئەم کتێبە، ئێستاش دەتوانێت لە قوڵ کردنەوە و فراوان کردنی ئاسۆی سیاسی و تیۆروانینی زانستیانەی کۆمۆنیستەکانی ئێران لە خەباتی چینایەتیدا لە هەلومەرجی

ئێستادا و بەتایبەت لە زەمینەی بەرنامە، تاکێک و بنەمای ڕێکخراوەیی حیزب و تێگەیشتنی پرۆسەی عەمەلی پێکهاتنی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، ڕۆڵێکی کاریگەریان هەبێت. لە پەراوێزدا جێگای خۆیەتی ئاماژە بەوە بکەین کە بوونی چەند کۆپیەک لەم وەرگێڕدراوە لەکاتی بەستنی کۆنگرەی دامەزرێنەری حیزبی کۆمۆنیستی ئێران دا لەبەردەست هاوڕێیانی بەشدار بوو لە کۆنگرەدا کاریگەریەکی جدی دانا بە ئاقاری قوڵ بونەوەی قسەوباسەکانی کۆنگرە.

لەکۆتایدا پێویستە ئاماژەیەکیش بۆ پێشینەی ئەم وەرگێڕدراوە بکەین. ئەم کتێبە لەسەرەتادا لەلایەن «اتحادی مبارزانی کۆمۆنیست» بۆ وەرگێڕان درا بە یەکێک لە دۆستانی وەرگێڕمان(کە لێرەدا بە هەمان شێوە یادێکی دەکەینەوە و سوپاسی ئەو ڕەنجەی دەکەین). هەموو کتێبەکە لەکاتێکدا ئامادەبوو کە هێرشی فراوانی پۆلیسی جمهوری ئیسلامی بۆسەر ڕێکخراوە کۆمۆنیستەکان و دوا پاشماوەی هەلومەرجی» دیموکراتیک» لە کۆمەڵگادا دەستی پێ کردبوو. دەست نوسەکان بەداخەوە پێش ئەوەی دەستکاری پێویستی بکرێت (کە چەند بابەتێکی دەگرتەوە) لە یەکێک لەم پەلامارانەی پۆلیسدا لەنێوچوو، تەنها یەک کۆپی لە وەرگێڕدراوی نیوەی یەکەمی کتێبەکە کە پێشتر خرابووە بەردەست کۆمەڵە، مایەوە. دەست کاری و پاک نوس کردنی ئەم دەقە و هەروەها سەرلەنوێ وەرگێڕانەوەی نیوەکەی تری کتێبەکە و ئامادەکردنی دەقی کۆتایی بۆ چاپ بە هەوڵی هاوڕێیان « ئازەر ماجدی» و «زەهرەی کەییان» ئەنجام دراوە، ئێمە پێشوازی لە هەر سەرنجێکی چاکسازی و ڕەخنەگرانە و تەکمیلی دەکەین کە بۆ باشترکردنی چۆنێتی دوا بەرگەکەی تری کتێبەکە و یان هەرئەم بەرگە (لەکاتی چاپ کردنەوەیدا) یارمەتیمان بدات.

پێشەکی وەرگێڕی فارسی

لێرەدا بەشی دووەمی کتێبی ١٩٠٣ ، کە قسەوباسەکانی کۆنگرەی دووەمی حیزبی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیای تێدایە بە چاپ گەیشتووە، هەروەک لە پێشەکی بەرگی یەکەمدا ووتمان ئەم کۆنگرەیە بریتی بوە لە٣٧ دانیشتن، بەرنامەی کاری دانیشتنەکانی کۆنگرە لە لاپەڕە ٢٤دا چاپ کراوە.

بەرگی یەکەم بریتیە لە پێشەکییەک، پێشەکی وەرگێڕ، ڕوون کردنەوەیەک لەلایەن کۆمیسیۆنی هەڵبژێراوی کۆنگرەوە بۆ ڕێکخستنی قسەوباسەکان، یاداشتێک لەلایەن وەرگێڕی ئینگلیزیەوە، بەرنامەی دانیشتنەکان، پەیڕەوی ناوخۆ، لیستی ناساندنی دەستەی سەرۆکایەتی و کۆمیسیۆنەکان، بڕیارنامە سەرەکیەکان و پەیڕەوی ناوخۆی پەسەندکراوی کۆنگرە، قسەوباسەکانی دانیشتنی یەکەم تا ناوەڕاستی دانیشتنی هەشتەم، ئەو یاداشت و پاشکۆیانەی پەیوەندییان بەم بەشەوە هەیە و لیستێک لەناوی ئەندامانی کۆنگرە، سەرەڕای یاداشتێکی ڕوون کردنەوەیی دەربارەی هەندێک لەنوێنەرەکان.

لەبەرگی دووەمدا هەندێک بەشی بەرگی یەکەممان دووبارە چاپ کردۆتەوە بۆ ئاسان کردنی کاری خوێنەر، لەوانە پێشەکی ڕوون کردنەوەیەک لەلایەن کۆمیسیۆنەوە، یاداشتی وەرگێڕی ئینگلیزی، بەرنامەی دانیشتنەکان، لیستی ناساندنی دەستەی سەرۆکایەتی و کۆمیسیۆنەکان و لیستی ناوی ئەندامانی کۆنگرەو یاداشتێکی ڕوون کردنەوەیی دەربارەی هەندێک لەنوێنەران. سەرەڕای ئەمانە بەرگی دووەم قسەوباسەکانی لە ناوەڕاستی دانیشتنی هەشتەم تا دواین دانیشتن، واتە دانیشتنی بیست ویەکەمی تێدایە. ئەم بەرگە زۆرتر تایبەتە بە باس کردن لەبارەی بەرنامەی حیزبەوە، لەناوەڕاستی دانیشتنی هەشتەمەوە تا دانیشتنی دەیەم باسی گشتی لەسەر بەشی پرەنسیپی(اصول)بەرنامەیە، پاشان بەرنامە ئەدرێتە دەست کۆمیسیۆن و کۆنگرە درێژە بەکارەکانی تری خۆی ئەدات. دانیشتنی دەیەم سەبارەت بەدیاری کردنی ئۆرگانی ناوەندی حیزب دەدوێت. دانیشتنی یازدەهەم تایبەت دەبێت بە مەسەلەی ڕاپۆرتەکانی کۆمیتەکانی ڕێکخستن. لە دانیشتنەکانی دوازدەهەم و سێزدەهەمیشدا ڕاپۆرتەکانی کۆمیتە

جۆراوجـۆرەكان دەخرێنـەڕوو، كـەوا ديـارە قسەوباسـەكانی ئـەم دانيشـتنە چـاپ نەكـراوە. دانيشـتنی چواردەهـەم تـا نيـوەی پازدەهـەم تايبەتـە بـە باسـی گشـتی لەسـەر پەيـڕەوی ناوخـۆ و پاشـان سـەرلەنوێ بـاس لـە بـارەی بەرنامـەوە دەست پـێ دەكاتـەوە تـا كۆتايی ئـەم دانيشـتنە بـەردەوام دەبێت. هـۆی ئـەوەی كـە ئـەم دانيشـتنە لـە ناوەڕاستی دانيشـتنی هەشتەمەوە دەسـتی پـێ كـردوە، هـەر ئەوەيـە كـە بـاس كـردن دەربـارەی مەسـەلەی بۆنـد لـە ناوەڕاسـتی دانيشـتنەكەدا تـەواو بـووە. پاشـان باسـی بەرنامـە كـە باسێكی دوورودرێـژە دەسـتی پـێ كـردوە. سـەرەڕای ئەوانـەی كـە لـە پێشـەوە باسكران ئـەم بەرگـە چەنـد پاشكۆ و ياداشـتێكی ڕوون كردنـەوەی تێدايـە.

یاداشتێك لە سەر دەقی ئەم كتێبە

ئەم کۆنووسانەی لەبەردەستایە هەموو ئەو کەم وکوڕیانەی تێدایە کە لینین لە (یەک هەنگاو بۆ پێشەوە و دوو هەنگاو بۆ دواوە) دا ئاماژەیان پێ دەکات، سەرباری ئەوەش کەم وکورتی تریشی تێدایە. لە دەقە ڕوسیەکەدا چەندین هەڵەی چاپ و هەروەها بە هۆی باش نەبیستنی قسەی نوێنەرەکان، چەندین هەڵەی هێجگار ڕۆشنی تێدایە، زۆرجار وا ڕوودەدات کە بەشێک لە قسەکانی نوێنەرێک کە لەڕەوتی گفتوگۆکاندا ئاماژەی پێ کراوە ناتوانرێت لەناو قسەکانی هەمان نوێنەردا بەرچاوبکەوێت.

لە پێناوی لەبەرچاوگرتنی مەسائیلی نهێنی کاری، قسەکانی نوێنەرە ژنەکان و ئاماژەیەک کە بۆ ئەوان دەکرێت بەجۆرێکە کە ڕەگەزی ئەوان نازانرێت — بۆنمونە لە جێگای ڕاناوە مێینەکان لە ڕاناوە نێرینەکان کەڵک وەرگیراوە و بەوجۆرە ([١]) و ئەمە لە وەرگێڕدراوەکەدا بە هەمان شێوە پارێزراوە.

هەندێک خۆتێهەڵقورتاندنی ئامادەبوان لەکاتی پێشکەش کردنی وتارەکاندا، چەند باسێکی لابەلاو شتی لەوجۆرە کە بایەخیان هەبووە، لە کۆنووسەکاندا نەنوسراونەتەوە و دیارە قسەوباسێکیش کە لەکاتی پشووداندا، یان بەشێوەی گشتی لە دەرەوەی دانیشتنەکان (وەکو دانیشتنەکانی شانە حیزبیەکان و شتی تر) کراوە نەنوسراونەتەوە. ئەوەی کە بەگوێرەی بیرەوەریەکانی بەشداربووان لەکۆنگرەی دەگێڕنەوە، وێنایەکی هەمەلایەنە و ووردتر لە قسەوباسەکان دەخاتەڕوو (بێجگە لەوەی کە خودی لینین و کرۆپسکایا و ترۆتسکی نوسیویانە) بەم جۆرە: بلیخانۆف. لە ئیس ئێچ بارۆنەوە، لاپەڕەکانی ٢٣١ بەدواوە؛ ئەو سێ کەسەی کە شۆڕشیان بەرپاکرد، بەرهەمی ب.د.وۆڵف، لاپەڕەکانی١٦٥ بەدواوە؛ سەرهەڵدانی سۆشیال دیموکراسی، لە جی. ئیل. ئێچ، کیپەوە، لاپەڕەکانی ١٠٧ بەدواوە؛ چاوپێکەوتن لەگەڵ لینین دا، نوسینی ن.ڤالێنتینۆف کە چەند سەرنجێکی هەندێک لە کەسایەتیەکانی کۆنگرەی تێدایە، لەوانە ئەکیمۆف، مارتۆف، کراسیکۆف و ئەوانی دیکەی تێدایە و باسی لینین دەکات لەکاتی نوسینی «هەنگاوێک بۆپێشەوە و دوو هەنگاو بۆ دواوە» دا.

وەرگێڕی ئینگلیزی

---

[١] ئەم مەسەلەیە لە وەرگێڕانی فارسیدا هیچ جیاوازیەك دروست ناكات(و. فارسی)...
بەهەمانشێوە لە كوردیشدا ڕاناوی نێرو مێ نیە و ئاڵوگۆڕ دروست ناكات(و.كوردی)

ڕونکردنەوەیەك لەلایەن کۆمیسیۆنەوە

لەگەڵ بڵاوکردنەوەی قسەوباسەکانی کۆنگرەی دووەمی حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا (ح. ک. س. د. ڕ)دا کۆمیسیۆنی هەڵبژێردراوی کۆنگرە نوسینی پێشەکیەکی بە پێویست زانی کە ئەم یاداشتە ڕوون کردنەوانە لەخۆ بگرێت.
خاڵی یەکەم دەربارەی ئەو بابەت و بەڵگەنامانە بوون کە دەبوایە کارمان پێ بکردنایە. هیچ ڕاپۆرتێکی دەست نوسیش لەلایەن کۆنگرەوە ئامادە نەکرا، بەڵام وتارەکان و هەموو ڕەوتی قسەوباسەکان لەلایەن کەسانێکی تایبەتەوە، کە وتاربێژەکان یارمەتیان دەدان بەوەی کورتەیەک لە گرنگترین قسەکانیان دەخستە بەردەستیان دەنوسرانەوەو تۆماردەکران. کۆنووسە نوسراوەکان دواتر بۆ کۆنگرە دەخوێندرانەوە و پەسەند دەکران، کۆنووسی دوو دانیشتنی دوایی(٢٦ ، ٢٧) بەهۆی نەبوونی کاتەوە بە پەسەند نەکراوی مانەوە.
بەم پێیە کۆمیسیۆن چەند بەڵگەنامەیەکی لەبەردەستدا بوو کە پێشتر لەلایەن کۆنگرەوە پەسەند کرابوون. کارێک کە دەمایەوە ئەوە بوو کە بخرێتە سەر شێوەیەکی گونجاو بۆ بڵاوکردنەوە و ئامادەکردنی لەڕووی داڕشتنەوە. یەکەم ئیشی ڕێکخستنی بەڵگەنامەکان لەلایەن هاوڕێ «کۆڵستۆف»ەوە ئەنجام دراو پاشان ئەو دەقەی کە دەبوو بۆ چاپخانە بنێردرێت لەلایەن هەموو کۆمیسیۆنەوە هەڵسەنگێراو پەسەندکرا.
کۆمیسیۆن لەو مافەی کە پێی درابوو بۆ خۆلادان لە بڵاوکردنەوەی بەشێک لە کۆنووسی کۆبوونەوەکان کەڵکی وەرنەگرتوە یان بەجۆرێکی ووردتر، ئەم مافەی بە ڕادەیەکی زۆرکەم و تەنها تا ئەو شوێنە سوود لێ وەرگرتوە کە بە بەڵگەی «نهێنی کاری» بە تەواوی پێویست بووە.
لە هەمان کاتدا کۆمیسیۆن ئەو تێبینانەی خرانەڕوو کردۆتە بەڵگە و ڕێنوێنی خۆی بۆئەوەی لەجیاتی هەندێک «ناوی ڕێکخراوەیی» کە هەندێک لە نوێنەرەکان بەو ناوانەوە لە کۆنگرەدا دەرکەوتبوون، ناوی دیکە بەکاربهێنێت. لەهەموو بوارەکانی دیکەدا کۆمیسیۆن بەو دەقەی کە کۆنگرە پەسەندی کردبوو وەفادارماوەتەوە و تەنها بەسڕینەوە و دەستکاریکردنی ڕێنوسەکەیەوە ئیکتفای کردوە.
لەم کتێبەدا کۆمیسیۆن ئەو ڕاپۆرتانەی بڵاونەکردۆتەوە کە لەلایەن نوێنەرەکانەوە دراوە بە کۆنگرە. ئەم ڕاپۆرتانە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە چالاکی کۆنگرەوە نەبووە و هیچ قسەوباسێک دەربارەیان ئەنجام نەدراوە.

لەبەرئەوە ئەتوانرێت ئەو ڕاپۆرتانە بەشێوەیەکی سەربەخۆ کە گونجاوتریشە بڵاوبکرێتەوە. لەکۆنگرەدا تەنها لەسەر یەکێک لە ڕاپۆرتەکان واتە ڕاپۆرتی سەبارەت بە «بۆند» چەند گفتوگۆیەک کران. بەداخەوە هەرچۆنێک بێت کۆمیسیۆن ناچاربوو کە لە دارشتنەوەی ئەم کۆنووسانەدا خۆپارێزی بکات. لەبەرئەوە کۆنووسەکان ئەو قسانەی تێدا نییە کە نوێنەری «بۆند» کردنی لە وەڵامی ئەو پرسیارانەدا کە لێیان کرابوو.
سەرەنجام، کۆمیسیۆن، لەشێوەی چەند پاشکۆیەکدا، چەند بڕگەیەکی کەم (یازدە بڕگە)ی لەو بەڵگەنامانە خستە سەر کۆنووسەکان، کە تارادەیەک بە تەواوکەر و ڕۆشنکەرەوەی کاری کۆنگرە و پەسەندکراوەکان دادەنرێن .
گۆرین
کۆڵستۆف
ستارۆفەر

بەرنامەی حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا پەسەند کراوی کۆنگرەی دوەمی حیزب

پەرەسەندنی ئاڵوگۆڕ پەیوەندیەکی نزیکی وای لەنێوان نەتەوە پێشکەوتوەکاندا پێک هێناوە کە بزوتنەوەی مەزنی پرۆلیتاریا لەپێناو ڕزگاربووندا بەناچاری دەبێت بزوتنەوەیەکی نێونەتەوەیی بێت — و لەمێژیشە وای لێهاتووە.
سۆشیال دیموکراسی ڕوسیا خۆی بە لەشکرێک لە سوپای جیهانیی پرۆلیتاریا دادەنێت و بۆهەمان ئامانجی کۆتایی خەبات دەکات کە سۆشیال دیموکراتەکانی هەموو وڵاتەکانی دیکە خەباتی بۆ ئەکەن.
ئەم ئامانجە کۆتاییە بەهۆی تایبەتمەندی کۆمەڵگای مۆدێرنی بۆرژوازی و پرۆسەی پەرەسەندنیەوە دیاری کراوە.
سیمای جیاکەرەوەی سەرەکی ئەم کۆمەڵگایە بەرهەم هێنانی کاڵایە لەسەر بنەمای پەیوەندیەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداری، کە لەژێر سایەی ئەودا گرنگترین و سەرەکی ترین بەشی هۆیەکانی بەرهەم هێنان و ئاڵوگۆڕی کاڵاکان لەلایەن چینێکی بە ژمارە کەمەوە دەستی بەسەردا گیراوە، لەکاتێکدا زۆربەی زۆری دانیشتوان لەو پرۆلیتاریا و نیوە- پرۆلیتاریانە پێکدێن کە بەهۆی جێگەوڕێگەی ئابوری خۆیانەوە هەمیشە یان ناوبەناو ناچارن هێزی کاری خۆیان بفرۆشن، واتە ناچارن ببنە کرێ گرتەی سەرمایەداران. بەکاری خۆشیان داهاتی چینە باڵاکانی کۆمەڵگە مسۆگەر بکەن.
لەڕێگەی پەرەپێدانی بەردەوامی زیاتر و زیاتری تەکنۆلۆژیاوە، پەیوەندیەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداری خۆی بەرینتر و فراوانتر دەکاتەوە، کە ئەم مەسەلەیە لەگەڵ زیادبوونی بایەخی ئابوری پرۆژە گەورەکاندا بەرەو لەناوبردنی وورده بەرهەم هێنانی سەربەخۆ دەچێت؛ بەشێکیان دەکاتە پرۆلیتاریا و ڕۆڵی ئەوانی تر لەمەیدانی ئابوری و کۆمەڵایەتیدا بەرتەسک دەکاتەوە، هەندێک کاتیش بەشێوەیەکی کەم تا زۆر ئاشکراو مەینەتبار بەتەواوی دەیان بەستێتەوە بە سەرمایەوە.
هەروەها پێشکەوتنی تەکنیکی ئەو توانایە ئەدات بە خاوەن کارەکان کە بەشێوەیەکی بەربڵاو لە پرۆسەی بەرهەم هێنان و سوڕانەوەی کاڵاکاندا کەڵک لەکاری ژنان و منداڵان وەربگرن. لەو شوێنەوەو ، کاتێک کە پێشکەوتنی تەکنیکی دەبێتە هۆی کەم بوونەوەی ڕێژەیی داواکاری خاوەن کاران لەسەرهێزی کاری مرۆیی، ئەوا ئەو کاتەش داواکاری لەسەر هێزی کار بەناچاری لەچاو

خستنەڕوویدا کەمتر دەبێتەوە و لە ئەنجامدا وابەستەیی کاری کرێگرتە بە سەرمایەوە زیاتر دەبێت و ئاستی چەوساندنەوەی کار زیاتر دەچێتە سەرەوە. ئەم بارودۆخە لە وڵاتانی بۆرژوایدا و هەڵکشانی بەردەوامی کێبڕکێ لە نێوانیاندا لە بازاڕی جیهانیدا، مەسەلەی ساغبوونەوەی ئەو کاڵایانەی کە بەڕادەیەکی زۆر زیاتر بەرهەم دەهێنرێن، لەجاران زیاتر توشی سەختی و دژواری دەکات. زێدەبەرهەم کە خۆی لەو قەیرانە پیشەسازیە کەم وزۆر توندانەدا نیشان دەدات کە بەدوای دەورەیەکی درێژماوەی ڕکودی پیشەسازیدا ڕوودەدات، ئاکامێکی لەچارنەهاتوی پەرەسەندنی هێزە بەرهەم هێنەکانی کۆمەڵگای بۆرژوازییە. قەیرانەکان و ساتەوەختەکانی ڕکودی پیشەسازی بەنۆبەی خۆیان دەبنە هۆی توندکردنەوەی ماڵ وێرانی وورده بەرهەم هێنەکان. وابەستەیی کاری کرێ گرتە بەسەرمایەوە زیاتر دەکەن و زۆر بەخێرایی دەبنە هۆی خراپ بوونی ڕێژەی (هەندێ جاریش ڕەها) ی بارودۆخی چینی کرێکاریش. لەم ڕەوەوە پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیا کە نیشاندەری زیاتربوونی بەرهەم هێنی کارو سامانی کۆمەڵایەتی زیاترە، لەکۆمەڵگای بۆرژوازیدا دەبێتەهۆی نایەکسانی کۆمەڵایەتی زیاتر و قوڵ بوونەوەی جیاوازیی نێوان دەوڵەمەند و هەژار و زیادبوونی بێ متمانەیی بە دوا ڕۆژ و بێکاری و مەینەتی جۆراوجۆری جەماوەری خەڵکی زەحمەتکێش.

سەرەڕای ئەمەش بەو ڕادەیەی کە هەموو ئەم ناکۆکیانە کە تایبەتە بەخودی کۆمەڵگای بۆرژوازیەوە، گەشە دەکەن و پەرە دەستێنن ، ناڕەزایەتی جەماوەری چەوساوە و ڕەنجدەر لەم سیستەمە زیاتر دەبێت، توانای چەندێتی و هاوپشتی پڕۆلیتاریا زیاتردەبێت و خەباتیان دژی چەوسێنەران تیژتر دەبێت. لەهەمان کاتدا پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیا بە یەکجێکردنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان و ئاڵوگۆڕ و بە کۆمەڵایەتیکردنی کار لە پڕۆژە سەرمایەداریەکاندا، هەرچی زیاتر توانای مادی جێگرتنەوەی پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لەلایەن پەیوەندیە سۆشیالیستیەکانەوە فەراهەم دەکات؛ واتە توانای بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی، کە دوائامانجی هەموو چالاکیەکانی سۆشیال دیموکراسی نێونەتەوەییە، وەکو بەشی هوشیاری بزوتنەوەی چینەکە، دەرەخسێت.

شۆڕشی کۆمەڵایەتی پڕۆلیتاریا بە دانانی خاوەندارێتی کۆمەڵایەتی لەجێگەی خاوەندارێتی تایبەتی هۆیەکانی بەرهەم هێنان و ئاڵوگۆڕ و بە بەرهەم هێنانی کۆمەڵایەتی ڕێکخراو و نەخشەمەند بە مەبەستی دابین کردنی خۆش گوزەرانی و گەشەی هەمەلایەنەی ئەندامانی کۆمەڵ، کۆتایی دەهێنێت بە دابەش بوونی کۆمەڵگا بۆ چینەکان و بەم پێیەش مرۆڤایەتی چەوساوە ئازاد

دەکات، چونکە شۆڕشی کۆمەڵایەتی پرۆلیتاریا کۆتایی دەهێنێت بە هەموو شێوەکانی چەوسانەوەی بەشێکی کۆمەڵگا لەلایەن بەشەکەی تریەوە.
مەرجێکی پێویستی ئەم شۆڕشە کۆمەڵایەتیە دیکتاتۆری پرۆلیتاریایە؛ واتە بەدەستەوەگرتنی ئەو دەسەڵاتە سیاسیەیە لەلایەن پرۆلیتاریاوە کە توانای ئەوەی دەداتێ هەرجۆرە بەرەنگاریەکی چەوسێنەران تێک بشکێنێت.
سۆشیال دیموکراسی نێونەتەوەیی بەمەبەستی توانابەخشین بە پرۆلیتاریا بۆ بەئەنجام گەیاندنی پەیامە مەزنە مێژووییەکەی پرۆلیتاریا، لە بەرانبەر هەموو حیزبە بۆرژوازییەکاندا، لە حیزبێکی سیاسی سەربەخۆدا خۆ ڕێک دەخات. هەموو لایەنەکانی خەباتی چینایەتی ڕابەرایەتی دەکات، ناکۆکی لەئاشتی نەهاتوی نێوان بەرژەوەندی چەوسێنەران و چەوساوەکانی بۆ ئاشکرا دەکات، بایەخی مێژوویی و پێش مەرجە پێویستەکانی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی، کە بەرێوەیە، بۆ پرۆلیتاریا ڕوون دەکاتەوە. لەهەمان کاتدا، نەبوونی هیچ پێگەیەکی دیکە بۆ کۆمەلانی دیکەی زەحمەتکێش و چەوساوە لە کۆمەڵگای سەرمایەداریدا و پێویست بوونی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بۆ ڕزگاربون لە کۆت وبەندی سەرمایەداری ڕوون دەکاتەوە. حیزبی سۆشیال دیموکرات، حیزبی چینی کرێکار، سەرجەم توێژەکانی جەماوەری ڕەنجدەر و چەوساوە، تا ئەوجێگایەی کە هەڵوێستی پرۆلیتاریا وەردەگرن، بۆناو ڕیزەکانی خۆی بانگەوازدەکات.
سۆشیال دیموکراتەکانی وڵاتە جۆراوجۆرەکان، بۆ گەیشتن بە دوائامانجی هاوبەشیان کە بەهۆی زاڵ بوونی شێوەی بەرهەم هێنانی سەرمایەداریەوە لە سەرتاسەری جیهانی پێشکەوتودا دیاری کراوە، ناچارن ئەرکی دەستبەجێی جۆراوجۆر بخەنە ئەستۆی خۆیان، چونکە سەرمایەداری لە هەموو وڵاتەکاندا وەکو یەک پەرەی نەسەندوە و سەرمایەداری لە وڵاتانی جیاوازدا لە ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی جیاجیادا پەرە دەستێنێت.
لە ڕوسیادا، ئەوشوێنەی کە هەرئێستا سەرمایەداری تیایدا بووەتە شێوازی زاڵ، هێشتا چەندین پاشماوەی سیستەمی کۆنی پێش سەرمایەداری ماوەتەوە کە لەسەر کۆیلەیی جەماوەری زەحمەتکێش بۆ خاوەن زەویەکان و حکومەت و پادشا ڕاوەستاوە. ئەم پاشماوانە سەرەڕای ئەوەی تا ڕادەیەکی زۆر ڕێگرن بۆ پێشکەوتنی ئابوری، دیسانەوە دەبنە ڕێگری پەرەسەندنی تەواوەتی خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریاش. ئەم پاشماوانە ڕۆڵیان هەیە لەپاراستن و ڕێک خستنی دڕندانەترین شێوەی چەوسانەوەی ملیۆنها جوتیار لەلایەن دەوڵەت و چینە خاوەن موڵکەکانەوە، خەڵکی لە باری نەزانی و بێ مافیدا ڕادەگرن.
گرنگترین ئەم پاشماوانەی ڕابردوو و توندوتوڵ ترین قەڵای ئەم بەربەریەتە

(ئیستبدادی تزاری) یە کەرێک بەپێ ی ماهییەتی خۆی، دوژمنی هەر پێشکەوتنێکی کۆمەڵایەتیەو بەناچاریش سەرسەخترین دوژمنی هەموو هەوڵەکانی چینی کرێکارە لەپێناو ئازادیدا.
بە لەبەرچاوگرتنی ئەم مەسەلەیە، حیزبی کرێکاری سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا، ڕوخاندنی ئیستبدادی تزاری و جێگرتنەوەی بە کۆمارێکی دیموکراتیک کە دەستورەکەی ئەم خاڵانەی خوارەوە دابین دەکات، بە دەستبەجێ ترین ئەرکی خۆی دەزانێت:
١- دەسەڵاتداریێتی خەڵک، واتە یەک جێ بوونەوەی تەواوەتی دەسەڵاتی باڵای دەوڵەتی لەدەستی ئەنجومەنێکی یاسادانەری پێک هاتوو لە نوێنەرانی خەڵک کە شورایەکی یەک گرتوو پێک دەهێنن.
٢-مافی دەنگدانی گشتی ، یەکسان و ڕاستەوخۆ، بۆ هەموو هەموو هاوڵاتیان بە ژن و پیاوەوە کە تەمەنیان بە ٢٠ساڵ گەیشتبێت، لە هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی یاسادانان و دەزگا جۆراوجۆرە خۆبەڕێوەبەرە لۆکاڵیەکاندا؛ دەنگدانی نهێنی، مافی هەرکاندیدێک بۆ خۆپاڵاوتن بۆهەر دەزگا و ئۆرگانێکی نوێنەرایەتی؛ ماوەی پارلەمانی دوو ساڵی؛ پێدانی کرێ بە نوێنەرانی خەڵک !
٣-خۆبەڕێوەبردنی لۆکاڵی لە مەودایەکی فراواندا، خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی لەو هەرێمانەدا کە پێکهاتەی دانیشتوان و هەلومەرجی ژیانی کۆمەڵایەتیان جۆرێک تایبەتمەندی خۆیان هەیە.
٤- پارێزراوبوونی تاک و شوێنی ژیانی.
٥-ئازادی بێ کۆت وبەندی بیروڕا، دەربڕین، چاپەمەنی، کۆبونەوە، مانگرتن و ڕێکخراوبون.
٦-ئازادیی نیشتەجێ بوون و کارکردن.
٧- بنەبڕکردنی جیاکاریە کۆمەڵایەتیەکان، مافی یەکسان بۆ هەمووهاوڵاتیان سەربەخۆ لە ڕەگەز، ئاین ، نەژاد و نەتەوەیان.
٨-مافی دانیشتوان (خەڵک) بۆ فێربوون بەزمانی دایکی خۆیان لە قوتابخانەکاندا کە هەر بۆ ئەم مەبەستە بەخەرجی دەوڵەت و ئۆرگانە خۆبەڕێوەبەریە لۆکاڵیەکان دادەمەزرێن؛ مافی هەر هاوڵاتیەک بۆ سوود وەرگرتن لە زمانی دایکی خۆی لە کۆبونەوەکاندا؛ بەکارهێنانی زمانی دایکی هاوشانی زمانی فەرمی لەهەموو دامودەزگا لۆکاڵیە گشتی و دەوڵەتیەکاندا.
٩-مافی هەموو نەتەوەکانی پێکهێنەری وڵات بۆ دیاری کردنی چارەنوسیان.
١٠- مافی هەموو کەسێک بۆ سکاڵا تۆمارکردن لەسەر هەر خاوەن پلەوپۆستێک لە دادگا ئاساییەکان لە بەردەم دەستەی دادوەریدا.

١١-هەڵبژاردنی دادوەرەکان لەلایەن خەڵکەوە.
١٢-چەکدارکردنی گشتی خەڵک لە جێگەی سوپای پیشەیی.
١٣-جیایی کڵێسا لەدەوڵەت و قوتابخانەکان لە کڵێسا
١٤-فێرکردنی گشتی و ڕاهێنانی بەزۆرو خۆڕایی بۆ هەموو ئەو منالانەی لە ١٦ ساڵ کەمترن بە کوڕ و کچەوە، منالانی هەژار بە خەرجی دەوڵەت، خواردن، جلوبەرگ و پێداویستیەکانی خوێندن وەربگرن.

حیزبی کرێکاری سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا وەکو مەرجێکی بنچینەیی بۆ دیموکراتیزەکردنی ئابوری نەتەوەیی ولاتەکەمان خوازیاری قەدەغەکردنی هەموو جۆرە باجێکی ناڕاستەوخۆ و دانانی باجی ڕوولەسەرە لەسەر داهات و میرات.
بەمەبەستی پاراستنی چینی کرێکار لە وێران بوونی ڕۆحی و جەستەیی و بۆ برەودان بە توانای خەبات کارانەی بۆ ڕزگاربون، حیزب خوازیاری ئەنجامدانی ئەم خالانەی خوارەوەیە؛
١- دیاری کردنی کاری ڕۆژانە بە ٨ کاتژمێر بۆ هەموو ئەو کرێکارانی بە کرێ کاردەکەن.
٢- پشووی هەفتانەی فەرمی لانی کەم (٤٢) کاتژمێری لەدوای یەک بۆ هەموو ئەو کرێکارانەی بەکرێ کاردەکەن بە ژن و پیاوەوە لە هەمو لقەکانی ئابوری ولاتدا.
٣-قەدەغەی تەواوی زێدە کاری.
٤-قەدەغەکردنی شەوکاری(لە کاتژمێر ٩ ی شەو تا ٦ ی بایانی) لە هەموو لقەکانی ئابوری ولاتدا جگە لەو شوێنانەی کە بەهۆکاری تەکنیکی کە لەلایەن ڕێکخراوە کرێکاریەکانەوە پەسەندکراوە، شەوکاری تێیاندا بەتەواوی ناچاریە.
٥- قەدەغەی بەکارگرتنی منالان لە تەمەنی خوێندندا (لەژێر ١٦ساڵیەوە) و دیاری کردنی ڕۆژکاری لاوەکان (لە ١٦ تا ١٨ ساڵە) بە ٦ کاتژمێر.
٦- قەدەغەی کاری ژنان لە هەموو ئەو بوارە پیشەسازیانەدا کە بۆ سەلامەتی ژنان زیان بەخشن. مۆڵەتی ماوەی منداڵبوون (٤) هەفتە پێش و(٦) هەفتە پاش منداڵ بوون بەپێدانی کرێی تەواوەوە بۆ هەموو ئەو ماوەیە.
٧- دامەزراندنی دایەنگاو باخچەی ساوایان بۆ ساوایان و منالان لە هەموو کارخانە و پرۆژەکاندا کە ژنان تیایدا کاردەکەن، لانی زۆر هەر سێ کاتژمێر جارێک، لانی کەم نیوکاتژمێر پشوو بدرێت بەو دایکانەی شیر دەدەن.
٨- بیمەی دەوڵەتی بۆ ئەو کرێکارانەی پیربوون و بەشێوەیەکی تەواو یان بەشی پەکیان کەوتوە ، لە سندوقێکی تایبەتەوە کە بودجەکەی لەو باجە تایبەتیانەوە دابین دەبێت کە لە سەرمایەداران وەردەگیرێت.

٩-پێدانی کرێ بەشێوەی کاڵا قەدەغە بکرێت؛ ڕۆژانی دیاری کراو بۆ پێدانی کرێ لە هەفتەدا بەبێ هیچ بڕوبیانوویەک و بەشێوەی کاش لەهەموو گرێ بەستێکی کاردا دەست نیشان بکرێت و لەماوەی کاتی کارکردندا بدرێت.
١٠-قەدەغەبوونی گلدانەوە لە کرێ لەلایەن خاوەن کارەوە بەهەر بیانوویەک و بە هەر مەبەستێکەوە (تاوان ، زیان و شتی تر) بێت.
١١-دانانی پشکنەرەکانی کارخانە بەڕێژەی پێویست لە هەموو لقەکانی ئابوری وڵاتدا؛ پشکنینی کارخانەیی هەموو ئەو پڕۆژانە بگرێتەوە کە کاری بەکرێ بەکاردەهێنن بە پڕۆژە دەوڵەتیەکانیشەوە، (کاری ماڵانیش پشکنین بیگرێتەوە)، پشکنەری ژن لەو پیشەسازیانەدا دابنرێن کە ژنان تیایاندا کاردەکەن، ئەو نوێنەرانەی کە لەلایەن کرێکارانەوە هەڵدەبژێرێن و لەلایەن دەوڵەتەوە کرێ وەردەگرن، چاودێری چۆنیەتی بەڕێوەچوونی یاساکانی کارخانە، دیاری کردنی کرێ، پەسەندکردن یان نەکردنی کەرەستە سەرەتاییەکان و بەروبوومە تەواوبووەکان بکەن.
١٢-ئۆرگانە خۆبەڕێوەبەریە لۆکاڵیەکان بە هاوکاریی نوێنەرانی هەڵبژێردراوی کرێکاران هەڵسن بە پشکنینی هەلومەرجی تەندروستیی یانەی ڕێکخراوە کرێکاریەکان و ئەو بڕیارانەی کە لەم یانانەدا دەدرێن لەگەڵ هەلومەرجی بەکرێدان، بۆئەوەی کرێکاران وەکو هاوڵاتی تایبەتی پارێزراوبن لە خۆ تێهەڵقورتاندنەکانی خاوەن کارەکان لەژیان و چالاکیەکانیاندا.
١٣-دامەزراندنی کۆنترۆڵی تەندروستی بە باشی ڕێکخراو بەسەرهەموو ئەو پڕۆژانەدا کە سود لە کاری بەکرێ وەردەگرن، هەموو سیستەمی تەندروستی و دەرمانی بەتەواوی لە خاوەن کارەکان سەربەخۆبێت، کۆمەکی پزیشکی خۆڕایی بۆ کرێکاران بە خەرجی سەرمایەداران لەگەڵ پێدانی کرێ لە کاتی نەخۆشیدا.
١٤-ئەوخاوەن کارانەی کە سەرپێچی لە یاساکانی پاراستنی کاردەکەن ڕووبەڕووی سزا ببنەوە.
١٥-پێکهێنانی دادگای کار لە هەموو لقەکانی ئابوری وڵاتدا کە بە یەکسانی لەنوێنەرانی ڕێکخراوە کرێکاریەکان و خاوەن کارەکان پێک هاتبن.
١٦-بەڕێوەبەرایەتیەکانی پەیداکردنی کار(نوسینگەکانی کار) لەلایەن ئۆرگانە خۆبەڕێوەبەریە لۆکاڵیەکانەوە لە هەموو لقەکانی بەرهەم هێناندا دابمەزرێن بۆ خستنەسەرکاری کرێکارانی لۆکاڵی و نا لۆکاڵی، نوێنەرانی کرێکاران لە بەڕێوەبردنیاندا بەشداربن.
بەمەبەستی کۆتایی هێنان بە پاشماوەکانی کۆیلایەتی کە وەکو تەوقێکی گران ڕاستەوخۆ لە گەردنی جوتیاران دەئاڵێت و بۆئەوەی خەباتی چینایەتی

لـە دێهاتەکانـدا بەشێوەیەکی ئازادانـە پـەرە بستێنێت، حیـزب یەکـەم جـار و پێش لەهەرشـتێک خوازیـاری ئەمانـەی خوارەوەیـە:
١/ هەڵوەشـاندنەوەی ئـەو قـەرز و پارانـەی کـە لەبـری ئازادبـوون و بەخشـران لـە بێگاری بـۆ خـاوەن موڵکـەکان لەسەرشـانی کۆیلـەکان کۆبۆتـەوە و هەروەهـا هەڵوەشـاندنەوەی هـەر پەیماننامەیـەک کـە لەئێسـتادا وەکـو باجـدەر بەسـەر جوتیارانـدا سـەپێنراوە.
٢/ هەڵوەشـاندنەوەی هەمو وئەو یاسایانەی کە ئـازادی جوتیـاران بـۆ رزگاربـوون لـە زەوی تەنگەبـەر دەکاتـەوە.
٣/ قەرەبووکردنـەوەی ئـەو پارەیـەی کـە لەبەرامبـەر کڕینـەوەی ئـازادی و لێبوردنیـان لـە بێگاری لـە جوتیـاران وەرگیـراوە و بـۆ گەیشـتن بـەم ئامانجـەش؛ دەسـت بەسـەراگرتنی دارایـی پەرسـتگاکان و کڵێسـاکان و زەوی دەرەبەگـەکان(تیـول [2](و زەویـە ئەمیریـەکان(سـلطنتی) و ئـەو زەویانـەی کـە خاوەندارێتیـان دەگەڕێنـەوە بـۆ ئەندامانـی خێزانـی پاشـایەتی، و دانانـی باجـی تایبـەت لەسـەر موڵکـی ئـەو خـاوەن زەویـە نەجیب زادانـەی کە سوودیان لـە قەرزەکانـی کڕینـەوەی ئـازادی ڕەعیەتەکانیـان وەرگرتوە.ئـەو پارەیـەی لـەم رێگایـەوە بەدەسـت دێـت ، دەبێـت بخرێتـە سـندوقێکی گشـتیەوە بۆئـەوەی بـۆ پێویسـتیە فەرهەنگـی و خۆشگوزەرانیەکانی دێهـات نشـینەکان خـەرج بکرێـن.
٤/ دامەزراندنی کۆمیتەکانی جوتیاران:
ئەلـف) بـۆ گێڕانـەوەی خاوەندارێتـی دێهـات نشـینەکان بەسـەر زەویەکانیانـدا کـە دوای هەڵووەشـاندنەوەی کۆیلایەتـی دەسـتی بەسـەردا گیـراوەو نـەدراوە بـە جوتیـاران و لەئێستاشـدا وەکـو هۆکارێـک بـۆ هێشـتنەوەی ژێردەسـتەیی جوتیـاران لەلایـەن خـاوەن زەویـە گەورەکانـەوە بەکاردەبرێـت(لەڕێگای دەسـت بەسـەرداگرتن، یـان لـە هەنـدێ حاڵەتـدا کـە خاوەندارێتـی زەوی ئاڵوگۆڕی بەسـەردا هاتبێـت، لەرێـگای کڕینـەوەی ئـەو زەویانـە لەلایـەن دەوڵەتـەوەو بـە خەرجـی موڵکـی فراوانـی نەجیـب زادەکان).
بـاء) لەپێنـاو سەپاندنی خاوەندارێتی جوتیارانی قەوقـاز بەسەر ئەو زەویانـەدا کـە وەکـو جوتیاران(رعایـا)ی کاتـی یـان بەنـاوی خێـزان و شـتی لـەم جـۆرە تیایانـدا کاردەکـەن.
جیم) لەپێنـاو نەهێشتنی پاشماوەکانی پەیوەندیـە کۆیلایەتیـەکان کـە هێشـتاش لـە هەندێـک ناوچـەی «ئۆراڵ»، لـە «ئاڵتـای»، لـە ناوچـە ڕۆژاواییـەکان و لـە بەشـەکانی دیکـەی وڵاتـدا ماونەتـەوە.

---
(2)تیـول = دەوڵەمەند

٥/ ئەو مافە بدرێت بە دادگاکان کە بتوانن موڵکانەی لەڕادەبەدەری زەویەکان کەم بکەنەوە و هەموو ئەو مامەڵانەی کە بەجۆرێک نیشانەیەکی لە کۆیلایەتی پێوەبێت، لەبەرچاو نەگرن.

حزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا، لە ڕێڕەوی هەوڵەکانیدا بۆ گەشتن بەم ئامانجە دەست بەجێیانە پشتیوانی لە هەر بزوتنەوەیەکی ئۆپۆزیسیۆنی شۆڕشگێڕ دەکات کە دژی سیستەمی سیاسی و ئابوری ئێستا لە ڕوسیادا دەوەستێتەوە. بەڵام لە هەمان کاتدا هەموو ئەو هەنگاوە چاکسازیانەی کە دەبێتە مایەی فراوان بوونەوەو جێگیرکردنی چاودێری پۆلیس و بیروکراتی بەسەرکۆمەڵانی زەحمەتکێشدا، لێبڕاوانە سەرکۆنە دەکات و ئەیخاتە کەنارەوە.

حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا، خۆی بڕوای پتەوی بەوەیە کە جێبەجێ بوونی پڕاوپڕو پەیگیر و بەبێ گەڕاندنەوەی هەموو ئەم چاکسازیە سیاسی وکۆمەڵایەتیانە تەنها لەڕێگەی ڕوخاندنی ئیستیبداد و پێک هێنانی شورایەکی دامەزرێنەرانەوە دەبێت کە ئازادانە لەلایەن هەموو خەڵکەوە هەڵبژێردرێت.

بەرنامەی دانیشتنەکانی کۆنگرە

١-دەست پێکردنی کۆنگرە، هەڵبژاردنی دەستەی سەرۆکایەتی، پەسەند کردنی پەیرەوی ناوخۆ و بەرنامەی کۆبوونەوەکان، گوێ گرتن لە ڕاپۆرتی کۆمیتەی ڕێکخەر و هەڵبژاردنی کۆمیسیۆنی متمانەکان.

٢-جێگەی بۆند لە ح. ک . س . د .ڕ . دا

٣-بەرنامەی حیزب

٤-ئۆرگانی ناوەندیی حیزب

٥-ڕاپۆرتەکانی نوێنەران

٦-پێکهاتەی ڕێکخراوەیی حیزب(٣)

٧-ڕێکخراوە ناو چەیی(٤) و نیشتمانیەکان(٥)

٨-گروپە تایبەتەکان لە ناوخۆی حیزب دا

٩-مەسەلەی نەتەوایەتی

١٠-خەباتی ئابوری و بزووتنەوەی یەکێتیە کرێکاریەکان

١١-مەراسیمی ڕۆژی یەکی ئایار

١٢-کۆنگرەی ئینتەرناسیۆنالی سۆشیالیستەکان لە ئەمستردام لە ١٩٠٤

١٣-خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکان

١٤-تیرۆر

١٥- مەسائیلی ناوخۆیی کاری حیزبی

ئەلیف –ڕێکخستنی کاری پڕوپاگەندە

ب –ڕێکخستنی کاری هاندان

ج – ڕێکخستنی کاری بڵاوکراوە حیزبیەکان

د –ڕێکخستنی چالاکی لەناو جوتیاراندا

ه- ڕێکخستنی چالاکی لەناو هێزە چەکدارەکاندا

و-ڕێکخستنی چالاکی لەناو قوتابیانی زانکۆکاندا

ز-ڕێکخستنی چالاکی لە ناو کەمایەتیە دینیەکاندا(٦)

١٦-شێوە مامەڵەی ح . ک . س . د . ڕ . لەگەڵ سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکاندا

Party organization (٣)

Territorial (٤)

National (٥)

Sectaries (6)

١٧-شێوە مامەڵەی ح . ک . س . د . ڕ . لەگەڵ ڕەوتە لیبراڵەکانی ڕوسیادا
١٨-هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی و دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی .
١٩-هەڵبژاردنی شورای حیزب .
٢٠-ڕێکخستنی کاری چاپ و بڵاوکردنەوەی بڕیارنامەکان و قسەوباسەکانی کۆنگرەو هەروەها شێوەی دەستپێکردنی کاری لێپرسراوان و دامودەزگا هەڵبژێردراوەکانی کۆنگرە .

دەستەی سەرۆکایەتی کۆنگرە و کۆمیسیۆنەکان

سەرۆک : ج . ف . بلیخانۆف
ڕەسەنەکان : لینین و پافلۆڤیچ
سکرتێری[٧] دەستەی سەرۆکایەتی : فۆمین
کۆمیسیۆنی ئیعتیبارنامەکان : دویچ ، گۆڵتسۆف، لینین، سابلینا، یۆدین
کۆمیسیۆنی بەرنامە : ئاکسلۆرد، یگۆرۆف، لینین، مارتینۆف، بلیخانۆف، یۆدین، ستارۆفەر
کۆمیسیۆنی ڕێکخستن : لینین، مارتۆف، کلیپۆف، یگۆرۆف، پۆپۆف
کۆمیسیۆنی هەڵسەنگاندنی دەقی دەربڕینەکانی نوێنەران :فۆمین، زاسۆلیج، پۆپۆف
کۆمیسیۆنی هەڵسەنگاندنی یەکگرتنی پێشنیارکراو لەگەڵ حیزبی سۆشیال دیموکراتی پۆڵنداو لیتوانیادا : فۆمین، مارتۆف، یگۆرۆف، بلیخانۆف، ڕۆسۆف

(7) سکرتێر= منشی؛ ئەو کەسەیە کە سەرنج و قسەکانی کۆبونەوە و دانیشتنەکان دەنوسێتەوەو تۆماریان ئەکات. (و . ك)

درێژەی دانیشتنی هەشتەم

(ئامادەبوان : ٤٢ نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ٨ کەس بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە)
ئینجا کۆنگرە چووە سەرباسی سێیەم بابەتی بەرنامەی دانیشتنەکان ، واتە بەرنامەی حیزبی کرێکاری سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا (ح . ک . س . د . ر).
مارتینۆف : پێشنیار دەکەم کە ئەو ڕەشنوسەی بەرنامە کە لەلایەن « ئایسکرا» و «زاریا» وە نوسراوە لەناو ڕەشنوسە جیاجیاکاندا بە بنەما وەربگرین بۆ قسەوباس کردن. لەبارەی شێوەی گفتوگۆکانەوە، دەبێت سەرەتا بەشی گشتی بەرنامە کە دەربارەی بنەماکانە بەشێوەیەکی گشتی هەڵبسەنگێنین و پاشان بچینە سەر ئەو بەشانەی کە دەمێننەوە. کاتێک باس لەسەربەشی «بنەماکان» دەکەین پێویستە دوابەدوای باسە گشتیەکە بەند بە بەندی ئەم بەشەیش بخرێتە بەر باس و لە کۆتاییدا کاری دەستکاری کردنی هەریەکە لە بەندە جیاجیاکانی ئەم بەشەش بخەینەوە سەریەک.
مارتۆف: پێش ئەوەی کە کۆمیسیۆنی بەرنامە هەڵبژێرین، دەبێت شیکردنەوەیەکی گشتی لەسەر بەرنامە بکەین و پاش ئەوەی کە ڕەشنووسەکە لەکۆمیسیۆندا خرایە بەرباس، دەستکاریەکان بخەینەڕوو.
کۆنگرە بڕیاریدا کە بەرنامەی ئایسکرا – زاریا وەکو بنەما بۆ قسەوباس کردن هەڵبژێرێت و بەدوی ئەودا لەبەشی گشتیەوە قسەوباس دەست پێ بکات.
مارتینۆف: ئەوبەشەی ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرا کە دەربارەی بنەماکان دەدوێت، تایبەتمەندیەکی هەیە کە لەتەواوی بەرنامەکانی سۆشیال دیموکراتیکی ئەوروپای جیادەکاتەوە. لەهەموو ئەو بەرنامانەدا بە ڕێک هاتنەوەیەکی تەواو لەگەڵ مارکسیزمدا، بەهەر شێوەیەک بێت ئەوە وتراوە کە گەشەی کۆمەڵگای سەرمایەداری نەک تەنها هەلومەرجی مادی بەڵکو تەنانەت بەناچاری هەلومەرجی مەعنەوی جێبەجێ بوونی سۆشیالیزم دەهێنێتەکایەوە؛ واتە یارمەتی گەشەی هوشیاری چینایەتی پرۆلیتاریا دەدات و دەبێتە هۆی توندوتیژبونەوەی خەباتی پرۆلیتاریا دژی هەمووسیستەمی سەرمایەداری. ئەم تێڕوانینە لە هیچ جێگایەکی ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرادا بەرچاوناکەون. لەبەشی «بنەماکان» ی بەرنامەی «گێسدیست»(٨) داکە دەربڕینێکی زۆرکورت

(8) Guesdiste

و پوختی هەیە، تەنها بەجۆرێکی گشتی وتراوە : بە ڕەچاوکردنی ئەوەی کە شێوەی کۆلەکتیف (ئیشتراکی.و.ف) کە توخمە مادی و فکریەکانی بەهۆی خودی گەشەی چینی سەرمایەدارەوە دێتە ئاراوە لەم جۆرە ....(٩)
لەبەرنامەی «هین فێلد»ی نەمساویدا (١) ئەمە دەخوێنینەوە: «کاتێک کە لەهەمان سەردەمدا پێش مەرجە مەعنەوی و مادیەکانی شێوازی سۆشیالیستی خاوەندارێتی دێتە ئاراوە، تەنها پرۆلیتاریای هوشیار بە قازانجە چینایەتیەکانی کە وەکو حیزبێکی سیاسی ڕێکخراوبێت، دەتوانێت هەڵگری ئەو گەشەیە بێت کە لەباری مێژووییەوە پێویستە.»
لەبەرنامەی «ئێرفۆرت» دا ئەمە دەخوێنینەوە: «ئەمە (واتە: شۆڕشی کۆمەڵایەتی) تەنها دەتوانێت کاری چینی کرێکار بێت.. خەباتی چینی کرێکار دژی چەوسانەوەی سەرمایەداری بەشێوەیەکی ناچاری خەباتییێکی سیاسیە. چینی کرێکار بەبێ مافی سیاسی ناتوانێت خەباتی ئابوری خۆی بەرەوپێش بەرێت و ڕێکخراوی ئابوری خۆی پەرەپێ بدات. ناتوانێت هۆیەکانی بەرهەم هێنان بخاتە ژێرخاوەندارێتی کۆمەڵایەتیەوە، تەنها ئەوکاتە نەبێت کە پێشتر دەسەڵاتی سیاسی بەدەستەوە گرتبێت.»
لەم پەرەگرافەدا ناوەڕۆکی چەمکی «خەباتی چینی کرێکار دژی چەوسانەوەی سەرمایەداری» پێناسەکراوە. ئەمە خەباتی سەدنیکایی(ترەیدیۆنیەن)یش دەگرێتەوە، کە خۆی خوازیاری خەباتیشە بۆ چەند مافێکی دیاری کراوی سیاسی و هەروەها خەبات لەپێناو ڕزگاربوونی ئابووریشدا دەگرێتەوە، کە پێویستی بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتی سیاسیە. بەم جۆرە ئەم چەمکە نیشان دەری خەباتیشە بۆ سۆشیالیزم.
لە پەرەگرافی دواتردا ووتراوە کە ئەرکی حیزبی سۆشیال دیموکرات ڕێک برەوپێدانی ئەم مەیلە لەچارنەهاتووەی پرۆلیتاریایە بە ئاقاری خەبات بۆ سۆشیالیزم. ڕێکخستنی ئەم خەباتەی چینی کرێکار، یەکگرتووکردنی، هوشیاری پێ بەخشینی و ڕوون کردنەوەی دوائامانجی کە پێویستە – ئەمە ئەو ئەرکەیە کە دەکەوێتە سەرشانی حیزبی سۆشیال دیموکرات. کەواتە بنچینەی چالاکی حیزب لێرەدایە، واتە لەو خەباتە سیاسیەی پرۆلیتاریادا کە لەڕوانگەی بابەتیەوە چارهەڵنەگرە.
سەرەنجام لە تازەترین بەرنامەی حیزبی سۆشیال دیموکراتی نەمسادا (بەرنامەی «ڤیەننا») ئەمە دەخوێنینەوە : لەهەمان کاتدا پرۆلیتاریا ئەوە دەکات کە

(9) ئەم بەشە لەلایەن قسەکەرەوە بە زمانی ئەسڵی هاتۆتەوە ،بەڵام ئێمە لێرەدا وەرگێڕدراوی فارسییەکەی ئەهێنێتەوە . (و)

پێویستە یارمەتی ئەم پەرەسەندنە بدات و خێرای بکات، لەوە دەگات کە گواستنەوەی هۆیەکانی بەرهەم هێنان بۆ ژێر خاوەنداریتی کۆمەڵایەتی هەموو خەڵک دەبێ ئامانجی خەباتی بێت بۆ ڕزگاری چینی کرێکار و بەدەستەوەگرتنی دەسەلاتی سیاسیش ئامرازەکەی.
بەم پێیە دەبینین کە لەهەموو بەرنامەکانی سۆشیال دیموکراسیدا پێش مەرجە مەعنەویەکانی سۆشیالیزم و مەیلی چارهەڵنەگری چینی کرێکار بۆ خەبات لە پێناو سۆشیالیزمدا باس کراوە.
لە ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرادا تێڕوانینێکی ئاوا لەئارادا نییە.
لەوجێگایەدا کە بەپێی چەمکی بەرنامە دەبوایە قسە لەسەر پێش مەرجە مەعنەویەکانی سۆشیالیزم و لەسەر ڕۆڵی چالاکی پرۆلیتاریا بکرایە ، هەموو ئەو شتەی کە وتراوە ئەمەیە: «توانای چەندێتی و هاوپشتیی پرۆلیتارەکان زیاد دەکات و خەباتی ئەوان دژی چەوسێنەران تیژتر دەبێتەوە.»
بەلام ئەوە ڕۆشنە کە «خەباتی پرۆلیتارەکان دژی چەوسێنەران» چەمکی «خەباتی چینی کرێکار دژی چەوسانەوەی سەرمایەداری» ناگرێتەوە. لەکاتێکدا کە دەربڕینی دووەم، کە لە بەرنامەی «ئێرفۆرد» دا بەکارهاتوە، کۆ(کلیت) ی ناوەرۆکی خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریا دەگرێتەوە، دەربڕینی یەکەم تەنها مانای شێوەی سەرەتایی ئەم خەباتە– واتە خەباتی ترەیدیۆنیۆنی دەگەیەنێت.
ڕەشنووسی بەرنامە تەنها ئەوە دەڵێت کە پرۆلیتاریا، خودی خۆی بەناچاری لە خەباتی ترەیدیۆنیونیدا دژ بە سەرمایەداران دەستەویەخە دەبێتەوە. کاتێک کە دەبینین لەهیچ جێگایەکی ڕەشنووسی بەرنامەدا قسەیەک لەسەر ئەم خاڵە نەهاتۆتە گۆڕێ کە گەشەی هوشیاری چینایەتی پرۆلیتاریا ئاکامێکی چارهەڵنەگری گەشەی کۆمەڵگای سەرمایەدارییە، ئەوکاتە ئەم لێکدانەوەیە بۆ ئەو بەندەی مەبەستمانە پاساوی زیاتری دەبێت.
ئێستا چۆنە کە لە ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرادا سەبارەت بەو حوکمە پرەنسیپیەی کە بەجۆرێک لە هەموو بەرنامەکانی سۆشیال دیموکراسی دا هاتووە هیچ ئامەژەیەکمان بەرچاو ناکەوێت؟
بێگومان ئێمە لێرەدا کاریگەری ئەم خەباتەی دوایی دژی بەناو ئیکۆنۆمیزم و بەتایبەت کاریگەری ئەو لێکۆڵینەوە تیۆریە بنەڕەتیانە دەبینین کە بە درێژایی ئەم خەباتە لەلایەن هاوڕێ لینینەوە، نوسەری نامیلکەی «دەبێ چ بکرێت» خراوەتە ڕوو.
مۆڵەت بدەن با بزانین کە ئەم تێزە چ بەهایەکی زانستی هەیە.
هاوڕێ لینین دەنوسێت: «گەشەی خۆبەخۆیی بزووتنەوەی چینی کرێکار بەرەو

قبوڵ كردنی ئایدۆلۆژی بۆرژوازی دەچێت، چونكە بزووتنەوەی خۆبەخۆیی چینی كرێكار ترەیدیۆنیەنیزمە، تەنها سەندیكالیزمە(١٠) ترەیدیۆنیەنیزمیش بەمانای یەخسیربونی فكری كرێكارانە بەدەستی بۆرژوازی. مێژووی هەموو وڵاتان شایەتی ئەوە ئەدەن كە چینی كرێكار تەنها بەهێزی خۆی ناتوانێت بەشتێكی زیاتر بگات جگەلە هوشیاری تریدیۆنیستی ، واتە باوەڕبوون بە پێویست بوونی كۆبوونەوە لە یەكیەتیەكاندا و خەبات دژی خاوەن كاران و ناچاركردنی دەوڵەتەكان بە دانانی ئەم یان ئەو یاسای دڵخوازی كرێكاران «و بەوجۆرە... ئەمە ڕۆڵێكی بچووك یان باشتر بڵێم، ڕۆڵێكی نەرێنی یە كە هاوڕێ لینین لە لێكدانەوەی ئایدیۆلۆژیای سۆشیالیستی خۆیدا دەیداتە پاڵ پرۆلیتاریا. بە بۆچوونی ئەو «هیچ قسەیەك دەربارەی ئەوەی كە جەماوەری كرێكاران، لە ڕەوتی بزوتنەوەكەیاندا، ئایدیۆلۆژیای سەربەخۆی خۆیان دادە مەزرێنن، ناتوانێت لەئارادا بێت....هوشیاریی سۆشیال دیموكراتیك تەنها لەدەرەوە ئەبرێتە ناویانەوە ....تیۆری سۆشیالیزم بەرهەمی تیۆرییە فەلسەفی ، مێژوویی و ئابووریەكانە كە نوێنەرانی خوێندەواری چینە داراكان؛ واتە ڕۆشنبیران نوسیویانەتەوە. ماركس و ئەنگڵس، دامەزرێنەرانی سۆشیالیزمی زانستی نوێ، بەحوكمی پێگەی كۆمەڵایەتییان سەر بە ڕۆشنبیرانی بۆرژوازی بوون....»

ئەگەر ئەمە ڕاست بێت، ئەگەر پرۆلیتاریا بەشێوەیەكی خۆبەخۆ(١١) بەرەو ئایدۆلۆژیای بۆرژوازی بڕوات، ئەگەر سۆشیالیزم لە دەرەوەی پرۆلیتاریادا فراوان دەبێتەوە، بەم پێیە بڵاوكردنەوەی سۆشیالیزم لەناو كرێكاراندا دەبێت شێوازی خەباتێك بەخۆوە بگرێت لەنێوان ئایدۆلۆژیای پرۆلیتاریاو مەیلە خۆڕسكەكانیدا. ئەمەش ئەو ئەنجامەیە كە هاوڕێ لینین هەڵیدەهێنجێنێت :» ئەركی ئێمە، ئەركی هەر سۆشیال دیموكراتێك ئەوەیە كە دژی خۆبەخۆیی خەبات بكەین و بزووتنەوەی چینی كرێكار لەم مەیلە خۆبەخۆییەی ترەیدیۆنیەنیزم بۆ ڕۆیشتن بەرەو ژێرباڵی بۆرژوازی ڕزگار بكەین......»

هاوڕێ لینین لە نێوان ئایدۆلۆژیای پرۆلیتاریا و پەیامی پرۆلیتاریادا ناكۆكی دەبینێت. من لەنێوان تێزەكەی لینین و ئەوەی كە لەلایەن ماركس و ئەنگڵسەوە لەبۆنەی جۆراوجۆردا ئاشكراكراوە دژایەتی دەبینم. گوێ بگرن ماركس لە «هەژاری فەلسەفەدا» چی دەڵێت:.»... بەهەر ڕادەیەك كە مێژوو

---

(10) ئەم تەعبیرە لە دەقە ئەسڵیەكەدا بە ئەڵمانی نەقڵ كراوە nur-geverksctaftlerei

(11) spontaneously ئەم وشەیەمان لەبەرئاسانی دەقە فارسیەكە بەخود بە خودی یان خودانگێختە وەرگێڕاوە (و.ف) لەكوردیدا وشەی خۆبەخۆیی و خۆڕسكمان لەجێگەی دو وشەكە داناوە (و . ك)

دەچێتە پێشەوە، شانبەشانی ئەویش خەباتی پرۆلیتاریاش لایەنەکانی ڕۆشنتر دەبێتەوە، ئەوان (سۆشیالیستەکان) ئیتر پێویستیان بەوە نییە کە لەمێشکی خۆیاندا بەشوێن زانستدا بگەڕێن، تەنها کارێک کە دەبێت بیکەن ئەمەیە کە سەرنج بدەنە ئەوەی بە بەرچاویانەوە دەگوزەرێت و ببنە قسەکەرانی ئەو»
ئەنگڵس لە «سۆشیالیزمی زانستی یان خەیاڵی» دا بەڕاشکاویەکی زیاترەوە دەدوێت: «سۆشیالیزمی زانستی شتێک نیە جگە لە ڕەنگدانەوەی ئەم کێشمەکێشە واقعییە (لە نێوان هێزە بەرهەم هێنەکان و شێوەی بەرهەم هێنان) دا لە جیهانی فکردا، سەرەتا ڕەنگدانەوەی نمونەیی لە زهنی چینێکدایە کە ڕاستەوخۆ لەژێر سایەیدا ڕەنج دەکێشێت، واتە چینی کرێکار...سۆشیالیزمی زانستی ڕاگەیاندن و بەرجەستەکردنی تیۆریانەی بزووتنەوەی پرۆلیتاریایە».
لە «هەژدەی برۆمێر»دا، مارکس بۆچوونێکی گشتی لەبارەی پەیوەندی نێوان بیرمەندەکانی هەرچینێک و خودی چینەکە دەخاتەڕوو: «ئەوەی کە (دیموکراتەکان) دەکاتە نوێنەرانی ووردە بۆرژوازی، ئەو ڕاستیەیە کە ئەوان لە عەقڵیەتی خۆیاندا لەو سنورە تێناپەڕن کە ووردەبۆرژوازی لە ژیانی خۆیدا تێیدا دەمێنێتەوە، هەروەها ئەمەش کە ئەوان لەئاکامدا لەڕووی تیۆریەوە هەر بەو مەسەلە و ڕێگاچارانە دەگەن کە بەرژەوەندی مادی و پێگەی کۆمەڵایەتی بە کردەوە ووردە بۆرژوازی بەوێ دەگەیەنێت. ئەمە بەشێوەی گشتی پەیوەندی نێوان نوێنەرانی سیاسی و ئەدەبی چینێکە لەگەڵ ئەو چینەدا کە نوێنەرایەتی دەکەن».
ئەمە ئەو شتەیە کە مارکس و ئەنگڵس دەیڵێن. کەچی هاوڕێ لینین ئێمە دڵنیا دەکاتەوە کە «مێژووی هەموو وڵاتەکان نیشانی داوە» و شتی لەم بابەتە...
بەم جۆرە ئێمە دەبێت وای دابنێین کە یەکێک لەم دوو بۆچونە ڕاستن. یان ئەزمونی هەموو وڵاتان دژ بەوەیە کە من لە مارکسەوە هێنامەوە، گەواهی دەدات، یان هاوڕێ لینین نەی توانیوە لە هەڵوێستی مارکسەوە ئەم ئەزمونە روون بکاتەوە. من مەیلم بەلای بۆچونی دووەمدایە. ئەوەی مێژووی هەموو وڵاتان بە منی دەڵێت ئەمەیە کە سۆشیالیزمی نوێ وەکو بەرهەمێک لە بزووتنەوەی پرۆلیتاریاوە سەری هەڵداوە و «گەشەی خۆبەخۆی چینی کرێکار»یش نەک بەرەو «قبوڵ کردن»ی ئایدۆلۆژیای بۆرژوازی، بەڵکو بەرەو سۆشیالیزمی زانستی نوێ «دەچێت». بۆئەوەی پشتیوانیەکی مێژوویی بۆ ئەم بۆچوونە پەیدا بکەین، پێش هەرشتێک پێویستە کە خۆش باوەڕانە لێکی نەدەینەوە، واتێنەگەین کە پرۆلیتاریا ئایدۆلۆژیای خۆی سەربەخۆ لەو نەریتەی کە بەمیرات

بۆی دەمێنێتەوە یاخود سەربەخۆ لەو بارودۆخە کۆمەڵایەتیە هاوچەرخەی کە گەمارۆی داوە، بەشێوەیەکی دابڕاوو بەپێی ئەزمونی ناوخۆیی خۆی پەرە پێ دەدات، و وانەزانین کە پڕۆلیتاریا وەکو جاڵجاڵۆکەیەک کە خۆی هێلانەکەی دەتەنێت، ئایدۆلۆژیایەکەی پەرە پێ دەدات.

مارکس لەگەڵ ئەوەدا کە ڕوانگەی بڕۆدۆن دەربارەی ئەمەی کە ڕێچکەی هەموو سەدەکانی ڕابردوو بەگوێرەی ئارەزووی خواوەند، ڕێچکەیەک بووە بەرەو گەیشتن بە فکرەی یەکسانی، ڕەت دەکاتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا باناگەشەی وای نەکردوە کە ئەم فکرەیە ڕێک بەشێوەی «مینەرفا» لە مێشکی «جوپیتەر»دا(١٢) لەماوەی کاژێرێکدا پەیدابووە: بەبڕوای مارکس ڕۆڵی دروست کەرانەی نەوەی ئێستا لە گۆڕینی شێوەی ئەو ئاکامانەدا بەرجەستە دەبێت کە لەلایەن نەوەکانی پێشترەوە بەدەست هاتوون. ئەو دەڵێت: ئابوری زانەکان زۆرباش دەزانن کە هەر ئەوشتەی بۆ کەسێک بەرهەمێکی تەواو بووە، بۆ یەکێکی دیکە شتێکی زیاتر نییە لە کەرەستەیەکی سەرەتایی بۆ بەرهەم هێنانی تازە. ئەنگڵس لە کتێبەکەیدا (لۆدفیچ فیۆرباخ ..) هەمان بڕوا دەخاتەڕوو:

« لەهەموو بوارەکانی ئایدۆلۆژیادا نەریت هێزێکی بەدەسەڵاتە. بەڵام ئاڵوگۆڕێک کە لەم نەریتە سەرەتاییانەدا ڕوودەدات بەرهەمی پەیوەندیە چینایەتیەکانە. واتە بەرهەمی پەیوەندیە ئابوریەکانی نێوان ئەو کەسانەی کە ئەم ئاڵوگۆڕانە دەکەنە شتێکی عەمەلی. لێرەدا ئەمەندە بەسە».

کەواتە ئێمە مارکسیستەکان پێداگری لەوە دەکەین کە پڕۆلیتاریا بەشێوەیەکی خۆبەخۆ ئایدۆلۆژیای سۆشیالیستی خۆی فراوان و پەرەپێداوە، بەڵام مەبەستمان لەم قسەیە ئەمەیە کە پڕۆلیتاریا ئەو ئایدۆلۆژییەی کە لە دەوروبەری خۆیەوە وەری گرتوە بەشێوەی سەربەخۆ بەگوێرەی بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی خۆی ئاڵوگۆڕی بەسەرداهێناوە.

پڕۆلیتاریا لەگەڵ جیابوونەوەیدا بەشێوەی چینێکی تایبەت و جیاواز لە جەماوەری «دیموکراتی» لە هەمان کاتدا شێوەی خەباتی پێشوی «دیموکراسی»ی دژ بەنیزامی دەرەبەگایەتی گۆڕیوە و بەشێوەی خەباتێکی تازە؛ واتە خەباتی چینی کرێکار دژی سیستەمی بۆرژوازی دەری هێناوە. کاتێک مێژووی سەرهەڵدانی سۆشیالیزمی تازە هەڵ بدەینەوە، بەئاسانی ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە چۆن پڕۆلیتاریا خەباتی ئابوری و سیاسی، ئامانجە کۆمەڵایەتیەکان و جیهان بینیە فەلسەفیەکانی دیموکراسیی سەدەی

(12) لە ئەفسانەی ڕۆمانەکاندا جوپیتەر خوایەکی بەهێز بووە. ژنێکی هەبووە بەناوی «مێتیس». جوپیتەر وا لەژنەکەی دەکات ببێ بە پەپولە وقووتی دەدات.مێتیس دەگاتە مێشکی و کتوپڕ لە مێشکی جوپیتەرەوە مینێرفا لەدایك دەبێ.(و. کوردی)

نۆزدەی گۆڕیوە بە پێکهاتە بەرانبەرەکانی لە بزووتنەوەی سۆشیالیستی نوێدا. لەڕەوتی شۆڕشی گەورەدا[١٣] خەباتی ئابوری «دیموکراتی» خەباتی بەکاربەران (مستهلکین)ی هەژار بوو دژی ئیمتیاز[١٤]، پاوانخوازی (ئیحتیکار)، سووخۆری و بەربەستە گومرکیەکان. بە جیابونەوەی پرۆلیتاریا لە جەماوەری «دیموکراتیک» ئەم شێوەیە لەخەباتی ئابوری بوو بە خەباتی کار دژی سەرمایە. لە بەریتانیا، چارەکی یەکەمی سەدەی نۆزدە پڕبوو لە خەباتی پرۆلیتاریا لەپێناو ئازادی مانگرتندا کە سەرەنجام لە ساڵی١٨٢٥ دا بەدەستیان هێنا. پاشان سەردەمی پێکهێنانی»یەکێتیە کرێکاریە گەورە نیشتمانیەکان» دەستی پێکرد (١٨٢٥– ١٨٥٠). لە ١٨٣١ دا ڕاپەڕینی کرێکارانی چنینی لیۆن لە فەرەنسا و لە ١٨٤٤ دا ڕاپەڕینی کرێکارانی چنین لە سیلیزیای ئەڵمانیا بڵێسەی سەند.

شان بەشانی ئەم ڕوداوانە، پرۆلیتاریای ئەوروپا کە لەپێشدا وەکو ڕەشە لەشکری بۆرژوازی لە خەباتدا دژی ئۆرۆستۆکراتی کاری دەکرد، بە تاقیکردنەوە پەی برد بە پێویست بوونی خەباتی سەربەخۆی سیاسی دژی هەموو چینە دەسەڵاتدارەکان.

لە بەریتانیا ریفۆرمی پەرلەمانی ١٨٣١ کە بۆرژوازیی بەسەر خاوەن زەویەکاندا سەرخست، بەیارمەتی پرۆلیتاریا بەسەرکەوتن گەیشت کە هەڕەشەی نەدانەوەی باجەکانی کردبوو. پرۆلیتاریا کە بەم ڕیفۆرمە کڵاوی لەسەرنرابوو وە لە یاسای هەژاران[١٥] تورە بوو، پەیوەندی خۆی لەگەڵ بۆرژوازی ناوەندا تێکداو لەگەڵ ڕادیکاڵەکاندا پێکەوە خەباتی سیاسی لەپێناو «چارتەر»دا[١٦] دەست پێکرد.

(13)مەبەست شۆڕشی گەورەی فەڕەنسایە - و.ف

(14)مەبەست ئیمتیازاتی کۆمەڵایەتیە کە تەنها خانەدان و دەرەبەگەکان لێی بەهرەمەند بوون لەسەردەمی دەرەبەگایەتیدا.(و ، ك)

(15)poor law یاسایەك بوو کە لە سەدەی ١٦ دا پەسەند کرابوو بۆئەوەی بارودۆخی خەڵکی دەسکورت لە بەریتانیادا کەمێك باش بکات. لەدوادوای سەدەی ١٨ دا مادەیەکی بۆ زیادکرا کە بەگوێرەی ئەو مادەیە دەوڵەت یارمەتی ئەو کرێکارانەی دەدا کە کرێیان لەخوار ئەو ئاستەوە بوو کە بەشی گوزەرانیان بکات. بەڵام لە ساڵی ١٨٣٤ دا ئەم یاسایە هەلومەرجێکی سەختتری دانا بۆ یارمەتیدانی کەسانی دەسکورت. بەپێێ ئەو مەرجە تازەیە یارمەتی کەسانێك کە لەڕووی جەستەییەوە سەلامەت بن بە کارێکی نائەخلاقی دادەنا و لەئاکامدا یارمەتی دارایی بۆ بەشێك لە خەڵك بڕدرا کە بووەهۆی خراپتربوونی بارودۆخی چینی کرێکار، بەتایبەت لەبەرئەوەی کە لەو سەردەمەدا بەهۆی قەیرانی ئابوریەوە کە بەسەر وولاتدا باڵی کێشابوو، بێکاریەکی یەجگار فراوان لە بەریتانیادا بڵاوبووبووەوە..-(و.ف)

(16) چارتەرCharter پلاتفۆرمی خەباتکارانەی بزوتنەوەی ریفۆرمیستی کرێکاری بوو کە لەساڵانی ١٨٣٧-١٨٣٨ دا لە بەریتانیا سەری هەڵداو ئامانجی بریتی بوو لە ئەنجامدانی چەند ریفۆرمێك لە سیستەمی سیاسی وولاتدا. چارتەر (٦) داواکاری لەخۆیدا گونجاندبوو کە بەمجۆرە بوو: مافی دەنگدانی گشتی بۆ هەموو خەڵك، مەلبەندەکانی هەڵبژاردن بەشێوەی یەکسان، دەنگدانی نهێنی، هەڵبژاردن و پێکهێنانی ساڵانەی پەرلەمان، هەڵوەشاندنەوەی مەرجی خاوەندارێتی بۆ بوون بە

ئەمە یەکەمین هەنگاو بوو لەبواری پەرەسەندنی هوشیاری سیاسی پرۆلیتاریادا کە خێرا هەنگاوی دووەمی بەدوادا هات. ئەزمونەکانی دواتر ئەوەیان پیشانی پرۆلیتاریا دا کە وورده بۆرژوازی لەپێناو خەباتی شۆڕشگێڕانەی چارەنوس سازدا تا چ ڕادەیەک بێ توانایە و بەرژەوەندیە ئابوریەکانی تا چ ڕادەیەک جیاوازبوو(پرۆلیتاریا خوازیاری ڕۆژکاری ١٠ کاژێری بوو، وورده بۆرژوازی داوای هەڵوەشاندنەوەی یاسای دانەوێڵەی دەکرد)(١٧). بەم جۆره لە ساڵی ١٨٣٤ دا کەلێنێک لەناو بزوتنەوەی چارتیستەکان(لایەنگرانی بزووتنەوەی چارتەر- و .ف) دا لەنێوان پرۆلیتاریاو وورده بۆرژوازیدا پێک هات. پرۆلیتاریا دووەم هەنگاوی بەرەوپێش هەڵهێنایەوەو وەکو حزبێکی سەربەخۆ بە دروشمی« دەسەلاتی سیاسی وەسیلەمانە و بەختەوەریی کۆمەلایەتی ئامانجمانە» هاتە مەیدانەوە.

هەمان شت لە فەرەنساش ڕوویدا. لە شۆڕشی تەموزدا، پڕۆلیتاریا هێشتا سەرگەرمی یارمەتیدانی بۆرژوازی بوو تا بەسەر خاوەن موڵکەکاندا سەربکەوێت. خیانەتی بۆرژوازی گەوره دەرسێکی تەمێ کەرانەی دا بە پڕۆلیتاریا و وایلێکرد کە لەگەڵ وورده بۆرژوازی ڕادیکاڵدا یەک بگرن، لەڕاپەڕینی ١٨٣٢ ی پاریسدا، لە ڕاپەڕینەکانی ١٨٣٤ ی لیۆن و پاریس و هەروەها لە ڕاپەڕینی ١٨٣٦دا ، پڕۆلیتاریا بەشێوەی هێزێکی شۆڕشگێڕ بەرەوپێشەوە چوو. لەوەدەمەدا ئەنجومەنە نیوەڕادیکاڵ و نیوەسۆشیالیستەکان ڕابەره سیاسیەکانی بوون (کۆمەڵەی مافەکانی مرۆڤ، کۆمەڵەی وەرزەکان)(٢). بەلام ئەم یەکگرتنەش درێژەی نەکێشا، کەندوکۆسپەکانی شۆڕشی شوبات و بەتایبەتی ڕاپەڕینی تەمووز چاوی پڕۆلیتاریای سەبارەت بەڕاستیەکانی وورده بۆرژوازی کردەوە. لە١٠ی کانوونی یەکەمدا «مۆنتانی» دواین تەقەلای خۆی دا بۆ سەربەخۆ کارکردن لەتەنیشت پڕۆلیتاریاوە. لەوڕۆژەدا کە بەقازانجی «ڕاسپای» و دژ بە «لیدرۆ—دۆلان» دەنگدرابوو، هەروەک مارکس دەڵێت: «یەکەم کارێک بوو کە بەهۆیەوە پڕۆلیتاریا، وەکو حیزبێکی سیاسی سەربەخۆ لە حیزبی دیموکرات بڕا».

ئەمە ڕەوەندی سەرەتایی گەشەی هوشیاری سیاسی پڕۆلیتاریا بوو. هەر لەوکاتەدا کە پڕۆلیتاریای ئەوروپی خۆی لە «دیموکراسی» جیا ئەکردەوە تا بەوێنەی چینێکی جیاواز سەربەرزبکاتەوە، و هەر لەوکاتەدا کە شێوازە ئابوری و سیاسیەکانی خەباتی چینایەتی خۆی بەدەست هێنا، بەشە پێشرەوترەکانی

ئەندام پەرلەمان. ئەم بزوتنەوە ریفۆرمیستیە بە چارتەریزم ناسرا کە یەکەمین بزووتنەوەی سەرتاسەریی چینی کرێکاری بەریتانیا بوو.-و.ف

(17)Corn Law یەکێك بوو لەو یاسایانەی کە پێش ساڵی ١٨٦٦ لە بەریتانیا کاری پێدەکرا و گومرکێکی قورسی لەسەر هاوردەکردنی گەنم بۆ بەکاربردنی ناوخۆ دانابوو.

دەست بەکاربوون تا ئەو ئایدیایانەی سۆشیالیزمی بۆرژوایی کە فێری بووبوون، بکەنە ئایدیای تازەی کۆمۆنیزمی شۆڕشگێڕی پڕۆلیتاری. هەڵبەتە سۆشیالیزم وەکو مەسەلەیەک، پێش لە دەرکەوتنی هێزی شۆڕشگێڕانەی پڕۆلیتاریا، کە توانای وەڵام دانەوەی ئەوی هەبوو، سەری هەڵدابوو. بڵاوبوونەوەی خێرای سۆشیالیزم وەکو ئایدیایەک ئاکامی لەچارنەهاتووی ناکۆکی نێوان دیموکراسی بەلێندراوی شۆڕشی گەورە و دیموکراسی لەدایک بووی ئەو شۆڕشە بوو. بەڵام لەبەرئەوەی کە پڕۆلیتاریا، هەڵگری ڕاستەقینەی سۆشیالیزم، هاتە مەیدانی مێژووەوە، ئیتر سۆشیالیزم یان خەیاڵی بوو یان وورده بۆرژوازی و ناچاریش بوو کە وابێت. بەڵام ئێستا، بە گەیشتنی دەیەی ١٨٣٠، پڕۆلیتاریا لەهەر لایەکەوە سەری بەرزکردبووەوە، ئێمە دەتوانین بەڕۆشنی ئەوە ببینین کە چۆن لەژێر فشاری ئەودا و بەبەشداری ئەو، ئایدیاکانی سۆشیالیزم بەخێرایی لە ناوەرۆکەوە بەرەو لەناوچوون ڕۆیشتن. تاقیگەی ئەم لەناوچوونە زنجیرەیەک لە ئەنجومەنە نهێنیە فەرەنسیەکان بوون کە هەندێک لە ئەنجومەنە ئەڵمانیەکانی هاوشێوەیان پێیانەوە وابەستەوە بوون:

ئەنجومەنی پشتیوانی لە چاپ کراوە نیشتمان پەروەرەکان و ڕێکخراوی ئەڵمانی بۆ پشتیوانی کردن لە ئازادی چاپەمەنی(١٨) جێگای خۆیان دا بە کۆمەڵەی مافەکانی مرۆڤ و ڕێکخراوی دوورخراوەکان(١٩). ئەمانیش لەلایەن کۆمەڵەی بێلانەکان و ڕێکخراوی عەدالەتەوە(٢٠) جێگەیان گیرایەوە. ئەم ڕەوتە لە یەکێتی کۆمۆنیستەکاندا کە مانیفێستی کۆمۆنیستی مارکس و ئەنگلسیان بڵاوکردەوە بەوپەڕی خۆی گەیشت. ئەم کۆڕوکۆمەڵانە کە لەسەرەتادا تەنها ڕادیکاڵ بوون، وورده وورده پڕبوون لەو ئەندامانەی کە لەڕیزی ئەو پیشەوەرانەوە هاتبوون کە بووبوونە پڕۆلیتاریا. لەئاکامدا سیفەتی ئەوانە گۆڕا. لە حاڵەتی کۆڕوکۆمەڵی پیلان گێڕیەوە بوونە کۆڕوکۆمەڵەکانی پڕوپاگەندەی ئاشکرا، ئایدیاکانی ڕادیکاڵیزمی بۆرژوایی و سۆشیالیزمی وورده بۆرژوایی کە پێشتر تێیاندا زاڵبوو، جێگای خۆیان دا بە ئایدیای شۆڕشی کۆمەڵایەتی پڕۆلیتاریا؛ لەناو ڕێکخراوی دوورخراوەکاندا هێشتا ئەم دوو جیهان بینیە لە خودی «واندی» و « شۆستەر»دا لەکێشمەکێشدا بوون لەگەڵ یەکتر. سەرەنجام لەڕێکخراوی عەدالەت دا ئایدیای شۆڕشی کۆمەڵایەتی لە ووشەکانی «ویتلینگ»دا دەربڕینێکی دیاری کراوی وەرگرت. لەژێر کاریگەری ویتلینگدا بوو کە مارکس ووتی: «پڕۆلیتاریای ئەڵمانی بیرمەندی پڕۆلیتاریای ئەوروپایە،

(18) Deutscher Bund zur Vertheidigung der Pressfreiheit

(19) Bund der Geachteten

(20) Bund der Gerechten

هەروەکو چۆن پرۆلیتاریای بەریتانیا ئابووریناس و پرۆلیتاریای فەرەنساش سیاسەتمەداریەتی». (٣)
بەم جۆرە مێژووی نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدەیەم بەشێوەیەکی بەرچاو ئەوە نیشان دەدات کە چۆن پرۆلیتاریا پاش ئەوەی کە بە تاقیکردنەوە هوشیاریی سەبارەت بە بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی خۆی بەدەست هێنا، هەموو شێوە کۆنەکانی بزووتنەوەی دیموکراتیکی گۆڕی بۆ شێوە نوێیەکانی بزووتنەوەی چینایەتی کریکاران. لەوسەردەمەدا کە مانیفێستی کۆمۆنیست سەری هەڵدا، توخمەکانی بزووتنەوەی نوێ سۆشیالیستی- خەباتی کار دژی سەرمایە، خەباتی سیاسی پرۆلیتاریا لەژێر ئالای خۆیدا و فکرەی شۆڕشی کۆمەڵایەتی- پەیدابوو. بەڵام ئەم توخمانە کە بەرهەمی بەشە جیاوازەکانی پرۆلیتاریا بوون، هێشتا بەیەکەوە گرێ نەدرابوون. خەباتی ئابووری پرۆلیتاریا لە خەباتی سیاسی دابڕاو و جیابوو، بۆنمونە؛ یەکێتیە کرێکاریەکان لە بەریتانیا بەشێوەیەکی لایەنگرانە هەڵسوکەوتی لەگەڵ بزووتنەوەی چارتیستەکانیان نەدەکرد.
بزووتنەوە سیاسیەکانی پرۆلیتاریا بەنۆبەی خۆیان هێشتا پەیوەندیەکی ڕۆشنیان لەگەڵ فکرەی شۆڕشی کۆمەڵایەتیدا پەیدا نەکردبوو. ئامانجە کۆمەڵایەتیەکانی چارتیستەکان و بەناو «سۆشیال دیموکراتەکان» ی فەرەنسا لەڕادەبەدەر ناڕۆشن و بێ سەروبەرە بوو. یەکەم ڕوئیای خۆماڵی کردنی بەشێک لە زەویەکان، فراوان کردنی کشتوکاڵی ووردەمالیکی وهاوکاری دەوڵەت بۆ ئەنجومەنەکانی بەرهەم هێنەرانیان لە مێشکیاندا گەڵاڵەکرد. ئەوانی دیکە چەندین تەسەوری ناڕۆشنیان سەبارەت بە «مافی کارکردن» و «ڕێکخستنی کار»یان لە زهنیاندا دروست کرد. ئەوانە لەو خەیاڵە دابوون کە لەتەنیشت سیستەمی بۆرژوازیەوە و نەک لەسەر کەلاوەکانی، سۆشیالیزم دابمەزرێنن. بەم جۆرەش، ئەو دەستەیە لە پرۆلیتاریا کە پێداگرییان لەسەر پێویست بوونی شۆڕشی کۆمەڵایەتی ئەکرد (پەیڕەوانی ویتلنگ) نەیان توانی ئەم پێداگرتنە گرێ بدەنەوە بە هوشیاری سەبارەت بە پێویستبوونی خەباتی سیاسیەوە.
بەم شێوەیە، ئەگەرچی توخمە بنەڕەتیەکانی بزووتنەوەی نوێی سۆشیالیستی ئامادەبوو، بەڵام لەگەڵ یەکتردا هاوئاهەنگ نەبوون و تاکاتێک ئەم ئەرکە بەئەنجام نەگەیشت، پرۆلیتاریا نەی توانی بەشێوەی واقیعی خۆی لەژێر کاریگەری نفوزی بۆرژوازیدا ڕەها بکات و بەهەنگاوی چەسپاو بەرەو ڕزگاری یەکجاری هەنگاوبنێت.
بۆئەوەی تەلاری سۆشیالیزم تەواوبێت، دەبوایە ئەم توخمانە بەشێوەی گشتێکی هاوئاهەنگ پێکەوە گرێ بدرێن و هەموو بزووتنەوەکە بکاتە خاوەن بنەمایەکی

تیۆری پۆشتە. دامەزرێنەرانی سۆشیالیزمی زانستی، مارکس و ئەنگڵس، ئەم کارە مەزنەیان بەئەنجام گەیاند.
هەروەکو چۆن توخمە ئابوری، سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی بزووتنەوەی پرۆلیتاریا بەرهەمی ئەم هەموو ئاڵوگۆڕەی شێوازە بەرامبەرەکانی لە بزووتنەوەی ڕادیکاڵ-دیموکراتیکدا بووە، ئاواش باڵاترین سەرخانی بزووتنەوەی پرۆلیتاری، واتە تیۆری سۆشیالیزمی زانستییش ئاکامی پێداچوونەوەیەک بوو بە تیۆریەکانی فەیلەسوف و زانا بۆرژواکاندا. بەڵام کاتێک کە پەرەدان و لێ وردبوونەوەی شێوەکانی دەستەی یەکەم زۆرتر بەرهەمی تاقیکردنەوەو بیرکردنەوەی بەشە جۆراوجۆرەکانی پرۆلیتاریا بوو، بەدیهێنانی تیۆری سۆشیالیزمی زانستی لەسەرجۆرە ڕاهێنانێکی زانستیی بەرین ڕاوەستابوو کە تەنها ڕۆشنبیرانی پیشەیی، واتە ئەو کەسانەی کە لەناو چینەداراکانەوە هاتبوون، دەیان توانی لێی بەهرەمەند بن. دامەزرێنەرانی سۆشیالیزمی زانستی، مارکس و ئەنگڵس، لەوکەسانە بوون. بەم شێوەیە ئێمە تەنانەت ئەم کارە دروست کەرانەیەی کە ئەوان ئەنجامیان داوە ناگەڕێنینەوە بۆ ڕۆشنبیرانی بۆرژوا. مارکس و ئەنگڵس بۆ بەرپاکردنی شۆڕش لەبیرکردنەوەی کۆمەڵایەتیدا سەرەتا ناچاربوون کە ڕوانگەی ڕادیکاڵیزمی بۆرژوازی بەجێ بهێڵن و ڕوانگەی پرۆلیتاریا، ئەویش نەک پرۆلیتاریایەکی داماڵراو (انتزاعی)، بەڵکو پرۆلیتاریای ڕاستەقینەی سەردەمی خۆیان هەڵبژێرن. بە واتایەکی تر، ئەوان ناچاربوون سەرەتا لەڕووی ئایدیۆلۆژی و ئەخلاقیەوە[21] بچنە پاڵ بزووتنەوەی پرۆلیتاریاوە کە پێشتر بەهۆی مێژووەوە دروست بوو بوو. کاری شۆڕشگێڕانەی مەزنی ئەوان بەرهەمی بیرکردنەوەی توێژینەوەیەکی (تحقیقی) ڕووت نەبووەو نەشی دەتوانی وابێت.
ئەنگڵس لە «لودفیچ فیۆرباخ..»دا دەڵێت: « کاتێک... مەسەلەکە بریتیە لە توێژینەوە لەسەر ئەو هێزە بزوێنەرانەی کە هوشیارانە یان ناهوشیارانە... لەپشتی پاڵنەرەکانی تاکەوە لەکارە مێژووییەکاندا خۆیان حەشارداوە، ئەوکاتە پاڵنەرەکانی تاک، هەرچەندەش بەرجەستەبێت، مەسەلەیەکی ئەوتۆ نیە، بەڵکو مەسەلەکە ئەو پاڵنەرانەیە کە جەماوەری فراوان، هەموو خەڵک و هەروەها هەموو چینەکانی خەڵک لەهەر کۆمەڵگایەکدا دەخاتە جووڵە.....»
ژیان نامەکانی مارکس و ئەنگڵس بەتەواوی ئەم خاڵانە ئاشکرادەکات. ئەم ژیان نامانە ئەوە نیشان دەدەن کە چۆن بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاریا مارکس و ئەنگڵسیان لەڕیزەکانی بۆرژوا-دیموکراتەکان دەرهێناو بیرکردنەوەی تیۆری ئەوانی خستەسەر بارێکی تازەوە. لە ساڵی ١٨٤٣ دا هێشتا بەڕادەیەکی

---

moral (21)

لەبەرچاو، بۆرژوا ڕادیکاڵێک بوون بەجیهان بینی ئایدیالیستیەوە کە کۆمۆنیزمیان بە تەجریدێکی دۆگم دەزانی. مارکس لەوڕۆژانەدا بەمشێوەیە بۆ ڕۆج[22] دەنوسێت: « من مەیلم بەلای بەرزکردنەوەی هیچ جۆرە ئاڵایەکی دوگمدا نیە.... کۆمۆنیزم، بەتایبەتی، تەجریدێکی دۆگمە.... ئێمە ئەمانەوێت هاوسەردەمەکانمان، بەتایبەتی هاوسەردەمە ئەڵمانیەکانمان بخەینەژێر کاریگەریەوە... لە پلەی یەکەمدا دین و دوای ئەویش سیاسەت، ئەو بابەتانەن کە ئارەزووە بنەڕەتیەکانی ئەڵمانیای ئەمڕۆ پێک دەهێنن. ئێمە دەبێت ئەم بابەتانە بەهەرجۆرێک کە لەئارادان، وەکو خاڵی دەستپێکردنی خۆمان هەڵبژێرین و ئەوانە لەبەرامبەر فلانە سیستەمی حازرو ئامادەی لەچەشنی گەشتێک بۆ ئیکاری[23] دانەنێین.» ئەمە شێوەی بەڵگەهێنانەوەی مارکس و ئەنگڵس بوو لەو سەردەمەدا. ئەوان لەپێش هەر شتێکەوە بەشوێن هێزێکی شۆڕشگێڕەوە بوون کە بتوانێت سیستەمی سیاسی کۆنی ئەڵمانیا هەڵگێڕێتەوە. بەلام لەو سەردەمەشدا تەنها چینی شۆڕشگێڕی پڕۆلیتاریا بوو، هەر بەوەندەی سنوری ولاتەکەی خۆشیان بەجێهێشت، ئەم ڕاستیەیان دۆزیەوە. ئاسایی بوو کە مارکس لەم جموجۆڵە شۆڕشگێڕانەی خۆیدا لەگەڵ بزووتنەوەی پڕۆلیتاریای فەڕەنسادا و ئەنگڵس لەگەڵ چارتیزمدا، بزووتنەوەی بەریتانیادا، پەیوەندی بگرن. ئەنگڵس تەنانەت وەکو یەکێک لە نوسەرانی «ئەستێرەی باکور» بە شەخسی لە بزووتنەوەی چارتیستدا بەشداری کرد. ئاکامی ئەم پەیوەندی گرتنانە ئەوە بوو کە ئاڵوگۆڕێکی خێراو قوڵ لە بۆچوونەکانی ئەواندا ڕوویدا. لەهەمانساڵی ١٨٤٥ دا «خێزانی پیرۆز» یان بلاوکردەوە، ئەوکتێبەی کە بۆ یەکەم جار تیایدا بنەماکانی ماتریالیزمی ئابووریان داڕشت، و هەرلەو کتێبەشدا دەتوانرێت لەهەمان کاتدا ڕوانگەی پڕۆلیتاریاش بەڕوونی ببینرێت.

بەم جۆرە مێژوو ئەم مافەمان ئەداتێ کە بڵێین: یەکەم : هەموو سۆشیالیزمی تازە بەرهەمی چینی کرێکارە، هەرچەندە کە کەرەستە و پێداویستیەکانی لەپێشدا لەلایەن دیموکراتە بۆرژواکانەوە ئامادە بووە. وە دووەم : لە پەرەپێدان و ووردکردنەوەی سۆشیالیزمی تازەدا، چەند بەشێک لە چینی کرێکار کە لەڕووی ئاستی هوشیاریەوە جیاوازبوون، وورده وورده بەکردەوە بەو ئەرک و ڕێگاچارە جیاجیایانە گەیشتن کە بیرمەندەکانیان لەلایەنی تیۆریەوە دۆزیبوویانەوە و بەیەکەوەیان بەستبوون و دایان ڕشتبوون. ئەم تیۆریانە گرنگیەکی زۆریان

---

(22) Ruge Arnold- هاوڕێی مارکس بوو

(23) Voyage en Icarie ناوی رۆمانێکە کە لەساڵی ١٨٤٢ دا لەلایەن (ئایتن کاب)ەوە کە رادیکاڵێکی فەرەنسی بوو سەبارەت بە یۆتۆپیای کۆمۆنیزم نوسراوە. (و.ف)

هەیە. ئەمانە لەگەڵ ئەو تێزەی هاوڕێ لینین دا کە لە نامیلکەی « دەبێ چ بکرێت»ی خۆیدا خستبوویەڕوو، ناکۆکی پەیدادەکەن، بەڵام ئەوانە لە بنچینەکانی مارکسیزمەوە سەرهەڵ دەدەن، بەشێوەیەکیش لە هەموو بەرنامە سۆشیال دیموکراتیکەکاندا فۆرمۆڵەکراون. پێویستە کە لەبەرنامەی ئێمەشدا ئەم خاڵانە ڕۆشنتر بخرێنەڕوو. لەم ڕوانگەوە، پێشنیاردەکەم لەجێگای ئەو ڕستەیەی کە لە ڕەشنووسی بەرنامەوە هێنامەوە، ئەم ڕستەیەی ژێرەوە دابنرێت: «توانای چەندایەتی و هاوپشتی و هوشیاری پرۆلیتاریا پەرەدەستێنێت و خاباتی جەماوەری کرێکار دژی چەوساندنەوە توندتردەبێتەوە»

من ئێستا دەربارەی سەرنجەکانی دیکەم بۆ دەستکاری کردنی بەشی بنەماکانی بەرنامە کە بەم باباتەوە پەیوەستە، بەڵام کەم بایەخ ترە، نادوێم. لێرەدا تەنها پێداگری لەسەر ئەوە دەکەم کە هەموو هاوڕێیانی ڕێکخراوەییم لەو بۆچوونە بنەڕەتیەدا کە تائێستا ڕوونم کردۆتەوە، لەگەڵمدا بەشدارن. لەگەڵ ئەوەشدا هەموومان سەبارەت بەو ئەنجام گیریانەی کە دەبێت لەم بۆچوونانەوە بەدەست بهێنرێن، ڕێک ناکەوین، لەبەر ئەوە لەئێستا بەدواوە ، ئیتر من تەنها بەناوی خۆمەوە دەدوێم.

پێشتر ووتومە کە ئەو کەلێنەی بەرنامەی «ئایسکرا» کە ئاماژەم پێ کرد ڕەنگدانەوەیەکی خەباتی ئەم دواییانەیە دژی «خۆبەخۆیی» و «ئیکۆنۆمیزم» و «ئاماتۆریزم»(٢٤). ئێستا ئەمەوێت بپرسم کە ئایا ئەم سەرنجە عەمەلیە ئەتوانرێت بکرێتە پاکانەی جۆرێک لە نەبوونی تیۆری لەبەرنامەکەماندا؟ بێگومان نەخێر. فۆرمۆڵبەندی مارکسیستی ڕاستی مەسەلەکە، کە من دەیخەمەڕوو، بەهیچ جۆرێک دەرگا لەڕووی پیرۆزکردنی خۆبەخۆیی، ئیکۆنۆمیزم یان ئاماتۆریزم ناکاتەوە.

دەرگا بەڕووی پیرۆزکردنی خۆبەخۆیی ناکاتەوە. کاتێک ئێمە دەڵێین کە سۆشیالیزمی نوێ ، ڕێک کامڵترین و هوشیارترین دەربڕینی خۆبەخۆیی خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریایە، نەک تەنها ڕۆڵی چالاکانەی هوشیاری و تیۆری لە بزووتنەوەی خۆماندا بەکەم نازانین، بەڵکو بە پێچەوانەوە، بەهای ئەوان تا باڵاترین ئاستی بەرزدەکەینەوە. بەڵگەکەشی ئەمەیە کە ئێمە پێمانوایە گەشە و تەکامولی پرۆلیتاریا بەگوێرەی یاسا خۆبەخۆیەکانی سروشت، بەباری جێبەجێبوونی بنەما تیۆریەکانی ئێمەدا بەرەو پێش دەچێت. هەر جۆرە

---

(24) ئیکۆنۆمیزم= ڕەوتێکە لەناو بزووتنەوەی کرێکاریدا کە تەنها باوەڕی بە خەباتی ئابوریە و سیاسەت بە کاری بۆرژوازی دادەنێت. ئاماتۆریزم= سیاسەت وەکو ئارەزوو هیوایەت تەماشا دەکات

سازانێکی تیۆریش کە لە سەرنجە سەرپێیە عەمەلیەکانەوە سەرچاوەی گرتبێت، ڕەتی ئەکەینەوە. جێگای سەرسوڕمانە کە من ناچاربم هەر ئەوشتە بۆ دەستەی نوسەرانی ئایسکرا بسەلمێنم کە بڵتۆف بۆ ئێمەی سەلماندوە(٤). سەیرە ! من دەبێت ئەوە نیشان بدەم کە ئاستێکی بەرزی ئازادی چالاکی و کارامەیی پێویست لەو جێگایەوە پەیدا ئەبێت کە لانی زۆری پێویستبوون لەئارادایە. سۆشیال دیموکراسی بۆ پاراستنی بزووتنەوەکە لە بەڵای پیرۆزکردنی بارودۆخە کتوپڕەکانی چەند توێژێکی دیاری کراوی پڕۆلیتاریا یان ڕۆشنبیران، تەنها یەک ڕێگەی لەبەردەمدایە، ئەویش هاوئاهەنگ کردنی چالاکیەکانیەتی لەگەڵ مەیلە گشتیەکانی خەباتی هەموو چینی کرێکاردا.

بەم پێیە ئەوجۆرە فۆرمۆڵبەندیەی مەسەلەکە کەمن پێشنیارم کرد و لەبزووتنەوەی نێونەتەوەیی سۆشیال دیموکراسیدا شتێکی ئاساییە، دەرگا لە ڕووی «ئیکۆنۆمیزم»یش ناکاتەوە. من دەزانم و پێشتریش ووتومە کە هەرشێوەیەکی تایبەتی خەباتی چینایەتی پڕۆلیتاریا، ئەگەر بەتەنهایی و سەربەخۆ، بەجیا لەشێوەکانی دیکەی خەباتی چینایەتی پڕۆلیتاریا لەبەرچاوبگیردرێت، توانای ئازادکردنی پڕۆلیتاریایان نیە لەژێرنفوزی بۆرژوازیدا، بەم بەڵگەیەیە کە حیزبە بۆرژواییەکان و بیرمەندەکانی بۆرژوازی بەوجۆرە تەوژم وتینەوە هەوڵ ئەدەن تا ئەو پەیوەندییە پێویستە کە لەنێوان شۆڕشی کۆمەڵایەتی و خەباتی سیاسی و ئابووری پڕۆلیتاریادا هەیە، پەردەپۆش بکەن. بەڵام دیارە من پێداگری لەسەر ئەوە ناکەم کە سۆشیالیزمی نوێ پیشاندەری هیچ کام لە شێوە جیاوازەکانی خەباتی چینایەتی پڕۆلیتاریایە، بەشێوەی سەربەخۆ لەبابەتی خەباتی ترەیدیونیەنی، بەپێچەوانەوە، من دەڵێم کە سۆشیالیزمی زانستی پێکهاتەیەک و دەربڕینێکی تیۆریی هەموو شێوە بنەڕەتیەکانی خەباتی چینایەتی پڕۆلیتاریایە. بێگومان ئەم فۆرمۆڵبەندیە لەباری مێژووییەوە ئێمە دەخاتەبەردەم خەباتێکی لێبڕاوانە دژی هەر هەوڵێک بۆ تەنگەربەرکردنەوەی ناوەرۆک و تەسککردنەوەی دامێنی گشت بزووتنەوەی پڕۆلیتاریا کە لەباری مێژوویەوە حەتمیە .

سەرەنجام فۆرمۆڵبەندیە پێشنیارکراوەکەی من، ناتوانرێت وەکو ڕووپۆشێک کەڵکی لێوەربگیردرێ بۆ فیدرالیزم و ئاماتۆریزمی لۆکالی، ئەگەر سۆشیالیزمی نوێ شێوە جیاجیاکانی بزووتنەوەی پڕۆلیتاریا پێکەوە دەبەستێت و تەنها مەیلە گشتیە مێژووییەکەی عەکسدەکاتەوە، لەوبارەدا کەلەم ڕوانگەیەوە دەبێت ڕێکخستنی حیزبی سۆشیال دیموکرات یەکجێیی پێویستی هەبێت تابتوانێت ئەوە دابین بکات کە تێیدا بەرژەوەندیە هاوبەشەکانی گشت بزووتنەوەی سۆشیال

دیموکراتیک لەچاو بەرژەوەندیە لۆکاڵیەکان ئەولەویەت پەیدا بکات. بەم جۆرە هیچ جۆرە سەرنجێکی عەمەلی بنەمای دوورەپەرێزی نوسەرانی بەرنامە نەبووە بۆ گونجاندنی ئەو فۆرمۆڵبەندیەی هەمووان قبوڵیانە لەو مەسەلەیەدا کەباسی لێکرا. بەڕواڵەت ئەوانە بیروباوەڕێکی جیاوازیان هەبووە: بەڕواڵەت ئەوانە وابیریان کردۆتەوە کە ئەو فۆرمۆڵبەندییەی هەموان قبوڵیانە، گەرەنتی پێویست نادات بە دەستەوە لەبەرانبەر خۆبەخۆیی بوون، ئیکۆنۆمیزم و ئاماتۆریزمدا، لەئاکامدا ئەوان فۆرمۆلبەندیە نارۆشنەکەی خۆیان پێشکەشی ئێمە کرد کە بەئاسانی دەکرێت بە ناوەرۆکی ئەو بۆچوونە دابنرێت کە جێگەی پشتیوانی نامیلکەی «دەبێ چ بکرێت»یە، واتە بەناوەرۆکی قبوڵ کردنی بوونی جۆرێک ناکۆکی(ئانتاگۆنیزم)ی نێوان سۆشیال دیموکراسی و گەشەی خۆبەخۆیی بزووتنەوەی چینی کرێکار.. لەم تیۆریەی «لینین» دوە، لە پراتیکدا، چ ئەنجامێک بەدەست هاتووە!؟ بێگومان ئەم تیۆریە شمشێرێکی هێجگار تیژ ئەدات بەدەستەوە بۆئەوەی دژی هەڵەو کەموکوڕیە تاکتیکیەکان و ئەو ڕاڕاییانەی دەستیان بۆڕاکێشرا بەکار ببرێن. بەڵام لەهەمان کاتدا دەرگا لەڕوی هەڵەو کەموکوڕیە تاکتیکیە ترسناکەکانی تر دەکاتەوە، ئەم تیۆریە کەلێنێکی قووڵ لەنێوان توخمە ڕابەرەکانی بزووتنەوەی چینی کرێکار، و لەنێوان هەڵسوڕانی حیزبێکی پاوانخواز و خەباتی بەربڵاوی چینی کرێکاردا پێک دەهێنیت.

ئێمە ئیشمان بەوەنیە کە سەبارەت بەم کەموکوڕیانە بەشێوەیەکی گریمانەیی بدوێین، چونکە ئەم کەموکوڕیانە تائێستا بەئەندازەی پێویست ئاشکرابوون، بەتایبەتی لەڕەوتی یەک ساڵ یان یەک ساڵ و نیوی ڕاپەڕینی شۆڕشگێڕانە لەڕوسیادا کە بەڕووداوەکانی مارس دەستی پێکرد. لەکاتێکدا پێشتر سەرنجێکی زۆر کەم ئەدرایە گەشەی تیۆریی توخمە ڕابەرەکانی بزووتنەوەکە، لەمەودواش بەڕادەیەکی بەرچاو سەبارەت بە وەسیلەی پێویستی گەشەی هوشیاری ئەڵقە بەربڵاوە کرێکاریەکان بێ ئاگا بووین، ئەدەبیاتی سادەزمان و سەربەخۆیی سیاسی چەند توێژێکی تاڕادەیەک فراوان لە کرێکاران بەشێوەی دیاردەیەک کە دەتوانێت کاریگەریەکی بێمانا (مبتذل) بکاتە سەر بزووتنەوەکەمان، بابەتی بیرلێکردنەوە بوون.

لەکاتێکدا پێشتر بزووتنەوەکە بەدەست تەسکبینی ئابوری» یەوە دەیناڵاند، ئێستا بەدەست پەرش وبڵاوی سیاسیەوە دەناڵێنێت. دیارە بەهێزکردنی پڕوپاگەندەی سیاسی و برەوپێدانی ناوەرۆکەکەی هەنگاوێکی گەورە بوو بۆپێشەوە، بەڵام بەداخەوە ئێمە یەکەم؛ لە پڕوپاگەندەی سیاسی خۆماندا

بەڕادەیەكی زۆر لەسەر ئەو شتە پێداگرییمان كردووە كە پڕۆلیتاریا لەگەڵ هەموو توخمەكانی تری ئۆپۆزیسیۆنی ناو كۆمەڵ گریَ ئەداتەوە و بەڕادەیەكی زۆركەمیش لەسەر ئەو شتە پێداگرییمان كردووە كە دەبێتەهۆی جیاكردنەوەی وەكو شۆڕشگێڕترین چین، دووەم؛ بەداخەوە پڕوپاگەندەی سیاسی ئێمە خەریكە لە پڕوپاگەندەی ئابووری و كۆمەڵایەتی جیادە بێتەوە. كاتێك بەیاننامە و ڕاگەیاندراوەكانی ئەم ماوەیەی كۆمیتەی «كیف» و « یەكێتی شۆڕشگێڕی باشوور»كە بڵاویان كردۆتەوە، دەخوێنینەوە، زۆر بەنارەحەت دەتوانرێت ئەوە دیاری بكرێت كە چ شتێك تیایاندا بەشێوەیەكی تایبەتی سۆشیال دیموكراتیكە، چونكە ڕادیكاڵە سیاسیەكانیش دەیان توانی هەمان ئەو شتانە بڵاوبكەنەوە. لەم بڵاوكراوانەدا بەئاشكرا شتێكی گرنگ هەیە كە بەڕۆشنی ڕانەگەیەنراوە، بەهۆی ئەم كەم وكوڕیە گەورەیەوە بوو كە بەدرێژایی هەمان سەردەم چەندین ڕاپۆرت لە شوێنە جیاجیاكانی ڕوسیاوە گەیشتە دەستمان سەبارەت بەوەی كە لە ئەڵقە دیراسیەكاندا وورده وورده كرێكاران پەیوەندی خۆیان بە پرسە تەواو سۆشیالیستیەكانەوە، بۆنمونە لەبەباتی مەسەلەی زێدەبایی، ڕۆژكار وشتی دیكە لەدەست دەدەن. دەربارەی ئەم بابەتە لە «دەنگی كرێكار»(٥) دا چەندین بابەت نووسراو ئێمەش لەم بوارەدا چەندین نامیلكەمان لە ساراتۆف و جێگای دیكەوە پێگەیشت.
لەكاتێكدا پێشتر بزووتنەوەی ئێمە بەدەست پەرش وبڵاوی و ئاماتۆریزمەوە دەیناڵاند، بەپێچەوانەوە ئەو سەردەمە جۆرە پلانێكی ڕێكخستن لەجۆری پیلان گێڕانەی (جاكۆبنی)ی داهێنراو بووە جێگەی پشتیوانی لێ كردن كە لەبناغەدا شایستەی حزبێكی ڕادیكاڵە كە لەسەر بناغەی چەندین توخمی شۆڕشگێڕی جۆراوجۆر دامەزراوە، نەك شایستەی حزبی چینایەتی پڕۆلیتاریا. بێگومان لەو سەردەمەدا بزووتنەوەی سۆشیال دیموكراتیك بەگشتی لەچاو ڕابردوودا هەنگاوێكی زۆر گەورەی بۆپێشەوە ناوە، بەڵام هەر لەو سەردەمەشدا ، بزووتنەوەی سۆشیال دیموكراتیك بەگەشەی خۆبەخۆیی هێزە شۆڕشگێڕەكانی رووسیا بەرچاوی لێڵ بوو. بەم جۆرەش نامیلكەكەی لینین هەتا ئەوشوێنەی كە مەبەستی نەك ڕەخنەگرتن، بەڵكو داڕشتنی تیۆری یەك و دیاری كردنی ئاسۆ ڕۆشنەكان بووە، كەم تازۆر كەم وكوڕیەكانی ساتە تایبەتەكانی عەكس كردۆتەوە.
خۆش بەختانە زۆری پێ نەچوو كە ژیان خۆی چەند ڕاست كردنەوەیەكی لە ڕەخنەی ئێمەدا ئەنجامدا. حزبی (ئوسفۆبۆجدینە))[25](زۆرخێرا پێك هات و

Osvobozhdenie(25)

سۆشیالیسته شۆرشگێڕەکان ئێمەیان ناچارکرد که نەک هەر لەڕووی تیۆریەوە، بەڵکو لە پراتیکیشدا پەیوەندییان لەگەڵ بچڕین. لەلایەکی دیکەوە، شەپۆلی پەرەگرتوو و بەلوتکە گەیشتووی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەری چینی کرێکار جارێکی تر ئێمەی ناچارکرد کە بۆ پتەوکردنی پەیوەندیەکانمان بەم جەماوەرەوە هەوڵ بدەین، وە من دەبێت پێ لەوەبنێم کە ئایسکرا بە حەماسەتێکی زۆرەوە وەڵامی بەم داخوازیانەی ژیان داوەتەوە و بەدرێژایی ساڵی ڕابردوو یەخەی خۆی لە شەڕی کەموکوڕیەکی زۆر ئازادکردوە کە لە سەردەمی خەبات دژی ئیکۆنۆمیزمدا بەدەستیانەوە دەی ناڵاند. هیوادارم ئەم پرۆسەیە بەپەیگیریەوە تاکۆتایی درێژەی هەبێت و بەشێوەیەکی پرەنسیپی جێگیرببێت. سەرەنجام بزووتنەوەکەمان سەردەمی منالی خۆی بەجێ هێشتووە. ئەم بزووتنەوەیە خەریکە خۆی لە تاک لایەن بوون و زیادەڕەوی ڕزگاردەکات. بەم بەڵگەیە پێم وایە کە بەشی بنەماکانی بەرنامەی ئێمەش نەک تەنیا دەبێت، بەڵکو دەشتوانێت لەپاشماوەی زیادەڕەویەکانی ڕابردوو ڕزگاربێت. ئەم بەرنامەیە دەبێتە بنەمایەکی پتەو بەدی بهێنێت بۆ هەموو تاکتیکەکانی داهاتوومان، بەپێی ئەمەش دەبێت ڕێک وەکو بەرنامەکانی حیزبە سۆشیال دیموکراتە پێشکەوتووە ئەوروپیەکان بەشێوەیەکی بابەتی دابڕێژرێت.

مارتۆف: لام سەیرە کە هەموو ئەو تێبینیانەی هاوڕێ مارتینۆف خستیەڕوو لە پێشنیارێک زیاترنەبوو بۆ گونجاندنی ووشەی «هوشیاری» و گۆڕینی ووشەی «چەوسێنەران» بە ووشەی «چەوسانەوە». من ناتوانم لەنێوان پەرەگرافێکی کتێبەکەی لینین و نەبوونی ووشەی «هوشیاری» لەناو بەرنامەدا نزیکایەتیەک ببینم، من لەگونجاندنی ئەم ووشەیە نارازی نیم، بەڵگەهێنانەوەی هاوڕێ مارتینۆف دژی ئەو دەستەواژەیەی کە لینین بەکاری هێناوە لە تێکەڵوپێکەڵ کردنی دوو مەسەلەوە سەرچاوەی گرتووە، کە لەدوو ئاستی جیاوازدان. ئەوچەند قسانەی کە هاوڕێ مارتینۆف بۆی هێناینەوە، ئەوە پیشان ئەدات کە مەسەلەکە هەربەم جۆرەیە. بۆنمونە مارکس، لە «هەژدەی برۆمێر»دا چی دەڵێت ؟ ئەو پەیوەندی نێوان ئایدۆلۆژیای چینێکی دیاری کراو و خودی چینەکە پێناسە دەکات. بەڵام مارکس شتێک سەبارەت بەو پرۆسەیە ناڵێت کە لە کۆتاییەکەیدا دەگاتە بەرین کردنەوە و ووردکردنەوەی ئەو جیهان بینیەی هەلومەرجی بوونی مێژوویی چینی کرێکار نیشان دەدات، لەلایەن چینی کرێکارخۆیەوە.

گۆڕین : ئێمە دوو تێڕوانینی جدی بۆ پرۆسەی مێژوویی دەناسین: ماتریالیزم و ئایدیالیزم. تێکەڵێک لەم دوو تێڕوانینە بەشێوەیەکی ئێلتیقاتی ئەبێتە تێکەولێکەیەک کە[26] ئیتر دەبێت وەکو شتێکی بێمانا سەیربکرێت. هەروەها دەبێت ئێمە ماتریالیزم و ئایدیالیزم لەوکاتەدا کە لە چەمکە کاڵ و ڕاستەوخۆکانیاندا دەردەبڕدرێن ، بە بێ مانا دابنێین. بەلای ئێمەوە ئایدیالیزمی بێ مانا بەهۆی «عەقیدەی»[27] شۆڕشگێڕە سۆشیالیستەکان و ماتریالیزمی بێ ماناش لەلایەن ئیکۆنۆمیزمەوە نوێنەرایەتیان دەکرێت. بەلای تێڕوانینی دووهەمەوە هیچ فکرەیەک، هیچ تاک گەراییەک، هیچ هوشیارییەک بایەخی نییە. گرووپی «ڕابوچیە دیلۆ»[28] جۆری چوارەم — واتە ئێلتیقاتی بەڵام زۆر نزیک بەئیکۆنۆمیزم — پێک دەهێنێت. هاوڕێ مارتینۆف کە لە قسەوباسەکانیدا سەبارەت بە ئیکۆنۆمیزم خاوەن ئەزموونە، خۆی وەکو دوژمنی ئەم تێڕوانینەی جۆری چوارەم دەناسێنێت، بەڵام تەنها دەیەوێت دەربڕینێکی جوانتر بەم تێڕوانینە بدات. نامەوێت لەوە تێبگەم کە بۆچی دەبوایە مارتینۆف بەچەندین زمانی جیاجیا ئەم هەموو نمونەهێنانەوە بێکۆتاییانە لە مارکس و ئەنگڵس و کاوتسکی و کەسانی ترەوە بهێنێتەوە (کە ڕاستیەکەی دەترسام زمانی ئیسپانیش لەو نێوەدا سەردەربهێنێت) گوایە کە هەروەکو دەیبینین فاکتەری فکرە کەوتبووە ژێرەوە. تەنها دەستەواژە ئابووریەکان بەکارهاتبوون: «چەوسێنەران»، «چەوسانەوە» و هیچ دەستەواژەیەک سەبارەت بەمەسەلەیەکی دیکە (لە قسەکانیدا- و.ف) بەرچاونەدەکەوت. هاوڕێ مارتینۆف بۆ پڕکردنەوەی بۆشاییەکە ووشەی «هوشیاری» پێشنیاردەکات. پاشان هێرش دەکاتە سەرهاوڕێ لینین بەوهۆیەوە کەخۆی باوەڕی بە سەرچاوەیەکی خۆبەخۆیی هەیە بۆ ئایدیۆلۆژیای سەربەخۆی پرۆلیتاریا. ئەو بۆچوونەی هاوڕێ لینین کە دەڵێت توخمی هوشیار تەنها لەناو بیرمەندەکانەوە دەچێتە ناو(بزوتنەوەی پرۆلیتاریا-و .ف) و بەهەڵەی دادەنێت، ئەوە پیشان دەدات کە بەپێچەوانەوە، تیۆریەکانی بیرمەندەکان لەژێرکاریگەری پرۆلیتاریادا پێک هاتوون. لەم ڕێگەیەوە و لەبنەڕەتەوە تێ دەکۆشێت تا ئەوە پیشان بدات کە ئەم تیۆریانە سەرچاوەی خۆبەخۆییان هەیە. لەڕاستیدا مەسەلەکە ڕێک ئەمەیە کە بڵێت ئەم تیۆریانە لە ئاسمانەوە نەهاتوونە تەخوارەوە، بەڵکو ئەنجام گیریەکی دیاری کراو لە پرۆسەیەکی

(26)التقاطی - لێرەولەوێ چنینەوە و کۆکردنەوەی شتێك و سەریەك خستنی بۆ دروستکردنی گشتێك(و . ك)

(27) دکترین (Docrtine): بڕوا، عەقیدە. (و. ک.)

(28)rabccheye dyelo

مادی بەدەستەوە دەدات. من لێرەدا نامەوێت ئەوەبڵێم کە تا چ ڕادەیەک بۆچوونەکەی هاوڕێ لینین بەڕاست دەزانم، ئەم مەسەلەیە لەڕادەبەدەر ئاڵۆزە و زۆر کەمیش لێکدانەوە و شیکردنەوەی بۆکراوە. بەڵام پێموایە کە بەشێوەیەکی گشتی ڕێچکەی ڕاستەقینەی پرۆسەکەی لێکداوەتەوە. هاوڕێ مارتینۆف خۆیشی سەبارەت بە سەربەخۆیی پرۆلیتاریا لەبیروڕای خۆیدا سەقام گیری نیشان نەدا و ووتی کە پرۆلیتاریا ئەگەر بەتەنها بەجێ بهێڵرێت دەکەوێتە ژێر نفوزی بۆرژوازیەوە. بەم پێیە بەبێ ئەوەی مەبەستی بوویێت، ئەم خاڵەی بەفەرمی ناسی کە پرۆلیتاریا بەبێ نفوزی بیرمەندەکان ناتوانێت لەئاستی ئۆپۆزیسیۆنێکی غەریزی زیاتر تێپەڕێت.

لایبەر: هاوڕێیان، بەبڕوای من ئامانجی ئەم بەندەی بەرنامەی دانیشتنەکان تەنها بەدی هێنانی هەندێ گۆڕان کاری نییە لە ڕەشنووسی بەرنامەدا، بەڵکو داواکردنی هەندێک ڕوون کردنەوەشە. هەموو ئێمە پێمان ناکرێت بەرنامەیەک بنوسین، بەڵام دیارە هەموومان پێویستمان بەوە هەیە کە تێڕوانینێکی ڕۆشن و هاوشێوەمان هەبێت سەبارەت بەمانای هەریەکە لە مادەکانی بەرنامە. بۆداواکردنی ڕوون کردنەوەیەکی لەوجۆریە کەمن هەستاوم تا لەگەڵتان بدوێم. لە پەرەگرافی سێیەمی لاپەڕەی سێیەمدا ووتراوە کە «سۆشیال دیموکراتەکانی وولاتە جۆراوجۆرەکان ناچارن چەندین ئەرکی جیاجیای لێک دانەبڕاو لەئەستۆبگرن، هەم بەو هۆکارەی کە ئەم شێوەیە (بەرهەم هێنانی سەرمایەداری) لەهەموو جێگایەکدا وەکویەک گەشەی نەکردوە، و هەم لەبەرئەوەی پەرەسەندنەکەی لە وولاتانی جۆراوجۆردا لەژێر کۆمەڵێک هەلومەرجی کۆمەڵایەتی– سیاسی جیاجیادا بەئاکام دەگات». پرسیارێک کە دێتە پێشەوە ئەمەیە کەئایا بارودۆخی کۆمەڵایەتی و سیاسی لەسەرجەم بەشەکانی وولاتێکدا، بۆنمونە لە ڕوسیا کە تیایدا بەشێک، بۆنمونە پۆڵەندا، لەڕابردوودا بەشێوەیەکی جیاواز گەشەی کردوە، یەکسانە؟ و لەئاکامدا ئایا ئەم خاڵە دەتوانێت بەشێوەیەکی یەکسان بەسەر هەموو وولاتدا بچەسپێت؟ کەمێک لەخوارەوەتر لەهەمان پەرەگرافدا، لەوجێگایەی کە باس لە پاشماوەی سیستەمەکانی پێش سەرمایەداری دەکات، ئاماژە بەپاشماوەکانی وەکو میراتەکانی کۆیلایەتی دەکات، بەڵام بۆنمونە، پرۆلیتاریای یەهود ناچارە لەگەڵ پاشماوەیەکدا لەجۆری سیستەمی واسطەکان(٦) و شتی دیکەدا دەستەویەخە ببێتەوە. ئەم پاشماوانە کاریگەری قووڵ لەسەر سەرتاپای خەباتی پرۆلیتاریای یەهود بەجێ دەهێڵێت. لێرەدا سەرلەنوێ ئەم پرسیارە دێتە پێشەوە کە ئایا پێناسەکردنێکی گشتیی ڕووسیا کە لەپەرەگرافی ناوبراودا خراوەتە ڕوو دەتوانێت لەگەڵ تەواوی

بەشەکانی وولاتدا بگونجێت؟ ئەمە پرسیارێکە کە پێم خۆشە ڕوون بکرێتەوە.
لیادۆف: من وەڵامی پرسیارەکەی هاوڕێ لایبەر دەدەمەوە. ئەو دەربارەی ئەو بەندەی بەرنامە داوای ڕوون کردنەوە دەکات کەباس لە پێویستبوونی ڕێکخراوێکی تایبەت بە سۆشیال دیموکراتەکانی هەر وولاتێک دەکات، ئەو پێی وایە کە بەگوێرەی ئەم بەندە پڕۆلیتاریای یەهود مافی ئەوەی هەیە کە لەڕێکخراوێکی سەربەخۆدا بەهرەمەند بێت، چونکە پەیوەندی نێوان چینەکان لەناو یەهودیەکاندا بەتەواوی جیاوازە لەوەی کە لە شوێنەکانی دیکەی ڕووسیادا هەیە. من پێموایە کە ئێمە ناتوانین لەگەڵ هاوڕێ لایبەردا هاوڕابین. سیستەمی سیاسی ڕووسیا بەمادی بوونی کۆی گشت هەلومەرجە ئابووریەکانی بەشە جیاجیاکانی ڕوسیایە. پەیوەندی نێوان چینەکان لەناو یەهودیەکاندا یەکێکە لەوبەشانەی کەتێکڕای ڕواڵەتی چینایەتی ڕووسیا پێک دەهێنێت، پێموایە کە پڕۆلیتاریا لە هەرجێگایەکی ڕووسیادا بەیەک شێوە بەدەست پاشماوەکانی پەیوەندیەکانی پێش سەرمایەداریەوە دەناڵێنێت، پاشماوەکانی ئەو پەیوەندیانەی کە لەلایەن یەک دەوڵەتەوە پشتیوانی لێ دەکرێت. هەموو پرۆلیتاریا یەک دوژمنی هاوبەشیان هەیە، لەئاکامدا خەبات دژی ئەم دوژمنە دەبێت بەشێوەی خەباتێکی هاوبەش بچێتە پێشەوە. بەڵام لەبارەی ئەم بەناوخەباتە تایبەتیەی پڕۆلیتاریای یەهودەوە دژی ئەم بەناوشێوە تایبەتیەی چەوساندنەوەیە دەبێت بڵێین ، کە بەمانای تایبەتی ووشەکە هەمان شێوەی چەوسانەوە لە هەرجێگایەکی تریش کە شێوەکانی پیشەسازی ماڵان و شێوەی بەرهەم هێنانی دەستیمان هەبێت، وجودی هەیە. هەر ئەوشێوە تایبەتەی چەوساندنەوە کە بەگوێرەی قسەی هاوڕێ لایبەر یەکێک لەو تایبەتمەندیانەیە کە تەنها بە پرۆلیتاریای یەهودەوە پەیوەستە، ڕێک چەندین هاوشێوەی ئەو، لەدەوروبەری مۆسکۆ، ڤلادیمیر و ڤافلۆفیش هەیە.
دوای ئەوە کۆنگرە هەستا بەهەڵبژاردنی کۆمیسیۆنێک بۆ باس کردن لەسەر بەرنامە. ئەم هاوڕێیانەی ناویان هاتووە بۆ ئەندامێتی ئەم کۆمیسیۆنە هەڵبژێردران: بلیخانۆف، لینین، ئاکسلرۆد، ستارۆفەر، یۆدین، مارتینۆف، یگۆرۆف.

کۆتایی دانیشتن

دانیشتنی نۆیەم

(ئامادەبوان، ٤٢ نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ٨ کەس بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە)

پاش خوێندنەوە و پەسەند کردنی قسەوباسەکانی دانیشتنی چوارەم، کۆنگرە درێژەی بە باسەکەی خۆی دا لەسەر بەرنامە.

گۆرین : مەبەستی من ڕەخنەگرتن لە ڕەشنوسی بەرنامەی پێشنیارکراو نیە. ئەم بەرنامەیە فۆرمۆڵەبەندیەکی چاکی پرەنسیپەکانی سۆشیال دیموکراتی ئەدات بەدەستەوە. بەڵام من هەندێک کەم دیقەتیشی تێدا ئەبینم، ئەوەی کە پێویستە ئەمەیە کە بەرنامەکەمان نەک تەنها لەڕوی توندوتۆڵی پرەنسیپەوە، بەڵکو دەبێت لەڕووی دارِشتنی شیاوی خۆشیەوە جیاوازبێت، تا بەهانە نەدات بەدەستەوە بۆ ڕەخنەی بێناوەرۆک. پێشنیار ئەکەم لە سێیەم پەرەگرافدا لە جیاتی دەستەواژەی «لەسەر بنچینەی پەیوەندیەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداری» دەستەواژەی « «لەسەر بنچینەی زاڵ بوونی پەیوەندیەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداری» دابنێین. ئەم شێوە فۆرمۆلبەندیە بۆ پێناسەکردنی کۆمەڵگای بۆرژوازی ئەمڕۆ، کە بەرهەم هێنانی بچوک تیایدا پارێزراوە، گونجاوتر ئەبێت. لەپەرەگرافی چوارەمدا، لەدوای وشەکانی» دامەزراوە گەورەکان»ەوە، بەباشی ئەزانم ئەم دەستەواژەیە زیاد بکرێت « وە فراوان بوونی هاوکاتی برِو ڕادەی سەرمایەی کۆمەڵایەتی، کەبەردەوام مەیدانی « وەگەڕخستنی سەرمایە[29] لەم سەرمایەیە تەسک ئەکاتەوە»، «قورسایی ئابوریی دامەزراوە گەورەکان»، بەتەنهایی، بەڵگەی پێویست بۆ کەم کردنەوەی بەرهەم هێنەرانی بچوک ئەدات بەدەستەوە، بەڵام بەس نییە. ئەم کارە تا ئەو ڕادەیە ڕووئەدات کە فراوان بونەکەی هاوکاتی سەرمایەیە، بەتوندی ئەو مەیدانانە تەنگەبەر بکاتەوە کە پێشتر ئەم سەرمایەیە تیایدا وەگەڕکەوتبوو، وە ناچاری بکات تا ئەو مەیدانانەی کە لەلایەن بەرهەم هێنەرانی بچووکەوە

(29) سەرمایەگوزاری = توضیف رأس المال (و . ك)

پڕکراونەتەوە، بخاتە ژێردەستی خۆیەوە.
لەکۆتایی پەرەگرافی چوارەمدا وا بەباش ئەزانم کە ئەم دەستەواژەیە زیاد بکرێت : «سەرەڕای ڕاستەوخۆ شکانەوە بەولایەدا کە بەرهەمی هەرزان بوونی بەردەوامی هۆکارەکانی بەرهەم هێنانەوەی کاڵای هێزی کارە». «سەرەنجام، فراوان بوونی ئاستی چەوساندنەوە سەرەتاو پێش لە هەرشتێک، بە هەرزان بوونی هۆیەکانی گوزەرانی کرێکارانەوە پەیوەندی هەیە.»
ئەوکاریگەریانەی کە ئاکامی هاتنەخوارەوەی داوایە(طلب) لەسەر هێزی کار، لەچاو خستنە ڕوویدا(عرض)، کە بەو ئاراستەیەدا ئەشکێتەوە، تەنها فاکتەری تەواوکەری ئەوحوکمەی سەرەوەیە. من تا ئەوجێگایە لەگەڵ یاسای دابەزینی ڕێژەیی داوا لەسەر هێزی کار کە لەم پەرەگرافەدا خراوەتەڕوو، هاوڕام کە ئەم خاڵە بە بەراورد لەگەڵ «سوپای کرێکارانی لەسەرکار» دا پەنجەش بۆ سوپای زەخیرەی کار ڕابکێشێت. وە تا ئەو جێگایەش هاوڕام کە ئەو گەشەیەی باسکرا، بەرهەمی ئەم واقعیەتەیە کە هێزی کار بەگشتی لەسەردەمی بەرهەم هێناندا بە ڕەهایی دەخرێتەگەڕ، واتە لەوکاتەدا کە هێزە بەرهەم هێنەرەکانی کۆمەڵگا بەتەواوەتی وەگەڕخراون و پاشان بەشێک لەم هێزە، لەوکاتەدا بەرهەم هێنان بە هۆی خواستی کۆمەڵایەتیەوە بۆ ئاستێکی دیاری کراو دێتەخوارەوە، دەچێتە باری زەخیرەییەوە. دەستکارییە ئیملاییەکانم دەدەمە دەست کۆمیسیۆنی تایبەت بەو کارە.
مارتینۆف: هاوڕێیان مارتۆف و گۆرین وەڵامی منیان دایەوە. هاوڕێ مارتۆف ئەو بۆچوونەی قبوڵە کە من ڕەخنەم لێ گرت و هاوڕێ گۆرینیش پێشنیارەکانی منی خستە ژێرڕەخنەوە. مۆڵەت بدەن لە ڕەخنەکانی هاوڕێ مارتۆفەوە دەست بەقسەکانم بکەم. ئەو پێش لەهەر شتێک ئەوەی ڕاگەیاند کە من بەکردەوە ئەو بەشەی لە بەرنامەدا هێناومە بە مانای ئەو تێزە دام ناوە کە هاوڕێ لینین لە نامیلکەی «دەبێ چ بکرێت» دا پێشنیاری کردووە. وتی کە ئەو دەستەواژەیەی من پشتم پێ بەستبوو، دەبێت وەکو چەمکی فراوانی خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریا دەرک بکرێت، نەک بەمانای خەباتی ترەیدینیۆنی(نەقابەگەری) بە تەنهایی، بەتایبەتی چونکە لەبەرنامەدا تەنانەت نارەزایەتی لە سیستەمی ئێستا خراوەتە پاڵ تەواوی خەڵکی زەحمەتکێش. من لە پلەی یەکەمدا وەڵامی ئەو مەسەلەیە ئەدەمەوە. نارەزایەتی ووردە بۆرژوازی لە سیستەمی ئێستا ناتوانێت هیچ ڕویەکی هاوبەشی لەگەڵ هوشیاری چینایەتی پرۆلیتاریادا هەبێت. لە پلەی دووەمدا لێکدانەوەکەی من نەک تەنها بەهۆی ئەو قسانەوە کە پشتم پێ بەستبوون، بەڵکو بەهۆی هەندێک خاڵی تریشەوە

کە لەبەرنامەدا هاتووە ئێستا ناچمە سەریان، جێگەی قبوڵ دەبێت. پاشان هاوڕێ مارتۆف هەوڵیدا لە تێزەکەی هاوڕێ لینین بەرگری بکات. هەوڵیدا ئەو دەستەواژانەی من لە هەژدەهەمی برۆمێرەوە هێنابوومەوە بە هاتنەوە لەگەڵ گیانی (بۆچونەکان. و) ی لینین دا کەڵکی لێ وەربگرێت. ئەو لەسەر بنەمای قسەی مارکسەوە ئەوەی خستەڕوو کە بیرمەندەکانی چینێکی دیاری کراو، بەحوکمی جێگەوڕێگەی کۆمەڵایەتییان، دەتوانن سەربەچینێکی تر بن. من هەڵبەتە لەم بارەیەوە قسەیەکم نیە، بەڵام بۆچی هاوڕێ مارتۆف ئەوەی بۆ ڕوون نەکردینەوە کە ئەگەر کاتێک هەڵوێستەکەی هاوڕێ لینین وەربگرین، چۆن دەتوانین بەشی دووەمی ڕستەکەی مارکس قبوڵ بکەین کە ئەڵێ:»چینێکی کۆمەڵایەتی بە کردەوە بەرەو هەمان ئەو ئەنجامانە ئەچێت کە بیرمەندەکانی لەڕووی تیۆریەوە پێیان دەگەن.» ؟ پاشان هاوڕێ مارتۆف پێی ووتین کە ئاستی ڕەچاوکردنی مەسەلەکە لە نامیلکەکەی هاوڕێ لینین دا جیاوازە لە بەرنامە . لە بەرنامەدا، مەبەست مەیلی چینی کریکارە ، لە «دەبێ چ بکرێت» دا پڕۆسەیەکی ناوخۆییە کە لەرێگای ئەوەوە ئەم مەیلە وورد بینی لێ دەکرێت. قبوڵکردنی ئەوەی کە چینی کرێکار مەیلێکی بێ ئەملاولای هەیە بەرەو سۆشیالیزم، بەمانای نکولی کردنی ئەوە نیە کە ئەم مەیلە لەڕێگەی کاریگەری ڕۆشنبیرانەوە لەسەر کۆمەڵانی چینی کرێکار بەئاکام ئەگات. من لەگەڵ ئەمەدا هاوڕام. بەڵام ئەوە ڕادەگەیەنم کە هاوڕێ لینین بە هەڵە پێناسەی ئەو پڕۆسەیەی کردوە کە بە گوێرەی ئەو مەیلی چینی کرێکار بەرەو سۆشیالیزم شکڵ دەگرێت. هاوڕێ مارتۆف بۆئەوەی پشتیوانی لە تیۆریەکەی هاوڕێ لینین بکات، لەپێشدا ڕەتوشی کردوە. ئەو دەڵێت لەناو جەماوەری پرۆلیتاریادا چەندین مەیلی ناتەبا بەیەکتر هەیە، واتە مەیلی بەرەو سۆشیالیزم و بەرەو بۆرژوازی، ڕۆشنبیرانیش بەشێوەی خۆکردانە لەم مەیلانەدا هەڵبژاردنی خۆیان دەکەن. من دەڵێم کە تەنانەت لەم شێوە ڕاست کردنەوەیەشدا تیۆریەکەی هاوڕێ لینین هەڵەیە. بەشێوەی گشتی بزوتنەوەی چینی کرێکار هیچ مەیلێکی نیە بەلای ئایدۆلۆژی بۆرژوازیدا. ئەم بزوتنەوەیە تا ئەو جێگایە کاریگەریەکانی بۆرژوازی بەسەر خۆیەوە ڕادەگرێت کەهێشتا خۆی ڕزگار نەکردووە لە نفوزی ئەو فەزا بۆرژوازییە کە تیایدا نەش ونمای کردوە و لەناویدا گەشە ئەکات. هاوڕێ لینین پێداگری لەوە ئەکات کە بزوتنەوەی خۆبەخۆیی چینی کرێکار، ئەو بزوتنەوەیە نیە کە لە ئایدیۆلۆژی بۆرژوازی دادە بڕێت، بەڵکو دەچێتە ژێرباری ئایدیۆلۆژی بۆرژوازیەوە.

بلیخانۆف: من ئەمەوێت سەرنجی هەموان و بەتایبەتی هاوڕێ مارتینۆف بۆ

ئەوخاڵە ڕابکێشم کە ئەو لە مەیدانێکدا بەڵگە دەهێنێتەوە کە بەڵگەهێنانەوە تیایدا بێ ئاکامە، مەیدانێک کە تیایدا وتوویژ لەژێرباری پاکانەکردنی ئەو هەوڵە بێ ئەنجامانەی کە دراون، بەشوێنێک ناگات.(١) ئەو خاڵەی دژی بەرنامە خستیەڕوو، ڕووی لە دەستەواژەیەکی ناو یەکێک لە بەرهەمەکانی یەکێک لە نوسەرانی ڕەشنوسی بەرنامەیە. تەنانەت ئەگەر وای دابنێین کە دەستەواژەی ناوبراو هەڵە بووە، ئەم مەسەلەیە تەنها ئەوە نیشان ئەدات کە بۆچوونەکانی تری ئێمە زۆر دروستن. ڕەفتاری هاوڕێ مارتینۆف ئەو سانسۆرچیە ئەخاتە یادمان کە دەیووت «دۆعای خواوەند بدەنە دەستم، من ڕستەیەکی لێ دەرئەهێنم و ئەوکاتە پیشانتان ئەدەم کە دەبێت نوسەرەکەی لەسێدارە بدرێت»، بەڵام هەموو ئەو سەرزەنشتانەی کە ئاراستەی ئەم ڕستە بێچارەیە کران، نەک تەنها لەلایەن هاوڕێ مارتینۆفەوە، بەڵکو لەلایەن ژمارەیەکی زۆرکەسی تریشەوە، لەسەر خراپ تێگەیشتن ڕاوەستاون. هاوڕێ مارتینۆف قسەیەکی ئەنگڵس دەهێنێتەوە «سۆشیالیزمی زانستی بەیانی تیئۆرێکی بزوتنەوەی پرۆلیتاریایە». هاوڕێ لینین لەگەڵ ئەنگلس دا هاوڕایە. ئەگەر هاوڕا نەبوایە دەبوایە بەڕاستی زیندانی بکرایە. بەڵام وتەکانی ئەنگڵس، سەرنجام ، تەنها تێڕوانینێکی گشتیە. مەسەلەکە ئەمەیە: سەرەتا چ کەسێک ئەم « بەیانە تیئۆریکە» فۆرمۆڵە ئەکات؟ لینین نامەیەکی سەبارەت بە فەلسەفە نەنوسیووە، بەڵکو دژ بە ئیکۆنۆمیستەکان وتارێکی ڕەخنەگرانەی نوسیوە . ئەو ئیکۆنۆمیستانەی کەدەیانوت « ئێمە ئەبێت ئارام بگرین تا چینی کرێکار بەبێ یارمەتی (باسێلی شۆڕشگێڕ)(٣٠) دواکەوتوویەکانیان قەرەبووبکەنەوە. «باسیلی شۆڕشگێڕ» مافی ئەوەی نەبوو هیچ بە کرێکاران بڵێت، ڕێک هەر لەبەرئەوەی یەک «باسیلی شۆڕشگێڕ» بوو؛ واتە بەم هۆکارەی کە خاوەنی هوشیاری تیئۆریک بوو. بەڵام ئەگەر ئێوە «باسیل» وەلابنێین، ئەوکاتە ڕووبەڕووی جەماوەرێکی هاوشێوەی ناهوشیار دەبنەوە کە دەبێت هوشیاری لەدەرەوە ببرێتە ناویەوە. ئەگەر ئێوە بە ویژدانەوە مامەڵەی لینینتان بکردایە، دەبوو هەموو کتێبەکەیتان بەووردی تاکۆتایی بخوێندایەتەوە، ئەوکاتە دەتان بینی کە ئەمە ڕێک هەرئەوشتەیە کە لینین وتویەتی. بەم پێیە کاتێک ئەو سەبارەت بە خەباتی ترەیدیۆنیۆنی ئەدوێت، ڕێک هەرئەو بۆچوونە برەوپێ ئەدات

(30) باسیل = میکرۆب، لێرەدا مەبەستی ئەوەیە کە تەنێکی نامۆ بە شتێك بچێتە ناویەوە و کاریگەری لەسەر دابنێ. مانای مەجازی ئەم میکرۆبە بە میکرۆبێکی شۆڕشگێر دەوری ڕۆشنبیری مارکسیستە کە لەدەرەوەی چینی کرێکارەوە دەچێتەناو خەباتی ئەو چینەوەو دەوری هەیە لە گەیاندنی هوشیاری سۆشیالیستی بۆناو چینەکە. ئەم باسە لە نوسراوی (دەبێ چی بکرێ)ی لینیندا بەدورودرێژی باسی لێوەکراوە.(و.کوردی)

که هوشیاری بەربڵاوی سۆشیالیستی تەنها دەکرێت لەدەرەوەی سنوری خەباتی ڕاستەوخۆوە بۆ باش بوونی هەلومەرجی زاڵ بەسەرفرۆشتنی هێزی کاردا، ببرێتە ناوەوە.

ئەکیمۆف : من هەندێک ڕاست کردنەوەم هەیە لەسەر ڕەشنوسی بەرنامە کە ئەیدەم بە کۆمیسیۆن، بەڵام کارێک کە ئێستا ئەمەوێت بیکەم ڕوون کردنەوەی ئەو تێبینیە گشتیانەیە کە بۆ خستنەڕووی هەریەکە لەو ڕاست کردنەوانە ڕێ نیشان دەری من بوون. من بەتەواوی لەگەڵ هاوڕێ مارتینۆف هاوڕام کە ئەو بەندەی ڕەشنوس کە ئاماژەی پێکرد، بەتەواوی بۆچوونە جیاوازەکانی هاوڕێ لینین نمایش دەکات سەبارەت بە ئایدۆلۆژی دژی سۆشیالیستی پرۆلیتاریا بەمانای تایبەتی وشەکە و سەبارەت بەو ئەنجام گیریانەش کەدەبێت لێی بکرێت. من ئەو بۆچوونەی هاوڕێ بلیخانۆف بەهەڵە دەزانم کە دەڵێت پشت بەستن بەو کتێبە بچووکەی لینین بنەما نەبووە. ئەو دەڵێت ناکرێت لەسەر بنەمای دەستەواژەیەک لە کتێبێکی یەکێک لەنوسەرانی ڕەشنووسدا، بەرنامەیەک بدرێتە بەر ڕەخنە. ئەودەستەواژەیەی هاوڕێ لینین کە هاوڕێ مارتینۆف ڕەخنەی لێ گرت، بەهیچ جۆرێک دەستەواژەیەکی دابڕاونیە. ئەم دەستەواژەیە فکرەی بنچینەیی « دەبێ چ بکرێت» ڕوون دەکاتەوە. بەڕای من ئەم بۆچوونەش لەڕەشنوسی بەرنامەدا خۆدەردەخات. ئەم فکرەیە لەگەڵ ئەوەدا نایاتەوە کە بلیخانۆف لە ڕوون کردنەوەکانی خۆیدا نوسیویەتی. من گومانم لەوە نیە کە بلیخانۆف لەگەڵ لینیندا هاوڕا نییە .» پێکەنینی ئامادەبوان « پێم وایە خودی هاوڕێ لینینیش دان بەوەدا دەنێت کە ئەمە بۆچوونی ئەوە نەک دەستەواژەیەکی دابڕاو، نەک دەستەواژەیەک کە بەڕێکەوت لەوێدا هاتووە. بالێرەدا وەکو نمونە بەشێکی تری نامیلکەی «دەبێ چ بکرێت» لەبەرچاوبگرین. سەرنجی ئەم مەسەلەیە بدەن کە دەڵێت : سۆشیالیزمی زانستی «بەگشتی سەربەخۆ لە بزووتنەوەی چینی کرێکار سەری هەڵدا» نەخێر، بێگومان ئەوە مانگرتووەکان نەبون کە تیئۆری سۆشیالیزمی زانستیان پەرەپێدا. « پێکەنینی ئامادەبووان «. من لەگەڵ هاوڕێ مارتینۆف لەو خاڵەدا هاوڕانیم کە دەڵێت تەنها یەک دوو ڕاست کردنەوەی پێویستە لەو پەرەگرافەی ڕەشنوسی بەرنامەدا کە ئاماژەی پێکرد. وا دێتەبەرچاوم کە فکرەیەکی هەڵە بەشێوەیەکی تۆکمەو ئاشکرا لەسەرتاپای بەشی» بنەماکان»ی ڕەشنوسدا لە سەرەتاوە تا کۆتاییەکەی هەیە. ئەو هەلومەرجە مێژووییەی کە ئەم بەرنامەیە تیایدا سەری هەڵداوە کاریگەریەکی قوڵی لەسەر ئەم بەڵگەنامەیە بەجێ هێشتووە، ئەمە سەردەمی یاخی بوونە بەهێزەکانی ڕادیکاڵیزمی سیاسیە لە تەواوی بەشەکانی کۆمەڵگای

ڕوسیادا. ئەم خاڵە لەو واقعیەتەدا خۆی نمایش دەکات کە شێوازە تایبەتیە پرۆلیتاریەکانی خەبات بەرەودواوە براوە. حیزبی ئێمە بەهایەکی زۆری داوە بەڕۆڵی توێژەکانی تری خەڵکی چەوساوە، و شێوازەکانی خەباتی ڕێکخراوی چینەکە؛ واتە حیزب، نەک خودی چینەکە، بەرەو پێش براوە کە سەرەنجام تایبەتمەندیە چینایەتیەکانی حیزب و خاسیەتی جەماوەری چالاکیەکانی تیادا کەم ڕەنگ و پەردەپۆش کراوە. ناتوانم ئەو ڕاست کردنەوانەی کە جێگای سەرنجم بوون لەباسێکی گشتیدا بخەمەڕوو، بەڵام بە پێشکەش کردنی هەندێک ڕوون کردنەوە دەربارەی ئەوەی کە باسم کرد، ئاماژە بە هەندێکیان دەکەم. ڕەشنوس لەوبارەیەوە ئەدوێت کە ئایا بارودۆخی چینی کرێکار بە پەرەسەندنی سەرمایەداری بەشێوەیەکی ڕەها خراپتر ئەبێت یان نەخێر. ئەم مەسەلەیە پەیوەندی بە مەسەلەی شێوەکاری حیزبەوە هەیە. لە بەرهەمەکانی ئەوروپیە ڕۆژئاواییەکاندا وتراوە کە « تیئۆری زیاد بوونی هەژاری»)[31](لەگەڵ شێوەی پڕوپاگەندەکانی تائێستادا لێکدوورن. بەرنامەکەی ئێمە دەبێت وەڵامێکی تەواو دیاری کراو بەم مەسەلەیە بداتەوە و لەم ڕێگەیەشەوە حیزب بە کۆمەڵە پرەنسیپێکی ڕێنمایی دەرەوە لە ڕابەرایەتی خەباتی سیاسی و ئابوری پرۆلیتاریادا پۆشتە بکات. لە ڕەشنوسدا بەشێوەیەکی نارۆشن و لە بنەڕەتدا بەو تێگەیشتنە لەگەڵ ئەم مەسەلەیەدا مامەڵەکراوە کە خەبات لەپێناو باشترکردنی بارودۆخی پرۆلیتاریا لای حیزب مەسەلەیەکی لاوەکیە و تەنها تا ئەو جێگایە دەکرێت ئاوڕی لێ بدرێتەوە کە هەلومەرجێک بۆ کارکردنی حیزب ئەڕەخسێنێت. بەم جۆرە لەم بەندەی بەرنامەدا مەیلێک بەلای جیاکردنەوەی حیزبی ئێمە و بەرژەوەندیەکانی لە پرۆلیتاریاو بەرژەوەندیەکانی، خۆی نیشان ئەدات. ئەم مەیلە دیسانەوە بەڕۆشنیەکی زیاترەوە لەو مادەیەی پەیوەندی بە ئەرکەکانی حیزبەوە هەیە دەردەکەوێتەوە. لێرەدا چەمکەکانی « حیزب» و «پرۆلیتاریا» بەتەواوی لەیەکتر جیاکراونەتەوە و لەبەرانبەر یەکتردا دانراون، بەجۆرێک کە یەکەمیان بەشێوەی بوونەوەرێکی چالاک بەکۆمەڵ نیشان دراوە و دووەمیشیان وەکو ژینگەیەکی پاسیف(۳۲) کە حیزب تیایدا نفوزی خۆی بەهێزدەکات. لەبەرئەوە لە بۆچوونەکانی ناو ئەم ڕەشنوسەدا وشەی « حیزب» هەمیشە وەکو بکەر و « پرۆلیتاریا» ش وەکو کارلەسەرکراو(فعول) بەکارهێنراوە. (پێکەنینی ئامادەبووان).

هەروەها ئەو مادەیەی پەیوەندی بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتی سیاسیەوە

The Theory of impoverishment (31)

(32) پاسیڤ بوون، مانای بێکاریگەری و کارنەکردن و چالاك نەبوون....(و.کوردی)

هەیە، بەبەراورد لەگەڵ بەرنامەکانی حیزبە سۆشیال دیموکراتەکانی تردا، بە هەمان شێوە فۆرمۆڵەبەندی کراوە، بەجۆرێک کە دەکرێت ئاوا پێناسەبکرێت، هەروەک بەوجۆرەی کە لەواقیعدا بلیخانۆف ڕاڤەی بۆکردوە، ئەویش ئەوەیە کە ڕۆڵی ڕێکخراوی ڕابەری ئەوەیە کە ئەو چینەی ڕابەرایەتی ئەکات، لەمەیدان بکاتە دەرەوە و ڕێکخراوی ڕابەرو چینەکە لە یەکتر جیابکاتەوە، لەئاکامدا فۆرمۆڵبەندی ئەرکە سیاسیەکانمان ڕێک وەکو ئەرکە سیاسیەکانی «نارودنایا ڤۆلیا»(٣٣) وایە. ئەم بەندەی پەیوەندی بە توێژە ناپرۆلیتاریاریەکانی کۆمەڵگاوە هەیە، ئەگەر جێبەجێ بکرێت، حیزبی ئێمە دەکاتە حیزبی هەموو توێژە ستەم لێکراو و چەوساوەکان، نەک حیزبی پرۆلیتاریا؛ واتە حیزبێک نە شۆڕشگێڕە و نە سۆشیالیست. لەئاکامدا تەواوی دەستکاریەکانی من، ڕووی لە هەڵتەکاندنی ئەو ئاراستەیەدایە کە بەسەر بەرنامەدا زاڵە. زۆربەی دەستکاریەکانم ئەگەر بەجیاجیا سەیربکرێن، وەکو ڕاستکردنەوەیەکی جوزئی و لاوەکی دێنە بەرچاو، بەڵام ئەگەر بەتێکڕاو پێکەوە لەبەرچاویان بگرین، لەحاڵەتی پەسەند کردنیان ئاڵوگۆڕی بنچینەیی بەدی دەهێنن.
مارتۆف: ڕاستیەکەی من ناتوانم ئەوە تێبگەم کە لەکوێی بەرنامەکەی ئێمەدا ئەکیمۆف مەیلێکی لەوجۆرەی کە بزوتنەوەی کرێکاری بەکەم بگرێت، بەرچاوکەوتووە. ئایا بەپێچەوانەوە، ئەم ڕەشنوسە بەوهۆیەوە لۆمە نەکراوە کە لە بەشە تیۆریەکەیدا دەربارەی وردەکاری ئەرکەکانی قۆناغێکی سیاسی تایبەتی ڕوسیا کەم دواوە و بەشێوەیەکی سەرەکی خۆی بە ئەرکە گشتیەکانی بزوتنەوەی جیهانی پرۆلیتاریاوە سەرقاڵ کردوە؟ شتێکی سەیرە کە لەو داواکاریانەی پەیوەندییان بە بەشەکانی دیکەی خەڵکی زەحمەتکێشەوە هەیە، مەیلێک بەلای نزیکتربوونەوە بەرەوسۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان دەربکێشیت! بەپێچەوانەوە، سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان وتویانە کە ئەم بەندەی بەرنامە بەوجۆرە قبوڵ دەکەن کە لەجێگای «ڕوانگەی پرۆلیتاریا» بنوسرێت «ڕوانگەی سۆشیالیزم». چینی کرێکار تەنها بۆ ئەو مەبەستە کەڵکی لێ وەرگیراوە کە وشەی «پرۆلیتاریا» لەیەک ڕستەدا دووبارە نەبێتەوە. من تێناگەم لە مەبەستی ئەکیمۆف کە دەڵێت بەرنامە مەیلێکی بەسوک سەیرکردنی خەباتی ئابوری کرێکاران عەکس دەکاتەوە، ئایا ئەیەوێت لەجیاتی قسە لەسەر ئامانجی

(33) نارۆدنایا ڤۆلیا =بە ڕوسی بە مانای ئیرادەی گەل دێت. ڕێکخراوێکی سیاسی شۆڕشگێری روسی بوو. زیاتر لە ڕۆشنبیرە سۆشیالیستە شۆڕشگێرەکان پێکهاتبوو کە پشتی بەکاری تیرۆر بەستبوو دژی بەرپرسە پلەباڵاکانی ئیمراتۆریەتی تزار. دوای کوشتنی ئەلکساندەری دووەم، ناوبانگێکی گەورەی دەرکرد لە ئاستی ڕوسیادا. لەڕووی نهێنی کاریەوە ڕێکخراوێکی تۆکمە بوو.

ئابوری هاوبەشی گشت بزوتنەوەی کرێکاری، واتە شۆڕشی کۆمەڵایەتی، لەسەر ئەرکە تایبەتیەکانی گروپە جیاجیاکانی پرۆلیتاریا بدوێین؟ ئەو بەشەی کە لە چەمکی بەناو تیئۆری زیادبوونی هەژاری ئەدوێت، ئەو تەنگەبەریانە نیشان دەدات کە لەسەر ڕێگای باش بوونی پێگەی چینی کرێکاردان لەسیستەمی سەرمایەداریدا. ئەم بەشە ئەوە نیشان ئەدات کە ئەرکەکانی خەبات بۆ باش بوونی ماددی دەستبەجێ بریتیە لە ناکام کردنەوەی ئەو مەیلانەی کە ڕووی لە وێران کردنی پەرەسەندنی سەرمایەداریەو ئەو بەشەی بەرنامەش کە ڕیفۆرمەکانی پەیوەند بە کارخانە دەگرێتەوە، باشترین وەڵامە بەو لۆمەکردنەی کە گوایە ئێمە خەباتمان بۆ باش بوونی دەستبەجێ لەبەرچاونەگرتوە.
ئەکیمۆف ئەو بەڵگەیەی لە کوێ پەیداکردوە کە ئێمە ئومێدێکی زیاد لە پێویستمان بە بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی دیکەوە بەستووە؟ تەنها لەکۆتایی ڕەشنوسەکەدا ئاماژە بۆ بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی تر کراوە، لەوشوێنەی کە وتراوە ئێمە پشتیوانی لەهەر بزوتنەوەیەکی ئۆپۆزیسیۆن و شۆڕشگێڕانە دەکەین کە دژی تزاریزمە. ڕەنگە هاوڕێ ئەکیمۆف لەگەڵ ئەم بۆچوونەدا هاوڕانەبێت. ئەگەر پێی وایە کە ئایسکرا ئێستا دەست بەرداری ئەرکی پڕوپاگەندەی لەناو توێژەکانی تری کۆمەڵگادا بووە ، هەڵە ئەکات. بەپێچەوانەوە ئێمە ئومێدەوارین کە بتوانین بەسازدانەوەی حیزب نفوزە جەماوەریەکەی فراوانتر بکەین. من تەنانەت هیوادارم کاتی ئەوە بێت کەخودی هاوڕێ ئەکیمۆف لەلایەن حیزبی ئێمەوە بکرێتە بەرپرسیاری بەرەوپێش بردنی پڕوپاگەندە لەناو ئەو» جەنەڕاڵە» ناسراوە «ئەشرافانە» دا، هەر ئەو کەسانەی کە ئایسکرا بەهۆی ئەوانەوە ڕووبەڕووی لۆمەی تایبەت بوەتەوە.
کارسکی: من بەتەواوی ناتوانم ئەو مەسەلەیە تێبگەم کە بەچ شێوەیەک پرۆلیتاریا بەتەنها، چینی کرێکار لەخەباتی ڕۆژانەیدا، لەخەبات بۆ بەرژەوەندیە دەستبەجێکانی خۆی دەیتوانی لەبەدیهێنانی دەزگایەکی فەلسەفی توندوتۆڵی سۆشیالیزمی زانستیدا سەربکەوێت، کە کۆی فەلسەفەی کامڵ بوونی کۆمەڵایەتی دەگرێتەوە. من بەتەواوی لەوە تێناگەم کەچۆن ئەرکێکی لەوجۆرە دەکرێت لەلایەن بەشێکی کۆمەڵگاوە ئەنجام بدرێت کە مەودای تێڕوانینی دیاری کراوە و لەچوارچێوەی تەنگەبەریەکی دیاری کراودا یەخسیرەو هەموو جۆرەکانی دیاردە کۆمەڵایەتیەکانیش ناگرێتەوە. ئەمە جێگەوڕێگەی جەماوەری چینی کرێکارە کە ناتوانێت تەنها بە هێزی خۆی سۆشیالیزمی زانستی بهێنێتە ئاراوە. ئەم تیئۆریە دەیتوانی لەقۆناغێکی دیاری کراوی پەرەسەندنی سەرمایەداریدا لەلایەن بلیمەتێکەوە بێتەکایەوە کە ئەو یاسایانەی بەسەر ئەم پەرەسە

ندنەدا زاڵە، تاوتویَ کردبێت و بۆخۆی ڕوون کردبێتەوە. شۆڕشێکی لەوجۆرە لە فەلسەفەی کۆمەڵایەتیدا تەنها لەلایەن کەسێکەوە دەیتوانی ئەنجام بدرێت کە هەڵوێستی پڕۆلیتاریای وەرگرتبێت، کەسێک کە لەهەمان کاتدا توانیویەتی بیناکەی خۆی لەسەر بنچینەی خوێندنەوەو لێکدانەوەی مێژوویی هەلومەرجی سەرمایەداری مۆدێرن دروست بکات. بەم پێیە، بێگومان، تیۆری سۆشیالیستی لەدەرەوە بۆ چینی کرێکار هێنراوە. سەیرە کە دەبینین بەرانبەر بەم باسە ناڕەزایەتی پیشان ئەدرێت. بەڵام وادەردەکەوێت کە ئەو کەسانەی لەپەیوەند بە «خۆبەخۆیی بوون» و « قۆناغەکان»ەوە لەگەڵ ئێمەدا هاوڕا نین، لەژێر کاریگەری فکرەیەکی دیاری کراودان. سروشتیە هەرکەسێک کە پشتیوانی لە «خۆبەخۆیی بوون» ئەکات، ئەوا پشتیوانی لە بۆچوونی پەرەپێدان و لێ ورد بوونەوەی خۆبەخۆییانەی تیئۆری سۆشیالیزمیش بکات و بەپێچەوانەوە.

ئێمە هەمیشە لەپەیوەند بەهەمان مەسەلەوە لەگەڵ مەسەلەیەکی تردا ڕووبەڕوو دەبینەوە، واتە خستنە بەرامبەر یەکی «حیزب و چینی کرێکار».
هاوڕێ ئەکیمۆف بڕوای وایە کە نابێت حیزب لەئاستێکی بەرزتردا بێت لە چاو چینی کرێکاردا. بەڕای من ئەم جۆرە خستنەڕووەی مەسەلەکە هەم نادروستە و هەم بێ جێگەیە. لەدەرەوەی چینی کرێکاردا هێزێکی خەباتکار وهوشیار؛ واتە حیزب سەربەرزدەکاتەوە کە هەڵگرو ئاژیتاتۆری ئایدیا سۆشیالیستیەکانە و بەم ئیعتیبارەش حیزب چارەیەکی تری نیە جگە لەوەی کە لەئاستێکی بەرزتردا لەناو چینی کرێکارادا بێت، چونکە بەشی هوشیاری چینەکە ڕابەری ئەوبەشەی دیکەیەتی کە یان ناهوشیارە یاخود خاوەنی هوشیاریی پێویست نیە.

بەڕای من ڕەخنەی هاوڕێ ئەکیمۆف لەبەندی سێیەم دەربارەی تیۆری زیادبوونی هەژاری لەڕادەبەدەر شایانی بایەخ پێدانە، ئەم تیۆریە دەبێت لە جیهان بینی سۆشیالیستیانەی ئێمەدا پێگەیەکی ناوەندی داگیربکات.

مارتینۆف: هاوڕێ کارسکی ووتی کە بۆچوونی من دەربارەی پەیوەندی چینی کرێکار بە ئایدیۆلۆژی سۆشیالیستیەوە ئەوە بوو کە چینی کرێکار خۆی بە تیئۆری سۆشیالیزمی زانستی دەگات. من هیچ کاتێک شتی وام نەوتوە. من تەنها ووتم کە توێژە جیاجیاکانی پڕۆلیتاریا بەشێوەی سەربەخۆ شێوە ئابوری و سیاسیەکانی خەباتی چینایەتیان بەدەست هێناوە و ئایدیاکانی سۆشیالیزمی بۆرژوازی گۆڕیوە بە ئایدیا کۆمۆنیستیەکان. ڕۆڵی بیرمەند(ئایدۆلۆگ) ەکان ئەمە بوو کە ئەم توخمانەی خەباتی چینایەتی پێکەوە ببەستن و ئەم خەباتە بە چەندین بنەمای تیئۆریک تەیاربکەن. دیارە ئەم کارە نەک

لەلایەن کرێکارانەوە، بەڵکو بەدەستی مارکس و ئەنگڵس ئەنجام دراوە و بریتیە لەگۆڕینی تیئۆریە فەلسەفی و کۆمەڵایەتیە کۆنەکان بە تیئۆری سۆشیالیزمی زانستی. بەڵام مارکس و ئەنگڵس تەنها کاتێک توانییان ئەم کارە تیئۆریکە ئەنجام بدەن کە لە ڕادیکاڵیزم دابڕان و هەڵوێستی پرۆلیتاریان وەرگرت — بەمانایەکی دیکە، بەبزوتنەوەی ئەو چینەوە پەیوەست بوون. تائێرە ئێمە لەگەڵ بۆچوونەکانی هاوڕێ ئەکیمۆف دا هاوڕاین، بەڵام ئێمە ئەنجام گیریەکی جیاوازی لێوە بەدەست دەهێنین . من نە تیئۆری زیادبوونی هەژاری و نە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا ڕەت ناکەمەوە. پێم وایە کە دەبێت پێداگری لەسەر ئەم خاڵە بکرێت. هاوڕێ ئەکیمۆف دواتر لەپاڵ ئاماژەکردن بۆمن، وتی کە ئەو قۆناغەی بەدوای سەردەمی ئیکۆنۆمیزمدا هات بە کەماسیەکی (کمبود- نقص) گرنگ؛ واتە ڕادیکاڵیزمی سیاسی دەناسرێتەوە. شێوە تێڕوانینی ئێمە بۆئەو سەردەمە هەرگیز وەکویەک نیە. بەبڕوای من بزوتنەوەکە لەوکاتەدا هەنگاوێکی بۆپێشەوە نابوو، ئەم پێشڕەویەش ڕێک بەم بۆنەیەوە بوو کە بزوتنەوەکە شێوەی سیاسی بە خۆیەوە گرتبوو. بەڵام لە هەمان کاتدا کەلێنێکی گەورەش لە بزوتنەوەکەدا دەرکەوت ئەویش ئەوەبوو کە پڕوپاگەندەی سیاسی بەشێوەیەکی عەمەلی پەیوەندیەکی لاوازی بە سۆشیالیزمەوە هەبوو، لەڕادەبەدەر پێداگری لەسەر ئەو شتە ئەکرد کە بەرژەوەندیە سیاسیەکانمانی لەگەڵ بەرژەوەندیە سیاسیەکانی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوایدا یەکانگیر دەکردەوەو کەمتریش لەسەر ئەوە پێداگری ئەکرد کە ئێمەی لەوان جیادە کردەوە.

لانج پێشنیاری کرد کەهەموو بەرنامەکە بخرێتە دەنگدانەوەو داڕشتنەوەی کۆتایش بخرێتە ئەستۆی کۆمیسیۆنەوە.

ترۆتسکی پێشنیاری کرد کە لیستی قسەکەران ببەسترێت.

ئەکیمۆف بەتوندی دژ بەو بۆچونە وەستایەوە کە هەموو بەرنامەکە بخرێتە دەنگدانەوە. ووتی ئەگەر ئەم کارە ئەنجام بدرێت، بەرنامە هەموو بایەخە جدیەکەی خۆی لەدەست ئەدات. ڕەنگە هەر نوێنەرێک لەگەڵ بڕگەیەکی ڕەشنوسی بەرنامەدا هاوڕانەبێت. کاتێک هەموو بەرنامەکە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەوان ئەو بڕگەیە وەکو بڕگەیەک چاو لێ دەکەن کە بەهیچ بەشتێکەوە نایان بەستێتەوە.

مارتۆف پێشنیاری کرد کە ئەوکاتە دەنگ لەسەر کۆی بەرنامە بدرێت کە دەستکاریەکانی تێدا ئەنجام درابێت و لەسەر بەند بەبەندی دەنگدان کرابێت.

ئەکیمۆف دژ بە داخستنی لیستی قسەکەران نارەزایەتی پیشان دا لەبارەی مەسەلەیەکی پڕبایەخی وەکو بەرنامەوە.

مارتـۆف بـڕوای وابـوو کـە داخسـتنی لیسـتی قسـەکەران زیانێکـی نییـە، چونکـە کاتێک بەرنامە لـە کۆمیسیۆنەوە گەڕایەوە، دەربـارەی بەند بەبەنـدی قسـەوباس دەکرێـت.

مارتینـۆف داوای کـرد کـە بەناونیشـانی پێشکەش کاری ڕاپۆرتەکـە، ڕێگـەی پـێ بدرێت کۆتـا وتـاری خـۆی دەست پـێ بکات.

مارتـۆف: ڕاپۆرتەکـەی هـاوڕێ مارتینـۆف تەنهـا پەیوەنـدی بەیـەک ڕاسـت کردنـەوەوە هەیـە، ئێسـتاش کـە ئێمە باسێکی گشتیمان هەیـە، ووتـاری کۆتایـی بـێ مانـا دێتەبەرچـاو. زۆر باشـترە ڕێگـە بدەیـن دوای تەواوبوونـی قسـەوباس لەسەر بەرنامە وتـاری کۆتایـی خـۆی پێشکەش بکات. مارتینۆف: وتـاری کۆتایـی نەبەستراوەتەوە بـە ناوەڕۆکـی ڕاپۆرتەکـەوە. پەیـڕەوی ناوخـۆی کۆنگـرەش هیـچ تەنگەبەریەکـی بـۆ دانەنـاوە.

بڕۆکـەر هـاوڕا نەبـوو لەگـەڵ داخسـتنی لیسـتی قسـەکەراندا. وتـی نـاوی لینیـن و بلیخانـۆف لـە لیسـتەکەدایە و نوێنـەرەکان ڕەنگـە بیانەوێـت ئـەوان وەڵامیـان بدەنـەوە.

ترۆتسکی: مەبەستی من ئەمە نەبوو کە قسەوباسـەکان بەشێوەی گشتی کۆتاییان پـێ بهێنرێت. دوای ئـەوەی بەرنامـە لـە کۆمیسیۆنەوە گەڕایەوە، قسـەوباس دەست پـێ دەکرێتـەوە، بـەڵام ئەوکاتـە لـەڕووی داڕشـتنەوەیەوە تایبەتمەندییەکـی باشتری دەبێت.

پێشنیاری ترۆتسکی پەسەندکراو پێشنیاری هاوڕێ لانج درایەدواوە.

بلیخانـۆف: بۆچوونەکانـی هـاوڕێ ئەکیمـۆف لەبـارەی زیادبونـی هەژاریـەوە بەشێوەیەکی لۆژیکی و بەناچار دەبێت سەربکێشێتە ئۆپۆرتۆنیزم، ئەگەر دروست سەرنجم دابێتـە بۆچونەکـەی هـاوڕێ ئەکیمـۆف {ئەکیمۆف: مەسەلەکە ڕێک هەر ئەمەیـە کـە دروست

سـەرنجی بۆچوونەکـەی منـت نـەداوە}. بەبـڕوای ئـەو لەکۆمەڵگای بۆرژوازیـدا جێگەوڕێگـەی چینـی کرێـکار نـەک تەنهـا بەشـێوەی ڕەهـا، بەڵکـو بەشـێوەی ڕێژەییش خراپترنابێت. هـاوڕێ ئەکیمۆف بـڕوای وایە کە تەنانەت لەکۆمەڵگای ئەمڕۆشدا ڕەنگە بارودۆخی ماددی گشت پڕۆلیتاریا باش بێت و ئەم باش بوونە پلـە بەپلەیـەی هەلومەرجـی مـاددی ژیانـی کرێکاریـش ئەتوانێـت بەسۆشـیالیزم کۆتایـی بێـت.

لـەم شێوە دەربڕینـەی هـاوڕێ ئەکیمۆفـەوە، بەشـێوەی لۆژیکـی، نکولـی کـردن لـە «وابەسـتەیی ڕوولەسـەری کاری کرێگرتـە بەسـەرمایەوە»و «ئاسـتی ڕوولەسـەری چەوسـانەوە» بەدەسـت دێـت. لـەم دەربڕینانـەوە، بەشـێوەی لۆژیکـی، نکولـی

کردنی لە زیادبوونی نایەکسانیی کۆمەڵایەتی، نکولی کردن لە نائارامی و بێکاری و شتی دیکە بەدەست دێت. لەڕاستیدا ئەگەر سەرمایەداری مۆدێرن و بوونی دەزگای خاوەندارێتی تایبەتی نابێتە هۆی خراپتربوونی ڕێژەیی و تەنانەت ڕەهای بارودۆخی کۆمەڵانی کرێکار، ئەگەر لەلایەکەوە بە یەکجێبونی سەرمایە لەدەستی هەندێک کەسی دیاری کراودا و لەلایەکی ترەوە بە بەرەو پرۆلیتاریا داخزانی جەماوەر بەشێوەیەکی بەردەوام و ڕوولەسەر تەوا نەبێت، ئەوا لەم بارەدا دەبوایە پرسیار بکرێت کە بۆچی گیانی نارەزایەتی و حاڵەتی شۆڕشگێڕانە دەبێت لەناو چینی کرێکاردا گەشە بکات؟ بۆچی دەبێت (دژایەتی و ناکۆکی) ئانتاگۆنیزم لەنێوان چینەکاندا پەرەبستێنێت؟ بۆچی دەبێت دژایەتی نێوان چینەکان توندوتیژبێتەوە؟ نکولی کردنی تیئۆری زیادبوونی هەژاری هاوتای قبوڵ کردنی ناڕاستەوخۆی تیئۆری ئۆپۆرتۆنیزمە. ئابوریزانە بۆرژواکان کە بەگیانی باستیانەوە[٣٤] ڕەشنوس بەدەستەوە دەگرن؛ واتە کەسانی وەکو جیفن[٣٥] یاخود لیۆری- بیولیۆ[٣٦] و قوتابیەکانیان لەخەباتدا دژی سۆشیالیزمی شۆڕشگێڕ، سەرەتا پێش لەهەر شتێک بەشێوەی هاوڕێ ئەکیمۆف بەڵگە دەهێننەوە؛ واتە ئەوان تیئۆری زیادبوونی هەژاری نکولی لێ دەکەن و دڵنیامان دەکەن کە بارودۆخی جەماوەری کرێکار بەردەوام بەرەوباشتر دەڕوات و بەم جۆرە. نوسەرە بۆرژواکان بەدروستی لە بایەخی ئەم تیئۆریە تێگەیشتوون. لەلایەکی ترەوە نکولی کردن لەم تیئۆریەی برنشتین ولایەنگرانی، بەرەو بەرنشتینیزم و جۆرسیزم[٣٧]؛ واتە ئۆپۆرتۆنیزم پاڵ پێوەناوە. لەڕاستیدا ئەگەر بارودۆخی چینی کرێکار وورده وورده باشتر بێت، ئەگەر تەنانەت ئێستا جەماوەرێکی هەرچی فراوانتر دەتوانن دەستیان بەم جۆرە باش بوونە بگات، بێگومان سۆشیال ڕیفۆرمیستەکان بەباشی شانسی ئەوەیان هەیە و حەقیشیانە کە بەناوی قسەکەران و پشتیوانانی ڕاستەقینەی بەرژەوەندیەکانی پرۆلیتاریاوە بێنە مەیدانەوە و دەبێت سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕیش لەژێر ئاڵای ئۆپۆرتۆنیزمدا بگیرسێتەوە، بەڵام نەخێر، هاوڕێ ئەکیمۆف ئێمە ناچینە ژێرئاڵای ئۆپۆرتۆنیزمەوە. خراپتربونی بەردەوام و ڕێژەیی و ڕەهای بارودۆخی کۆمەڵانی هەرچی فراوانتری پرۆلیتاریا، ئێمە بۆ کۆبوونەوە لەژێر ئاڵای سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕدا بانگەوازدەکات. ئێمە لەژێر ئەو ئاڵایەدا وەستاوین و دەشوەستین.

bastiat(34)

giffen(35)

leory-beaulien (36)

Jauresism (37)

گۆڕیـن: ئیکۆنۆمیـزم بەمانـا تایبەتەکـەی بەسـەرچووە، بـەڵام مەیلێـک ماوەتـەوە کەدەکرێت وەکـو جۆرێـک لـە پەیوەنـدی فیدراڵـی بـە ئیکۆنۆمیزمـەوە نـاوی بنرێـت . ئـەم مەیلـە ناتوانێت ڕوانگـەی ئێمـە تێبـگات. لایەنگرەکانـی ئـەو ڕوانگەیـەی لێـرەدا خرایـەڕوو سـەبارەت بـەوەی کەسۆشـیال دیموکراسـی ڕوسـیا سـەربەخۆ لـە چینی کرێکار سەری هەڵداوە، وەکو بانگەشەیەک تێیگەیشتون کە بە شێوەیەکی ڕەهاو میتافیزیکی لەلایەن ئێمەوە خراونەتـەڕوو. لەسەر ئەم شێوە تێڕوانینەشە کـە لۆمەمـان دەکـەن. ئـەوەی ئێمـە وتومانـە پەیوەنـدی بـە واقعیەتـەوە هەیـە و هیـچ فەلسـەفەیەکی کۆمەڵایەتـی یاخـود تێڕوانینێـک بـۆ مێـژوو ناخاتـەڕوو. ئێمە تەنها ئەوەمـان وتـووە کە سۆشـیال دیموکراسـی ڕوسـیا، پێش هەرشـتێک، ڕێـک بیروباوەڕێکـی هاوردەکـراوە([38]) کـە لـەڕووی کاتـەوە پێـش سـەرهەڵدانی بزوتنـەوەی کرێـکاری کەوتـوە لـە ڕوسـیادا. بـەڵام سۆشـیال دیموکراسـی ڕوسـیا لـە ئاسمانەوە نەهاتۆتەخـوارەوە. سۆشـیال دیموکراسـی کـە سـەرەتا شانبەشـانی بیروبـاوەڕە شۆڕشـگێڕەکانی تـری ڕوسـیا وەکـو بیروباوەڕێکـی پۆپۆلیسـتی سـەری هەڵدابـوو، لەژێـر فشـاری بزوتنـەوەی کرێکاری ئەوروپـای ڕۆژئـاوا و سۆشـیالیزمی زانسـتی ئەوروپـای ڕۆژئـاوادا، شـێوەی سۆشـیال دیموکراتیکـی بەخۆیـەوە گـرت و تەنهـا دوای ئەوەبـوو کەسۆشـیال دیموکراسـی ڕوسـیا بەکـردەوە بـە بزوتنـەوەی کرێـکاری ڕوسـیاوە پەیوەنـد بـوو.
ئەمـە گرنگـە کـە خۆمـان لەوشـێوە کـرچ و کاڵەی(مبتـذل) ماتریالیزمێـک ڕزگاربکەیـن کـە وابەسـتەیی ئایدیۆلـۆژی شۆڕشـگێڕان بەهەلومەرجـی دەرەوە، بـە مانـای وابەسـتەیی ئـەوان بـە ئایدیۆلـۆژی خۆبەخۆیـی پرۆلیتاریـاوە تـێ دەگات. ئەگەرمەبەستمان لەشۆڕشگێڕان شۆڕشگێڕە بێ تامەکان نەبێت، ئەوا ئایدیۆلۆژی ئەوان بە پێی پێودانگی دیکە پەرەی پێ دەدرێت و ووردبینی دەکرێت. ڕوونی ئەکەمـەوە. مرۆڤـی ئاسـایی دەکرێت وەکـو کەسێکی نزیـک بیـن سـەیربکرێت کـە تەنهـا تـا ئەڵقەیەکـی دیـاری کـراوی دەوروبـەری دەبینێـت، ئـەودوای بۆشـاییەکە بە پێـی بەراوردکـردن لەگـەڵ خاڵێکـی بچووکـدا کـە بەخۆیـەوە پەیوەنـدی هەیـە، هەڵ ئەسـەنگێنێت. مرۆڤێکیش کە تێگەیشتنێکی بـەرزی هەبێت ، وەکو کەسێکی دووربیـن وایـە کـە هەمـوو شـتێک لـە بۆشـایی دەوروبەریـدا ، کـەم تـا زۆر، وەکـو یـەک دەبینێت. لەبەرئەمەیـە کەسـانی هەڵکەوتـوو دەتوانـن لـە ئایدیۆلـۆژی چینـی خۆیـان دابـڕێـن و هەڵوێسـتی مرۆیـی - جیهانـی وەربگرێـت، هەڵوێسـتێک کـە تەنهـا لەژێـر کاریگـەری واقیعیەتـی بابەتـی و دەسـتکەوتەکانی زانسـتدایە. بیرمەنـدە ڕاسـتەقینەکانی پرۆلیتاریـا پێگەیەکـی میانەیـی لەنێـوان ئـەم جـۆرە

(38) دۆکترین= Doctrine (و. کوردی)

کەسە نائاساییانەو جەماوەری مرۆڤایەتی داگیردەکەن. ئەوانە بەرادەیەکی بەرچاو واقیع بینن، بەلام لەکۆتاییدا، تا ئەوجێگایەی کە لەرووی ئابوریەوە تارادەیەکی دیاری کراو لە پرۆلیتاریا نزیک بوینەوە، ئەوشتەی کە بەدی دەهێنن ئایدیۆلۆژی پرۆلیتارییە. جەماوەری پرۆلیتاریا توانای ئەنجامدانی ئەم کارەی نییە. چ بارودۆخێک دەهاتە کایەوە ئەگەر پرۆلیتاریا وەکو خۆی بمایەتەوە؟ بارودۆخەکە وەکو هەلومەرجی سەروبەندی شۆڕشی بۆرژوایی دەبوو. شۆڕشگێڕە بۆرژواکان خاوەنی هیچ تیۆریەکی زانستی نەبوون، لەگەڵ ئەوەشدا سیستەمی بۆرژوایی سەری هەڵدا. دیارە پرۆلیتاریا بەبێ بیرمەندیش وورده وورده بەرەو لای شۆڕشی کۆمەلایەتی دەڕوات، بەلام تەنها بەشێوەیەکی غەریزی. دامەزراوە گەورەکان گەشەدەکەن، بۆرژوازیی هەر بەش و بوارێک، لە هەوڵیاندا بۆسەرکەوتن بەسەر قەیرانەکاندا، لە سەندیکایەکی یەکگرتوودا خۆیان لێک هەڵدەپێکن و نرخی پاوانخوازی دیاری کراو لەسەر بەروبوومە بەرهەم هاتووەکانی خۆیان دادەنێن. ئەم سەندیکایانە لەسەر لەناوبردنی ئاڵوگۆڕ رێک دەکەون. پەیوەندیەکانی ئاڵوگۆڕ و کالایی لەنێوان سەرمایەداراندا لەناوئەچێت. لەلایەکی ترەوە سەندیکای سەرمایەداران لەگەڵ سەندیکای هەموو کرێکاراندا ڕووبەڕوو دەبێتەوە. ڕێژەی نێوان کرێ و زێدەبایی یەکجار و بۆهەمیشە بڕیاری لەسەر دەدرێت، ئیتر هێزی کار وەکو کالا نامێنێتەوە. وا دێتە بەرچاو کە سەندیکای کرێکاران دەکرێت جێگەی سەندیکای سەرمایەداران بگرێتەوە. پرۆلیتاریا بەشێوەیەکی غەریزی سۆشیالیزم بەکردەوە دەرئەهێنێت، هیچ تیئۆریەکی سۆشیالیستی لە دەستدا نییە. پرۆسەیەکی ئاوا هێواش و پڕمەینەت ترە لەوەی کە بیرمەندە شۆڕشگێڕەکان کۆمەکی پێ بکەن. ئەوکەسانەی کە ئامانجێکی دیاری کراوو تایبەت دیاری دەکەن و پێشبینی ئەوە دەکەن کەبۆی دەچن.

لایبر: منیش لەگەڵ ئەو بۆچوونەی هاوڕێ لینیندا هاوڕانیم کەلێرەدا باسکرا. پێموایە کە هاوڕێ لینین لەنێوان ئەو فاکتەرە مادیانەدا کە بەهۆی کاریگەری ئەوانەوە ئایدیۆلۆژی ڕۆشنبیرانی سۆشیال دیموکرات؛ واتە کەسانێک بەجێگاوشوێنێکی بۆرژواییەوە، شکڵ دەگرێت، ڕۆڵی کاریگەری سایکۆلۆژی پرۆلیتاریا بەکەم دەگرێت. بەلام لەبەرئەوەی لەو ڕەشنوسەی دراوە بە ئێمە، جێ پەنجەی لینین نابینم، بۆیە ئەم بابەتە درێژە پێ نادەم.

دەچمەسەر سەرنجەکانم لەپەیوەند بەو دوو بەشەی بەرنامەوە، کە بەڕای من، بە شێوەیەکی ڕوون، تێیدا سنوربەندی لەنێوان ڕوانگەی پرۆلیتاریا و ڕوانگەی «سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان»دا نەکراوە. لەبەشێکدا ووتراوە کە

سۆشیال دیموکراتـەکان دەبێت «ناکۆکی نێوان بەرژەوەندیەکانـی چەوسێنەر`ان و چەوسـاوەکان» بـە پرۆلیتاریـا نیشـان بـدەن. لەکۆمەڵگای سـەرمایەداریدا تەنهـا پرۆلیتاریـا نییـە کـە دەچەوسێتەوە: ئـەوەی کـە پرۆلیتاریـا لـە توێـژە چەوسـاوەکانی تـر جیادەکاتـەوە، تایبەتمەندیـی ئـەو چەوسـانەوەیەیە کـە پرۆلیتاریـا ڕووبـەرووی دەبێتـەوە. سـەرەڕای ئـەوە لەکۆتایـی هەمـان پەرەگرافـدا وتـراوە: «حیزبـی چینـی کرێکار، حیزبـی سۆشیال دیموکرات، سـەرجەم خەڵکی زەحمەتکێش و چەوساوە، بـەو ئەندازەیـەی کـە هەڵوێستی پرۆلیتاریـا وەربگرن، بۆنـاو ڕیزەکانـی خـۆی بانگـەواز ئـەکات». بـەڕای مـن ئـەم تێـزە دەتوانێـت مایـەی خراپ تێگەیشتن بێت. ئایا بەڕاستی توێـژە ناپرۆلیتاریەکانی کۆمەڵگا بەگشتی ئەتوانن هەڵوێستی پرۆلیتاریـا وەربگرن؟ من پێموایە هەرگیز ناتونن. هەڵبەتـە بزوتنـەوەی سۆشیال دیموکراتیک، لەخەباتیدا بۆبەرنامەی لانی کەمی خۆی، دەتوانێت توێژەکانـی تـری کۆمەڵگا بـۆلای خـۆی ڕابکێشێت. ئـەو توێژانـەی کـە لـە پرۆلیتاریـادا لێبڕاوتریـن خەباتکاری دیموکراسـی دەبینـن؛ بـەڵام تەنهـا پرۆلیتاریـا ئەتوانێت بـۆ بەرنامەی لانـی زۆر، بـۆ سۆشیالیزم خەبـات بـکات و تەنها ئەویش خەبـات ئـەکات. تەنهـا کەسانی تـاک لەتوێژەکانـی تـرەوە ئەتوانن لێبڕاوانـە هەڵوێسـتی پرۆلیتاریـا وەربگـرن.

لینیـن: دەبێت پێش هەر شتێک ئاماژە بـەو شێوە لەڕادەبـەدەر تایبەتـەی هـاوڕێ لاییـر بکـەم کـە مارشـاڵێکی ئۆرۆستۆکرات لەگـەڵ بەشێک لـە خەڵکی زەحمەتکێش و چەوسـاوەدا تێکـەڵ ئـەکات. ئـەم تێکـەڵ کردنـە لەتـەواوی قسەوباسـەکاندا دیـارە. لـە هەمـوو شـوێنێک چەنـد بڕگەیەکـی دابـڕاوی قسەوباسـەکانی ئێمـە لەگەڵ داڕشتنی پرەنسیپە بنەرەتیەکاندا تێکەڵ کراون. ناتوانرێت نکولی لـەوە بکرێـت کـە تەنانـەت بەشێک(هەربەشێـک) لەخەڵکـی زەحمەتکێش و چەوسـاوە ڕەنگـە لایەنگری لـە پرۆلیتاریـا بکـەن ، ئـەوەی کـە هـاوڕێ لاییـر ئەیکات. دێتـەوە یادتـان کـە لەسـاڵی ١٨٥٤دا، مارکس لەپـاڵ ئاماژەکردن بـۆ ڕاپەڕینـی جوتیارانـی فەرەنسـا(لە هەژدەهەمـی برۆمێـردا) دا نووسـی کەجوتیـاران جارێک وەکـو نوێنـەری ڕابـردوو جارێکیش وەکـو نوێنـەری داهاتـوو ئەجوڵێنـەوە؛ دەکرێت نـەک تەنهـا پێشداوەری(٣٩) جوتیـار بەڵکـو داوەریەکەشی لەبەرچاوبگیرێت(٣). هەروەهـا ئەوەتـان دێتـەوە یـاد کـە مارکـس وتـی؛ کۆمۆنـارەکان لەڕاگەیاندنـی ئـەوەی کـە مەسـەلەی کۆمۆنـە مەسـەلەی جوتیارانیشـە، بەتـەواوی لەسـەرهەق بـوون (٤). دووبـارەی ئەکەمـەوە، ناتوانرێـت گومـان لـەوە هەبێـت کـە لەژێـر

---

(39) پێشداوەری= لەپێشەوە حوکمدان لەسەر شتێك(حكم مسبق) (و.کوردی)

هەلومەرجێکی دیاری کراودا ئەم یان ئەو بەشی خەڵکی زەحمەتکێش بەتەواوی دەتوانن لایەنی پڕۆلیتاریا بگرن. ئەوەی گرنگە دیاری کردنی ڕاست ودروستی ئەو هەلومەرجەیە. ئەو هەلومەرجەش کە ئێمە مەبەستمانە لەم دەستەواژەیەدا بەڕاشکاویەکی تەواوەوە ئاشکراکراوە: «وەرگرتنی ڕوانگەی پڕۆلیتاریا». ئەم دەستەواژەیەیە کە بەئاشکراترین شێوە، ئێمە سۆسیال دیموکراتەکان، لە تەواوی مەیلە بەناو سۆشیالیستەکان بەگشتی و لە بەناو سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان بەتایبەتی، جیادەکاتەوە. دەگەڕێمەوە سەر ئەو بەشەی باسکرا لە نامیلکەکەی خۆم» دەبێ چ بکرێت»، کە لێرەدا بووە هۆی ئەم هەموو تەفسیرانە. وادێتە پێش چاو کە پاش ئەو هەموو قسەوباسانە مەسەلەکە بەجۆرێکی ئەوتۆ ڕۆشن بووەتەوە کە ئیتر شتێکی زیاتر نەماوەتەوە بۆمن قسەی لەسەر بکەم. بەتەواوی ڕۆشنە کە لێرەدا حاڵەتێکی خەبات کردن لەدژی ئیکۆنۆمیزم لەگەڵ تەرحێکی پرەنسیپی مەسەلەیەکی تیئۆریکی سەرەکیدا، واتە پێک هێنانی ئایدیۆلۆژیەک تێکەڵ کراوە. سەرەڕای ئەوەش ئەم حاڵەتە بەشێوەیەکی تەواو هەڵە پیشاندراوە.

بۆ پشتیوانی لەم قسەیەی دوایی، دەتوانم سەرەتا پەنجە بۆ هاوڕێیان ئەکیمۆف و مارتینۆف ڕابکێشم، کە لێرەدا قسەیان کرد. ئەوان ئەوەیان ڕوون کردەوە کە ئەوە بەڕاستی حاڵەتێک بوو لەخەبات دژی ئیکۆنۆمیزم. ئەوان چەند بۆچوونێکیان خستەڕوو کە پێش ئەو و زۆر بەدروستیش، بەوێنەی بۆچوونی (هەلپەرستانە) ئۆپۆرتۆنیستی پێناسە کرابوو. ئەوان تا ئەو ڕادەیە ڕۆشتن کە «نکوڵی»یان لە تیئۆری زیادبوونی هەژاری کرد، «دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا»یان خستەژێر پرسیارەوە و تەنانەت لە تیئۆری ئیرفۆلۆنکس (٥) بەوجۆرەی کە ئەکیمۆف ناوی دەنێت، لایەنگریان کرد. ڕاستیەکەی بڵێم، من نازانم کە ئەمە چ مانایەک ئەگەیەنێت. لەوانەیە مەبەستی هاوڕێ ئەکیمۆف تیئۆری ئایۆس ئاهلونکس(٦) بووبێت-»تیئۆری پووکانەوە»ی سەرمایەداری، واتە یەکێک لە باوترین تەفسیرەکانی تیئۆری بێرنشتینی. هاوڕێ ئەکیمۆف بۆ پشتیوانی لەبنەمای کۆنیی ئیکۆنۆمیزم، ئەم بەڵگە هێنانەوە لەڕادەبەدەر سەیروسەمەرەیەی خستەڕوو کە گوایە ووشەی «پڕۆلیتاریا» تەنانەت جارێکیش لە بەرنامەکەماندا، لەحاڵەتی بکەردا بەرچاوناکەوێت.

هاوڕێ ئەکیمۆف دەڵێت لانی زۆر ڕێگایان داوە کەپڕۆلیتاریا لە حاڵەتی خاوەندارێتی(تملک) دا دەربکەوێت. بەم پێیە وا دەردەکەوێت کە حاڵەتی بکەری حاڵەتێکی پڕ لە شانازییە، لەکاتێکدا خاوەندارێتی لەسەکۆی شانازیەکاندا پلەی دووەم داگیرئەکات! تەنها کارێک کە دەمێنێتەوە ئەمەیە

کە ئەم جۆرە فکرەیە – ڕەنگە لەڕێگەی کۆمیسیۆنێکی تایبەتەوە- بدرێتە دەست هاوڕێ ڕیازانۆف، بەڵکو ئەو بتوانێت یەکەمین بەرهەمی بەپێزی خۆی دەربارەی پیتەکانی ئەلف و بێ، بە بەرهەمی دووەمی؛ واتە نامەیەک دەربارەی حاڵەتەکان تەواوبکات.
سەبارەت بەو پشتبەستنە ڕاستەوخۆیانەی بە نامیلکەی « دەبێ چ بکرێت» ی من کراوە، بۆم سەخت نیە ئەوە بخەمەڕوو کە لە دەرەوەی دەقەکەدا تەحریف کراون. وترا لینین ئاماژە ناکات بۆ مەیلە دژبەیەکەکان، بەڵکو بە توندی لەسەر ئەوە پێداگری دەکات کە بزوتنەوەی چینی کرێکار هەمیشە « ئەو مەیلەی هەیە» کە مل بە ئایدۆلۆژی بۆرژوایی بدات. بەڕاست؟! ئایا من نەم ووتوە کە بزوتنەوەی چینی کرێکار بە کۆمەکی خێرخوایانەی شۆڵتز– دیلیجەکان(٤٠) و هاوشێوەکانیان بەرەو لای دیدگای بۆرژوایی کێش دەکرێت ؟ لێرەدا مەبەست لە «هاوشێوەکانیان» چییە؟ مەبەست لە هیچ کەسێکی تر نیە بێجگە لە ئیکۆنۆمیستەکان، یان بێجگە لەو کەسانەی کەخوویان گرتوە بڵێن، بۆ نمونە، دیموکراسی بۆرژوایی لە ڕوسیادا تارماییەکە. ئەمڕۆ ئاسانە بەم جۆرە لەسەرەوە دەربارەی ڕادیکاڵیزمی بۆرژوایی و لیبراڵیزم قسە بکرێت، کاتێک کە هاوشێوەکانیان بۆ هەمووان ئاشکرایە، بەڵام ئایا پێشتریش بارودۆخ هەر بەم جۆرە بوو ؟
دەوترێت لینین بەهیچ جۆرێک حساب بۆ ئەم ڕاستیە ناکات کە کرێکارانیش لە مەسەلەی شکڵ گیری ئایدۆلۆژیدا بەشدارن ، بەڕاست ؟! ئایا من چەندین جار نەم ووتوە کە کەمی کرێکارانی بە تەواوی هوشیار، کرێکارانی شۆڕشگێر و کرێکارانێک کە ڕابەرن، ڕێک گەورەترین کەم وکوڕی بزوتنەوەکەمانە؟ ئایا لەوێدا نەم وتووە کە دەبێت پەروەردەکردنی ئەوجۆرە کرێکارە شۆڕشگێڕانە ئەرکی دەست بەجێمان بێت، ئایا لەوێدا ئاماژە بە بایەخی گەشەی بزوتنەوەی تریدیۆنیونی و بەدی هێنانی بڵاوکراوەی تایبەتی یەکێتیە کرێکاریەکان (تریدیۆنیونەکان. و) نەکراوە؟ ئایا لەوێدا خەباتێکی توندوتۆڵ بەرپا نەکراوە دژی هەرتەقەلایەک کە ئامانجەکەی هێنانەخوارەوەی ئاستە بۆ ئاستی جەماوەر یان بۆ ئاستی کرێکارانێک کە هوشیاریەکی ناوەنجیان هەیە؟
با ئەنجامگیری بکەم. ئێمە هەموو ئێستا دەزانین کە ئیکۆنۆمیستەکان شیشەکەیان بەلایەکدا خوارکردبوو، بۆ ڕاست کردنەوەی ئەم شیشە پێویست بوو کە بەلایەکی تردا خواربکرێت. ئەمە ئەو کارەیە کە من ئەنجامم داوە. بڕوام وایە کە بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا بەردەوام بەوپەڕی توانایەوە

(40) schulze - delitsche (و . ك)

هەرشیشێک کە لەلایەن هەر جۆرە ئۆپۆرتۆنیزمێکەوە خوارکرابێت، ڕاست ئەکاتەوە . بەم جۆرەش شیسشەکەی ئێمە هەمیشە ڕاستترین و شیاوترین شیش دەبێت بۆ کارکردن.

ترۆتسکی: مەبدەئی ترین فکرە دەربارەی ڕەشنوسی بەرنامەی ئایسکرا و زاریا لێرەدا لەلایەن هاوڕێیان مارتینۆف و ئەکیمۆفەوە خراوەتەڕوو، بەڵام تا ئەو جێگایەی کە بە هاوڕێ مارتینۆفەوە پەیوەستە، پێشتر باسکرا کە زەمینەی گشتی لێدوانەکەی بەشێوەیەکی گشتی لەگەڵ ئەنجام گیریەکانیدا نایەتەوە. بەقسەی شچیدرین (٤١) ئەو بەڵێنی خوێنرێژیەکی لەڕادەبەدەری پێ داین کەچی چۆلەکەیەکی خوارد(٨). چوارچێوەی لێدوانەکەی هاوڕێ ئەکیمۆفیش یەجگارفراوان بوو. بەڵام بەداخەوە هیچ پەیوەندیەکی بە ڕەشنوسی بەرنامەوە نەبوو. هاوڕێ ئەکیمۆف تەنها لەیەک جێگادا بەتەرزێکی تەواو ڕۆشن و پرەنسیپی لەگەڵ ڕەشنوسی پێشنیارکراودا موخالەفەتی نواند و ئەویش سەبارەت بە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بوو. بەپێی بۆچوونی ئەو هەڵەی بەرنامە لەمەدایە کە بەشێوەیەکی نادروست چەقی قورسایی لەخەباتی ڕۆژانەوە بۆ دیکتاتۆری شۆڕشگێڕانە و لە چینەوە بۆ حیزب دەگوێزێتەوە. ئەمە مانای چیە ؟ ڕەشنوسی پێشنیارکراو بەرنامەیەکی لانی کەمی لە خۆگرتوە کە لەڕووی ئەو ڕیفۆرمانەوە کە تێیدا هاتووە لەبەرنامەی لانی کەمی حیزبە سۆشیال دیموکراتەکانی تر کەمترنیە. بەڵام سۆشیال دیموکراتە شۆڕشگێڕەکان لە خەباتدا بۆ ڕیفۆرم، ریفۆرمی بنەڕەتی خۆیان بەئەنجام دەگەیەنن — ڕیفۆرم لە ئەفکاری پرۆلیتاریادا ، واتە ئامادەکردنیان بۆ دیکتاتۆری شۆڕشگێڕانە. ئێمە ناتوانین بەشێوەیەکی ڕەها پێداگری لەسەر توخمەکانی دیکتاتۆری پرۆلیتاری بکەین چونکە خودی ریفۆرم بەرهەمی ئازادی سیاسی پرۆلیتاریا نییە،بەڵکو کۆمەڵە سازشێکن کە چینە دەسەڵاتدارەکان لەبەرانبەر پرۆلیتاریادا، ئەویش تەنها لەژێرسایەی هەڕەشەی شۆڕشی کۆمەڵایەتیدا ئەنجامی ئەدەن. هاوڕێ ئەکیمۆف هەوڵیدا ڕەشنوسی پێشنیارکراو لەگەڵ هەڵوێستی بەرنامەی سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکاندا هاوخەت پیشان بدات. ئەم تۆمەتە دەتوانێت سەد جار ڕوبەڕووی خۆی بێتەوە. ئەوە سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکانن کە «چەقی قورسایی» لە شۆڕشی کۆمەڵایەتیەوە، کە بە «بازدانێکی خەیاڵ پڵاوانە» پێناسەی دەکەن، «دەگوێزنەوە» بۆ خەباتی ڕۆژانە، کە بەشێوەی «هەڵچونێکی بەرنامەڕێژکراو» بەرەو سۆشیالیزم لەقەڵەمی دەدەن. من دەتوانم بۆ ئاگاداریی هاوڕێ ئەکیمۆف چەند دانە نمونەیەکی گونجاو بخەمەڕوو. ئەو وەکو هەنگاوێکی

(41) Shchedrin

جاكۆبنی لە دیكتاتۆری پرۆلیتاریا ئەترسێت. ئەوە لەبیرئەباتەوە كە ئەم دیكتاتۆریەتە تەنها كاتێک دەتوانێت بێتەدەی كە حیزبی سۆشیال دیموكرات و چینی كرێكار- كە لەبەرانبەر یەكتر دانانیان تا ئەم ڕادەیە هەراسانی ئەكات – زیاتر لە ئێستا نزیک بوبنەوە لە بوونی پێناسەیەكی هاوبەش. دیكتاتۆری پرۆلیتاریا «بەدەستەوەگرتنی دەسەلات « نیە بەشێوەی پیلان گێڕانە، بەلكو حكومەتی سیاسی چینی كرێكارێكی ڕێكخراوە كە زۆربەی میللەت دەگرێتەوە. بە ئینكاركردنی ئەم دیكتاتۆریە، هاوڕێ ئەكیمۆف دەكەوێتە ناو گێژاوی سۆشیال-ڕیفۆرمیزمی عادەتیەوە.

بلیخانۆف: هاوڕێ لایبر پرسی كە ئایا دەكرێت هیچ لە توێژە كۆمەلایەتیەكان، بەتێكڕا، لایەنگری لە پرۆلیتاریا بكەن؟ ئەم پرسیارە وەكو ڕەخنەیەک لەوەی كە لەبەرنامەی ئێمەدا هاتووە، خرایەڕوو، بەلام بەرنامە بەم پرسیارەوە خەریک نابێت. بەرنامە بەمەرج قسەئەكات: ئێمە حیزبی پرۆلیتاریا هەموو توێژەكانی خەلكی زەحمەتكێش تا ئەوجێگایە كە هەلوێستەكانی ئێمە قبول بكەن بەرەو ڕیزەكانی خۆمان بانگەوازدەكەین، بەلام «مانیفێستی كۆمۆنیستی» ش هەرئەمە دەلێت : گشت توێژەكانی تر تەنها تا ئەو جێگایەی كە هەلوێستی پرۆلیتاریا قبول بكەن، شۆڕشگێڕ دەبن (٩). هاوڕێ لایبر دەیویست لەخودی ماركس ئەرسەدۆكستر بێت. ئەمە بەنیسبەت ئەفرادەوە ڕوودەدات، بەلام حیزب بەتێكڕا كەمترین پێویستی پێیان نییە. دیقەتی ئێمە لە خستنەڕووی بۆچوونەكانماندا بەو ئەندازەیەی كە لە بۆچونەكانی بۆ نمونە سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەكان جیای بكاتەوە، كافی بووە. سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەكان ئەیانەوێت جوتیاران بەرنە ناو ڕیزەكانی خۆیانەوە بەبێ ئەوەی بەرەو قبول كردنی هەلوێستی پرۆلیتاریایان بەرن. بەلام ئێمە دەلێین جوتیاران ناتوانن هاوخەباتی ئێمەبن، مەگەرئەوەی كە دەستبەرداری هەلوێستی جوتیارانەی خۆیان بن. ئەمە سنوری ئەسلی جیابونەوەی ئێمە و سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەكانە. تائەو جێگایەی كە بە هاوڕێ ئەكیمۆف دەگەڕێتەوە ئەو بۆچوونەی سەرنجی ئێمەڕائەكێشێت كە دەلێت هەموو ڕەشنوسەكەی ئێمە لەگەل ناوەرۆكی دەستەواژەكەی لینین دا لێک هەلپێكراوە، ئەو دەستەواژەیەی كە چەندین جار ئاماژەی پێ كراوە. بەلام تەنها كەسێک دەتوانێت ئەم قسەیە بكات كە نە دەستەواژەكەی لینین تێگەیشتووە نەڕەشنوسەكەی ئێمە. لەڕاستیدا كام فكرەیە ئەسلی بەرنامەكەی ئێمە پێک دەهێنێت؟ بنەمای بەرنامەكەی ئێمە بۆچونی بنەڕەتی تیۆری مێژوویی ماركسە ، ئەو بۆچونەی كە دەلێت گەشەی هێزە بەرهەم هێنەكان گەشەی پەیوەندیەكانی بەرهەم هێنان دیاری ئەكات. ئەم

پەیوەندیانەی بەرهەم هێنانیش بەنۆبەی خۆیان، هەموو گەشەی کۆمەڵگا دیاری ئەکات. دەستەواژەکەی لینین چ پەیوەندیەکی بەم مەسەلەیەوە هەیە ؟ لێدوانەکەی هاوڕێ ئەکیمۆف بەشێوەی گشتی ئێمەی تووشی سەرسوڕمان کرد . ناپلیۆن زۆری حەزدەکرد مارشاڵەکانی خۆی وای لێ بکات لەهاوسەرەکانیان جیاببنەوە: هەندێکیان ملکەچی ئەم خواستەی بوون ، هەرچەندە کە شەیدای هاوسەرەکانیشیان بوون. هاوڕێ ئەکیمۆف لەم ڕووەوە وەکو ناپلیۆن وایە و ئەیەوێت بەهەر نرخێک بووە پێداویستیەکانی جیابونەوەی من و لینین فەراهەم بکات، بەڵام من کەسایەتیەکی زیاتر لەمارشاڵەکانی ناپلیۆن لەخۆم نیشان دەدەم ، من لە لینین جیانابمەوە و هیوادارم ئەویش بە هیوای جیابوونەوە نەبێت لەمن. (هاوڕێ لینین بەپێکەنینەوە سەری ئەلەقاند) ئێستا سەرەنجام با بگەڕێینەوە بۆ سەرهاوڕێ مارتینۆف. ئەو دەڵێت: سۆشیالیزم لەلایەن گشت پڕۆلیتاریاوە، بەشە هوشیارەکەشی، واتە بەپێی ڕونکردنەوەکەی، هەموو ئەو کەسانەی لایەنگری لە پڕۆلیتاریا دەکەن پەرەی پێدراوە و ووردبونەوەی تیاکراوە. ئەگەرهاوڕێ مارتینۆف ئەیەوێ ئەمە بڵێت، ئەوا من هیچ بەڵگەیەک نابینم بۆ جیابونەوە لێی، هەر بەوڕادەیەی هیچ بەڵگەیەک بۆ جیابوونەوە لە لینین نابینم. لەم فۆرمۆڵەیەدا پڕۆلیتاریا باسیلی ناسراویش دەگرێتەوە — ئەوکاتەش هیچ شتێک بۆ ووتن نامێنێتەوە. تەنها ئەم مەسەلەیە دەمێنێتەوە کە لە هاوڕێ ئەکیمۆف داوابکەین سەرەنجام ئەوەمان بۆ ڕوون بکاتەوە کە چ حاڵەتێک(شێوازێک. و) بەکاربەرین کاتێک قسە لەسەر پڕۆلیتاریا دەکەین بەشێوەی گشتی و چ حاڵەتێکیش بۆ باسیل بە شێوەی تایبەتی بەکاربهێنین.

(کۆتایی دانیشتن)

دانیشتنی دەیەم

[ئامادەبوان :٤٣ نوێنەر (٤٢) بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ٨ کەسیش بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە]

لینین و ترۆتسکی پێشنیاریان کرد هەموو بەرنامە بدرێت بە کۆمیسیۆن نەک تەنها بەشە گشتیەکەی. هاوڕێ برۆکەر پێشنیاری کرد کۆنگرە پێش لەوە باسێکی گشتی دەربارەی ئەو بەشانەی بەرنامە بکات کە ماونەتەوە. پێشنیاری گێڕانەوەی بەرنامە بۆ کۆمیسیۆن بە ٢٤ دەنگ پەسەند کرا.

دویچ هاتنی هاوڕێیانی پۆڵەندی ڕاگەیاند.

سەرۆک [بلیخانۆف] هاوڕێیان، دوو نوێنەری حیزبی سۆشیال دیموکراتی پۆڵەندا و لیتوانیا هاتوون بۆ کۆنگرەکەمان، من بەگەرمی بەخێرهاتنیان دەکەم، یەکێک لەو هاوڕێیانە، هاوڕێ وارساوسکی[43] بانگ دەکەم بۆ قسەکردن.

وارساوسکی: هاوڕێیان، ئێوە ئێمەتان بۆ کۆنگرەی خۆتان بانگ کردوە و ئێمەش هەڵگری سڵاوی برایانەین لە هاوڕێیانی پۆڵنداوە، بەهیوای ئەنجام دانی کاری سەرکەوتوانە و بەرهەمدار لە پێناو مەسەلەی هاوبەشماندا. لەوجێگەیەدا کە کۆنگرەی حیزبی ئێمە کە لەم دواییانەدا کۆتایی هات، هیچ جۆرە ئاگاداریەکی فەرمی نەبوو لە کۆنگرەکەتان و داوایەکیشی لێ نەکرابوو بۆئەوەی نوێنەر بۆ ئەم کۆنگرەیە بنێرێت، بۆیە ئێمە نەمان دەتوانی بڕیارێکی یەکلاکەرەوە سەبارەت بە ئەرکەکانی ئەم کۆنگرەیە بدەین، بەڵکو تەنها ئەمان توانی ڕوانگەی سۆشیال دیموکراتەکانی پۆڵنداوە بەرانبەر بە حیزبی یەکگرتوی داهاتوی سۆشیال دیموکراتی سەراسەری ڕوسیا بەشێوەیەکی گشتی فۆرمۆڵە بکەین (١)

بەم گیانەوە بوو کە کۆنگرەی ئێمە من و هاوڕێیەکی تری بە ناونیشانی نوێنەرانی ڕێکخراوەکەمان دیاری کرد تا قسەوباسەکەنمان لە کۆنگرەی سەراسەری ڕوسیادا وە یان لە بارودۆخێکی دیکەدا بخەینەڕوو. بەم پێیە بانگەوازەکەی

(42) هاوکات لەگەڵ دەستپێکردنی ئەم دانیشتنەدا نوێنەرێکی سێیەمیش لەلایەن بۆندەوە لە کۆنگرەدا ئامادە بوو، بەم پێیە لەمە بەدواوە بۆند سێ نوێنەری بە سێ ئیعتیبارنامەوە هەبوو وە ئەمانە سەرەڕای ئەو دوو نوێنەرە بوون کە لەلایەن کۆمیتەی دەرەوەی بۆندەوە نێردرابوون .

(43) warszawaski

ئێوە زۆر لەکاتی خۆیدا گەیشتە دەستمان. من ئێستا ئەو دەقە بڕیاردراوەی کە کۆنگرەکەمان پەسەندی کردوە بەوجۆرەی کە دێتەوە یادم بۆتان دەخوێنمەوە. پێویستە ئەوە ڕوون بکرێتەوە کە ئەم بڕیارە لە کاتژمێرێکدا دروست نەبووە. بە پێچەوانەوە ئاکامی جێگەوڕێگەیەکی پرەنسیپیە کە سۆشیال دیموکراتە پۆڵەندیەکان لەهەمان سەرەتای بزوتنەوەی خۆیانەوە تائێستا پاراستویانە. ئێمە هەر لە یەکەمین کۆنگرەی حیزبمانەوە کە لەمارتی ١٨٩٤ دا لە وارشۆ گیرا بڕیارنامەیەکمان پەسەندکرد لەپەیوەند بە مەسەلەی پەیوەندیەکانی ئێمە بە بزوتنەوەی کرێکارانی ڕوسیاوە کە تیایدا زەرورەتی خەباتی هاوبەش و یەکگرتوی پرۆلیتاریای پۆڵەندا و ڕوسیا جێگەی قبوڵ و تەئکید کردن بوو. لەوەدەمەڕا کە ئێمە ئەم بڕیارەمان دا هێشتا بزوتنەوەیەکی کرێکاری جەماوەری لە ڕوسیادا وجودی نەبوو وە سۆشیال دیموکراسی ڕوسیاش تەنها بەشێوەی کۆڕپەیی هەبوو. موخالیفە سیاسیەکانی ئێمە واتە ناسیونالیستە پۆڵەندیەکان لەو ڕۆژانەدا بەیۆتۆپیست و خەیاڵ پلاو ناویان ئەبردین و ئەیان ووت کە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاری لە ڕوسیادا ڕوئیایەکی نا مومکینە. ئێمە تاچەندین ساڵ ناچاربووین لەپێناو فکرەی یەکێتی تەواوی چینی کرێکاری ڕوسیادا بە دوور لە جیاوازیە نەتەوایەتیەکان خەبات بکەین [چونکە .و.] پێش لەهەرشتێک لەسەر ئاکامەکانی پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتی پەرەسەندن لە ڕوسیادا پێداگریمان کردبوو، کە بە ناونیشانی مارکسیستە ئەرسەدۆکسەکان لێبڕاوانە حسابمان لەسەری دەکرد.

پێموایە دەبێت لێرەدا ئەوە وەبیربهێنمەوە کە شێوە مامەڵەی ئێمە لەگەڵ بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیادا نەک تەنها لە دیدگایەکی میکانیکیەوە سەرچاوە ئەگرێت، کە بەپێی ئەو خەبات دژی دوژمنی هاوبەش واتە دەزگای حکومەتی موتلەق، پێویستی بە یەکێتی هەموو هێزە شۆڕشگێڕەکانی ڕوسیایە، بەڵکو لە بۆچوونمانەوە دەربارەی گشت پرۆسەی گەشەو پەرەسەندنی کۆمەڵایەتیەوە سەرچاوە ئەگرێت. ئەو پرۆسەیەی کە خەریکە پۆڵەندای سەرمایەداری و ڕوسیای سەرمایەداری زیاتر لەجاران بەشێوەی ئۆرگانیزمیکی یەکگرتووی ئابوری پێکەوە لێک گرێ دەدات و لەم ڕێگەیەوە بنەمای مێژوویی پێویست بۆ لێک هەڵپێکانی پرۆلیتاریای پۆڵەندی و ڕوسی لەخەباتی هاوبەشی چینایەتیدا لەژێر ئالای یەکگرتووی بزوتنەوەی یەکپارچەی سۆشیال دیموکراتیکدا دەهێنێتە دی.

بەم جۆرە شێوەمامەڵەی ئێمە لەگەڵ بزوتنەوەی کرێکاری ڕوسیادا پێچەوانەی شێوە مامەڵەمانە لەگەڵ ناسیونالیزمی پۆڵەندیدا، کە بەپێچەوانەوە لێبڕاوانە

تێدەکۆشێت پرۆلیتاریای پۆڵەندی لە پرۆلیتاریای ڕوسی دابڕێت و لەسەر بنچینەیەک لە ئامانجە یۆتۆپیە نەتەوەییەکان ڕێکی بخات. بەم مانایە ئێمە بایەخێکی گەورە ئەدەین بە یەکێتی لەگەڵ حیزبی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا و جێبەجێ بوونی ڕوانگە بنەڕەتیەکانی خۆمان کە دە ساڵە بەر گرییان لێ دەکەین، لەم یەکێتیەدا دەبینین و بەم پێیە ئەوشتەی کە بۆئێمە لەپلەی یەکەمدا بایەخی هەیە تەنها وتەنها یەکێتیە. ئەوشێوازانەی کە ئەم یەکێتیە بەخۆوەی دەگرێت هەرچەندەش لە ڕووی عەمەلیەوە گرنگ بێت، لەئاکامدا بۆ ئێمە مەسەلەیەکی پلەدووەمە.

بەم گیانەوە بوو کە کۆنگرەی ئەم بڕیارنامەیەی خوارەوەی پەسەند کرد:

بەهاتنەوە لەگەڵ بڕیارەکانی یەکەم و سێیەم کۆنگرەی سۆشیال دیموکراسی پادشایی پۆڵەندا و لیتوانیا کە بەدوای یەکدا لە ١٨٩٤ و ١٩٠١ دا بەستران و پێویست بوونی خەباتی هاوبەش ، یەکگرتو و شان بە شان لەگەڵ پرۆلیتاریای سەرانسەری ڕوسیادا دژی حکومەتی تزاری خستەڕوو، کۆنگرەی چوارەمی سۆشیال دیموکراسی پۆڵەنداو لیتوانیا لێبڕاوانە بڕوای وایە کە کە ڕێکخراوێکی یەکگرتوو و هاوبەشی سۆشیال دیموکراسی بۆ سەرانسەری وڵاتی ڕوسیا پێویستە. ئەم ئەرکە سەرەکیەی هەلومەرجی ئێستا بایەخێکی بنەڕەتی هەیە، بەجۆرێک کەشێوەی ڕێکخراو مەسەلەی دووەمە. کە یەکلایی کردنەوەی پەیوەستە بەجێگەوڕێگەو پێداویستیەکانی بزوتنەوەکەوە نە تەنها لەپۆڵەندا و لیتوانیا بەڵکو لە سەرانسەری ڕوسیادا و لەئاکامیشدا تەنها دەتوانیت لەڕێگەی ڕێکەوتن لەگەڵ سۆشیال دیموکراتەکانی سەرانسەری وڵاتدا بەئەنجام بگات. سەرەنجام چوارەمین کۆنگرە مەسەلەی شێوەکانی ڕێکخراوەیی بە کراوەیی دەهێڵێتەوە، لەڕوانگەی بەرژەوەندیەکانی بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی پۆڵەنداوە پێویستە ئەم خاڵانەی خوارەوە قبوڵ بکرێت:

١-سەربەخۆیی تەواوی سۆشیال دیموکراتەکانی پۆڵەندا لەهەموو کاروبارە ناوخۆییەکانی پەیوەند بە پڕوپاگەندە و ڕێکخستن لە شانشینی پۆڵەنداو لیتوانیادا، لەگەڵ بەهرەمەندبوون لە مافی هەبوونی کۆنگرەکان، کۆمیتەکان و بڵاوکراوەکانی خۆی.

٢-پەسەندکردنی ئەم ناونیشانە ڕەسمیەی خوارەوە لەلایەن حیزبی سۆشیال دیموکراتی هاوبەشەوە : «حیزبی کرێکاریی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا» و بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی پۆڵەنداش ناوە ڕاستەقینەکەی خۆی وەکو ناوی فەرعی بپارێزێ: «سۆشیال دیموکراسی شانشینی پۆڵندا و لیتوانیا».

٣-ڕێکخراوە سۆشیالیستە پۆڵەندیەکانی تر تەنها ماوەیان بدرێت کە لەڕێگەی

پەیوەستبوون بە سۆشیال دیموکراسی شانشینی پۆڵەندا و لیتوانیاوە بچنە ناو حیزبی سەرانسەری ڕوسیاوە .
٤- یەک ئەندامی ڕێکخراوی پۆڵەندی ببێتە ئەندام لە دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندیدا کە شان بە شانی ئەندامەکانی تری دەستەی نوسەران لە کاروباری پەیوەند بەحیزبی پۆڵەندی و کاروباری گشتیەوە دەوری ڕێ نیشاندەر بگێڕێت .
٥-مادەی ٧ ی بەرنامەی ڕوسی بە فۆرمۆڵبەندیەکی وورد جێگەی بگیردرێتەوە کە نەتوانێت بە گیانی ناسیۆنالیستی لێک بدرێتەوە .
٦- پێشنیارکردنی خواستی ئۆتۆنۆمی بۆ پارێزگا پۆڵەندی و لیتوانیەکان.
٧-پەسەندکردنی بڕیارنامەیەک کە ڕوانگەی سۆشیال دیموکراسی ڕوسی بەگیانی سۆشیال دیموکراسی پۆڵەندی و لیتوانیەوە سەبارەت بە سۆشیال- نیشتمان پەرستی(٤٤) پۆڵەندی بخاتەڕوو.
ئەوبڕیارنامەیەی خوێندمەوە خاڵە بنەڕەتیەکانی بۆچوونەکانی کۆنگرەی ئێمە دەدات بەدەستەوە. هاوڕێیان ئێمە ئومێدەوارین کە ئێوە دان بنێن بە ڕاست ودروستی و سودی ئەم خاڵانەدا. هەرچۆنێک بێت کۆنگرەی ئێمە پێداگری لەسەر هەندێک لەم خاڵانەی کردووە وەکو مەرجە سەرەکیەکانی پەیوەست بوونمان بە حیزبی سۆشیال دیموکراتی هاوبەشەوە.
خاڵەکانیش بریتین لە خاڵی١ و بەشی تەئکیدکراوی خاڵی ٢ و خاڵی ٣.
هاوڕێیان! ئێمەتان بانگ کردوە بۆئەوەی [لەم کۆنگرەیەدا . و] بەشداری بکەین و تا ئەوکاتەی بڕیارەکانی پەسەندکراوی کۆنگرەی خۆمان سەبارەت بە حیزبی ئێوە ڕانەگەیەنراوە، کە پێشتر لەکۆنگرەی یەکەمتاندا لەسەری ڕێک کەوتبووین، لەمافی دەنگی ڕاوێژکاری بەهرەمەند بین. ئەم بڕیارەتان بەتەواوی شیاوی تێگەیشتنە، بەڵام ئێمە بەنۆبەی خۆمان ئەوە بەڕاست دەزانین کە پێتان بڵێین ئێمە ناتوانین بچینە ژێرباری بڕیارەکانی ئەم کۆنگرەیەوە تەنها ئەوکاتە نەبێت کە ئاگاداری وەڵامی ئێوە بین سەبارەت بەو سێ خاڵە بنچینەییەی کە من بەناونیشانی مەرجەکانی یەک گرتنمان ئاماژەم پێ کردن.
لەکۆتایدا ئەبێت ئەوەش زیاد بکەم کە ئێمە بە ڕەچاوکردنی جێگەوڕێگەی ئێستای بزوتنەوەکەمان لە پۆڵەندا، لەڕوانگەی مەعنەویەوە، بایەخێکی تایبەتی دادەنێین بۆ یەکگرتن لەگەڵ حیزبی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیادا. تەنانەت ئەگە بمانەوێت یان نەمانەوێت ئەگەر کاری هاوبەشی عەمەلیمان لەداهاتوویەکی نزیکدا تەنگەبەر بێتەوە بەهەندێک بابەتی پەرش و

(44) social-patriotism

بڵاوەوە، هێشتا بەم حاڵەتەشەوە ڕێک واقیعەتی یەکێتی سیاسی نێوان پرۆلیتاریای پۆڵەندی و ڕوسی، مەسەلەیەکی مێژوویی و لەهەمان کاتیشدا وەڵامێکی شایستەیە بەو ستەمەی کە یەک سەدەی تەواوە لەلایەن ڕوسیای ڕەسمی و موتڵەقەوە بەسەر خەڵکی پۆڵەندا ڕەوایی پێ دراوە. تائێستا تەنها ئاڵای سێ ڕەنگی ئیستیبدادی ڕوسیا بە وێنەی (نیشانە)ی کۆیلایەتی لە ئاسمانی پۆڵۆنیادا شەکاوەتەوە، لەکاتی یەک گرتنمانەوە ئیترئاڵای سوری سۆشیال دیموکراسی سەرانسەری ڕوسیایە کە بەوێنەی مژدەی ڕزگاری داهاتوو لە ئاسمانی پۆڵەندادا دەشەکێتەوە. بەئومێدی ئەوەی کە ئەم کۆنگرەیە ئەم ڕووداوە کە لەمێژە چاوەڕێی ئەکەین، بە دیاری بهێنێت . جارێکی تر ئارەزوی سەرکەوتنتان ئەکەین و هیواداریـن ئەم کۆنگرەیە بتوانێت پەیام هێنەری مردن و لەناوچوونی دوژمنی سەرکوتگەری هاوبەشی ڕاستەوخۆمان بێت.

سەرۆک [بلیخانۆف]: ئەو ڕەشنوسی ڕێکەوتننامەیەی کە هاوڕێیانمان لەسۆشیال دیموکراسی پۆڵەندا و لیتوانیاوە پێشکەشیان کردوە دەبێت وەکو یەکەم هەنگاو بەرەو نزیک بوونەوە سەیربکرێت. کاتێک دەگەینە سەر باس کردن لەسەر ڕەشنوسی پەیڕەوی ناوخۆی حیزب، بنەماکانی هەڵدەسەنگێنین. ئێمە لەوێدا وەڵامی تێروتەسەل بە پێشنیارەکانی هاوڕێیانی پۆڵەندی ئەدەینەوە. هەرئێستا داوایان لێ دەکەین کە بە دەنگی ڕاوێژکاری لە کۆنگرەدا بمێننەوە. پێشنیاردەکەم کۆنگرە کۆمیسیۆنێک هەڵبژێرێت تا ڕێکەوتننامەی پێشنیارکراوی هاوڕێیانی پۆڵەندی تاووتوێ بکات.

هۆفمان ووتی : سەرۆک بەهیچ شێوەیەک مافی ئەوەی نیە لەخۆیەوە بڕیار لەسەر هەڵبژاردنی کۆمیسیۆن بدات.

سەرۆک وتی : ئەمە تەنها پێشنیارێک بوو نەک بڕیار.

لایبر وتی : ناکرێت ئەم مەسەلەیە بەبێ ئەوەی باسێکی لەسەر بکرێت ڕەوانەی کۆمیسیۆنێک بکرێت، چونکە بابەتێکە بایەخێکی بنەڕەتی هەیە. یەگۆرۆف پرسی کۆمیسیۆن بە هیوایە چی بکات ؟

سەرۆک : کۆمیسیۆن بڕیارە مەسەلەی ڕێکەوتننامەکە تاووتوێ بکات.

لینین ئەم تۆمەتەی کە گوایە سەرۆک بەپێچەوانەی بنەماکانەوە کاری کردوە بە شتێکی بێ مانا ناوبرد و ووتی تا ئەو جێگایەی ئەو گوێی لێ بووە هیچکەس پێشنیاری ئەوەی نەکردوە کە بڕیاری کۆمیسیۆنێک جێگەی بڕیاری کۆنگرە بگرێتەوە. کەسێک هەوڵی نەداوە شتێک پەردەپۆش بکات. کۆمیسیۆنێک پێک دێت بۆئەوەی گوێ لە قسەکانی هاوڕێیانی پۆلۆنی بگرێت. ئەو ڕێکەوتننامەیەی ئەم هاوڕێیانە پێشنیاریان کردوە بخاتە بەرباسەوە و ئەوکاتە بۆچوونی خۆی

سەبارەت بەم مەسەلەیە بخاتە بەردەم کۆنگرە بۆئەوەی پەسەندی بکات .
گۆڵدبلات : کۆنگرە دەبێت ئەم مەسەلەیە بە شێوەیەکی گشتی بخاتە بەرباسەوە تا ئەم باسە گشتیە کەرەستەی پێویست بخاتە بەردەم کۆمیسیۆن. پێشنیار ئەکەم باسێکی کراوە و گشتیش لەم بارەوە بکرێت. لەم حاڵەتەدا هەموو شتێک بەشێوەی ئاشکرا ئەنجام ئەدرێت.
سەرۆک: نازانم مەبەستی هاوڕێ گۆڵدبلات چییە کاتێک ئەڵێت «تەواو ئاشکرا»؟ لە هەموو کۆنگرە نێونەتەوەییەکاندا کارکردن لە کۆمیسیۆندا پێش قسەوباس کردن ئەنجام ئەدرێت.
هەردوو پێشنیارەکە خرانە دەنگدانەوە و پێشنیاری دەستەی سەرۆکایەتی بە زۆربەی ٣٢ دەنگ بەرانبەر بە ٦ دەنگی ناڕازی پەسەند کرا. پێشنیاری هاوڕێ لایبر درایە دواوە.
پێشنیاری هەڵبژاردنی کۆمیسیۆنێکی ٥ کەسیش بە ٣٧ دەنگ بەرانبەر ٦ دەنگ پەسەند کرا.
سەرۆک : من ئێستا دەرگای باس کردن لەسەر بەندی ٤ ی بەرنامەی کۆبونەوەکان، واتە لەسەر ئۆرگانی حیزب دەکەمەوە.
گۆرین: پێشنیار دەکەم « ئایسکرا « وەکو ئۆرگانی ناوەندی حیزب بناسرێت، چونکە – ئایسکرا – تائێستا بەکردەوە ڕۆڵی ئۆرگانی ڕێ نیشاندەری سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕی گێراوە و دەیگێڕێت.
ئەکیمۆف: داوای کرد مەبەست لەم بەندە ڕوون بکرێتەوە؟ ئایا مەبەست لە پێشدا دیاری کردنی بوونی ئۆرگانێکی یەکگرتووە یان بڕیار وایە سەبارەت بە مەسەلەی ئۆرگانە محەلیەکانیش بڕیاربدرێت ؟
لینین: ئەوەی ڕوون کردەوە کە ئەم بەندە پەیوەندی هەیە بە تەئید کردنی ئۆرگانێکی کۆن یاخود دامەزراندنی ئۆرگانێکی تازەوە.
ئەکیمۆف :[بیرخستنەوەیەکی پەیڕەوی ناوخۆیی] لەڕوون کردنەوەکەی لینینەوە بەوە دەگەین کە ناتوانین ئەمڕۆ لەبارەی ئەم مەسەلەیەوە بدوێین. تا ئەوکاتەی باسمان لەسەر بەرنامە تەواو نەکردبێت، ناتوانین لەسەر بابەتی ئۆرگانی حیزب قسەوباس بکەین.
یگۆرۆف: من بە وەڵامێک بۆهاوڕێ ئەکیمۆف دەست پێ دەکەم. بەڵگەنەویستە کە بابەتی ئۆرگانی [ناوەندیی حیزب. و] ئەبێت لەگەڵ بەرنامەدا قسەی لەسەر بکەین. ئەمە پرسێک نیە کە هەرئێستا ڕوبەڕومان بوبێتەوە. بەندی سێهەمی[45] بەرنامەی کۆبونەوەکان هێجگار گرنگە. دەبێت لەبارەیەوە

(45) لەڕاستیدا مەبەست بەندی چوارەمی دەستوری دانیشتنەکانە . بدرێتە بۆ دەستوری

بڕیاردرابێت كە چۆن ئەتوانین لەچالاكیەكانی حیزبماندا یەكێتی و وەفاداری بە پرەنسیپەكان دەستەبەربكەین. چۆن ئەتوانین لەوە دڵنیابین كە ئەو ڕوانگەیەی لێرەدا دەنگ دەهێنێت، لەڕاستیدا و بەبێ سڕكردن و ڕاڕایی ئەخرێتە بواری جێبەجێ كردنەوە. بەڕای من ئەمە ئەو شتەیە كە كۆمیتەی ڕێكخەر لەبەرچاوی گرتووە، كاتێك مەسەلەی ئۆرگانی حیزبی لە بەندی سێهەمی دەستوری دانیشتنەكاندا داناوە[٦]. ئێمە ئێستا ئەبێت تێڕوانینمان بەرانبەر بە «ڕاپۆچیە دیلۆ» و سەبارەت بە «ئایسكرا « بخەینەڕوو، نەك زۆر لەسەر ئەوە بڕۆین كە ڕوانگەی پرەنسیپی ئەم یان ئەو ئۆرگان چیە؟ بەڵكو زیاتر بۆئەوە بێت كە جێگەوڕێگەكەی دەست نیشان بكەین. «ئایسكرا» لەتەواوی ماوەی دەرچوونیدا بەبێ دوودڵی و لێبڕاوانە ڕوانگەی پرەنسیپی خۆی خستۆتەڕوو. بەبێ ئەوەی ترسێكی لە دنەدانی ناڕەزایەتی لە نێوان بەشێكی فراوان لە خوێنەرانی خۆیداو بەبێ ئەوەی ترسێكی لە تورەكردنی دۆستانی هەبێت. دیارە ناكرێت سەبارەت بە ئۆرگانێكی تر ئەمە بوترێت. ئەم ڕاوەستاویەی «ئایسكرا» دەسكەوتێكە بۆ ئێمە. بۆ ئێمە نوسینی بەرنامەیەك بەس نیە، بەڵكو دەبێت جێبەجێی بكەین. دەبێت ئەو هەلومەرجە بهێنینە بەرچاومان كە تیایدا ناچارین كاربكەین. ئەگەر هاوكاری و یەكێتیمان نەبێت و ئەگەر توانای دامەزراندنی پەیوەندی ئازادانەمان لەگەڵ یەكتردا نەبێت، هەركەسە بە تەنهایی دەمێنێتەوە. دەبێ ناوك[هستە] ێكی ئایدۆلۆژیمان هەبێت كە بتوانێت لێبڕاوانە چالاكیە پەرش وبڵاوەكانمان ڕابەری بكات. ئەم چالاكیانە یەك بخات و لەسەر بنەمای وەفاداربوونی تەواوی بۆ پرەنسیپەكان هوشیارانە چاودێری بكات.

ئەكیمۆف پێشنیاری ئەوەی كرد كە لەسەر هەمان مەسەلە هیچ باسێك نەكرێت، ئەو لەگەڵ هاوڕێ یگۆرۆفدا هاوڕابوو، بەڵام بڕوای وابوو كە نابێت ئۆرگانێك هەربەوەندەی كە ڕاوەستاو بووە ئیتر مایەی تەئید كردن بێت.

كۆستیش: هاوڕێ ئەكیمۆف هەڵە ئەكات. ئەو هەستەی زۆربە هەیانە دەبینێت. چ پێویستە كە لەبەر چەند سەرنجێكی فۆرماڵی دەستبەرداری بابەتەكە ببین ؟ هەمووان كەم وزۆر لەسەر هەمووشتێك ڕێككەوتوون . ئەم مەسەلەیە ڕۆشنە. من لایەنگری ئەمەم كە ئەم مەسەلەیە هەر ئێستا بخرێتە بەرباسەوە .

بڕۆكەر: من تێناگەم بۆچی هاوڕێ لینین لە قسەكەی ئەكیمۆف تێنەگەیشتووە؟

دانیشتنەكان لەسەرەتای كتێبەكادا - و -

(46) بگەڕێنەوە بۆ پەراوێزەكەی سەرەوە - و -

ئاشکرایە کە ئێمە ناتوانین تا کاتێک کە بەرنامەمان پەسەند نەکردوە، ئۆرگان پەسەند بکەین. پێشنیار دەکەم کە دوای پەسەند کردنی بەرنامە قسە لەسەر ئۆرگان بکەین.
ئەکیمۆف بڕیارنامەیەکی بەم ناوەرۆکەوە پێشنیار کرد: من پێم وایە ئەگەر بڕیار وایە کە کۆنگرە بەپێی ڕونکردنەوەکەی هاوڕێ لینین، پێش باسکردن لەسەر بەرنامە مەسەلەی ئۆرگان بخاتە بەرباسەوە، بەپێچەوانەی بڕیارێک ئەجولێتەوە کە خۆی داویەتی. پێشنیار ئەکەم کە دانیشتنەکانی کۆنگرە بە شێوەی کاتی دوابخرێت و فرسەت بدرێت بەکۆمیسیۆن تا کارەکەی ئەنجام بدات.

کۆنگرە بڕیارنامەکەی ئەکیمۆفی ڕەتکردەوە.

کۆستیش:من لەگەڵ هاوڕێ یگۆرۆفدا هاوڕام. بەفەرمی ناسینی « ئایسکرا» وەکو ئۆرگانی ڕێ نیشاندەر بەمانای شایەدی دانە لەسەر ئەم خاڵەی کە «ئایسکرا» دروست هەر ئەو شتەیە کە ئێمە وەکو ئۆرگانێکی حیزبی پێویستمانە. ڕاستە کە «ئایسکرا» تا ئێستا نەیتوانیوە وەڵامی هەموو ویستەکانی خوێنەرانی بداتەوە، بەڵام ئەو شتەی کە ڕێگەی لە ئەنجامدانی ئەم کارە گرتبوو ئێستا نەماوە. من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی هاوڕێ یگۆرۆف ئەکەم و داواکارم کە»ئایسکرا» وەکو ئۆرگانی ناوەندی بەفەرمی بناسرێت.
کۆڵتسۆف: هاوڕێ یەگۆرۆف ئەڵێت کە «ئایسکرا» لە بۆچونەکانیدا پەیگیربووە. بەڵام ئەم قسەیە بەپێی پێویست گونجاو نیە. پێویستە بوترێت کە «ئایسکرا» لە بەجێ گەیاندنی هەندێک لە پرەنسیپەکان، واتە پرەنسیپەکانی سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕدا پەیگیرو لێبڕاو بووە. بەم هۆیەوە پێشنیار ئەکەم «ئایسکرا» وەکو ئۆرگانی ناوەندی بەفەرمی بناسرێت.
مۆرافیف: لەدرێژەی قسەکانی هاوڕێ کۆستیش دا دەمەوێت پێداگری لەسەر ئەوە بکەم کە نەک تەنها لەلایەن نوێنەرانی ناو کۆنگرەوە، بەڵکو لەلایەن زۆربەی کۆمیتەکانی ڕوسیاوە و بەم پێیەش لەلایەن هەموو ئەوهاوڕێیانەوە کە ئەندامی ئەو کۆمیتانەن « ئایسکرا» وەکو ئۆرگانی ڕێ نیشاندەر قبوڵ کراوە. ناکرێت ئەم قبوڵ کردنەی کۆمیتەکان بۆ» ئایسکرا» بەوە لێک بدرێتەوە کە لەسەر بنەمای ئاشنا نەبوون بە بەرنامەی حزب یاخود بێ ئاگایی تەواو بووە و واش نەبووە، چونکە ئەم قبوڵ کردنە پەیوەندی بە پەیکەری سۆشیال دیموکراسی ڕوسیەوە هەیە لە مەسەلەکانی پەیوەند بە پرەنسیپەکانی تاکتیک

و ڕێکخستنی گشتیەوە کە لەلایەن «ئایسکرا» وە ڕەچاوکراوە، وە لەڕووی لۆژیکیشەوە دەبێت کۆمەڵەی ئەم بیروبۆچوونانە بەنۆبەی خۆیان کاربکەنەسەر بەرنامەی گشتی حیزب، کە لەلایەن «ئایسکرا»وە نوسراوەتەوە.
لایبر: پێموایە ناکرێت مەسەلەی ئۆرگانی ناوەندی بۆ ئاستی کۆمەڵە پرەنسیپێک بهێنرێتەخوارەوە کە دەبێت ئەم ئۆرگانە پێوەی پابەندبێت. مەسەلەی فۆڕمی ئۆرگانی ناوەندیش پێویستی بە قسە لەسەرکردنە. «ڕابۆچیا گازیتا» هەڵنەوەشاوەتەوە. ناتوانین پێشنیاری ئۆرگانێکی تازە بکەین. پێم وایە سەرەڕای ئەم کەموکوڕیانەی لە «ئایسکرا» دا دەیبینین، ئەبێت وەکو ئۆرگانی ناوەندی بەفەرمی بناسرێت. ئەمەی کە ئایا تەنها یەک ئۆرگانی ناوەندییمان هەبێت، ئەوە مەسەلەیەکی دیکەیە. ئایا «ئایسکرا» هەموو چاوەڕوانی و ویستەکانی خوێنەرانی خۆی جێبەجێ کردووە؟ ئەڵێم نەخێر. ئۆرگانێکی ناوەندی بۆ . ح . ک .س .د .و . بەس نییە. حیزب پێویستی بە ڕابەری ئۆرگانێکی ناوەندی یەکگرتوو هەیە. بەڵام ئایا بەڕاستی وا دێتەبەرچاو کە بڵاوکراوەیەکی کرێکاری پێویست ناکات ؟ پێم سەیرە هاوڕێیانێک کە پێش لەمن قسەیان کردووە ، پەنجەیان بۆئەم پێویستیە ڕانەکێشاوە. بڵاوکراوەیەک نەک تەنها ئەبێت ڕابەری بکات بەڵکو ئەبێت بە هەندێک مەسائیلی کرێکارانیشەوە خەریک بێت. گومانم لەوە نیە کە کۆمەڵانی چینی کرێکار پێویستیان بە ئۆرگانێکی ڕابەری هەیە. ئێمە ئەبێت ئۆرگانێک دروست بکەین کە جەماوەرێکی فراوان تێبیگەن. ئۆرگانە محەلیەکان ناتوانن جێگەی ئۆرگانی ناوەندی بۆ کرێکاران بگرنەوە. پێشنیاردەکەم لەم مەسەلەیە بکۆڵینەوە کە ئایا هاوڕێیان هاوڕان لەسەرئەوەی ئێمە ئۆرگانێکی دووەم؛ واتە بڵاوکراوەیەکی کرێکاریمان پێویستە کە تێڕوانینەکانی بەشێوەیەکی سادە بباتە ناو جەماوەری کرێکارانەوە ؟

ئەکیمۆف: ئەزانم «ئایسکرا» بەشێوەی ئۆرگانی حیزب بەفەرمی ئەناسرێت، بەڵام من ئەوە ڕادەگەیەنم کە لەم کارە ڕازی نیم. ئەمەوێت لە قسەوباسەکانی کۆنگرەدا ئەوە ڕۆشن بێتەوە کە مەسەلەی ئۆرگان لەپێشدا براوەتەوە. بە من دەوترێت کە بە فەرمی ناسینی «ئایسکرا» وەکو ئۆرگانی ڕێ پیشاندەر، لەلایەن کۆمیتەکانەوە، لەپێشەوە مەسەلەی ناساندنی ئایسکرای وەکو ئۆرگانی حیزب یەکلایی کردۆتەوە. ئایا ئەمە بەو مانایەیە کە ئۆرگانی ناوەندی ناوی ئایسکرا لەخۆ دەنێت؟ یان ئەوەی کە دەستەی نوسەرانی وەکو خۆی دەمێنێتەوە؟ یان ئەوەی کە پرەنسیپەکانی پەسەند دەکرێن؟ بەڕای من ئێمە ئەبێت پێش لەهەرشتێک لە گروپی ئایسکرا بپرسین کە ئامادەیە ناوی

خۆی ڕادەستی کۆنگرە بکات؟ ئایا بەوە ڕازی ئەبێت کە گوێڕایەڵی بڕیارەکانی کۆنگرە بێت؟ پێم وایە ئەم مەسەلەیە بەتەواوی پەیوەندی هەیە بەڕەچاوکردنی بیروڕا پتەوەکانی « ئایسکرا»وە. لەدواییدا بەمن دەڵێن هەڵبژاردنی دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی ئەخەینە بەرباسەوە، بەڵام پێم وایە کە هەر ئێستا ئەبێت بچینە سەر ئەم مەسەلەیە.
یگۆرۆف: ئەوەی کۆڵتسۆف ئاماژەی پێ کرد ڕوون و ئاشکرایە. مرۆڤ ناتوانێت پرەنسیپی بێت مەگەر کاتێک کە خاوەنی مەبدەئێک بێت. سەرەڕای ئەمە، ئەگەر من لایەنە ئەرێنیەکانی «ئایسکرا»م خستەڕوو لەسەر بنەمای ئەو بۆچونانەوە نەبوو کە ئاژیتاسیۆنی ئەکات لەسەر بنەمای ئەو بۆچوونانەوە نەبوو کە من لایەنە ئەرێنیەکانی « ئایسکرا» م خستە ڕوو کە ئاژیتاسیۆنی ئەکات ، بەڵکو لەڕووی توانای ئاژیتاسیۆن کردنی ئەو بۆچونانەوە بوو. هۆکارەکەی ئەمەیە کە لە ئێستادا، واتە ئەوکاتەی خەریکین سەبارەت بە بەندی ٣ ی بەرنامەی کۆبونەوەکان قسە دەکەین، دەبێت سەرنج بدەینە ئەم مەسەلەیە. ئێمە ئەبێت ئەوە پیشان بدەین کە ئۆرگانێکی حیزبی ئەبێت بەچ شێوەیەک بەڕێوە ببرێت؟ ئێستا ئەچمە سەر ڕەخنەکانی هاوڕێ ئەکیمۆف. پێم وایە نابێت لەگەڵ یەکتر چاوشارکێ بکەین. ئێمە ئەمانەوێت ئەمڕۆ لەبڕیارنامەکەی خۆماندا دەربارەی ئەو کارە گرنگەی «ئایسکرا» ئەنجامی داوە بخەینەڕوو.
هاوڕێیان! بارودۆخی دووساڵی ڕابردووی حزبمان بهێننە پێشچاوتان؛ تێکەوڵێکەیەکی سەرتاپاگیر، بێ سەروبەرەیی و چەق بەستوویی تایبەتمەندیە بەرچاوەکانی ئەو سەردەمە بوو. ئەگەر ئێمە بەهەموو ئەمانەشەوە بەشێوەی حیزبێکی یەکگرتوو ماوینەتەوە، ئەگەر ئەمڕۆ بەشێوەی ئەندامانی یەک دەستە بە ئەفکاری وەک یەکەوە لێرەدا کۆبوینەتەوە، هەموو ئەمانە لەسایەی کۆمەڵە کەسانێکەوە بووە، کە بەکارامەیی خۆیان ئۆرگانێکیان دروست کردوە کە لەگەرمەی هەموو پشێوێیە زاڵەکاندا ئاڵای سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕی شەکاوە ڕاگرت و بەرامبەر بە هیچکام لە ڕەوتە باوەکانی ڕۆژ سەری دانەنەواند. ئۆرگانێک کە توانیویەتی لەو سەردەمەودا هەڵوێستی خۆی بپارێزێت، بێگومان دەتوانێت لە هەلومەرجێکی لەبارتریشدا پارێزگاری لەو هەڵوسیتانە بکات. لەسەر ئەم بنەمایەوە پێشنیارئەکەم کە ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ناوەندیی حیزب بەفەرمی بناسێرێت. من داوا لە هاوڕێیان دەکەم کە ئایسکرا وەکو ئۆرگانی حیزب بەفەرمی بناسن و باوەڕم وایە کە ئەم بڕیارە لە بەرانبەر هەرجۆرە غافڵ گیریەکی داهاتودا ئەمان پارێزێت. [چەپڵە لێدانی ئامادە

بـووان].
لیـادۆف: مـن بەتـەواوی لەگـەڵ بۆچونەکـەی هـاوڕێ یگۆرۆفـدا هـاوڕام. ئێمـە پێویـستمان بـە ئۆرگانێکـی ڕابـەری هەیـەو تەنهـا ئایـسکراش ئۆرگانێکـی لـەم چەشـنەیە. پێموایـە کـە بابەتـی ئۆرگانـی جەمـاوەری[47] # دەبێـت لـە ژێربەنـدی بڵاوکـراوە حیزبیەکانـدا باسـی لـێ بکرێـت.

پۆپـۆف: ئەمەوێت چەنـد وشـەیەک بخەمـە سـەر قسـەکانی هاوڕێـی هاونوێنـەرم، یگـۆرۆف. ئـەو بایەخـی ئایسکرای لێکدایـەوە و ئامـاژەی بـە ڕۆڵـی ئـەو کـرد لەداهاتـودا. مـن ئەمەوێت مێژووەکـەی وەبیربهێنمـەوە. بەیاننامـەی بڵاوبونـەوەی ئایسکرا دەخەمەوەبیر کە تیایدا نوسەرانی لەگەڵ ئاماژەکردن بە چەق بەستنە فکریـەکان، کـە لـەو کاتـەدا لـە ئارادابـوو، ڕایانگەیانـد کـە یەکـەم هەنـگاو بەئاڕاستەی پێـک هێنانـی حیزبێکـدا، پێـک هێنانـی ئۆرگانێکـی ناوەندیدایـە. وتـاری «لەکوێـوە دەسـت پـێ بکەیـن» دێنمـەوە یـاد کـە لەژمـارە ٣ یـان ٤ ی ئایسکرا دا چاپکرا. بـەڕای زۆرێـک لـە هاوڕێیانـی هەڵسوڕاو لـە ڕوسیادا ئـەم وتـارە جێگای نەبـوو، هەندێکی دیکە پێیـان وابـوو کە ئەمە پێشنیارێکی خەیـاڵ پڵاوانەیـە و زۆرینـە ئـەم وتارەیـان بـە پلەوپایەخـوازی ناوبـرد. پاشـان ئەچمـە سـەر یادهێنانـەوەی مامەڵـەی تاڵـی زۆربـەی کۆمیتـەکان سـەبارەت بـە ئایسکرا: زنجیرەیـەک جیابوونـەوە دێتـەوە یـادم . ویـژدان حوکـم ئـەکات ئەگـەر بڵێـم لـە تـەواوی ئـەم جیابوونەوانـەدا، سـەرەڕای ئـەوەی کەهـەرکام لەوانـە کارەسـاتێکی گرانی بەسەر ڕێکخراودا هێنـا، بـەڵام لایەنێکی باشیشی هەبوو. ئەوانە گیانێکی تازەیـان ئەکـردەوە بەبـەری کاروهەڵسـوڕانی کۆمیتەکانـدا. سـەرەنجام ئـەوە ئەخەمـەوە بیرکـە چـۆن لـە سـاڵی پـاردا لەیەکـی ئایـار بـەدواوە، کۆمیتـەکان یـەک لـەدوای یـەک دەستیان کـرد بـە ڕاگەیاندنـی وابەستەیی ئایدۆلـۆژی خۆیـان بـە ئایسکراوە. لەکۆتاییـدا کاری کۆمیتـەی ڕێکخـەر لەژێـر ڕابەرایەتـی ئایسکرادا دەهێنمـەوە یـاد.
وێرانکاری سـەردەمی ئاماتۆریـزم درێـژەی کێشـا و ئێسـتا ئێمـە لـەم کۆنگرەیـەدا حیزبێکـی یەکگرتومـان بەرچـاو ئەکەوێـت کـە بەڕادەیەکـی بەرچـاو لـە ئاکامـی چالاکیی ئایسکراوە هاتۆتـەدی. ئایسکرا حیزبـی دروسـت کـرد و مـن پێموایـە کە حیـزب ئەبێـت ئایـسکرا وەکـو ئۆرگانـی ناوەندیـی خـۆی بەفەرمـی بناسـێت .
مۆرافیـف : کاتێـک مـن ئامـاژەم بـەوە کـرد کـە ئایـسکرا وەکـو ئۆرگانـی ڕابـەری

---

(47) popular ئەم وشەیە بە بەراورد لەگەڵ دەقەکەدا بەمانای جەماوەری ، عامە فەهم و زمان سادە وەرگێڕاوە - و

و ڕێ پیشاندەر لەلایەن زۆرێک لەکۆمیتەکانی ڕوسیاوە بەفەرمی ناسراوە، هەرگیز مەبەستم ئەوە نەبوو کە ئەم پێگەیە بەوجۆرەی کە هاوڕێ ئەکیمۆف تەسەوری دەکات، گریّ بدەمەوە بە شێوازی « زۆرەملێی» یان «ئیجباری زۆرەملیّ نەبوون»ی متمانە بەخشین بە نوێنەرەکان. من تەنها ئەم خاڵەم وەکو بەڵگەهێنانەوەیەک بیرخستەوە بە قازانجی ناساندنی ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ڕابەری و ڕێ پیشاندەری حیزب لەلایەن کۆنگرەوە. دیارە بەشێوەیەکی ڕەها نوێنەرانی کۆمیتەکان ئازادن لەخستنەڕوی بۆچوونەکانیاندا، بەڵام هەرچۆنێک بێت دەبێت بە هاوڕێ ئەکیمۆف بڵێم کە ئەگەر بۆنمونە وا بڕیاربێت نوێنەرانی کۆنگرە، «ڕابۆچیە دیلو» وەکو ئۆرگانی ڕابەری و ڕێ پیشاندەری خۆیان بەڕەسمی بناسن، ئەوکاتە بەبیّ دوودڵی، هەرتەنها بە گەڕانەوە بۆ کۆمیتەکان، هەست بە پەشیمانی ئەکەن لەم بڕیارە بەپەلەیەی خۆیان.....
هاوڕێ ئەکیموٚف سەبارەت بە مەسەلەی دەستەی نوسەرانی داهاتوی ئۆرگانی ناوەندی ئێجگار نیگەرانەو دەبێت دان بەوەدا بنێم کە مامەڵەی دڵسۆزانەی ئەو لەگەڵ ڕێکخراوی ئایسکرادا، کە لەگەڵ بەختێکی خراپی وەکو لەدەستدانی موڵکێکی گران بەهای وەکو ڕۆژنامەی ئایسکرا ڕووبەڕووە، سەرسوڕمانێکی خۆش لەناخمدا دروست ئەکات. بەڵام بەم حاڵەشەوە دەمەوێت هاوڕێ ئەکیموٚف دڵنیا بکەم کە لەقوڵایی دڵمەوە گومانێکم نییە لەوەی گروپی ئایسکرا بەتەواوی ئامادەیە، لەحاڵەتی پێویستدا مافی خاوەندارێتی تایبەتی خۆی بکاتە قوربانی مەسەلەی هاوبەش.
گۆرین: هاوڕێ لایبرشتێکی وای گووت کە بە فەرمی ناسینی تایبەتمەندی پرەنسیپی ئۆرگانێک بەس نییە، بەڵکو ئەبێت سەرنجیش بدرێتە ئەو شێوانەی کەئەم مەبادیئە لە چوارچێوەیاندا پیادە ئەکرێت. ڕۆشنە کە هاوڕێ لایبر سەرنجی لەسەر مەسەلەی دەست پێوەگرتنە لەسەردەمی کاری شۆڕشگێڕانەدا. تێگەیشتنی ئایسکرا بۆ کرێکاران گرانە. بەڵام بۆئەوەی ئایسکرا بتوانێت بە پرەنسیپی خۆیەوە لە ئاستێکدا بگیرسێتەوە، بۆئەوەی بتوانێت پرەنسیپەکانی سۆشیالیزمی زانستی بەرەو پێ بدات، ناتوانێت تایبەتمەندییەکی سادەی هەبێت. بۆ سەرکەوتن بەسەر ئەو تەنگوچەڵەمانەی کە لەشێوەی دارشتنەوە بەدی دێن، ڕابەران ئەتوانن وتارێک لە ئایسکرا هەڵبژێرن و بۆکرێکارانی بخوێنینەوە. سەبارەت بەشێوەکانی پلمیک کردن(مناقەشەکردن)، کە بەهۆیەوە ئایسکرا لۆمە دەکرێت، ئێرە جێگەی باس لیّ کردنی نیە، چونکە ئێمە لێرەدا کۆنەبوینەتەوە تا دەربارەی ئاداب و ئوسوڵ داوەری بکەین. وەبیری دەهێنمەوە کە ئایسکرا ئەرکێکی گرانی لەبەردەمدایە لە بڵاوکردنەوەی نامیلکە بە زمانێکی

ساده .

باڤلۆڤیچ: من لە پرسیارەکانی ئەکیمۆف تێ نەگەیشتم. کاتێک ئێمە لەناو ئۆرگانە مەوجودەکاندا ئۆرگانی حیزبمان هەڵبژارد، ئەو ماتریاڵیە دیاری کراوەمان لەبەردەستدا دەبێت کە دەبێت بەپێی ئەو هەستین بە ئەنجامدانی ئەو کارەی کە هاوڕێ ئەکیمۆف بەو ڕادەیە بۆی نیگەرانە.

بەڵام سەبارەت بە پەشێوی هاوڕێ ئەکیمۆف لەوەی کە ئایا ڕێکخراوی ئایسکرا پەیڕەوی لە بڕیارەکانی کۆنگرە دەکات یان نەخێر، پێویستە ئەوەی بیربخەمەوە کە بە گاڵتە نیە پیتەکانی . ح . ک . س . د . ر . سەرلەوحەی ئایسکرا دەنەخشێنن. هەرشتێک ئەم ناونیشانانەی هەبێت وابەستەیە بە حیزبەوە و ئەبێت پەیڕەوی لە بڕیارەکانی حیزب بکات. لێرە دا ئێمە ڕێک خەریکین لەسەر ئەو مەسەلەیە بڕیار ئەدەین کە ئەمانەوێت کام بەش لەم کەرەستە ئایدۆلۆژیانە وەکو قسەکەری ئایدیۆلۆژی بۆچوونەکانی حیزب تەماشا بکەین. دروست هەر بەوجۆرەی کە حیزب ئەتوانێت کارێک بکات کە بەشێکی تری کەرەستەکانی خۆی لەدەست بدات. ئەوەی کە بەچ شێوەیەک ئەم بابەتە ئەتوانێت مایەی سەرەگێژی بێت، شتێکە هاوڕێ ئەکیمۆف ئەبێت ڕوونی بکاتەوە .

ترۆتسکی: هاوڕێ ئەکیمۆف ئەپرسێت ئەگەر ئێمە دەستەی نوسەرانی ئایسکرا تەئید ناکەین، باشە ئەی چ شتێکی ئایسکرا تەئید ئەکەین؟ ناوەکەی؟

هاوڕێیان! هەرچەندە من وەکو نوێنەری یەکێتی سیبریا لێرە ئامادەبووم، لەهەمان کاتدا شەرەفی پەیوەندیشم بەڕێکخراوی ئایسکراوە هەیە. ئەندامانی ئەم ڕێکخراوە و بەشێوەیەکی گشتی پارێزەرانی ئایدۆلۆژیکی ئەو بە ئایسکراییەکان ناونراون. ئەمە تەنها ناوێک نیە، ئاڕاستەیەکە. ئاڕاستەیەک کە ژمارەیەک لە کەسانی بەدەوری خۆیدا کۆکردۆتەوە، ئاڕاستەیەک کە هەموانی ناچارکردوە تا هەڵوێستێکی دیاری کراو لەبەرانبەریدا وەربگرن. ئەمەش زیاتر لەو ڕووەوە بایەخی هەیە کە ئایسکرا لەکاتێکدا سەری هەڵدا کە لەڕیزەکانی ئێمەدا بێ سەرەوبەرەیی ئایدۆلۆژیک بەربڵاوبوو.

بیخەینەوە یاد کە مارکسیزم چەندە بەخێرایی لەسەرەتای ساڵەکانی ١٨٩٠ دا هۆشی ڕۆشنبیرانی[48] داگیرکرد . لەلای زۆربەی ئەم ڕۆشنبیرانە[49] مارکسیزم ئامرازێک بوو بۆ ڕزگارکردنی بزوتنەوەی دیموکراتیکمان لە ئایدۆلۆژی بۆگەن

(48) intel ligentisia

(49) intel lectuals

بوونی نارۆدنیزم. ئەمە لەگەڵ خۆیدا بە ویژدانێکی ئاسودەوە مافی «چوون بۆ قوتابخانەی ژێرسایەی سەرمایەداری» بەدیاری هێنا. بەڵام مارکسیزم بەزوویی ناوەرۆکی بەڕاستی شۆڕشگێڕانەی خۆی بردە ناو بزوتنەوەی کرێکاریەوە. هەرچی ئەم بزوتنەوەیە زیاتر پەرەی سەند، دیاری کردنی شێوە مامەڵە لەگەڵیدا بۆ دەستەو تاقمە دیموکراتیکەکان بایەخێکی زیاتری پەیدا کرد. بەڵام بزوتنەوەی دیموکراتیک، خۆی، توانی گەشەبکات و بەهێزتر بێت و ئارەزوی خوێندنی ئاوازە سیاسیە سەربەخۆکانی خۆی پەیداکرد. لەڕوانگەی ئەوەوە ئایدۆلۆژی پرۆلیتاریا گونجاو نەبوو. خەباتێکی ڕەخنەگرانە دژی مارکسیزم دەستی پێ کرد. ئامانجی ڕەسمی ئەم خەباتە ئازادکردنی مارکسیزم بوو لە پاشماوە غەیرە ڕەخنەگریە «دوگماتیک»ەکان. «ڕەخنە» لە خزمەتی «لاوازکردنی بەرە بەرە»ی هەموو پایەکانی مارکسیزم بەکارهێنرا . ئیتر هیچ شوێنەوارێک لە شەیدابونی کۆن بۆ مارکسیزم نەمایەوە. کاریگەری خراپکارانەی ئەم «ڕەخنە» یە لەناو ڕیزەکانی ئێمەشدا هەستی پێ کرا. لەناو ڕیزەکانی سۆشیال دیموکراتەکاندا سەردەمێک لەبێبڕوایی و چەق بەستوویی و بێ سەرەوبەرەیی دەستی پێ کرد. ئێمە یەک لەدوای یەک هەڵوێستەکانی خۆمان دایە دەست بۆرژوا دیموکراتەکان.

لەم ساتە قەیران گرتوەدا بوو کە ئەم گروپە لەدەوری ئایسکرا و زاریادا سەری هەڵدا. بەرپرسیارێتی کۆکردنەوەی حیزبی لەژێر ئاڵای سۆشیالیزمی شۆڕشگێڕدا خستە ئەستۆی خۆی. لەسەرەتای کاردا خودی ئەم گروپە «کەمایەتی» بوو. ئێستا بارودۆخ لەبنەڕەتەوە گۆڕاوە. ئەگەر ئایسکرا لەو سەردەمەی پێشوی حیزبدا ئۆرگانی ڕێ پیشاندەرمان بوو ئیتر لەگەڵ بەفەرمی ناسینیشیدا وەکو ئۆرگانی ناوەندی، لە ئێستادا، ئێمە ڕێک ڕەسمیەت بە سەرکەوتنی ئەدەین، بەسەرکەوتنی ئاراستەکەمان. هاوڕێ ئەکیمۆف ئێمە تەئیدی ناوەکە ناکەین، بەڵکو تەئیدی ئاڵا دەکەین، ئاڵایەک کە حیزبی ئێمە بەکردەوە بەدەوری ئەودا کۆبۆتەوە[چەپڵە لێدانی ئامادەبووان]

مارتینۆف: هەروەکو لێرەدا باسکرا، مەسەلەی ئۆرگان مەسەلەی ئاڵا و ئاراستەی ئێمەیە. من وەکو زۆرێک لە هاوڕێیان پێم وایە کە کاتێک وەکو ڕۆژنامەی ئاڕاستەیەکی دیاری کراو، وەکو ئۆرگانی ناوەندیمان لەبارەی پەسەندکردنی ئایسکراوە ئەدوێین، نابێت هەر لەم کاتەشدا سەبارەت بەشێوەی هەڵبژاردن یان تەئید کردنی دەستەی نوسەرانیش قسە بکەین: ئێمە دواتر لەکاتی خۆیدا بەپێی بەرنامەی کۆبوونەوەکان لەم بارەیەوە ئەدوێین. بەم پێیە من تەنها دەربارەی ئاڕاستەی ئایسکرایی ئەدوێم. لێرەدا سەبارەت بە خزمەت

گوزاریەکانی ئایسکرا بە بزوتنەوەکەمان زۆر قسەکرا. ووترا کە ئایسکرا گوێزەرەوەی فکرەی سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕ بو لە نێوان ئێمەدا، ئاماژە بە پەیگیریەکەی کرا. ئاماژە بە ئینسجامی پرەنسیپی ئەو، بەو شەهامەت و شوروشەوقەی کرا کە بۆچونەکانی خۆی پێ ڕەواج داوە. من بەتەواوی دان بەهەموو ئەم خزمەگوزاریانەی ئایسکرادا دەنێم. بەڵام کاتێک ئێمە چاکەکانی ئۆرگانێک ئەژمێرین، ئەبێت کەموکوڕیەکانیشی وەبیربهێنینەوە. وا دێتە پێش چاوم کە کلیلی ڕونکردنەوەی کەموکوڕیە بنەڕەتیەکانی ئایسکرا دوێنێ لەلایەن یەکێک لە نوسەرانیەوە، هاوڕێ لینین، درایە دەستان.
هاوڕێ لینین لەناو ووتەکانیدا سەبارەت بە سەردەمی خەباتی ئایسکرا دژ بە ئیکۆنۆمیزم ئیعترافێکی کرد : « شیشەکە بەلایەکدا خوارکرابوو . دوایی ئێمە بەلایەکی دیکەدا خوارمان کردەوە. مەبەستی هاوڕێ لینین لەم ووشانە ئەو شوروشەوقە لەڕادەبەدەرە بێ بەزەییە نەبوو کە دژ بەئیکۆنۆمیزم پیشاندرا. هیچ کەس و لەوانەش من، لەبەر ئەمە لۆمەی ئایسکرا ناکات. ڕادەی ئەو شورشەوقەی کە لەم خەباتەدا پیشان دراوە تەنها ڕادەی بڕوای تێکۆشەرانی نیشان دەدات. بە پەیڕەوکردنی چەمکی گشتی باسەکە، هاوڕێ لینین شتێکی تری لەبەرچاو بوو، واتە ئەمەی کە لەخەباتدا دژی تیۆریەکی هەڵە و پرەنسیپێکی تاکتیکی هەڵە، ڕێک لەم بابەتانەدا ئایسکرا «شیش»ەکەی «خوار»کرد، لەو بابەتانەدا کە پەیوەندن بەتیۆری و مەبادیئی تاکتیکیەوە. بەڕای من ئەم جۆرە ڕەفتارە لەسیاسەتدا ڕەفتارێکی زیان بەخشە.هەروەک پێشتر ووتم. تایبەتمەندی بزووتنەوەکەمان لەم سەردەمەدا کە یەکسەر بەدەورانی ئیکۆنۆمیزمدا هات، بەڕۆشنی ترسناکیی ئەم سیستەمی شیش خوارکردنەی نیشاندا. لێرەدا من سەبارەت بەم مەسەلەیە ناچمە ناو ووردەکاریەوە. تەنها ئەمە زیاد ئەکەم؛ کاتێک دەنگدان لەسەر بەفەرمی ناسینی ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ناوەندی ئەنجام دەدرێت، من دەنگ بەئایسکرا ئەدەم، و لە کۆنگرەش داواکارم کە ئەم دەنگدانەم، بەو ڕادەیە لە خۆپارێزی کەپیشانم دا، وەکو تەئیدکردنی ئاڕاستەی ئایسکرا چاولێ بکات.
برۆکەر: من لەگەڵ هاوڕێ یگۆرۆفدا هاوڕام لەسەرئەوەی کە ئەندامانی دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی حیزب نابێت پەیوەندیان بەهیچ کۆمیتەیەکەوە هەبێت، چونکە ئەگەر وانەبێت، بەهۆی نقوم بوونەوە لە پێداویستیە محەلیەکاندا، سەرەڕای مەیلی خۆیان، ناچار ئەم پێداویستیانە عەکس دەکەنەوە. بەڵام بەپێچەوانەی هاوڕێ یگۆرۆفەوە من پێموایە هەرگیز نابێت ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ناوەندیمان بەفەرمی بناسرێت. هاوڕێ یگۆرۆف هەرئێستا وتی

ئایسکرا هیچ باکی نە بە دوژمنان و نە بە دۆستان نەبووە. ئەم ڕاستیەی کە ئایسکرا باکی نەبووە لە دوژمنان تایبەتمەندی ئایسکرا نیە. کێ هەیە لەگەڵ بڵاوکراوەیەکی نایاسایدا سەروکاری هەبوبێت و بەرامبەر بۆچونەکانی دەوڵەت وە یان ڕەوتە لیبراڵەکان نیگەران بێت؟ ئێستا ترسێکی لە دوژمنی خۆی نیە و هیچ گوێی پێنادات. بەڵام ئەم واقعیەتەی کە ئایسکرا گوێی بە دۆستانی خۆیشی نەداوە، شایەنی لۆمەکردنە. ئایسکرا نوێنەری یەکێک لە مەیلە سۆشیال دیموکراتەکان بوو و هەوڵیداوە هەموو ئەو ڕێکخراوە سۆشیال دیموکراتانە شکست پێ بدات کە ئامانجەکانیان نەدەهاتەوە لەگەڵ ئامانجەکانی خۆیدا. ئایسکرا لەهەڵبژاردنی شێوازەکانی خەبات بۆگەیشتن بەم ئامانجە سڵی لە هیچ نەکردۆتەوە: لەهەوڵەکانیدا بۆ بێ متمانەکردنی ئەم ڕێکخراوانە، ئایسکرا بەتۆمەتی تەواو نارەوا و ناواقعی تاوانی خستۆتە پاڵیان. بەم جۆرە تاوانێکی گەورەی کردووە دژ بەو مەیلە سۆشیال دیموکراتیانەی کەموخالیفی بوون.[هاواری نارەزایەتی ئامادەبوان] کە لەڕوانگەی ئێوەشەوە: واتە لەڕوانگەی زۆربەشەوە بە تاوان هەژمار دەکرێت. دوو ڕۆژ لەمەوبەر هاوڕێ ئارلۆف کۆمیتەی وارنجی بەوە تاوانبارکرد کە کەسانی دیکەی ناچارکردوە مل بە بۆچوونەکانی بدەن و زۆربەش لەم تاوانبارکردنەدا لەگەڵیدابوون. تەنانەت لەڕوانگەی خودی ئێوەوە ئەبێ تاوانەکانی ئایسکرا چەند گەورەتربێت کە بەبیانوی خەبات دژی ئەومەیلانەی لەگەڵیدا ڕێک نەبوون، هیچ سڵێکی نەکردۆتەوە لە قسەوقسەڵۆک تێ گرتنیان و لە پلمێک و شێوەکانی خەباتدا هەرچی سنوری عورف و ئەخلاق هەیە ژێرپێی خستووە. دەبینم کە لەو تۆمەتانەی خرانە پاڵ کۆمیتەی ورونج، هیچ ئاماژەیەک بەو شێوەمامەڵەیەی لە ئایسکراوە وەرگیرابوون، نەکرا کە گوایە کۆمیتەی ناوبراو لەیەکەم ڕاگەیاندنیدا دژی کۆمیتەی ڕێکخەر پەنای بۆبردوون. ئەم شێوازانە تەنانەت لەلایەن پارێزەرانیشیەوە جێگەی تەئید نەبوون و بەوجۆرەی کەخۆیان دەیان ووت، لەبەرئەوە کۆمیتەی ورنجمان سەرزەنشت کرد کە «وەکو ئایسکرا هەڵس وکەوت دەکات».

بە قبوڵ کردنی ئەم ئۆرگانە وەکو ئۆرگانی حیزب، ئێمە ئەوە ڕادەگەیەنین کە یەکەم : هەموو حیزب لەگەڵ ئایسکرادا لەهەموو مەسەلەکاندا هاوڕایە، دووەم: حیزب بەرپرسیارێتی هەموو ڕابردووی ئایسکرا لەئەستۆ دەگرێت. ئایا ئەتوانین بڵێین کە هەموومان لەگەڵ ئاڕاستەی ئایسکرادا هاوڕاین؟ یان ئایا بەمتمانەوە ئەتوانین بڵێن کە زۆربەی ئەو سۆشیال دیموکراتانەی لەڕوسیادا کاریان کردوە - ئەڵێن کەسانێک کە کاریان کردوە- لەگەڵ ئایسکردا هاوڕان؟

نەخێر، هەرگیز. ئەو ڕاستیەی کە زۆربەی کۆمیتەکان پشتیوانی لە ئایسکرا دەکەن، بەڵگەیەک دژ بەوەی من دەیڵێم نادات بەدەستەوە: لە زۆربەی شارەکاندا مەیلێکی ترهەیە جیاواز لەکۆمیتەکان و ئێمە هێشتا نازانین کە کام لەوانە بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی ڕاستەقینەن و کامیان زۆربە پێک دەهێنن؟ لێرەدا تەنها یەک ئاڕاستە(مەیل) نوێنەرایەتی ئەکرێت، ئەویش ئاڕاستەی ئایسکرایە. ڕەسمیەتدان بە ئایسکراش وەکو ئۆرگانی حیزب، بەزۆر مەیلەکانی تر بۆ پەیرەوی کردن لە بۆچوونەکانی یەک ئاڕاستە و مەیل پاڵ پێوەدەنێت. دووەم؛ ئایا ئێمە ئەتوانین بەرپرسیاریتی ڕابردووی ئایسکرا وەکو ڕۆژنامەیەک بگرینە ئەستۆ؟ بەرپرسیارێتی هەموو هەڵەکان و لێنەزانیەکانی ئەو کۆمەڵە کەسەی کە بەڕێوەیان ئەبرد؟ مەبەستم تەنها لێ نەزانی لەپەیوەند بە سۆشیال دیموکراتەکانی مەیلەکەی دیکەوە نیە، بەڵکو لە پەیوەند بە سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکانیشەوەیە [هاندانی گاڵتەجاڕانەی ئامادەبوان]. بەڵێ ئەو شێوازانەی کە ئایسکرا دەستەودامێنیان بوو مرۆڤ شەرمەزارئەکات. هاوڕێ پۆپۆف هەرئێستا ووتی کە زۆربەی ئەو هاوڕێیانەی چەند وتاریەکی ئایسکرایان خوێندۆتەوە، لەسەر کەم تەرخەمی ئایسکرا هاوڕان. [هاواری ئامادەبووان: «ئەوان پەشیمان بوونەوە»!] نازانم ئایا ئەم هاوڕێیانە پەشیمان بونەتەوە؟ یان بەشێوەیەکی سادە لە کەم تەرخەمی تێ نەگەیشتوون. بەڵام من لەم دواییەدا بیستومە کە هاوڕێیانێک تورەیی خۆیان لە ڕەفتارەکانی ئایسکرا پیشانداوە و وتوویانە کە لەوکاتەدا ئایسکرا لێزمەی هێرشەکانی بەسەر سۆشیالیستە – شۆڕشگێڕەکاندا باراند، ئەو هاوڕێیانە کاتێک چاویان بە سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان کەوتووە، شەرمەزاربوون[چەپڵە لێدانی ئامادەبوان]. ئەگەر ئێوە، ئێوەیەک کە لەتەواوی خاڵەکاندا لەگەڵ ئایسکرادا هاوڕان، ئێوەیەک کە تەنانەت ڕەفتارەکانی ئایسکرا بە ڕاست دادەنێن، ئەتوانن بەرپرسیارێتی ڕابردوی لەئەستۆبگرن، بەڵام مافی ئەوەتان نیە باری ئەم بەرپرسیارێتیە بخەنە سەرشانی کەسانێک کە هەمیشە موخالیفی بوون. لەسەر ئەم بنەمایەوە پێشنیاردەکەم کە پێشنیارەکەی هاوڕێ گۆرین سەبارەت بە فەرمی ناسینی ئایسکرا وەکو ئۆرگانی حیزب قبوڵ نەکرێت و ئێمە، یان ئۆرگانێکی تازە پێک بهێنین وەیان ئۆرگانی پێشووی حیزب «ڕابۆچیا گازێتا» سەرلەنوێ بژیەنینەوە.

لەکۆتایدا بە ئەرکی خۆمی ئەزانم ئەو هوشداریە بە هاوڕێیان بدەم کە بەفەرمی ناسینی ئایسکرا وەکو ئۆرگانی حیزب، بە یەکێک لە گەورەترین کۆسپەکانی سەر ڕێگای یەکێتی هەموو مەیلە سۆشیال دیموکراتیەکان لە یەک

حیزبـدا دەژمێردرێت[هـاواری پـڕ لـە سەررسـوڕمان . ئەهـا . ئـاوا !]
لایبـر: من بۆچونەکانـی خـۆم دەربـارەی خزمـەت گوزاریـە کۆنەکانـی ئایسکرا و دەربـارەی گروپـی بەڕێوەبـەری دەربڕیـووە، بـەڵام هەسـت ئەکـەم کـە تەنانـەت بـەڕووی ئـەم خۆرەشەوە چەنـد پەڵەیـەک هەبـووە. ئایسکرا نەیتوانـی دۆسـتانی خۆی لـە دوژمنانـی جیابکاتـەوە . پلمیکەکانـی(جدال) ئایسکرا لەگـەڵ دۆسـتانی خۆیـدا، واتـە بۆنـد، زیـان بەخـش بـوو. ئایسکرا بـەم پلمیکـە پەیوەنـدی خـۆی لەگـەڵ بۆنـد دا بـەرەو ناخۆشـی بـرد. ڕەفتـاری ئایسـکرا لەگـەڵ بۆنـد هەمیشـە تێگەیشتوانە نەبـووە. ئیستا بـەو ئومیـدەی کە ئایسکرا وەکو ئۆرگانـی ناوەنـدی قبـول بکەیـن، ڕامواـیـە کاتێـک ئـەو پایـەی وەرگـرت، ئـەوەی لەیـاد بێـت کـە دۆسـتانی لـە دوژمنانـی جیابکاتـەوە.
ئەکیمۆف: وەڵامەکـەی هـاوڕێ یگورۆف ئێمـەی ڕازی نەکـرد. ئـەو پێداگری لەسـەر ڕۆڵـە گرنگـە کـرد کـە ئایسکرا وەکـو ئۆرگانێکـی پرەنسـیپی گێڕاویەتـی، بـەڵام ئەمـە مـرۆڤ ڕازی نـاکات. ئـەم جـۆرە ئۆرگانـە دەبوایـە دابمەزرایـەو داشـمەزرا. پرسـیارەکە ئەوەیـە: ئایسـکرا لەبەرەوپێشـبردنی ئـەم مەبدەئانـەدا چەنـدە تێگەیشتوو و کارامە بـووە؟ ئەگـەر ئـەم ئۆرگانـە تێگەیشتنێکی زیاتـری هەبوایـە، ئەومەبادیئانـەی خێراتـر و پایەدارتـر بەرەوپێش دەبـرد. لێـرە ئامـاژە بەوەکرا کە زۆربـە لایەنگـری لـە ئایسکرا دەکەیـن، بـەڵام نابێـت ئـەوە فەرامـۆش بکـرێ کـە کەمایەتیەکـی فراوانیـش هەیـە لایەنگـری لـە ئایسکرا نـاکات.
ئارلـۆف: من کۆمیتـەی ورونجم بەهـۆی خەباتـی دژ بـە ئاڕاستەی ئایسکرا لۆمـە نەکـرد، بەڵکـو شێوازی خەبـات کردنەکەیم سەرزەنشت کـردوە. بـەڕای من شێوازە درۆزنانەکـەی لـە ڕێگەی»نامەی دۆسـتانە»وە و داخوازیە بەدەرلە تێگەیشتنەکانی شایسـتەی لۆمەکـردن بـوون، و ڕاوەسـتاوی و سیمای ئەخلاقـی کۆمیتـەی ورونجیـان دەخستەڕوو.
پۆپـۆف: ئەمەوێـت وەڵامێکـی کـورت بـەو هاوڕێیـە بدەمـەوە کـە باسـی پەڵەکانـی سـەر ڕووی خـۆری کـرد. ئایسـکرا بـە کـەم تەرخـەم تـاوان بارکـراوە و هـاوڕێ برۆکـەر لـەم بارەیـەوە پشتی بـەو بەڵگانـە بەسـت کـە لەلایـەن منـەوە پێشکەش کـران. بـەڵام ئـەو ئـەم بەڵگانـەی بەشـێوەی دروسـت نەهێنایـەوە. مـن ووتـم ئایسـکرا تەنهـا ئـەو کەسـانەی تورەکـرد کـە سەرسـەختانە لەسـەرهەڵەکانیان پێداگرییـان کـرد. ئێـوە قسـە لەبـارەی کـەم تەرخەمیـەوە دەکـەن. هـاوڕێ لایبـر ووتـی ئایسـکرا خودیەکانـی لـە بێگانـەکان جیانەکردۆتـەوە. نەخێـر، ئایسـکرا تەنهـا پرەنسـیپەکانی لەیەکترجیاکردۆتـەوە. ئەمـە کەمتەرخەمیـە.... بـەڵام پێموایـە کـە نابێـت ئێمـە لێـرەدا دەربـارەی هوشیاری قسـەبکەین، بەڵکـو دەبێـت

دەربارەی هوشیاری سیاسی بدوێین . من ئاماژە بۆ چەند وتارێکی تایبەت لە ئایسکرادا یان لە «پۆس لدنیە ئیزڤستیا»[50] ی بۆنددا ناکەم. من تەنها ئەوە وە بیردەهێنمەوە کە ئایسکرا بێگومان خاوەنی هوشیاری سیاسی بوو. خودی هەر ئەم هوشیاریە بوو کە فرسەتی پێدا بچێتە ناو توندترین پلمیکەوەو لەسایەی تاکتیکەکانی ئایسکراوەیە کە ئێستا ئێمە ئەم یەکێتیە لەناو حیزبدا ئەبینین. ئەمەش ئەو شتەیە کە ئەبێت سەبارەت بە هاوڕێ ئەکیمۆف و برۆکەر بیڵێم. ئەوان لێبڕاوانە هەوڵیانداوە تا وابکەن ڕەخنەکانیان لە ئایسکرا بچێتەناو قسەوباسەکانەوە. با ڕێگا بە خوێنەران بدەین تا ئەوە ببینن کە ئەوان لە پێناو هەڵوێستی خۆیاندا تا دوا دڵۆپی خوێنیان جەنگیوون. ئەمە یەکێک لە نمایشەکانی «موفەتیشی گشتی» ئەخاتەوە یادی ئێمە. پاپۆچینسکی دەیەوێت ڕۆژنامەکان شت لەبارەیەوە بنوسن: ئەو دەڵێت، بهێڵن با هەمووان بزانن کە پیوتەر ئیڤانۆڤیچ پابۆچینیسکی هەیە (٢).[چەپڵەلێدانی ئامادەبوان]

لیستی قسەکەران کۆتایی هات.

ڕۆسۆف: لەکاتێکدا یەکەم کۆنگرە ڕابۆچیا گازیتای پەسەندکرد، کۆنگرەی دووەم هەڵیدەوەشێنێتەوە.

سەرۆک: دیارە کۆنگرە بە دیاریکردنی ئۆرگانێکی ناوەندی خۆبەخۆ ئەو ئۆرگانە هەڵدەوەشێنێتەوە کە پێشترهەبووە.

لایبر: ڕوونکردنەوەکەی سەرۆک دروستە، بەڵام ئێمە ئەتوانین ئایسکرا و ڕابۆچیا گازیتا هەردووکیان وەکو ئۆرگانی ناوەندی بەڕەسمی بناسین.

کۆڵتسۆف: تەنها یەک ئۆرگانی ناوەندی دەتوانێت هەبێت. دەکرێت چەند ئۆرگانێکی دیکە کە لەناو هەموو حیزبدا هاوبەش بن، هەبێت، بەڵام ئۆرگانی ناوەندی تەنها یەکێکە.

لینین: پێشنیار ئەکەم ئێمە بڕیاری مردن بۆ ڕابۆچیاگازتیا دەرنەکەین تا خەیاڵی هاوڕێ لایبر ڕەحەت بێت.

لایبر: ئەمەڕاست نیە کە تەنها یەک ئۆرگانی ناوەندی دەتوانێت وجودی هەبێت.

بلیخانۆف: چەمکی دوو ناوەند لەگەڵ یاساکانی ئەندازەدا ناکۆکی هەیە.(٣)

مارتینۆف: پێموایە هاوڕێ لایبر پێشنیاری ئۆرگانێکی دووەم دەکات. تەنها یەک ئۆرگانی ناوەندی دەکرێت هەبێت، بەڵام ناڕاستەوخۆ دەکرێت چەند ئۆرگانێکی تر هەبێت کە لە سەراسەری حیزبدا هاوبەشن. داوا دەکەم کە ئەم خاڵە لە بڕیارنامەدا جێگیربکرێت.

(50) posleniye Izvestiya

مۆراڤیف: پێموایە ئەمە بابەتێکی ئەوتۆ نیە کە ئەمڕۆ قسەی لێ بکەین. کاتێک باسی مەسەلەی بڵاوکراوە گشتیەکان دەکەین، دەربارەی ئەم بابەتە ئەدوێین .

سەرۆک: کۆنگرە ئاگاداری کردین کە ڕابۆچیا گازیتا ئیتر تەواوبووە.

مارتۆف: بە ڕەچاوکردنی ئەوەی کە ڕابۆچیا گازیتا کۆتایی هاتووە، پێشنیارئەکەم کۆنگرە ئەم واقعیەتە بەفەرمی بناسێت[پاشان بڕیارنامەکەی خۆی پێشنیارکرد][51].

هاوڕێیان ئەکیمۆف و برۆکەریش بڕیارنامەکانی خۆیان پێشنیارکرد[52].

بڕیارنامەکانی هاوڕێیان ئەکیمۆف و برۆکەر خرایە دەنگدانەوەو تەنها دوو دەنگی بەدەستهێنا. بڕیارنامەی مارتۆف – شتاین خرایە دەنگەوە و پەسەندکرا.

بڕیارنامەیەک بە واژۆی گروپی ڕابۆچی {هاوڕێیان پۆپۆف، یگۆرۆف، ئیڤانۆڤ، دیدۆف}و هاوڕێیان [تزاریف، لفۆف، کارسکی، ڕۆسۆف، بیکۆف و ستیپانۆڤ] پێشکەشکرا.[53]

مارتینۆف: پێشنیاردەکەم بڕیارنامەکە بکرێت بە دوو بەشەوە، هەربەشە بەشێوەی جیاواز دەنگی لەسەر بدرێت. پاساوەکەم ئەوەیە کە من خۆم دەتوانم دەنگ بۆ بەشی دووەم بدەم، لەکاتێکدا دەمەوێت لە دەنگدان بۆ بەشی یەکەم خۆم بپارێزم.

دەستەی سەرۆکایەتی پێشنیارەکەی هاوڕێ مارتینۆفی قبوڵ کرد. سەرەتا بەشی دووەمی بڕیارنامەکەی گروپی یوجەنی ڕابۆچی خستە دەنگدانەوە. ئەم بەشە ٤٤ دەنگی دەهێنا بەرامبەر بە ٢ دەنگی ناڕازی. دەستەی نوسەرانی ئایسکرا لەدەنگدان خۆیان پاراست. کاتێک بەشی یەکەمی بڕیارنامەکە خرایە

---

(51) بڕیارنامەی مارتۆف و شتاین: کۆنگرە بڕیاری کۆنگرەی یەکەم سەبارەت بە ناساندنی ڕابۆچیاگازیتا وەکو ئۆرگانی ناوەندی حیزب هەڵدەوەشێنێتەوە.

(52) بڕیارنامەی ئەکیمۆف و برۆکەر: لەپێناو هەڵگرتنی هەموو کۆسپەکانی سەر ڕێگای یەکێتی تەواوی سۆشیال دیموکراتە هەڵسوراوەکانی ڕوسیا، کۆنگرە پێشنیاری بەڕەسمی ناسینی ئایسکرا وەکو ئۆرگانی حیزب ڕەت ئەکاتەوە. چونکە ئایسکرا تەنها نوێنەرایەتی یەك مەیل ئەکات. کۆنگرە ڕابۆچیا گازیتا کە لە یەکەم کۆنگرەی .ح . ك . ن . د . ر . دا وەکو ئۆرگانی حیزب بەڕەسمی ناسرا بوو سەرلەنوێ دەژیەنێتەوە.

(53) بڕیارنامەی ئەندامانی گروپی یوجەنی ڕابۆچی و ئەوانی تر: بەڕەچاوکردنی آ - خزمەتگوزاریەکانی ئایسکرا لەپێناو یەکپێگرتنی ئایدۆلۆژیکی حیزب و لەپێناو پەرەپێدان و بەرگریکردن لە مەبادیئی سۆشیال دیموکراسی شۆڕشگێڕ و لەخەباتیاندا لەسەر بنەمای ئەم مەبادیئە دژبە هەمووجۆرە مەیلە ئۆپۆرتۆنیستەکان لەحیزبدا و هەروەها دژ بەو مەیلانەی کە هەوڵدەدەن بزوتنەوەی چینی کرێکار لە تاکەڕێگەی بەحەق شۆڕشگێڕانە لابدەن: ب) دەوری ئایسکرا لەڕابەریکردنی عەمەلی حیزبدا و ج) دەورێکی ڕابەریکارانە کە ئایسکرا لەمەسەلەی یەکگرتندا گێراویەتی، کۆنگرەی دووەمی . ح . ك . س . د . ر . ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ناوەندی پەسەند دەکات.

بەردەنگدانەوە ٣٥ دەنگی بەدەست هێنا بەرامبەربە ٢ دەنگی ناڕازی و١١ دەنگی سپی.[دەستەی نوسەرانی ئایسکراش لەوانە بوون کە دەنگیان نەدا.]هەمان بڕیارنامە دوایی بەشێوەی تەواو خرایە دەنگدانەوە و ٣٨ دەنگی بەدەست هێنا بەرامبەر بە ٢ دەنگی ناڕازی و ٩ دەنگی سپی [دەستەی نوسەرانی ئایسکراش لەوانە بوون کە دەنگیان نەدا] [چەپڵە لێدانی ئامادەبوان].

هاوڕێ لایبر ئەم بەیاننامەیەی خوارەوەی پێشکەش کرد کە هاوڕێیان لایبر، ئەبرامسۆن، هۆفمان، یۆدین و گۆڵدبلات ئیمزایان کردبوو: »بەهۆی ئەو پاساوەی بۆ پێشنیارکردنی بڕیارنامەکە هێنرایەوە، لە دەنگدان خۆمان پاراست، چونکە لەگەڵ پاساوی ئەو هاوڕێیانەدا نین کە پێشنیاریان کردوە.»

بە پەسەندکردنی بڕیارنامەی ئەندامانی گروپی یوجەنی ڕابۆچی، بڕیارنامەکەی هاوڕێ گۆرین زەرورەتی خۆی لەدەستدا.[٥٤]

سەرۆک: پێشنیاردەکەم بچینەسەرکاری دواتر، واتە ڕاپۆرتی نوێنەرەکان[بەندی٥ ی بەرنامەی کۆبونەوەکان].

باسێک لەم بارەیەوە پێشکەشکرا کە ئایا ڕاپۆرتەکان ئەبێت بەشێوەی تەواو بخوێندرێتەوە یاخود بەشێوەی کورتکراوە؟ دوو بڕیارنامە لەمبارەیەوە پێشنیارکران. یەکێکیان لەلایەن هاوڕێ کۆستیشەوە[٥٥] کە ٢٧ دەنگی بەدەست هێنا بەرانبەر ١٤ دەنگی ناڕازی و پەسەندکرا. ئەوەی دیکە لەلایەن هاوڕێ ماخۆفەوە[٥٦] کە بە ٢٦ دەنگی ناڕازی بەرانبەربە ٢٤ دەنگ ڕەتکرایەوە.

کۆتایی دانیشتن

(54) بڕیارنامەکەی گۆرین: بەم پاساوانەی خوارەوە کۆنگرە ئایسکرا وەکو ئۆرگانی ناوەندی بەڕەسمی ئەناسێت: یەکەم: هەموو ئەو چاوەڕوانیانەی ئەتوانرێ لە ئۆرگانێك بکرێ لەڕووی بڵاوکردنەوەی تیئوری و عەمەلی مەبادیئی سۆشیال دیموکراسیەوە لە ئایسکراش دەکرێ، دووەم: بەکردەوە تائێستا ئایسکرا ئەرکی ئۆرگانی ناوەندی ئەنجامداوە .

(55) کۆنگرە کۆمیسیۆنێك هەڵدەبژێرێ بۆ تاوتوێکردنی ڕاپۆرتەکان و بڕیاردان لەسەر ئەوەی کام ڕاپۆرت دەبێت لەکۆنگرەدا بخوێنرێتەوە. سەبارەت بە ڕەوتی ڕووداوەکان لە ڕێکخراوەکانی تردا ئەبێت بە پێشکەشکردنی ڕاپۆرتی کورتی زارەکی کیفایەت بکرێ. [بڕیارنامەی هاوڕێ کۆستیش]

(56) بڕیارنامەی هاوڕێ ماخۆف: کۆنگرە داوا لە نوێنەران دەکات سەبارەت بەڕەوتی ڕووداوەکان لە ڕێکخراوەکانی خۆیاندا ڕاپۆرتی کورتی زارەکی پێشکەشی کۆنگرە بکەن. دەبێت کۆپی ڕەسەنی ڕاپۆرتەکان بدرێتە دەستەی سەرۆکایەتی کۆنگرە ..

دانیشتنی یازدەهەم

[ئامادەبـووان: ٤٣ نوێنـەر بـە ٥١ دەنگی ڕەسـەن و ١٠ [57]کـەس بـە دەنگـی ڕاوێژکاریـەوە]

دانیشتنەکە بە خوێندنەوەی کۆنووسی دانیشتنی پێنجەم دەستی پێکرد.

مارتـۆف:(بیرخسـتنەوەیەکی ئەساسـنامەیی[58]): لەبەرئـەوەی کۆنوسـەکان(صورت جلسـات) هەتـا ئەم ڕادەیە کاتمـان لێ دەگرێت، پێشنیار دەکەم کە تەرتیباتـی خوێندنەوەیـان بگۆڕیـن. لـە کۆنگرەکانـی حزبـی ئەڵمانیـادا، کۆنووسـەکان لـە دانیشـتنەکاندا ناخوێندرێنـەوە ، بەڵکـو هـەر قسـەکەرێک مافـی ئـەوەی هەیـە بەووردی بیـان خوێنێتەوە و بە مۆڵـەت وەرگرتـن لە نووسەر دەستکارییان بکات. پێشـنیار دەکـەم ئێمـەش هەمـان شێواز بگرینـە پێش.

باسێک لەسـەر ئـەم مەسـەلەیە کـرا، تیایـدا لەپـاڵ چەنـد شـتێکی دیکـەدا، تەئیکـد لـەوە کرایـەوە کـە سۆشـیال دیموکراتەکانـی ئەڵمانیـا بڵاوکـراوەی ڕۆژانەیـان هەیـە کـە ڕاپۆرتەکانـی کۆنگرەی تێدا چاپ دەکرێت، بەجۆرێک کە دەتوانرێـت بـەردەوام هەرجـۆرە دەسـتکاریەکی پێویسـت لـە ڕاپۆرتەکانـدا ئەنجـام بدرێـت. کۆنگـرە سـەرەنجام بڕیـاری دا تەرتیبـی کۆنـی خوێندنـەوەو پەسـەند کردنـی کۆنووسـەکان هەروەکـو جـاران بـەردەوام بێـت.

سـەرۆک؛ کـێ دەیەوێـت دەسـتکاری لـە کۆنووسـی دانیشـتنی پێنجەمـدا بەوجـۆرەی خوێندرایـەوە ئەنجـام بـدات؟

لایبـر ئـەوەی بیرخسـتەوە کـە ئـەو بەڵگانـەی هـاوڕێ لفـۆف دەربـارەی جیایـی خـوازی بۆنـد لـە کۆنووسـەکەدا وەکـو بەڵگـە ئامـاژەی پـێ کردبـوو، لابـراوە: مەبەسـت پشـت بەسـتنی هاوڕێیـە بـەو مەسـەلەیە کـە بۆنـد بـۆ یەکـی ئایـار خۆپیشـاندانێکی بەجیـا لـە پـی. پـی. ئێـس[59] لـە وارشـۆ ڕێـک خسـت.

ئەبرامسـۆن سـەرنجی کۆنگرەی بۆ ئەو خاڵە ڕاکێشا کە لە کۆنووسەکەدا بەشێک لە ڕوون کردنەوەکانی هاوڕێ لفۆف نەنوسراونەتەوە، ئەو بەشەی کەدەڵێت: «

(57) دوو نوێنەری حزبی سۆشیال دیموکراتی پۆلەندا و لیتوانیا زیاد بوون.

(58) آئین نامە: ئەساسنامە یاخود ڕێساکانی تایبەت بە شێوازی کۆبونەوە یاخود پەیڕەوی ناوخۆی ئۆرگانێك..

(59) پۆلیسکا پارتیا سۆشیالیستزانا. حزبی ناسیۆنالیستی سۆشیالیستی پۆلەندا

پەیوەندیەکانی ئێمە و بۆند تەنها ئەوکاتە باش بوو کە بۆند لە ماڵی خۆی دەژیا، و ئەم پەیوەندیانە لەوکاتەوە بووە شەکراو[60] کە بۆند بەردی بناغەی فراوان کردنی مەیدانی چالاکیەکانی خۆی دارِشت».
ترۆتسکی ئەوەی ڕوون کردەوە کە مەبەستی هاوریَ لفۆف ئەوە بوو کە: « جیایی خوازی بۆند تا ئەوکاتەی بۆند بە مەیدانی چالاکی خۆیەوە ئیکتفا بکات، زیانێکی بۆ حزب نیە، بەڵام ئەم جیایی خوازیە کاتێک زیان بەخش بوو کە بۆند دەستی کرد بە فراوان کردنی مەیدانی نفوزی خۆی».
کۆڵستۆف: ئێمە ناتوانین شتێک بۆ ئەو قسەوباسەی کە تەواوبووە زیاد بکەین. تەنها شتێک کە دەتوانین بیکەین ئەوەیە کە لە قسەوباسێکی دیکەدا هەندێک خاڵی تایبەت بگونجێنن کە لەلایەن قسەکەرەوە خراوەتەڕوو.
ئەبرامسۆن پێداگری لەوە کرد کە هیچ کەسێک ناتوانێت لەپێشدا ئەوە بزانێت کە چ شتێک لە قسەوباسەکاندا دەگونجێنرێن و چ شتێک ناگونجێنرێت.
سەرۆک: لەبەرئەوەی هاوریَ لفۆف لێرە نیە، پێشنیار دەکەم ئەو خاڵانەی لەلایەن لایبر و ئەبرامسۆنەوە پێشنیار کران لەگەڵ ڕوون کردنەوەکەی ترۆتسکیدا لەناو کۆنووسەکەی ئەمڕۆدا بگونجێنرێت. نابێت لە کۆنووسەکاندا، بەوجۆرەی کە خوێندرایەوە ئاڵوگۆڕێک بکرێت، بەڵکو دەبێت بە پەسەندکراو دابنرێن.
ئەم پێشنیارە لەلایەن کۆنگرەوە پەسەندکرا.
نوسەری دەستەی سەرۆکایەتی لیستی ناوی ئەو کەسانەی خستەڕوو کە بۆکارکردن لەسەر راپۆرتی کۆمیتەکان و ...تاد. هەڵبژێردرابوون. هەڵبژێردراوەکان بریتی بوو لە: زاسۆلیچ، پۆپۆف و فۆمین.
سەرۆک لە کۆنگرەی پرسی کە ئایا ڕازین بەوەی کە بەندی چوارەمی بەرنامەی کۆبوونەوەکان دوابخرێت بۆ دوای گەڕانەوەی ڕاپۆرتەکان لە کۆمیسیۆنەوە و بچنە سەر بابەتێکی دیکە یان پشوو بدەین.
لیادۆف پێشنیاری کرد کە ڕاپۆرتی کۆمیتەی مۆسکۆ بخوێندرێتەوە، چونکە ئامادەیەو بەلای هەموو ئامادەبوانەوە سەرنج ڕاکێش دەبێت و دەتوانرێت بەبێ کورت کردنەوە و هەمووی بخوێندرێتەوە.
بلیخانۆف ووتی ئەوە ئەرکی کۆمیسیۆنە ئەوە دیاری بکات کە کام ڕاپۆرت دەبێت بەتەواوی بخوێندرێتەوە و کامەیان کورت بکرێتەوە.
لینین پێشنیاری کرد کە پشوویەک بدرێت تا کۆمیسیۆن دوای ئەوە بتوانێت

---

(60) مەبەستی لە کینایەیە (زیادەڕۆیی) لە جیاوازی پەیوەندی نێوان دوو دۆست- و.ك.

ئاکامی کارەکەی پێشکەش بکات.

پشوو ڕاگەیەنرا، پاش پشوودانەکە قسەکەری کۆمیسیۆن کە هەڵبژێردرابوو رووی کردە کۆنگرە.

پۆپۆف: لەسەر داوای هاورێیانی بۆند و بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە ڕاپۆرتەکانیان ئامادەیە و بەشێوەیەکی بنەڕەتی جێگای سەرنجی هەموو ئامادەبووان دەبێت، کۆمیسیۆن باوەڕی وایە کە ڕاپۆرتەکەی ئەوان بەتەواوی بخوێندرێتەوەو پێشنیار دەکات خوێندنەوەی ڕاپۆرتەکان بەو دەست پێ بکرێت. قسەکەری بۆند ڕاپۆرتەکەی خۆی خوێندەوە.[61]

پاش ئەوەی ڕاپۆرتەکەی بۆند خوێنرایەوە، هاوڕێ مارتۆف ڕایگەیاند کە زۆرێک لە نوێنەرەکان چەندین پرسیاریان هەیە لەبارەی ئەو ڕاپۆرتەی خوێندرایەوە. شتێکی باش دەبێت ئەگەر وەڵامێکی خێرا بەم پرسیارانە بدرێتەوە. بۆیە پێشنیاری کرد کە هەرکەسێک ئەیەوێت پرسیارەکانی بخاتە بەردەم قسەکەری بۆند و ئەویش وەڵامیان بداتەوە.

پێشنیارەکەی مارتۆف پەسەندکرا.

پرسیارێکی زۆر لەلایەن نوێنەرەکانەوە لە هاوڕێ لایبر کرا: بۆچی لە پەیڕەوی ناوخۆی بۆند دا بەندێک دانراوە کە لە مەسەلەی هەڵبژاردنی هەر نوێنەرێکدا لەلایەن هەر کۆمیتەیەکەوە، مافی ڤیتۆ دراوە بە کۆمیتەی ناوەندی؟ ئایا ڕێکخراوی سۆشیالیست- شۆڕشگێر یەکێک بووە لەو ڕێکخراوانەی کە بۆند لەگەڵیاندا پەیوەندی هەبووە؟ سەرچاوەی دارایی بۆند چییە؟ لە چ شارێک کۆمیتە ڕێ پێدراوەکانی بۆند هەن؟ نوێنەرەکانی بۆند لە پێنجەمین کۆنگرەیدا کام گروپە لە دەنگدەرانیان پێک دەهێنا؟ ئایا لە بۆند دا ئاڕاستەی تیۆری جیاجیا هەیە؟ ئایا ئەو ڕێکخراوانەی کە بەڕێکخراوە کارگەییەکان ناودەبران ئێستا هەن؟ ئایا بۆند لەگەڵ حزبی ئەسفۆبۆجدنیە دا سەروکارێکی هەیە؟ پێکهاتی کۆمیتە محەلیەکان لەسەر کام پرەنسیپە ڕێکخراوەییانە ڕاوەستاوە؛ ئایا هەڵبژێردران، ژمارەی ئەو دەنگانەی کە بۆ هەریەکە لە بڕیارنامەکانی پێشنیارکراوی کۆنگرەی پێنجەمی بۆند دران چەند بوون؟ ئایا ئەندامانی یەکێتیە کرێکاریەکانیش سەر بەو ٣٠٠٠ کرێکارە ڕێکخراوەن لەناو بۆند دا، ئەگەر وایە ژمارەیان چەندە؟ بۆچی ژمارەی ئۆرگانە محەلیەکان کەم بوونەتەوە، و تایبەتمەندی ئەو ئۆرگانەی کە کۆنگرەی پێنجەم دایمەزراند بڕیارە چۆن بێت؟

(61) ڕاپۆرتەکان بەشێوەی جیاجیا بڵاودەکرێنەوە.(ئەم یاداشتە لە دەقە ئەسڵیەکەدایە. -و-)

گۆرین: ئەمەویت پرسیارێک لە هاورێیانی بۆند بکەم. کاتێک من لە بایلۆستۆک بووم، جارێکیان کرێکارە غەیرە یەهودی(پۆڵەندی و ئەڵمانی) یەکانی یەکێک لە کارخانەکانی چنین لەوشارە مانیان گرت. سەرۆکی کارخانە داوای لە یەهودیەکان کرد، کە بە مەکۆی دەستی کاریان دەکرد، جێگای کرێکارە مانگرتوەکان بگرنەوە. کرێکارانی یەهودی کە بەهۆی بەردەوام شکاندنی مانگرتنەکان خۆیان لەلایەن کرێکارانی غەیرە یەهودیەوە ئازاریان دەچەشت، مەیلیان هەبوو ئەم پێشنیارە قبوڵ بکەن و تەنها بەو دەلیلە نەیان کرد کە هەستیان دەکرد چوونە ناو مانگرتن شکاندنەوە بۆ کرێکارانی یەهودی، کە هەمووان دژیان بوون، ئاکامێکی باشی نابێت. ئەبێت ئەوە ڕەچاوبکرێت کە نیوەی کرێکارانی بایلۆستۆک یەهودین، بەڵام هەموویان بە مەکۆی دەستی کاردەکەن، خاوەن کارخانەکان ئەوان بەکرێ ناگرن. لەبەرئەوەی کە کرێکارانی غەیرە یەهودی ڕێگا بەم کارە نادەن، پەیوەندی نێوان کرێکاری یەهودی و غەیرە یەهودی زۆر خراپە. پێم خۆشە بزانم بۆند لە پەیوەند بەم هەلومەرجانەوە لە بایلوستۆک، کە بە یەکێک لە ناوەندە گرنگەکانی بزوتنەوەی کرێکاری دادەنرێت، چ کارێکی ئەنجام داوە؟[62]

لانج: حزبی ئەسفۆبۆجدنیە پێشنیارێکی وای پێشکەشی بۆند کردو هەلومەرجێکی سوود مەندیشتی خستە بەردەمی، بەڵام بۆند نەچووە ژێربار. بۆند هەمان ڕەفتاریشی لەگەڵ سۆشیالسیە شۆڕشگێڕەکاندا نواند.

مۆرافیف لە وەڵامەکەی لایبر ڕازی نەبوو. دەیویست ژمارەی نوێنەرەکانی کۆمیتە محەلیەکان و ژمارەی نوێنەرانی کۆمیتە ناوەندی بزانێت، لە کەیەوە مافی ڤیتۆ جێبەجێ کراوە؟

لایبر: هیچ کەسێک ژمارەی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی نازانێت، چونکە مافی دانانی(برگماری) هەیە.

سەرۆک ئەوەی تەئیکد کرد کە تەنیا ٢٠ خولەک لەکاتەکە ماوە و ژمارەیەک پرسیاری عەمەلی دەبێت یەکلایی بکرێتەوە.

مارتۆف پێشنیاری کرد قسەوباس لەسەر ڕاپۆرتەکەی بۆند کۆتایی پێ بێت.

بلیخانۆف داوای لە هاورێیانی بۆند کرد کە بۆچوونی خۆیان بەگوێرەی ئەزمونی عەمەلی خۆیان لەوبارەیەوە بخەنەڕوو کە ئایا پرەنسیپەکانی ئەو شتەی کە ئیستا بەناونیشانی «دیموکراتیزم» دەبێتە بابەتی پشت پێ بەستن، لە پەیوەند بە کۆمیتە محەلیەکانیشەوە ڕاستە؟

لایبر: ئێمە لەڕووی ئەزمونی عەمەلیەوە بەوە گەیشتووین کە پیادەکردنی ئەو

(62) وەڵامەکانی لایبر بەم پرسیارانە لە کۆنوسەکاندا جێگای نەکراوەتەوە.

پرەنسیپە دیموکراسیانەی لەلایەن هەندێ لە هاورێکانمانەوە پرۆپاگەندەی بۆ دەکرێت، لەتوانادا نیە.
پاش ئەوەی پرسیارەکانی تایبەت بە ڕاپۆرتی بۆند کۆتایی هات، داوا لە قسەکەری کۆمیسیۆنی دەنگی ڕەسەنکان کرا قسە بکات.
گۆڵدسۆف: هەروەکو ئەندامانی کۆنگرە دەزانن، داوا لە کۆمیسیۆن کرا نوێنەری دووەمی یەکێتی کرێکارانی کانەکان و کانزاکان[63] لە دانیشتنەکاندا قبوڵ بکات. کۆنگرە سەرەنجام پرسەکەی بەجۆرێک یەکلایی کردەوە کە لێکدانەوەکەی بەم جۆرەیە: یەکێتی کرێکارانی کانەکان و کانزاکان مافیان هەبوو دوو نوێنەر بۆ کۆنگرە بنێرن. ئەم دوو نوێنەرە لەجێگای خۆیاندا هەڵبژێردران و دوو نوێنەری یەدەکیش هەڵبژێردران. بەڵام یەکێک لە نوێنەرەکان بە کۆمەڵێک هۆکاری تەواو شەخسی نەهات بۆ کۆنگرە. ئەوکاتە ئەو نوێنەرەی کە هاتبوو بۆ کۆنگرە پێشنیاری کرد کە یەکێتی کەسێکی دیکە کە جێگای تەئیدی یەکێتی بوو، وەکو دووەمین نوێنەری خۆی بۆ کۆنگرە بناسێنێت. پێویستە ئەوە وەبیر بهێنرێتەوە کە ئەم کەسە یەکێک نەبوو لەو کەسانەی کە لەکاتی خۆیدا وەکو نوێنەری یەدەک لەلایەن یەکێتیەوە دیاری کرابوو. سەرەرای ئەمە، ئاشکرایە کە ئەم هەڵبژاردنە لە هەلومەرجێکدا ئەنجام دراوە کە تاڕادەیەک لەگەڵ هەلومەرجی زاڵ بەسەر هەڵبژاردنی تەواوی نوێنەرەکانی دیکەدا، کە لەم کۆنگرەیەدا ئامادەن، جیاوازی هەیە. ناڕاستەوخۆ دەبێت ئەوەش بڵێم کە کۆمیسیۆن نەی توانیووە هیچ جۆرە زانیاریەک بەدەست بهێنێت دەربارەی کاری محەلی نوێنەری پێشنیارکراو. لە ئاکامدا، کۆمیسیۆن پێشنیار دەکات کۆنگرە ئەم بڕیارنامەیەی خوارەوە پەسەند بکات:[64]
لفۆف ناڕەحەت بوو لەوەی کە کرێکارانی کانەکان و کانزاکان زەحمەتی خۆیان نەداوە بۆ پێشکەش کردنی زانیاری لەسەر نوێنەرە تازەکەیان . پێشنیاری کرد یەکێتی بەرامبەر بە بڕیارەکانی کۆنگرە تەسلیم بێت. (١)
بڕیارنامەکە بە دەنگی زۆرینە پەسەندکرا.

کۆتایی دانیشتن

---

(63) کرێکارانی کانەکان و کانزاکان= عمال المناجم و المعادن. (و. ک)

(64) هەرچەند کە بەڵگەنامەی نەگونجاو سەبارەت بە نوێنەرە پێشنیارکراوەکەی یەکێتی کرێکارانی کانەکان و کانزاکان نەدراوە بە کۆمیسیۆن، بەڵام لەبەرئەوەی : ئەلف) ماوەی بڕیاردراو لەلایەن کۆمیتەی رێکخەرەوە بۆ دیاریکردنی نوێنەرەکان زۆر دەمێکەیە بەسەرچووەو ب) کۆمیسیۆن تەنها توانیویەتی زانیاریەکی زۆر کەم سەبارەت بە کاری محەلی ئەم نوێنەرە پەیدا بکات، بۆیە کۆنگرەی دووەمی ح.ك.س.د.ڕ قبوڵکردنی نوێنەرە پێشنیارکراوەکە لە کۆبونەوەکانی خۆیدا بە ناومکین دەزانێت.

دانیشتنی دوازدەهەم

[ئامادەبووان: ٤٣ نوێنەر بە ٦١ دەنگی ڕەسەن و ١١ کەس بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە][65]

هەموو دانیشتنەکە تایبەت بوو بە خوێندنەوەی ڕاپۆرتی نوێنەرەکانی کۆمیتەکانی باکۆ و ساراتۆف، یەکێتی کرێکارانی کانەکان و میتاڵ، ڕێکخراوی روسیای ئایسکرا و گروپی یوجەنی ڕابۆچی.

دانیشتنی سیانزدەهەم

[ئامادەبووان: ٤٣ نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ١١ کەس بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە]

ڕاپۆرتی نوێنەرانی کۆمیتەکانی دن، یەکاترینۆ سلاڤ، تولا، تیڤەر، (یەکێتی باکوڕ) و مۆسکۆ خوێندرانەوە. کۆنووسی دانیشتنی شەشەم خوێندرایەوەو پەسەندکرا.

دانیشتنی چواردەیەم

(ئامادەبووان: ٤٣ نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ١٠[66] کەس بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە)

هاوڕێ لینین پێشنیاری کرد لەلایەن کۆمیسیۆنی ڕەسمیەتدان بە دەنگەکانەوە، دوو کەسی دیکە لە هاوڕێیان بانگ بکرێن تا بەدەنگی ڕاوێژکاریەوە بەشداری کۆنگرە بکەن.

کۆنگرە بەتێکڕا ئەم پێشنیارەی پەسەندکرد.

---

(65) هاوڕێ کۆستڕۆف کە بانگێشت کرابوو، تازە گەیشتبووە کۆنگرە.

(66) هاوڕێیانی حزبی سۆسیال دیموکراتی پۆڵەندا لە دانیشتنەکەدا ئامادەنەبوون. هاوڕێ گلیبۆف، کە پێش دەستپێکردنی کۆنگرە لەلایەن کۆمیتەی ڕێکخەرەوە بانگ کرابوو، لە دانیشتنەکەدا ئامادەنەبوو.

بەیاننامەی هاوڕێیانی پۆڵەندا خوێنرایەوە.[٦٧]
بڕیاردرا کە ئەم بەیاننامەیە لەگەڵ ڕاپۆرتی کۆمیسیۆنی گفتوگۆ لەگەل هاوڕێیانی پۆڵەندی، واتە لەژێر بەندی ٨ی بەرنامەی کۆبونەوەکاندا بخرێتەبەر باسەوە.
پێشنیاری پۆپۆف تایبەت بەوەی کە ڕاستەوخۆ سەبارەت بە پەیڕەوی ناوخۆی ڕێکخستن قسە بکرێت، پەسەندکرا.
لینین [قسەکەر] سەبارەت بەو ڕەشنووسەی پەیڕەوی ناوخۆ کە خۆی پێشنیاری کردبوو، هەندێک ڕوون کردنەوەی پێشکەش کرد. ووتی فکرەی بنچینەیی پەیڕەوی ناوخۆ دابەش کردنی ئەرکەکان بووە.[٦٨] بەم پێیە بۆنمونە دابەش کردن بۆ دوو دەزگای ناوەندی ئاکامی جیایی جوگرافیایی ئەوانە (یەکێک لە ڕوسیا و ئەوی دیکە لە دەرەوە) نەبووە، بەڵکو ئاکامی لۆژیکی دابەش کردنی ئەرکەکان بووە، ئەرکی کۆمیتە ناوەندی دابین کردنی ڕابەری عەمەلی و ئەرکی ئۆرگانی ناوەندی ڕابەری کردنی ئایدیۆلۆژیە. بۆ پێکەوە گرێدانی چالاکیەکانی ئەم دوو ناوەندە، بە مەبەستی پێشگرتن لە ڕێک نەکەوتن و تارادەیەکیش بۆ یەکلایی کردنەوەی گفتوگۆکان شورایەک پێویستە کە هەرگیز نابێت بە تەنها دەستەیەکی حوکمدان هەبێت. ئەو مادانەی پەیڕەوی ناوخۆ کە تایبەتە بە پەیوەندیەکانی نێوان کۆمیتەی ناوەندی و کۆمیتە محەلیەکان و چوارچێوەی سەلاحیەتەکانی[٦٩] کۆمیتەی ناوەندی دیاری دەکات، نەدەتوانێت و نەدەبێت هەموو ئەو خاڵانە ڕیزبکات کە ئەم چوارچێوەیە ئەیانگرێتەخۆی. کارێکی ئاوا لەتوانادا نیەو هەڵەیشە ، چونکە ناتوانرێت هەموو لایەنە مومکینەکان پێشبینی بکرێت و ڕەنگە هەندێک خاڵی نەژمێردراویش وابێتە بەرچاو کە لەدەرەوەی چوارچێوەی سەلاحیاتەکانی کۆمیتەی ناوەندیدان. کۆمیتەی ناوەندی دەبێت مۆڵەتی ئەوەی هەبێت کە خۆی چوارچێوەی سەلاحیاتەکانی خۆی دیاری بکات، چونکە هەر مەسەلەیەکی محەلی ڕەنگە کار بکاتەسەر بەرژەوەندیەکانی هەموو حیزب و کۆمیتەی ناوەندی دەبێت لە هەلو مەرجێکدا بێت کە بتوانێت لە کاروبارە محەلیەکاندا دەخالەت بکات و تەنانەت جارجاەش دژ بە بەرژەوەندیە محەلیەکان بجولێتەوە، لەکاتێکدا کە ئەم جۆرە هەنگاوهەڵهێنانەوەیە بەقازانجی گشت حیزب بێت.
پۆپۆف: هاوڕێ لینین لەکاتی پێشکەش کردنی ڕاپۆرتەکەی خۆیدا دووجار ئاماژەی بۆ ئەو ڕەشنووسەی پەیڕەوی ناوخۆ کرد کەمن پێشنیارم کردبوو. من ئەو ڕەشنووسە ناخەمە بەردەم کۆنگرە، چونکە بەشێوەیەکی هێجگار بەپەلە

(67) بگەڕێنەوە بۆ پاشکۆی ٩
(68) بگەڕێنەوە بۆ پاشکۆی ١٠
(69) competence

نوسراوەتەوەو هەروەها نوسینی ڕەشنووسێکی هەمەلایەن بۆ یەک پەیڕەوی ناوخۆی تایبەتی بە پێویست نازانم. ئەو ئاڵوگۆڕەی ئەمەوێت پێشنیاری بکەم تارادەیەک بەشێوەیەکی گشتی پەیوەندی بەبەندی ئەسڵی پەیڕەوی ناوخۆوە هەیە، واتە بە مەسەلەی ڕێکخستنی دەزگا ناوەندیەکانی حیزبەوە. لەچەند گفتوگۆیەکی تایبەتیدا لەگەڵ هەندێک ئەندامانی کۆنگرەدا، من پشتیوانیم لە لێک گرێدانی تەواوی دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی لەیەک ناوەندی یەکگرتوودا کرد، بەڵگەکەشم بۆئەم لێک گرێدانە ئەوەبوو کە ١) دابەش کردنی ڕابەریی حیزب بۆ عەمەلی و مەعنەوی دروست کراوە. ڕابەری لەبنەڕەتدا یەکێکەو یەکێتی لە ڕابەریدا تەنها کاتێک دێتەدی کە لەیەک ناوەندی یەکگرتووەوە پیادە بکرێت و ٢) بەشداری کردنی دەستەی نوسەران لە کاری کۆمیتەی ناوەندیدا ئەوە دابین دەکات کە ئەم دەزگایە بتوانێت ئەو ئەرکانە ئەنجام بدات کە لەسەرشانیەتی. هەروەکو دەبینین، من خوازیاری لێک گرێدانی ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندیم ، نەک لەبەرئەوەی .ک.ن. لەکاری دەستەی نوسەراندا بەشداری بکات، بەڵکو بە پێچەوانەوە .

لەم ڕووەوە سەرنجی ئێوە بۆ ئەوە ڕادەکێشم کە هاوڕێ ئەکیمۆف لەم کۆنگرەیەدا چەندین جارخۆی بەلایەنگری «موئەکەد ترین یەکجێ بوون» ڕاگەیاندوە. یەکجێ بوونێک کە هاوڕێ ئەکیمۆف پشتیوانی لێ دەکات، لەجۆرێکی تەواو تایبەتە. ئەو بە چەند ئاماژە کردنێک ئەوەی دیاری کردوە کە دەبێت یەکجێ بوونی هاوشانی پرەنسیپی هەڵبژاردنی دیموکراتیکی کۆمیتە محە لیەکان بێت. لەوێ، لەڕوسیا هاوڕێ ئەکیمۆف پشتیوانی لە هەڵبژاردن دەکات، تا لەم ڕێگەیەوە نفوزی کۆمیتەی ناوەندی لاوازبکات، لێرەش لە کۆبونەوەی سەرکردەکانی[70] حیزبدا لە «موئەکەدترین یەکجێ بوون» پشتگیری دەکات تا نفوزی ئۆرگانی ناوەندی لاوازبکات و تەواوی چەمکی ئەو سیستەمەی کە پشتیوانی لێ دەکات هەر لەم خاڵەدایە. من نەک تەنها لەم جۆرە یەکجێ بوونە پشتیوانی ناکەم، بەڵکو ئامادەم بەهەموو ڕێگەیەک لە دژی بجەنگم، چونکە ئەم جۆرە یەکجێ بوونە، ئاڵای ئۆپۆرتۆنیزمە. بەڵام هەروەک پێشتر ووتم ، سوورم لەسەرئەوەی کە ئەگەر لە ڕابەری حیزبدا یەکێتیمان دەوێت، دەبێت ناوەندێکی ڕێنوێنی یەکگرتوو پێک بهێنین. ئەگەر ئێمە دەتوانین دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی لەدەزگایەکی یەکگرتوودا لێک هەڵپێکین- جا بەو هۆکارەی کە ئەم جۆرە کارە بەکردەوە قابیلی دەست خستن نیە، لەبەرئەوەی دەستەی نوسەران دەبێت لەدەرەوە بێت، لەکاتێکدا .ک.ن.

(70) summit

دەبێت لەڕوسیادا بێت، یان بەو هۆکارەی کە ئێمە لە هێرشێکی وەحشیانەدا بۆسەر دەستەی نوسەران ئەترسین، دوبارەی دەکەمەوە ئەگەرنەتوانین ئۆرگانی ناوەندی وکۆمیتەی ناوەندی بەشێوەی تەواو لە یەک دەزگای یەکگرتوودا لێک گرێ بدەین، لەوبارەدا دەبێت بەهەر ڕادەیەک و بەهەرشیوەیەک بووە ئەوە دابین بکەین کە ڕابەری حیزبەکەمان لە یەک ناوەندی یەکگرتووەوە ئەنجام بدرێت. ڕەشنووسی پێشنیارکراو ئەیەوێت بە پێکهێنانی ناوەندێکی سێیەم ئەم یەکێتیە ببیتە واقع، بەڵام ڕۆڵی ئەم ناوەندە لە ڕەشنووسدا بەشێوازێکی لە ڕادەبەدەر ناڕۆش و درشت پێناسەکراوە، یەکەم شورای حیزب وەکو دەزگای «باڵا»[71] وەسف کراوە. باڵا هەمان مانای « فەرمان ڕەوا» [72]دەگەیەنێت. بەمانایەکی دیکە واتە وەڵامی کەس ناداتەوە. تەنها کۆنگرە دەتوانێت بەوجۆرە بێت. ناتوانرێت دوو دەزگای باڵا، یانی دوو ئۆرگانی فەرمانڕەوا وجودیان هەبێت وبەم پێیە دەبێت شورا لەبەرانبەرکۆنگرەدا بەرپرس بێت، ئەوکاتە نەبێت کە ئێمە چالاکیەکانی شورا بەئەرکی دادوەری تەنگەبەر بکەینەوە. هەروەها وادێتە پێشچاوم- بەوشێوەیەش بەرچاوئەکەوێت کە ڕەشنووسیش تەئکیدی ئەم خاڵە بکات- کە شورا سەرەڕای ئەوەی کە وەکو ناوەندێکی سوڵح کردن [مرجع مصالحە]کاردەکات. دەبێت مافی فەرمانی هەبێت بە کۆمیتەی ناوەندی وهەروەها ڕەنگە بە نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندیش. تەنها بەوەی کە ئێمە مافی فەرماندانی ڕێنوێنیکەر بە ک. ن. بدەینە دەست شورا، دەبێت مافی چاودێریشی پێ بدەین بەسەر بەڕێوەبردنی فەرمانەکانیشیدا. ئێمە دەبێت ک . ن. لەبەرانبەر شورادا بەرپرسیار بکەین و شان بەشانی ئەمەش دەبێت مافی هەڵوەشاندنەوەی بڕیارەکانی ک. ن. یش بە مافی شورا بزانین. بەم جۆرە ئێمە ئەرکەکانی کۆمیتەی ناوەندی دەدەینە دەست شورا و ڕۆڵی کۆمیتەی ناوەندی تا ڕادەی کۆمیتەیەکی جێبەجێ کردن دەهێنینە خوارەوە. من لەمە ناڕازی نیم، تەنها ئەمەوێت بەڕۆشنی ئەمە لەپەیڕەوی ناوخۆی حیزبدا بەیان بکرێت. بەم جۆرە ڕابەری لە حیزبدا لە ناوەندێکی یەکگرتووەوە پیادە ببێت. ئەگەر پێتانوایە بەم کارەی ئێمە پارێزراوبوونی دەستەی نوسەران توشی مەترسی دەکەین، ئەوا مۆڵەت بدەن سێ کەس لەدەستەی نوسەران و دوانیش لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی بۆ ئەم ناوەندە یەکگرتوە هەڵبژێرین. ئەمە مەسەلەیەکی پلە دووەمە. ئەوەی گرنگە ئەوەیە کە ڕابەری، ڕابەری باڵای حیزب، لە یەک سەرچاوەی یەکگرتووەوە هەڵقوڵێت. ئەو ئەرکانەی لەبەرانبەر

---

(71) supreme

(72) sovereign

کۆمیتەی ناوەندیدان، گەورەن.هێشتا تێکەولێکەی تەواو بەسەر ڕێکخستنەکاندا زاڵە و پێویستە کۆمیتەی ناوەندی کاری خۆی بەڕێکخستنی خۆی دەست پێ بکات، و ئەو دەزگایە بەدی بهێنێت کە لەڕێگەی ئەووەوە ئەرکەکانی پیادە دەکات. هاوڕێ ترۆتسکی لەچەند گفتوگۆیەکی تایبەتیدا وتویەتی کەخودی ژیان مایەی سەرهەڵدانی دوو ناوەند بووە، دەستەی نوسەران لەدەرەوە و لە ناوەوەی ڕوسیاش ئەگەرکۆمیتەیەکی ناوەندی پێک نەهاتووە لانی کەم کۆمیتەیەکی ڕێکخستنی بەدی هێناوە. من هەمیشە پەنجا لەسەد لەگەڵ هاوڕێ ترۆتسکیدا هاوڕام، ژیان تەنها یەک ناوەندی بەدی هێناوە -دەستەی نوسەران- لەبەرئەوەی کۆمیتەی ڕێکخستن رابەریی هیچ کەسی نەکردوە: ڕۆڵی ئەو بریتی بووە لە ڕۆڵی کۆمیسیۆنێک بۆ پێکهێنانی کۆنگرە و ڕێکخستنی لایەنی تەواو تەکنیکی کارەکان. ئێستا ئێمە کۆمیتەیەکی ناوەندی دروست دەکەین. ئەم کۆمیتەیە ڕوبەڕوی ئەرکێکی گەورە دەبێتەوە. خۆش باوەڕییە ئەگەر وابزانرێت کە کۆمیتەی ناوەندی ئەم ئەرکە بەبێ کەوتنە ناو هەڵەوە جێبەجێ دەکات. هەڵەکان لەچارنەهاتوون و تەنانەت ئێمە دەتوانین ئەوە پێشبینی بکەین کە ئەم هەڵانە کامانەن. بەڕای من ئێمە دەتوانین بە پلەی یەکەم لەوە بترسین کە کۆمیتەی ناوەندی تێڕوانینی ‹› وجهة النظر›› گشتی کاری حزب لەدەست بدات، لەو کارانەدا کە دێنەڕێگای نقوم ببێت و نەخشەی گشتی فەرامۆش بکات. کاتێک دەزگایەک بۆ ڕێکخستنی گشتی لەئارادا نەبێت، کاتێک بڕیار وابێت هەموو ووردەکاریەکی بچووک ڕێکخراو بێت، ئەمە کارێکی سروشیە. بەشداری دەستەی نوسەران لە ڕابەری گشتی حزبدا ، بێگومان دەتوانێت جڵەوی ئەم جۆرە ڕوداوانە بگرێت. شێوازێکی دیکە کە سوودێکی گەورەی بۆ کۆمیتە ناوەندی دەبێت، ئەمەیە کە کۆنگرە چەند بەرنامەی کارێک لەبارەی ئەرکەکانی کۆمیتەی ناوەندیەوە بدات بەدەستەوە. لەم ڕوانگەیەوە پێشنیار دەکەم کە ئەو مادەیەی تایبەتە بە لێپرسراوێتیەکانی کۆمیتەی ناوەندیەوە، ئاماژەیەکی ووردتر بکات بە چوارچێوەی چالاکیەکانی. من هەوڵم داوە پەیوەندیەکانی نێوان بالاترین دەزگاکانی حزب و ئەرکەکانیان لە ٨ مادەدا فۆرمۆلە بکەم. ئێستا ئەوانە بە هەندێک دەستکاریەوە دەدەمە دەست کۆمیسیۆن.

یگورۆف: هاوڕێ لینین بەچاک کردنی ڕەشنووسەکەی، هەنگاوێکی بەرەو لای ڕەشنووسەکەی هاوڕێ پۆپۆف ناوە، بەڵام ئەمە هەنگاوێکی زۆربچووکە. ئەگەر هاوڕێ لینین دەیوویست بەشێوەیەکی تەواو هاوئاهەنگ [منسجم] بێت، دەبوایە دان بەوەدابنێت کە لە ڕەشنوسەکەیدا چ کۆمیتەی ناوەندی و چ ئۆرگانی ناوەندی تەنها ئۆرگانەکانی بەڕێوەبردنن، لەکاتێکدا ئۆرگانی ڕابەری کەری گشتی کە

فەرمان دەدات و ڕێنمایی دەکات، شورایە. بەرچاوکردنی ئەو ڕۆڵە هەمەکارە و گرنگەی کە بەشورا دراوە، پێویستە ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی لەسەر بنچینەی تەواو یەکسان لە شورادا نوێنەرایەتی بکرێن. بەم پێیە دەبێت پێنجەمین ئەندامی شورا لە جێگایەکی تر، بێجگە لە دەستەی نوسەران و کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردرێت. هەڵەی بنچینەیی ڕەشنووسەکەی هاوڕێ لینین لەوەدایە کە ئەو ڕێکخراوانەی لەهیچ جێگایەکدا ناو و نیشانێکیان نیە، بەفەرمی دەناسێت. وای دابنێین کە بۆنمونە کۆنگرە ئەوە دیاری بکات کە پێک هێنانی ئۆرگانێکی جەماوەری پێویستە، بەڵام دواتر لەوانەیە مافی بەشداری کردن لەکۆنگرەدا نەدرێت بە نوسەرانی ئەم ئۆرگانە؟ پێم وایە پەیڕەوی ناوخۆ دەبێت بۆ هەلومەرجێکی گشتی تر بنوسرێت. بەڕای من، هاوڕێ لینین هەڵە ئەکات کە ئەڵێت نابێت سنوری سەلاحیەتەکانی ک.ن. بەووردی دیاری بکرێت. ئەم بۆچوونە لە گومان کردن لە دوو مەسەلەوە؛ یەکجێ بوون و دەخالەت کردن، سەرچاوەدەگرێت. دیاری نەکردنی سنوری سەلاحیەتەکانی ک.ن. لە پراکتیکدا سەر دەکێشێتە چەندین ململانێی لەژمارە نەهاتووەوە .

لایبر:هاوڕێ لینین لە پەیڕەوی ناوخۆکەیدا پێی ووتین کە شیشەکە بەلایەکی دیکەدا خوارکردوە، ئەمە ڕاستە، بەڵام دەکرێت بووترێت کە هەرگیز شیشەکە بەوجۆرە خوارنەکراوە. ئەگەر بمانەوێت ڕاگەیاندنەکەی هاوڕێ ترۆتسکی بەکاربەرین، دەتوانرێت بووترێت کە ڕەشنووسی پەیڕەوی ناوخۆی پێشنیاری هاوڕێ لینین بریتیە لە «بێ متمانەیی ڕێکخراو».وە لەڕاستیدا ئۆرگانە ناوەندیەکان بەشێوەیەکی وەها دانراوون کە هەر دەڵێیت پێشتر لەوان بەدەر بووە، هیچ شتێکی ترنەبووە، و دەڵێیت هیچ ناوەندێک لەڕوسیادا لەئەنجامی کاری هاوڕێیانەوە نەهاتۆتەدی، بەڵکو بەهۆی پەیڕەوی ناوخۆوەیە کە ئەم ناوەندانە خەریکن پێک دێن. دووەمین تایبەتمەندی بەرجەستەی ڕەش نووسی پەیڕەوی ناوخۆی پێشنیارکراو بۆ حیزبێکی یەکجێ، ناڕاستەی بەرەو یەکجێ نەبونیەتی. ناتوانرێت لەوە دوودڵی هەبێت کە لەم ڕەش نووسەدا بەپێچەوانەی تەسەوری چەند کەسانێکەوە، دووناوەند وجودی هەیە نەک ناوەندێک، ئەمەش گەورەترین عەیبی ڕەشنووسەکەیە. شورا ئەبێ ناوی بنرێت کۆمیتەی ناوەندی، لەکاتێکدا ئەوەی هاوڕێ لینین بەکۆمیتەی ناوەندی و ئۆرگانی ناوەندی ناوی بردوون بۆ نمونە گروپە ڕاپەڕێنەرەکانی حیزب. کۆمیتەی ناوەندی دەبێت هەمووکارە گشتیەکانی حیزب ڕێنمایی بکات، ڕێک هەربەوجۆرەی کەکۆمیتەی ناوەندی بۆند دەیکات. شتێکی سەیرە کە هاوڕێ لینین ئەتوانێت جۆرە دابەش کردنێک لەنێوان ئەرکەکانی ڕابەری، ئایدۆلۆژی

وعەمەلیدا، بخاتەڕوو، لەکاتێکدا باش دەزانێت کە بەهۆی جیاکردنەوەی هەڵسوڕاوانی عەمەلی و تیوریسیەنەکانەوە، چ زیانێک دەکەوێتەوە. وە نمونەی ئایسکرا کە هاوڕێ لینین بۆ سەلماندنی پێداویستی جیایی ئەرکە دوولایەنە عەمەلی و تیۆریکەکان کەڵکی لێوەردەگریت، بەپێچەوانەوە ئەوە پیشان ئەدات کە ناکرێت ئەم جیاکردنەوەیە تەسەوربکرێت، چونکە ئایسکرا تەنها یەک ناوەندی ئایدۆلۆژی نەبووە، بەڵکو ناوەندێکی عەمەلیش بووە. بەستنەوەی ئەرکی ڕابەری عەمەلی بە کۆمیتەی ناوەندیەوە وەکو مەودای هەڵسوڕاوانی ئەو، لەهەمان کاتدا بێ بەش کردنی لەئەرکی دیکە، ڕۆڵی کۆمیتەی ناوەندی تا ئاستی ڕۆڵی فرۆشیارێک دەهێنێتە خوارەوە.

ئەکیمۆف پرسیاری کرد کە کۆمیتە محەلیەکان بە چ شێوەیەک پێک دێن؟ ئایا بۆنمونە لەلایەن ک . ن . یەوە دائەنرێن؟

لینین ئەوەی ڕوون کردەوە کە گونجاندنی بەندێکی تایبەت بەم مەسەلەیە بەتەواوی زیادەیە، چونکە ئێمە هەرئێستا ژمارەیەک کۆمیتەمان هەیە و بەم پێیەش مەسەلەی دروست کردنیان هیچ مانایەکی نییە.

مارتۆف ئەوەی زیادکرد کە پرسیارەکەی هاوڕێ ئەکیمۆف پەیوەندی بە بەندێکی دیکەی بەرنامەی دانیشتنەکانەوە هەیە، واتە ئەو بەشەی چاودێرە بەسەر تەئید کردنی لیستی ڕێکخراوەکانی حیزبدا. سەبارەت بە پێک هێنانی گۆڕانکاریەکانی داهاتوو لە پێکهاتەی ڕێکخراوەکانی حیزبدا، ئەمە ئەو شتەیە کە دەبێت بخرێتە ئەستۆی ک.ن. هەرچەندە لەگەڵ بۆچوونەکانی هاوڕێ لایبردا دەربارەی مەسەلە گشتیە ڕێکخراوەییەکان هاوڕام، بەڵام ناتوانم لەگەڵ ئەو ئەنجامانەدا هاوڕابم کە لەم تیۆریانەوە بەدەستی دەهێنێت. بەپێچەوانەوە من خۆم لەگەڵ ئەنجام گیریەکانی هاوڕێ لینین بە بەشدار دەزانم، تەنها لە دوو خاڵدا لەگەڵ لینین دا هاوڕانیم، ئەوانیش، یەکەم شێوەی پێک هێنانی شورایە، زۆر باشترە کە لە هەرکام لەم دوو ناوەندە دوو کەس هەڵبژێردرێن و پاشان ئەم چوارکەسە پێکەوە لەناو ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی یان ئۆرگانی ناوەندیدا ئەندامی پێنجەم هەڵبژێرن. گەڕان بەدوای ئەم ئەندامەی پێنجەمدا لەجێگایەک کە لە دەرەوەی ئەم دوو ناوەندە بێت،ئەوجۆرەی کە هاوڕێ یگورۆف پێشنیاری دەکات، بە تەواوی لەتوانادا نیە. یەکەم، ئایا ئێمە لەدەرەوەی ئەو ناوەندانەوە کە باشترین هێزەکانی تێدا یەکجێ بۆتەوە، کەسێکی ئاوامان چنگ دەکەوێت؟ دووەم، ئەگەر کەسێکی لەو جۆرەشمان چنگ بکەوێت، ئایا بەڕادەی پێویست سەربەخۆیی دەبێت؟ مەسەلەی دووەم کە من لەگەڵ هاوڕێ لینین دا لەسەری هاوڕانیم، مەسەلەی هەژمارکردنە بەگوێرەی تێکڕای دەنگەکان.

بەبڕوای من ئێمە ئەتوانین بڕیاری ئەوە بدەین کە ٤لەسەرەی دەنگەکان یاخود تەنانەت لەوەش باشتر ٢لەسەر ٣ی دەنگەکان بەسە؟
ئەکیمۆف: من ئەم ڕەشنووسە لەو دوو لایەنەوە بە کەموکورت دەزانم. یەکەم ئەوەی کە لەم ڕەشنووسەدا لەسەر ڕێکخستنی کۆمیتە مەحەلیەکان و چوارچێوەی سەلاحیەتەکانیان هیچ بەندێک فۆڕمۆڵە نەکراوە. لەپەیوەند بەم مەسەلەیەوە تەنانەت هوشیارانە و بەئەنقەست بێ دەنگەی لێ کراوە. بەپێی ئەم ڕەشنوسە، کۆمیتە مەحەلیەکان لە دارودەستەی کۆمیتەی ناوەندی زیاتر شتێکی دیکە نین، وە ئەم کۆمیتەیە هەمیشە ئەتوانێت لایان بەرێت. مافی گۆڕینی پێکهاتەی کۆمیتە مەحەلیەکان بە کۆمیتەی ناوەندی دراوە، وە هەر ئەم مافە بەسە بۆی کە پێویستی بەهیچ مافێکی ترنەبێت. ئەم پێشنیارە بێگومان بەرەوئەوە دەچێت کەهەندێک لەڕێکخراوەکان لە حیزب بچنەدەرەوە. بۆنمونە ئەوە بهێننە پێشچاوتان کە کۆمیتەی هەڵبژێردراوی پترسبورگ بە کۆمیتەیەکی تازە جێگەی گیرایەوە کە لەگەڵ خواستەکانی زۆربەدا نەیەتەوە، ئاکامەکەی جیابونەوەیە. تاکە پێشنیارێک کەمایەی قبوڵ کردنە و من پێشنیاری دەکەم، ئەمەیە کە مافی گۆڕینی پێکهاتە بدرێت بەخودی کۆمیتەکان. من سەرەڕای پێشکەش کردنی ئەم پێشنیارە لەسەرەتاوە باوەڕم وایە کە پەسەند ناکرێت و ڕەنگە لەدوو یا سێ دەنگ زیاتریش بەدەست نەهێنێت. بەڕای هاوڕێ پۆپۆف خستنەڕوی پێشنیارێک کە دیاربێت پەسەند ناکرێت، دوبچینسکی ئاسا ڕەفتارکردنە کەحەزی دەکرد هەموو ڕوسیا ناوی ببیستێت. هاوڕێ پۆپۆف ناتوانێت ئەم جۆرە ڕەفتارە ڕوون بکاتەوە تەنها بەچەند هۆیەکی بێزلێکراوەوە نەبێت، پێم سەیرە کە هاوڕێ پۆپۆف ناتوانێت لەوە تێبگات کەچەندین هۆی تریش ئەتوانن هەبن. خاڵی دووەم کە من بە کەم وکوڕی ڕەشنووسەکەی دەزانم، مەسەلەی شورایە. بەگوێرەی ڕەشنووسەکە مافی دەسەڵاتی ئۆرگانی ناوەندی بەسەر شورادا دابین کراوە، هەرچەند هەر بەو هۆکارەی کەپێکهاتەی دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی هەمیشەییە و کەچی پێکهاتەی کۆمیتەی ناوەندی قابیلی گۆڕانە، لەسایەی بەرەکەتی ئەم هەلومەرجەوە لەوانەیە ئەوە بێتە پێشەوە کە بۆچوونەکانی ئۆرگانی ناوەندی لەگەڵ بۆچونەکانی هاوڕێیان لەڕوسیادا نەیەتەوە، لەم بارەدا ڕەنگە دۆخەکە بەرەو جیابونەوە بچێت.
پۆپۆف: هاوڕێ ئەکیمۆف ووتی کە من هۆی بێزلێکراوەم داوەتە پاڵی، ئەمە ڕاست نیە. من تەنها ئیشارەم بەوەکرد کە وەکو دوبچینسکی دەجوڵێیتەوە. پاش پێشکەش کردنی ئەم ڕوون کردنەوەیە دەچمەوە سەرئەسڵی مەسەلەکە. لە قسەوباسەکانەوە ئەوە دەرکەوت کە تا ئەوجێگایەی بەمەسەلەی ڕێکخستنەوە

پەیوەست دەبێتەوە، دووجۆرە مەیل وجودی هەیە. هەمووان لەسەرئەوە ڕێک کەوتون کە لێک هەڵپێکانی ئۆرگانی ناوەندی و ک . ن . لە یەک ناوەندی یەکگرتوودا لە تواناادا نیەو بەم جۆرەش ئێمە پێویستمان بە دەزگای شورا هەیە، بەڵام ئێمە سەبارەت ڕۆڵی شورا بۆچوونی جیاوازمان هەیە. بەگوێرەی ڕەشنووسە پێشکەش کراوەکانی هاوڕێیان یگۆرۆف ومارتۆف، شورا ڕێک دەستەیەکی بڕیاردەرە . بەڵام بەگوێرەی ڕەشنووسەکەی لینین ئۆرگانێکی ڕێ پێشاندەرە. پێشنیاردەکەم شورا وەکو ناوەندێکی ڕێ پێشاندەری حیزب لەبەرچاو بگرین. لەم بارەدا ئیتر ئەوەی کە نوێنەرانێکی زیاتری ئۆرگانی ناوەندی یان کۆمیتەی ناوەندی لەشورادا هەبن، بایەخێکی نامێنێت.

ترۆتسکی: هاوڕێ ئەکیمۆف لەبارەی پەیوەندیەکانی نێوان کۆمیتە محەلیەکان و ک .ن. و چوارچێوەی سەڵاحیەتەکانی کۆمیتەی ناوەندی پرسیاری کرد، دەڵێت پەیڕەوی ناوخۆ بەرۆشنیەکی پێویست مەودای سەڵاحیەتەکانی [73] کۆمیتەی ناوەند دەست نیشان ناکات. من ناتوانم لەگەڵیدا هاوڕابم. بە پێچەوانەوە ئەمە پێناسەیەکی وردە و ئەو مانایە دەگەیەنێت کە لەو جێگایەدا کە حیزب گشتێکی یەکگرتوە، دەبێت مافی بەکارهێنانی کۆنترۆڵی بەسەرکۆمیتە محەلیەکاندا بۆ دابین بکرێت. هاوڕێ لایبر بەخواستن لە بەیانەکەی منەوە وای پیشاندا کە پەیڕەوی ناوخۆ «بێ متمانەیەکی ڕێکخراوە». بەڵام من لە پەیوەندی بە پەیڕەوی ناوخۆی پێشنیارکراوی قسەکەرانی بۆندەوە ئەم لەیەک چوونەم بەکاربرد کە نیشاندەری بێ متمانەیی ڕێکخراو بوو بەرامبەر بە گشت حیزب لەلایەن بەشێکی حیزبەوە. بە پێچەوانەوە پەیڕەوی ناوخۆی ئێمە، دەرخەری بێ متمانەیی ڕێکخراوی حزبە بە تەواوی بەشەکانیەوە، واتە بەکارهێنانی کۆنترۆڵ بەسەر هەموو ڕێکخراوە محەلیەکان، ناوچەییەکان [بەخش][74]، نیشتمانیەکان و تاد.

گلیبۆف: پێویست ناکات لەپەیڕەوی ناوخۆدا کە دەبێت بە ناوەرۆکی گشتی پڕبکرێتەوە، باسی پێڕستی ئەرکەکانی کۆمیتەی ناوەندی بکرێت. پێویستە لەکاتی هەڵوەشانەوەیاندا مافی پێداچوونەوە [75] بەرامبەر بە شورا بدرێت بە

(73) jurisdiction

(74) district

(75) استناف خواهی - داوای ئیستیاف کردن - مەبەست مافی پێداچونەوەیە بە مەسەلەیەکدا کە حوکمی بەسەرا درابێت، بەڵام لایەنێکی حوکمەکە لێی ناڕازی بێت. و . ك

ڕێکخراوە محەلیەکان. هاوڕێ لایبر لەوە دەترسا کە بە پەیدابوونی شورا نفوز ک . ن . کەم بێتەوە. ئەوە لەبیردەباتەوە کە لە شورادا تەنها بێگانەکان ئامادەنین، بەڵکو چەند ئەندامێکیش لە ک . ن . لەوێ دەبن و هەروەها ئەوەش لەبیردەباتەوە کە ناڕاستەوخۆ بەشێوەیەکی گشتی ئەو نفوزەی کە لەلایەن ک . ن . یەوە بەکاردەبرێت ناتوانرێت لەڕێگەی پەیڕەوی ناوخۆوە جێگیربکرێت. ئەم نفوزبەکاربردنە بەتەواوی پەیوەندی بە چالاکیەکانی خودی ک . ن. یەوە هەیە و پەیڕەوی ناوخۆ تەنها پارێزگاری لێ دەکات.

ئەکیمۆف: من دیسانەوە سەرنجی ئێوە بۆ مەسەلەی کۆمیتە محەلیەکان ڕادەکێشمەوە. دەبێت ڕێگەی ئەوەمان پێ بدرێت کە ئازادیەکی زیاتری کارکردنیان هەبێت، و نابێت ڕێگا بدرێت هیچ بڕیارێکی ک. ن.، ئۆرگانی ناوەندی یان شورا، جگە لەڕێگەی کۆمیتە محەلیەکانەوە، جێبەجێ بکرێت. کۆمیتە محەلیەکان دەبێت لەشوێنی خۆیاندا لەلایەن هەڵسوڕاوانەوە هەڵبژێردرێن. ڕێک هەر بەوجۆرەی کە ک . ن . لەلایەن نوێنەرانی گشت ڕێکخراوە هەڵسوڕاوەکانی ڕوسیاوە هەڵدەبژێردرێت. تەنانەت ئەگەر نەتوانرێت ئەو مافە بدرێت، دەبێت ڕێگە بەوە بدرێت کە ژمارەی ئەوئەندامانەی ک . ن. مافی هەیە بۆ کۆمیتە محەلیەکانی دابنێت، دیاری کراوبن و هەموو ئەندامانی تریش لەڕێگەی دانانەوە لەلایەن خودی کۆمیتەکانەوە دابنرێن. جگە لەم شێوەیە کۆمیتەی ناوەندی دەتوانێت کۆمیتەیەکی محەلی بۆنمونە کۆمیتەی ورونج بەتەواوی هەڵبوەشێنێتەوە، بەلام تەنانەت لەم بارەشدا کۆمیتەی ناوەندی لەڕێگەی ئەم جۆرە هەنگاوانەوە بەئامانجی خۆی ناگات، چونکە هەرچەند ئەم کۆمیتانە هەڵوەشاونەتەوە و تەنها کەمایەتیەکان لەناو هەموو حیزبدا پێک هێنابێت، بەلام لەوجێگایانەدا کەهەڵسوڕاوبوون، هەروەکو جاران تێڕوانینەکانی زۆربەی ئەو هاوڕێیانە عەکس دەکەنەوە کە هەڵیان بژاردوون.

پێشنیارکرا لیستی قسەکەران دابخرێت.

گۆڵدبلات و لایبر وتیان مەسەلەی بۆند هەروەکو کۆنگرە بڕیاریداوە خراوەتە ناو چوارچێوەی قسەوباسەکانەوە و تا کاتێک کە لەبابەت ئەم مەسەلەیەوە باس نەکراوە، نابێت لیستی قسەکەران دابخرێت. ئەم کارە مانای پێشێل کردنی بڕیارێکە کە لەلایەن خودی کۆنگرەوە دراوە.

مارتۆف: مەسەلەی بۆند دەبێت بەجیاواز باس بکرێت. پەیڕەوی ناوخۆ تایبەتمەندیە گشتیەکان دەست نیشان دەکات و کاری بەسەر ووردەکاری پەیوەندیەکانەوە نییە. هاوڕێیانی بۆند لەوەدا هەڵەن کە مێشکی خۆیان تا ئەم ڕادەیە بەم مەسەلەیەوە خەریک دەکەن، بەجۆرێکە هەر دەڵێیت کە

کۆنگـره دەیەوێـت تەڵەیـان بـۆ بنێتـەوە.
پێشنیاری پێچانەوەی لیستی قسەکەران پەسەندکرا.
یگـۆرۆف: من ئاگادارتـان دەکـەم کـە پێچانـەوەی لیسـتی قسـەکەران پێشـێلکردنی فەرمـی ئـەو بڕیارەیـە کـە خـودی کۆنگـره لەبـارەی بەنـدی دووەمـی بەرنامـەی کۆبوونەوەکانـەوە داویەتـی.
نوێنەرانـی بۆنـد ئـەم بەیاننامەیـەی خوارەوەیـان خوێنـدەوە: «ئێمـە داوادەکەیـن لـە کۆنووسـەکاندا ئـەوە بنووسرێت کـە بڕیـاری کۆنگـره سـەبارەت بـە گوێزانـەوەی مەسـەلەی بۆنـد بۆبەنـدی شەشـەمی قسـەوباسـەکان، بـە ناکامـی مایـەوە، چونکـە پێش ئـەوەی مەسـەلەی ناوبـراو بخرێتـە بەرباسـەوە، گفتوگۆ گشـتیەکان کۆتاییـان پـێ هـات.» واژۆ: لاییـر، گۆڵدبـلات، هافمـان و ئەبراسـۆن.

کۆتـایی دانیشتن

دانیشتنی پازدەیەم

[ئامادەبـوان: ٤٣ نوێنەربـە ٥١ دەنگـی ڕەسـەن و ١٢ (١) کـەس بەدەنگـی ڕاوێژکاریـەوە]

کارسکی: بـەڕای من ئـەو خـراپ تێگەیشـتنەی سـەبارەت بـە شـورا پەیدابـووە، لەڕێگای ئـەم خاڵـەوە وەلادەنرێـت کـە بڕیـارە هەریەکـە لـەدەزگا ناوەندیـەکان دووکـەس هەڵبژێـرن و ئـەم چوارکەسـەش پێکـەوە کەسـی پێنجـەم هەڵبژێریـن. کاتێـک بەوشـێوەیەی لـێ هـات، ئیتـر ئەوشـتەی کـە هـاوڕێ ئەکیمـۆف ئەوەنـدە لەڕوودانـی دەترسـێت ڕوونـادات، ئـەوەی کـە کۆمیتـەی ناوەنـدی تـا ئاسـتی ڕۆڵـی فرۆشیارێک بێتەخـوارەوە. پێشـنیارەکەی دەربـارەی کۆمیتـە محەلیـەکان، لەنێـوان ک . ن . و کۆمیتە محەلیەکاندا جۆرە دیوارێکی چینی دروست ئەکات و لەبەرئەوە هەرگیز قابیلی قبوڵ کردن نییـە. سـەبارەت بـە یەکێتیە محەلیـەکان پێم وایـە ناتوانرێت لەگـەڵ کۆمیتەکانـدا لەیـەک ئاسـتدا دابنرێـن. ژمـارەی دەنگەکانیـان دەبێـت لـە دوو دەنـگ زیاتربێـت.

لانج: بـاس کردنـی مەسـەلەی پێـک هێنانـی ئۆرگانێکـی جەمـاوەری لەپەیـڕەوی ناوخـۆدا شـیاوە و لەجێـگای خۆیدایـە. ئـەم مەسـەلەیە جیـاوازە لـە بابەتـی بڵاوکـراوە حیزبیـەکان و دەبێـت لەپەیوەنـد بەمەسـەلەی ئۆرگانـی ناوەندیـەوە لەبەرچاوبگیرێـت.

گۆڵدبـلات: کـورت کردنـەوەی ئـەو موناقەشـانەی لـە پەیـڕەوی ناوخـۆ پێشـنیارکراوەکەوە سـەرچاوەی گـرت، لـە جیاوازیەکانـی نێـوان پشـتیوانان و موخالیفانی یەکجـێ بووندا بەتـەواوی هەڵەیـە. ئێمە لـە بۆند دا یەکجـێ بوونمان بەوپـەڕی پەیگیریـەوە جێبەجـێ کـردووە، هەموومـان بەبـاوەڕەوە پشـتیوانی لـێ دەکەیـن و بـەم جۆرە من بەبـێ دوودڵـی پشـنیارەکەی هـاوڕێ لینیـن بـە ترسـناک ناودەبـەم. پرەنسـیپی یەکجـێ بـوون، کۆنتـرۆڵ کردنـی ئۆرگانەکانـی خـوارەوە لەلایـەن ئۆرگانەکانـی سـەرەوە، شانبەشـانی چاودێری کردنـی کاری ئـەم ئۆرگانانـە و ڕێنمایـی کردنیـان بـە پێـش فـەرز دادەنێـت، بـەڵام بەهیـچ جۆرێـک ئـەم پرەنسـیپە ناتوانێـت و نابێـت بـەرەو دارمانـی ئۆرگانەکانـی خـوارەوە بچێـت. کۆنترۆڵکردن و دەزگاکانـی ژێرکۆنتـرۆڵ دەکرێـت پێکـەوە هەبـن، بـەو مەرجـەی بڕیـاری سنورێک

بـۆ بەکارهێنانـی کۆنتـرۆڵ درابێـت، هەروەهـا پێناسـەیەکی تایبـەت لەسـنوری سەڵاحیەتەکانی ڕێکخراوەکانی ژێرکۆنترۆڵیش بەدەستەوە گیرابێت. بەکارهێنانی کۆنتـرۆڵ لەلایـەن ئۆرگانـە ناوەندیەکانـەوە دەبێت تەنهـا بریتـی بێت لـە چاودێری کـردن بەسـەرئەوەدا کـە ڕێکخـراوە حیزبیـەکان بڕیارەکانـی کۆنگـرە نەخەنـە ژێرپێوە و بە پێچەوانەی بەرنامە و پرەنسیپی بنچینەیی حیزبەوە نەجوڵێتەوە. لەسـەر بنچینـەی کۆمەڵێـک هەلومەرجی کاتـی یـان محەلـی دەتوانرێت دەسـەڵاتی ناوەنـد تـا سـنورێک فراوانتـر بکرێـت، بـەڵام ئەمـە شـتێکە لانـی کـەم دەبێـت وەکـو پرەنسـیپێکی بنچینەیـی سـەیری بکرێـت. بەهەرحـاڵ ئـەو مەبدەئـەی کـە ڕەشنووسـەکەی لینیـن لەسـەری دامـەزراوە، بەتـەواوی جیـاوازە. ئـەم ڕەشنووسـە مەیلێکـی لەڕادەبـەدەری تیایـە بـۆ دانـی دەسـەڵاتی بـێ سـنورو مافـی بـێ سـنور بە ناوەنـد تـا دەست لـە هـەر کارێکـی هـەر ڕێکخراوێکـی تایبـەت وەربدات. ئـەم ڕەشنووسە دیارە ڕازی نابێت بەهیچ سنورو چوارچێوەیەک بۆ ئەم دەستێوەردانانەو تـا ئـەو جێگایـەی بـەو ڕێکخـراوە جۆربەجۆرانـەی سـەر بـەون پەیوەسـت دەبـێ، هەمـوو جـۆرە سـەڵاحیەتێکی لەناوبـردوە و خـودی توانـای بوونـی ئـەوان دەخاتـە مەترسیەوە. هیـچ ڕێکخراوێـک ناتوانێـت بوونـی خـۆی بپارێزێـت، تەنهـا ئەوکاتـە نەبێت کە مۆڵـەتـی بەهرەمەندبوونـی لـە یـەک مـاف هەبێت ئەویش مافـی تەسلیم بوونـە بەبـێ لێوجوڵانـەوە لەبەرانبـەر فەرمانەکانـی سـەرەوەدا. ناوەندێـک کـە لـەڕەش نووسـدا پێشـنیارکراوە خـۆی لـە بۆشـاییدا دەبینێتـەوە، لـە دەوروپشـتی خۆیـدا هیـچ جـۆرە ڕێکخراوێکـی نابێـت، تەنهـا جەماوەرێکـی بـێ شـکڵی لـەدەور دەبێت کە تیایـدا کارگێـڕە جێبەجـێ کارەکان جموجـوڵ دەکـەن. هیـچ ڕێکخراوێـک ناتوانێت لەسـەر بنچینـەی پرەنسـیپێکی ئـاوا مانـەوەی خـۆی وەکـو ڕێکخراوێـک بپارێـزێ. من پێم سەیرە کە چۆن تەنانەت کەسێک لەنوێنەرانی هیچ کام لە کۆمیتەکان دژی ئەم جۆرە پێشنیارە ترسناکە نارەزایەتیان پیشان نەداوە! ئەمە پەیوەنـدی بەخۆیانـەوە هەیـە . ئەرکـی من نیـە ڕۆڵـی پارێـزەری ئـەو کۆمیتانـە لەئەستۆبگرم کە پارێـزگاری کـردن لـە هـۆکاری بوونـی خۆیـان نـە بـە پێویسـت و نـە بـە مومکیـن زانیـوە. مـن ئێسـتا بەشـێوەی تایبەتـی دەچمەسـەر مەسـەلەی ئـەو جێگەوڕێگایـەی پەیـڕەوی ناوخـۆی پێشـنیارکراو کـە بۆچـی بۆنـدی قبوڵـە لەحیزبـدا. هـاوڕێ مارتـۆف هەوڵیـدا ئـەوە پیشـان بـدات کـە پەسـەندکردنی ئـەم پەیـڕەوی ناوخۆیـە یەکلایـی کردنـەوەی مەسـەلەی مافەکانـی بۆنـد لەپێشـەوە دیـاری نـاکات. هـاوڕێ لینیـن بەڕۆشـنیەکی تـەواوەوە ئـەم بۆچونـەی وەلانـا. ئـەو ڕوونـی کـردەوە بۆمـان کـە لەپێشـدا پەسـەندکردنی ڕەشنووسـی پەیـڕەوی ناوخۆکـەی بۆئـەوە دەوێـت تـا لەدوایـدا ئـەو مادانـەی لەسـەربنچینەی هەمـان

پەیڕەی ناوخۆ جێگەوڕێگەی بۆند دیاری دەکەن ، وەکو ئاکامێکی ڕاستەوخۆی ئەو مەبادئیەوە دەربکەوێت کە لە پەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە. بەڕەچاوکردنی ئەم ڕوون کردنەوەیە کە لەلایەن هاوڕێ لینینەوە پێشکەشکرا، پێموایە پێویست بکات ئەوە بڵێم کە پەسەندکردنی ئەم پەیڕەوی ناوخۆیە هەر لەسەرەتاوە هەر ئیمکانێک بۆ پەسەندکردنی ئەو خاڵانەی ئێمە خستومانەتە ڕوو ڕەت دەکاتەوە، سەرەڕای ئەوە ئەم شێوە لەپێشدا دیاری کردنەی یەکلابونەوەی مەسەلەکە بەبێ هیچ باسێک دەربارەی ئەو خاڵانەی باس کران، ڕوو دەدات. هیچ گومانێکی تێدانیە کە پەیڕەوی ناوخۆکەی هاوڕێ لینین پەسەندکردنی ئەم خاڵانە نەفی دەکاتەوە، لەبەرئەوە پەیڕەوی ناوخۆکەی ئەو خودی مەوجودیەتی بۆند بەتەواوی و بەبێ بەرگری نەفی دەکاتەوە. مەوجودیەتێک کە هەر ئەوە، ئەگەر کۆمیتەی ناوەندی بەچاکی بزانێت، هەڵدەوەشێتەوە و هیچ پارێزگارییەکیش لەئازادی بۆند بۆ چارەسەرکردنی کاروباری ڕێکخستنی خۆیشی ناکات، کاروبارێک کە کۆمیتەی ناوەندی، هەروەکو هاوڕێ لینین ڕوونی کردەوە، دەتوانێت بەبێ هیچ تەنگەبەریەک دەستێوەردانی تیادا بکات و ..تاد. من حەزدەکەم بۆچوونی نووسەری ڕەشنووسەکە لەم بارەیەوە بزانم و ئەم پرسیارانە دەخەمە بەردەم هاوڕێ لینین. ئایا ئینکاری ئەوە دەکات کە پەیڕەوی ناوخۆکەی فرسەتی پەسەندکردنی ئەو خاڵانە نادات کە لەلایەن نوێنەرانی بۆندەوە پێشکەشکران؟ ئایا ئینکاری ئەوە دەکات کە پەیڕەوی ناوخۆکەی بەڕۆشنی ئەم مانایە ئەگەیەنێت کە کۆمیتەی ناوەندی حیزب مافی ئەوەی هەیە پێکهاتەی کۆمیتەی ناوەندی بۆند بگۆڕێت، هەڵیبوەشێنێتەوە، بڕیارەکانی کۆنگرەکانی بۆند پووچەڵ بکاتەوەو هتد...؟ من چاوەڕێی وەڵامی بێ پێچ وپەنام بەم پرسیارانە. لەکۆتایدا سەرنجی ئەو کەسانە بۆ چارەنوسسازی ئەم ساتەوەختە ڕادەکێشم، کە دەیانەوێت بەبێ باس کردن لەسەر پێشنیارەکانی ئێمە، پەسەندکردنیان بکەنە شتێکی ناوموکین. ئەگەر پێشنیارەکانی ئێمە کە ناسێنەری لانی کەمی هەلومەرجی بوونی بۆندە، ڕەت بکرێتەوە، ئەم کارە سەرەنجام یەکلابوونەوەی مەسەلەی چوونەدەرەوەی بۆند لەحیزبدا دەڕەخسێنێت. من ئەمە وەکو بۆچوونی تایبەتی خۆم باس دەکەم. هەموو دەستەی نوێنەرایەتی بۆندیش هەر ئەمە دەڵێن.

لایبر: دەبیستم زۆرلەهاوڕێیان بە توڕەیی و سەرسوڕمانەوە بەرامبەر قسەکانی هاونوێنەرم، گۆڵدبلات هاوار دەکەن، بەڵام ئەم کاردانەوانە بەتەواوی بێ مانان. کاتێک پێشتر من ڕەش نووسەکەی خۆمانم دەخستە بەرچاو، ئاماژەیەکم کردو ووتم ڕەشنووسەکەی ئێمە مەسەلەیەکی پرەنسیپی دەگرێتەخۆی کە

بەبێ پەسەندکردنیان، بۆند ناتوانێت لەحیزبدا بمێنێتەوە. پاش ئەم ڕوون کردنەوە کورتە، دەگەڕێمەوە سەرئەسڵی مەسەلەکە. ئێمە چەندین جار ئەوەمان ووتووە کە ئەو شێوە مامەڵەیەی پەیڕەوی ناوخۆی ڕێکخراوەیی، کە لەلایەن هاوڕێ لینینەوە پێشنیارکراوە، لەگەڵ مەسەلەی بۆند پێش لەهەرشتێک یەکلا بوونەوەی مەسەلەی بۆند دیاری دەکات و ئینکارکردنی ئەمە سودێکی بۆهاوڕێ مارتۆف نیە. کاتێک پێشنیارم بە هاوڕێ لینین کرد کە ووشەکانی «ڕێکخراوە نەتەوەییەکان» لەو بەندەی پەیڕەوی ناوخۆدا، لاببرێت، قبوڵی نەکرد، چونکە باوەڕی وابوو هەر ئەوەی کە لەو بەندەدا هاتوە دەبێت ئەو جۆرە ڕێکخراوانەش بگرێتەوە. بەم پێیە بەبێ ئەوەی هێشتا باسێک دەربارەی مەسەلەی «ڕێکخراوە نەتەوەییەکان» کرابێت، لەناو ڕەشنووسەکەی هاوڕێ لینیندا وەڵامی لەپێشدا دیاری کراو بەم مەسەلەیە دەخرێتە بەردەممان. دیارە ئەم کارە بەتەواوی بەئەنقەست ئەنجام دراوە.
پێمان دەڵێن کە وەکو ئیستسنایەک « استثناء « مامەڵە لەگەڵ بۆند دا دەکرێت، بەڵام ئەمەمان ناوێت. ئێمە نامانەوێت مەبدەئێک پەسەندبکرێت کە بەگوێرەی ئەو کۆمیتەی ناوەندی حیزب بتوانێت لەهەرساتێکدا کۆمیتەی ناوەندی بۆند هەڵبوەشێنێتەوە، یان تەنانەت بەشێوەی گشتی نەی هێڵێت. هەڵبەتە ڕەنگە وابیر نەکەنەوە کە ئەم کارە یەکسەرئەنجام بدەن، بەم جۆرە لێرەدا شێوەکارێک دیاری دەکرێت، شێوەیەک بڕیاری لێ دەدرێت کە دەتوانێت سەرەنجام بەرەو هەڵوەشاندنەوەی بۆند بڕوات. بۆندێک کە هاوڕێ مارتۆف ناوی دەنێت «تیکدەری مێژوویی». لێرەدا سەبارەت بە دوامەرجەکانی ئێمە تووڕەیی پیشان ئەدرێت، بەڵام ڕێگابدەن با مەسەلەی ئەوەی کە لێرەدا دواهوشداری(ئۆلتیماتیۆم) دراوە یان نا، بخەینەلاوە. ئایا ڕێکخراوێک، بەبێ ئەوەی هەرگیز مەسەلەی دواهوشداری لەئارادا بێت، کاتێک مەبادیئێک لە کۆنگرەدا بەپێچەوانەی بۆچوونەکانیەوە پەسەندبکرێت، جیانابێتەوە، مەبادیئێک کە تەنانەت لەگەڵ بنەمای مەوجودیەتیدا ناتەبایی هەبێت؟ ئایا بۆنمونە نوسەرانی ئایسکرا، لەکاتێکدا مەبادیئی ڕێکخراوەییان ڕەت بکرێتەوە و ئەوەی پێی دەڵێن دیمواکراتیزەکردن، پەسەند بکرێ، جیانابنەوە؟ بەڵگەی ناوێت کە ئەوان کاری وا لێرەدا ئەنجام نادەن، چونکە زۆربەیەکی زۆر فراوان لەگەڵیاندایە، بەڵام ئێمە جێگەوڕێگەیەکی وامان نیە. هاوڕێ لینین چی بە ئێمە پێشنیارئەکات؟ ئەو فەرمانی هەڵواسینی بۆ دەرکردوین، بەڵام جێبەجێ کردنەکەی تا چەند ڕۆژێکی دیکە دواخستووە بڕیاردان لەسەر کاتی جێبەجێ کردنی فەرمانی هەڵواسینەکەی سپاردوە بە کۆمیتەی ناوەندی. بەڵام هاوڕێیان،

ئایا ئەوەنـدە خـۆش بـاوەڕن کـە تەنانـەت بۆسـاتێکیش پێتـان وابێت، ئەگـەر ئـەم جۆرە پەیـڕەوی ناوخۆیـە پەسـەندبکرێت، ئێمـە لەحیزبـدا دەمێنینـەوە؟ کـە ئێمـە بـە خواستی خۆمـان فەرمانـی مەرگـی خۆمـان ئیمزا ئەکەیـن؟ نەخێـر، شـتی وا ڕوونـادات. ئێمـە هێشـتا ئامـادەی مـردن نیـن، بەپێچەوانـەوە ئێمـە هەسـت بەهێزێکـی نـوێ ئەکەیـن. ئێمـە بڕوامـان وایـە کـە ئەگەرهاوڕێیانمـان لەڕوانگـەی بەرژەوەنـدی واقعـی بزوتنـەوەی سۆشـیال دیموکراتـی ڕوسـیاوە، نـەک لەڕوانگـەی جـۆرە ڕێکخراوێکـی نـاو مێشـکی جەنەڕاڵـە بـێ سـوپاکانەوە، توانـای بینینـی مەسـەلەکانیان هەبێـت، ئـەوا شـێوازەکەی ئێمـە بەڕاسـت دادەنێـن و تەئیـدی بۆچوونەکـەی ئێمـە دەکـەن سـەبارەت بـەو پەیـڕەوی ناوخۆیـەی پێشـنیارکراوە.

لینیـن: مـن دوای ئـەوەی کۆمیسـیۆن کۆتایـی بـەکاری خـۆی هێنـا، دەربـارەی پەیـڕەوی ناوخـۆ کۆتـا قسـەی خـۆم دەکـەم.

ئەوانـەی هەڵبژێـردران بـۆ ئەندامێتـی کۆمیسـیۆن بریتیبوون لـە: لینین ، مارتۆف، یگـورۆف، پۆپـۆف و گلیپۆف.

کۆنگـرە چـووە بـەر باسـی بەرنامـە. کۆبوونەوەکـە بـە گفتوگۆکـردن لەسـەر بەنـد بەنـدی بەرنامـەدا دەسـتی پێکـرد.

کۆمیسـیۆن پەڕەگرافـی یەکەمـی بەهەمـان شـێوەی دەسـت لێنـەدراو هێشـتەوە (بگەڕێنـەوە بـۆ ڕەشنوسـی ئایسـکرا_زاریا)

مارتینـۆف: پێشـنیاری کـرد پەڕەگرافـی یەکـەم بـەم جـۆرە دەسکاری بکرێـت: «پەیوەندیـە نزیکەکانـی نێـوان وڵاتانـی سـەرمایەداریی جیهانـی پێشـکەوتو و بەرژەوەندیـە هاوبەشـەکانی پرۆلیتاریـا دەبوایـە تایبەتمەندییەکـی ئینتەرناسیۆنالیسـتی بـە بزوتنەوەکـە بدایـەو هەرواشـی کـردو...تادوایـی.»

ئەکیمـۆف: کاتێـک دەسـتم بـە خوێندنـەوەی ڕەشنووسـی ئەو بەرنامەیە کرد کە ئێستا خەریکیـن لەبارەیـەوە ئەدوێیـن، هەریەکـە لەتێـزە جیاجیاکانیـم لەسـەرکاغەزی جیاجیـا نوسـی. پاشـان ئـەوەم بەبیرداهـات کـە تێـزە پێکەوەگرێـدراوەکان لەبەرنامـەی گۆتـاو ئیرفـۆرت، هینفیڵـد و ڤیەنـا، گودیسـت، بەلجیـکا، ئیتالیـاو سـوید و پەیـڕەوی ناوخـۆی ئینەرناسـیونالدا دەسـت بخـەم. بـۆم دەرکـەوت کـە بـە نزیکەیـی سـەرجەم بەندەکانـی ئـەم ڕەشنوسـە، هەندێـک جـار بەشـێوەیەکی بەرچـاو و هەندێـک جـاری دیکـە تەنهـا لەشـێوەی دارشـتنەکەیدا لەگـەڵ سـەرجەم بەرنامەکانـی تـردا جیـاوازە. بـە بەراوردکردنـی هەمـوو ئـەم جیاوازیانـەدا بـۆم دەرکـەوت کـە ئەوانـە یـەک ڕووی یەکسـان پیشـان ئـەدەن و لـە مەیلێکـی یەکسـانەوە سـەرچاوەیان گرتـوە کـە بریتیـە لـە: ئینکارکردنـی ئـەو خاڵـەی کـە پرۆلیتاریـا

هێزێکی خولْقێنەر نیشان دەدات لە گەشەپێدانی سۆشیال دیموکراسیدا و هەروەها ڕۆڵی چالاکانەی پڕۆلیتاریا بچووک دەکاتەوە. هەرچەند کاتەکانی ئەم جیاوازیانە - بۆنمونە وەکو ئەم حاڵەتەی ئێستا ئێمە هەڵی ئەسەنگێنین- بایەخێکی تایبەتی نیە، بەڵام هەرچۆنبێت پێویستە ڕاست بکرێتەوە، چونکە ئەوانە مەیلێک نیشان ئەدەن و ئەم مەیلەش ڕاست نییە.

لەبەندی یەکەمی ڕەشنوسی بەرنامەدا هۆکاری تایبەتمەندی نێونەتەوەیی بزوتنەوەی ئێمە وەسف کراوە. ئەم تایبەتمەندییە نێونەتەوەییە ئاکامی دووهۆیە. لەپلەی یەکەمدا بەرژەوەندی و هەلومەرجی ژیانی هاوشێوەی پڕۆلیتارەکانی وولاتە جیاجیاکانە، بەچاوپۆشین لەوشێوە سیاسیە جیاوازانەی کە لەژێر سایەیدا دەبێت خەبات بکەین. لەپلەی دووەمدا پێکەوە بەسترانەوەی ژیانی ئابووری هەموو وولاتە سەرمایەداریەکان.

مارکس پەیوەندیەکانی نێوان شوێنە جیاجیاکانی وەکو دوا فاکتەری یەکێتی بەخشین بەخەبات، کە هەتا بەبێ ئەو پەیوەندیانەش، هاوشێوە بوو، سەیردەکرد. لە مانیفێستدا لەنێوان چەندین شتی تردا، لەبارەی «هۆیەکانی پەیوەندگرتنێکی پێشکەوتووە»وە دەنوسێت کە بەهۆی پیشەسازی مۆدێرنەوە دێتەدی و کرێکارانی شوێنە جیاجیاکان پێکەوە گرێ دەدەن. ڕێک ئەم پەیوەندیە پێویست بوو تاخەباتە زۆروزەبەندە محەلیەکان کە هەموویان یەک تایبەتمەندییان هەیە، لەخەباتێکی نیشتمانی نێوان چینەکاندا یەکجێ بکات. مارکس دواتر ئەم بۆچوونە گشتگیر وهەمەلایەن دەکات و لە بزوتنەوەی نیشتمانیەوە بە بزوتنەوەی نێونەتەوەیی دەگات: لەسایەی پەرەسەندنی بۆرژوازیەوە، ئازادی بازرگانی، بازاڕی جیهانی، یەکسانی شێوەی بەرهەم هێنان و هەلومەرجی ژیان کە لەوەوە سەرچاوەی گرتوە، جیاوازیەکان و ناکۆکیە نیشتمانیەکانی نێوان نەتەوەکان هەر ڕۆژە زیاتروزیاتر بەرەو نەمان دەچن. مارکس لەپەیڕەوی ناوخۆی ئەنتەرناسیونالدا بەهاتنەوە لەگەڵ ئەم حوکمەدا پێداگری لەسەر یەکێتی بەرژەوەندی ئەو نەتەوانە دەکات کە لە ناویاندا بزوتنەوەی کرێکاری سەری هەڵداوە. «ڕزگاریی کار نە مەسەلەیەکی محەلی و نە نیشتمانیە، بەڵکو مەسەلەیەکی کۆمەڵایەتیەو هەموو ئەو وڵاتانە دەگرێتەوە کە کۆمەڵگای مۆدێرنیان تیادایە.»

ڕێک بەهەمان شێوە بەرنامەی ئێرفۆرت دەڵێت: «بەرژەوەندیەکانی چینی کرێکار لە هەموو ئەو وڵاتانەی کە بەرهەم هێنانی سەرمایەداریان تێدایە، یەکسانە.» بەرنامەی ڤییەنا دەڵێت: «جەنگان لەدژی ستەم دەبێت وەکو خودی ستەم نێونەتەوەیی بێت»؛ واتە لەو وڵاتانەی کە شێوەیەکی چوون

یەک لەستەم؛ واتە سەرمایەداری زاڵە، بزوتنەوەش هەر لەسەرەتاوە بەشێوەی بزوتنەوەیەکی یەکسان و نێونەتەوەیی سەرهەڵدەدات. ئەم بەشەی بەرنامە بەر لەمە لەدەقەکەی هینفێڵد دا هەبووە.
لەبەرنامەی ئایسکرادا تەنها ناوی فاکتەرێک هێنراوە و ئەویش ئەو پەیوەندەیە کە بەهۆی ئاڵوگۆڕەوە لەنێوان گەلەکاندا دامەزراوە. فاکتەرێکی تر؛ واتە ئەوەی کە لە بەرنامەکانی تردا بەتەنهایی ناوی براوە، لە ڕەشنوسدا نیە. ئەم ڕون کردنەوە یەکلایەنەی تایبەتمەندی ئینتەرناسیونالیستی بزوتنەوەی ئێمە پێناسی هەموو ڕەشنوسەکەیە. ئەوەی کە لەم ڕەشنوسەدا بەتەواوی پشت گوێ خراوە، ئەو فاکتەرانەیە کە سایکۆلۆجیای جیاواز و بەتوندی و کۆنکریتی پرۆلیتاریا دەیان هێنێتە ئاراوە و هوشیاری چینایەتی ئەو دەبزوێنێت. بەم پێیە دەبێت یەکەم بەندی ڕەشنوسەکە ڕاست بکرێتەوە.
ڕوسوف: پێشنیاردەکەم گشت دەستکاریەکانی هاوڕێ ئەکیمۆف پێکەوە لەبەرچاوبگرین، چونکە ئەم دەستکاریانە بەشێوەیەکی بنەڕەتی پەیوەندیان بەیەکەوە هەیەو لەگەڵ بەرنامەی ئایسکرادا لە پرەنسیپدا جیاوازن.
ئەکیمۆف [ڕون کردنەوەیەکی پەیڕەوی ناوخۆیی]: لەڕووی عەمەلیەوە بۆم نەدەکرا لە کۆمیسۆندا بەرگری لە دەستکاریەکانم بکەم، چونکە کاتەکەم لە پێنج خولەک زیاترنەبوو. ئێستاش مەبەستم پێشکەش کردنی هەموویان نییە. دیارە دەتوانم لێرەدا هەموویان بخەمەڕوو ئەم کارە دوو تا دوو کاتژمێر و نیو دەخایەنێت.
مارتۆف: من وەکو نوێنەرێک کە دەیەوێت کۆنگرەکەمان سەرکەوتوبێت، دەدوێم. بۆچی هاوڕێ ئەکیمۆف نەی توانیوە پێشنیارە بەرامبەرەکەی خۆی بەدرێژایی ساڵێک لە بڵاوکراوە ڕووسیەکاندا بخاتەڕوو؟ من نازانم چۆن چارەسەری بکەین، بەڵام پێداگری لەوە دەکەم کە زۆر نابەجێیە کۆنگرە بکەینە دانیشتنێکی ئەکادیمی.
سەرۆک:هاوڕێ ئەکیمۆف بەدروستی باسی لەوەکرد کە ئەمانە مەسائیلێکی گرنگن و بەم هۆکارەش ئێمە دەبێت هەنگاوی عەمەلی بنێن تاکات بەفیرۆنەدەین. ئەم هەنگاوە عەمەلیەش پەیڕەوی ناوخۆی کۆنگرەیە کە دەبێت مووبەموو ڕەچاوبکرێت. لەپەیڕەوی ناوخۆدا ئەوە بڕیاردراوە کە هەرکەس مافی هەیە ١٠خولەک قسەبکات. من ئەمە بەوە تێ دەگەم کە یەک نوێنەر دەتوانێ١٠خولەک دەربارەی هەموو بەرنامەکە بدوێت.
ئەکیمۆف داوای کرد پەیڕەوی ناوخۆی ناوبراو بخوێنرێتەوە، وە لەبەرئەوەی وەڵامێکی چنگ نەکەوت، ئەم ڕاگەیاندنەی خوارەوەی خوێندەوە: «داوادەکەم

لـە کۆنووسـەکەدا بنوسـرێت کەسـەرۆک کاتێـک تەعبیرەکـەی خـۆی بـۆ مادەیەکـی پەیـڕەوی ناوخـۆ خستە دەنگدانـەوە، داخوازیەکـەی منـی سـەبارەت بـە خوێندنـەوەی ئـەو مادەیـە قبـوڵ نەکـرد. سـەرۆک داوای لـێ کـردم لەگـەڵ نوسـەردا قسـە بکـەم.»
مارتـۆف: پێشـنیاردەکەم نوێنـەرەکان ماوەیـان هەبێـت کـە یـەک جـار بۆمـاوەی ٥ خولـەک دەربـارەی هـەر بەندێـک بدوێـن.
پێشنیارەکەی مارتۆف پەسەندکرا.
یەکـەم پەڕەگرافـی بەرنامـە خرایـە دەنگـەوە و بـە ٤٣ دەنـگ پەسـەند کـرا.
[بگەڕێینـەوە بـۆ ڕەشنوسـی بەرنامـەی ئایسـکرا_زاریا]
ئەکیمـۆف: مـن لەژێـر ئـەم جـۆرە تەنگەبەریانـەدا بەتـەواوی قسـەکردن لەسـەر بەندبەنـدی بەرنامـە بـە نامومکیـن دەزانـم. لەتوانـای مرۆڤـدا نیـە لەمـاوەی پێنـج خولەکـدا بۆچوونەکانـی کۆبکاتـەوە، و لەکاتێکـدا کـە مـاوە نەدرێـت بۆجـاری دووەم، بـە مەبەسـتی وەڵامدانـەوە بـە ڕەخنـەکان قسـەبکات، فۆرمۆڵەکردنیشـی کەڵکێکـی نیـە. ئـەوەی کـە بلیخانـۆف دەربـارەی زۆری ژمـارەی دەسـتکاریە پێشـنیارکراوەکانی مـن وتویەتـی، ڕاسـت نیـە. هەڵبەتـە مـن ٢١ دەسـتکاریم داوە بـە کۆمیسـیۆن، لەبەرانبـەر کۆنگـرەدا تەنهـا ئەمەوێـت لەپێنـج یـان شـەش دانەیـان بەرگـری بکـەم کـە بەتایبەتـی لـەڕووی مەبادیئـەوە بایەخـی زۆریـان هەیـە.
بەگوێـرەی پەیـڕەوی ناوخـۆ مـن مافـم هەیـە سـێ جـار هەرجـارە دە خولـەک لەسەرهەردەسـتکاریەک، واتـە پێکـەوە نیوکاتژمێـر قسـە بکـەم. ئەگەرمـن بەتـەواوی لـە مافـی خـۆم لەپەیوەنـد بـە هـەر دەسـتکاریەکەوە سـوود وەربگـرم، ئـەوا شـەش دەسـتکاری پێکـەوە دەکاتـە سـێ کاتژمێـر. بێجگـە لـە دەسـتکاریەکانی مـن، ژمارەیەکـی زۆر دەسـتکاری دیکـە پێشـنیارکراون و زۆرتریـان، بەشـایەدی ئەوانـەی پێشکەشـیان کـردوون، پەیوەنـدی بەمەسـائیلی پرەنسیپییەوە نیـە. لەسـەر ئـەم بنەمایـەوە کۆنگـرە ئەتوانێـت گـوێ بـۆ ڕوون کردنەوەکانـی مـن سـەبارەت بـە دەسـتکاریەکانم بگرێـت. قسـەکەی مارتۆفیـش سـەبارەت بـەوەی کـە مـن دەبـوو پێـش لەمـە لـە بڵاوکراوەکانـدا بۆچوونەکانـم ڕابگەیاندایـە، بـێ مانایـە. دیسـپلنی ڕێکخراوەیـی منـی دەبەسـتەوە: ئێسـتا دەتوانـم و دەمەوێـت بەرگـری لـە تێڕوانینەکانـم بکـەم.
ئەکیمـۆف دواتـر ئـەم ڕاگەیاندنـەی خـوارەوەی خوێنـدەوە: «بەگوێـرەی پەیـڕەوی ناوخـۆی کۆنگـرە، هەریەکـە لـە ئەندامـان مافـی ئـەوەی هەیـە لەسـەر هـەر مەسـەلەیەک کـە دەخرێتـە بەردەنـگ دانـەوە، سـێ جـار و هەرجـارە مـاوەی دە خولـەک بدوێـت.
کاتێـک لەڕەوتـی قسـەوباسە گشـتیەکانی بەرنامـەدا پێشـنیارێک درا بـۆ داخسـتنی

لیستی قسەکەران، سەرۆک لەسەر داوای هاوڕێ ماخۆف (٢) ڕایگەیاند کە پاش ئەوەی ڕەشنوسەکە لە کۆمیسیۆندا خرایە بەرباس و لەکاتی باس کردنیشی دەربارەی بەندبەندی، جارێکی دیکە ڕێگا بەقسەکەران ئەدرێتەوە تا بەشێوەی گشتی بۆچوونەکانی خۆیان لەسەر بەرنامە بخەنەڕوو.

زۆربەی کۆنگرە ئێستا خەریکە کەمایەتی لەتوانای بەرگری کردن لە دەستکاریەکانی بێ بەش دەکات و بە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆ و سەرەڕای ڕاگەیاندنەکانی پێشتری سەرۆکیش، ئەم کارە لەڕێگەی کەم کردنەوەی ئەو ماوەیە بۆ ٥ خولەک کە بەقسەکەران ڕێگەدراوە بەرگری لە دەستکاریەکانیان بکەن، ئەنجام دراوە. ٥ خولەک کات، واتە ئەو ماوەیەی کە لەڕووی عەمەلیەوە لەتوانادا نییە هیچ جۆرە بەڵگە هێنانەوەیەکی بنەڕەتی پێشکەش بکرێت بۆ بەرگری کردن لە دەستکاریە پێشنیارکراوەکان. بەڕەچاوکردنی ئەوەی کە زۆربەی کۆنگرە بەگوێ نەگرتن لە بەڵگەهێنانەوەکانی موخالیفی ڕەشنوس، تەنگەبەریەکی بەسەر کەمایەتیدا سەپاندوە، من لە پێشنیارکردنی دەستکاریەکانم سەبارەت بە ڕەشنوسەکە خۆدەپارێزم، چونکە مافی بەرگری کردنم لەم دەستکاریانە زەوت کراوە.»

پەڕەگرافی دووەمی بەرنامە بە ٤٤ دەنگ پەسەندکرا، بەڵام لەجێگای ووشەکانی « حیزبی ئەوان» ووشەی «خۆی» دانرا

سەبارەت بە پەڕەگرافی سێیەم، کۆمیسیۆن پێشنیاری کرد ڕستەی یەکەمی وەکو پەڕەگرافێکی جیاواز جیابکرێتەوە و لەدوای وشەی « تایبەتمەندی» وشەی «مۆدێرن» زیادبکرێت. بەم جۆرە پەڕەگرافی سێیەم بە ٤٣ دەنگ پەسەندکرا. بەشی پاشماوەی پەڕەگرافی سێیەم [کە ئێستا بوەتە ٣_الف] بە تێکڕا پەسەندکرا.

مارتینۆف دەستکاریەکی بۆ پەڕەگرافی چوارەم پێشنیارکرد، دەربارەی ئەوەی کە ڕستەی کۆتایی بەهۆی ئەم دەستەواژەیەوە جێگەی بگیرێتەوە:»لە وابەستەیی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بە سەرمایەوە».

پێشنیارەکەی ڕەتکرایەوە و پەڕەگرافی چوارەم بە ٣٩ دەنگ پەسەندکرا.

پەڕەگرافی پێنجەم بەتێکڕا پەسەندکرا.

لە پەڕەگرافی شەشەمدا، کۆمیسیۆن پێشنیاری کرد ووشەکانی « با تەنانەت « بە ووشەکانی «وە هەندێک جاریش» جێگەی بگیرێتەوە.(٣)

پەڕەگرافی شەشەم دوای دەستکاریەکەی کۆمیسیۆن بە ٢٧دەنگی ڕازی لەبەرانبەر ١١دەنگی موخالیف دا پەسەندکرا.

پەڕەگرافی حەوتەم بە ٤١ دەنگ پەسەندکرا.

کۆمیسیۆن [بە٢ دەنگ لەبەرانبەر١ دەنگ دا] پەرەگرافی هەشتەمی بەم جۆرە دەستکاری کرد کە لەدوای ووشەکانی «توانای چەندی و هاوپشتی» ووشەی «هوشیاری» دانا.

لینین: ئەم دەستکاریانە گۆڕینێکە بەرەو خراپتر. ئەو تەسەورە دروست دەکات کە هوشیاری بەشێوەی خۆبەخۆیی گەشەدەکات. لەسۆشیال دیموکراسی نێونەتەوەییدا هیچ چالاکیەکی هوشیارانە لەلایەن کرێکارانەوە وجودی نیە کە سەربەخۆبێت لەنفوزی سۆشیال دیموکراتەکان.

گۆرین: من ئەم دەستکاریە بەگونجاو نازانم، چونکە ئەو شتەی ئێمە لێرەدا قسەی لەسەر دەکەین، پرۆسەیەکی گەشەی خۆبەخۆیە کە دەبێت لە پرۆسەیەکی تایبەتی؛ واتە خێراکردنی پرۆسەیەکی سروشتی، جیابکرێتەوە.

مارتۆف:هاورێ گۆرین بەتەواوی لەسەر حەقە. لەرووی تیۆریەوە، ئێمە ناتوانین گەشەی خۆبەخۆیی لە نفوزی هوشیارانە [چالاکییەکی پەسەندکراو) جیابکەینەوە، بەلام لە نەخشەی چالاکی حیزبیدا ناچارین جیاوازی لەنێوانیاندا قبوڵ بکەین. ئەگەر تایبەتمەندی سۆشیالیستی نەدرێت بە هوشیاری ئەوکاتە ئەو شتەی لەدایک دەبێت، دارشتەیەکە کە لەروانگەی میسۆدۆلۆژیەوە هەڵەیە و لەرووی بیناسازیەوە [معماری]خۆنەگرە. ئەگەر وەکو شتێکی خۆبەخۆیی لەگەڵ هوشیاریدا مامەڵەبکرێت ئەوا ئەم کارە لە روانگەی تیئۆریەوە راست نیە، چونکە ئەوە هوشیاری نییە.

لایبر: «نارەزایی» ئەگەر وەکو شتێکی ناهوشیارانە لێک بدرێتەوە گەشەناکات، بەڵکو رووەو ئاوابوون دەچێت، بەلام وەکو پرۆسەیەکی هوشیارانە گەشە دەکات.

مارتینۆف: ئەم تیۆریە بەشێوەیەکی وا نارۆشن دارێژراوە کە تەنانەت ئەو کەسانەی نوسیویانە بەچەندین شێوەی جیاجیا لێکدانەوەی بۆ دەکەن، لەکاتێکدا هەر بەشێکی بەرنامە دەبێت تەنها یەک لێکدانەوەی کۆنکرێتی و پوخت بدات بەدەستەوە. لێرەدا ئێمە پێویستیمان بەوەیە هەموو پرۆسەکە بەگشتی و لەوانە چالاکی سۆشیال دیموکراسیش ببینین، بەم کارەش بەهیچ جۆرێک رۆڵی چالاکانەی سۆشیال دیموکراسیمان بچووک نەکردۆتەوە.

دەنگدان دەستی پێ کرد. دەستکاریەکە رەتکرایەوە و دارشتنە ئەسڵەکە بەدەنگی زۆربە پەسەندکرا.

پەرەگرافی نۆیەم، دەیەم، یازدەیەم و دوزدەیەم بەبێ دەستکاری پەسەندکران.

لە پەرەگرافی سیازدەیەمدا بە پێشنیاری مارتۆف دەستەواژەی: «لەهەر هەنگاوێکدا هێشتا لەگەڵ پاشماوەکاندا مامەڵە دەکرێت» گۆردرا بە دەستەواژەی «هێشتا چەندین پاشماوە» و وشەی «کۆمەڵایەتی» لەدوای «نیزام» ەوە لابرا(٤)

پەڕەگرافی ١٤ بەشێوە ئەسڵیەکەی پەسەندکرا. لە پەڕەگرافی ١٥ دا بە پێشنیاری لایبر و بلیخانۆف وشەی «دیموکراتیک» لەدوای وشەی «کۆماری»یەوە دانرا و دەستەواژەی کۆتایی بەم جۆرەی لێ هات: «دەستور(قانونی ئەساسی) ئەو .....دابین بکات .....»

کۆتایی دانیشتن

دانیشتنی شازدەیەم

[ئامادەبوان :٤٣ نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و١٢ کەس بەدەنگی ڕاوێژکاریەوە]

گفتوگۆ لەسەر بەشی گشتی سیاسی بەرنامەی حیزب

مادەی ١ی ڕەشنوسی کۆمیسیۆن دەڵێت: «دەسەڵاتدارێتی خەڵک، واتە یەکجێ بونەوەی تەواوی دەسەڵاتی باڵای دەوڵەت لەدەستی ئەنجومەنێکی یاسادانەردا، کە شورایەکی یەک گرتوو پێک دەهێننن و لەنوێنەرانی خەڵک پێک هاتووە.» ترۆتسکی دەستکاریەکی ئیملایی پێشنیارکرد بەجۆرێک کە بەشی کۆتایی ئەم مادەیە بەم شێوەیە بخوێنرێتەوە: «لەدەستی ئەنجومەنێکی یاسادانەری پێک هاتوو لە نوێنەرانی خەڵک کە شورایەکی یەک گرتوو پێک دەهێنن».

لیادۆف پێشنیاری کرد داڕشتنەکەی کۆمیسیۆن بپارێزرێت، بەڵام ووشەکانی «یەک گرتوو و جیانەبووەوە» لەدوای ئەنجومەنێکی یاسادانەر دابنرێت.

ستراخۆف پێشنیاری کرد ووشەکانی «دەسەڵاتدارێتی خەڵک» بە ووشەکانی «باڵادەستی خەڵک» جێگەی بگیرێتەوە، چونکە دەستەواژەی دووەم ئەو بۆچوونە باشتر بەرجەستە دەکات کە دەبێت لێرەدا نیشان بدرێت. بێگومان لێرەدا، مەبەست دەسەڵاتدارێتی پەڕلەمانە، یا ڕاستر بڵێین باڵادەستی خەڵکە کە لەڕێگەی دەسەڵاتدارێتی پەڕلەمانەوە پیادە دەکرێت. لەئاکامدا دەستەواژەی «دەسەڵاتدارێتی خەڵک» نابەجێیە و لەڕوانگەی یاساییەوە لەچوارچێوەی ئەم دەقەدا هەڵەیە.

گۆسۆف پشتیوانی لە دەستکاریەکەی هاوڕێ ستراخۆف کرد، بەڵام بەچەند هۆکارێکی دیکە. لە تەواوی ڕاگەیانراوەکانماندا هاواردەکەین: «مردن بۆ حکومەتی موتڵەق» (وەرگێڕدراوی ووشەی «حکومەتی موتڵەق» لە ڕوسیدا عادەتەن هەر وەکو لێرەشدا، هەمان ئەو وشەیەیە کە لە ڕەشنوسی بەرنامەدا بۆ مانای دەسەڵاتدارێتی سوودی لێوەرگیراوە- وەرگێڕی ئینگلیزی) وە بەم کارە ئێمە دەمانەوێت خودی ووشەی «حکومەتی موتڵەق» لای خەڵک ڕسوا بکەین. لینین بڕوای وابوو کە دەستکاریەکەی ستراخۆف نەگونجاوە، چونکە داڕشتنەکەی کۆمیسیۆن پێداگری لەسەر ئیرادەی خەڵک دەکات.

گۆرین پێشنیاری کرد مادەی ١ بەم جۆرەی لێ بێت: «دەسەڵاتداریێتی ...لەدەستی ئەنجومەنێک لەشورایەکی یەکگرتوودا... خەڵک».

مارتۆف بەرانبەر بەڵگەهێنانەوەکەی هاورێ گۆسۆف نارەزایی دەربرِی و وتی بەپێچەوانەوە، لەروانگەی پروپاگەندەوە ئەوە گرنگە کە دەسەڵاتداریێتی خەڵک لەبەرانبەر حکومەتی موتڵەق یاخود (دەسەڵاتداریێتی-وەرگێرِی ئینگلیزی) ی تزاردا دابنرێت.

دەنگدان لەسەر دەستکاریەکان بەمشێوەیەی خوارەوە ئەنجام درا:

١) دەستکاریەکەی هاورێ لیادۆف: بەرِای زۆربە رەتکرایەوە.

٢) دەستتکاریەکەی هاورێ ترۆتسکی: بە٢٠دەنگ بەرانبەر ٧ دەنگ پەسەندکرا.

٣) دەستکاریەکەی هاورێ گۆرین: بەرِای زۆربە رەتکرایەوە و تەنها یەک دەنگی بەدەست هێنا.

٤) دەستکاریەکەی هاورێ ستراخۆف: بە ٢٠ دەنگ بەرانبەر ٨ دەنگ رەتکرایەوە.

هەموو پەرەگرافەکە بەوشێوەیەی کۆمیسیۆن ئامادەی کردبوو بە رەچاوکردنی دەستکاریەکەی ترۆتسکیەوە پەسەند کرا.

قسەکەری کۆمیسیۆن، یگورۆف مادەی ٢ی خوێندنەوە: «مافی دەنگدانی گشتی یەکسان و راستەوخۆ بۆ هەموو دانیشتوانی وولات بە ژن و پیاوەوە کە بە تەمەنی ٢٠ ساڵی گەیشتوون، لە هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی یاسادانان و دەزگا جۆراوجۆرەکانی خۆبەرێوەبردنی محەلیدا؛ دەنگدانی نهێنی ، مافی هەردەنگدەرێک بۆ کاندید بوون بۆ هەر دەزگایەکی نوێنەرایەتی، رێژەیی بوونی نوێنەرانی هەر ناوەندێک، پێدانی کرێ بەنوێنەرانی خەڵک».

مارتۆف پێشنیاری کرد دەستەواژەی رێژەیی بوونی نوێنەرەکانی هەر ناوەندێک لاببرێت.

مۆرافیوف راگەیاند کە باشترە لەجێگای»هەموو دانیشتوانی وولات بەژن و پیاوەوە» [٧٦]بنوسرێ « دانیشتوانی وولات لە هەردوو رەگەز».

کۆڵتسۆف پێشنیاری کرد ووشەکانی «پەرلەمان هەردووساڵ جارێک» لەدەقەکەدا جێگای بکرێتەوە، چونکە بەم جۆرە هەل بۆ پروپاگەندەی دووبارە دەرەخسێت.

کارسکی پێشنیاری کرد لە دوای دەستەواژەی "بە ژن و پیاوەوە» بنوسرێت بەچاوپۆشین لە جیاوازیە نەتەوەیی و دینیەکان».

یگۆرۆف بەرگری لە هێشتنەوەی دەستەواژەی رێژەیی بوونی نوێنەرانی هەر

(76) لەدەقە ئینگلیزییەکەدا citizenesses, citiznens بەکارهاتوەکە بەرانبەرەکەیلە فارسیدا ئەتباعی پیاو و ئەتباعی ژنە، بەڵام ئێمە بۆئاسانی دەقەکە ئەم دەستەواژەیەمان «ئەتباعی وڵات بەژن و پیاوەوە» وەرگیراوە کە نزیکترە لە دەسکاریەکەی مۆرافیفەوە _و_

ناوەندێک کرد، چونکە ئەم کارە دەقیقترین بەرجەستەبوونی پەیوەندیەکانی نێوان هێزە کۆمەڵایەتیەکان دەدات بەدەستەوە. سەبارەت بە پەرلەمانی هەر دووساڵە جارێک بەڕای ئەو لەڕوانگەی مەبادیئەوە ناتوانرێت شیاوبونی ماوەیەکی بەوجۆرە ووردییەوە نیشان بدرێت. ڕەنگە هەلومەرجێک بێتە پێش کە تیایدا بۆ حیزب ڕاست نەبێت خۆی بە پەرلەمانی دووساڵ جارێکەوە ببەستێتەوە.

پۆپۆف پشتیوانی لە پێشنیارەکەی هاوڕێ کۆڵستۆف کرد. ئەوەی خستەوەیاد کە لە ئەوروپا سۆشیال دیموکراتەکان تێ دەکۆشان ماوەی نێوان هەڵبژاردنە پەرلەمانیەکان کورت بکەنەوە تا باشتر بەرپرسیارێتی نوێنەرەکان لەبەرانبەر خەڵکدا دابین بکەن.

ترۆتسکی: من پشتیوانی لەپێشنیارەکەی مارتۆف دەکەم سەبارەت بەلابردنی خواستی ڕێژەیی بوونی نوێنەرەکانی هەر ناوەندێک، چونکە ئەم خواستە هیچ بنەمایەکی پرەنسیپی نییە، لەوانەیە بارودۆخێک بێتە پێشەوە کە ئێمە لە ناوەندە چونیەکەکانی هەڵبژاردندا خوازیاری ڕێژەیی بوونی نوێنەرەکان نەبین، چونکە ئەوە دابین دەکات کە هەر تەیفێک لەمەیلە سیاسیەکان بتوانن نوێنەریان هەبێت. ئەمە ئەبێتەهۆی بەهێزکردنی سیاسەتێکی زاڵ بەسەر ئەو گروپ و مەیلە جۆراو جۆرانەدا کە پێش لەپێکهێنانی ئەحزابی سیاسی گەورە دەگرن.

ستارۆفەر بڕوای وابوو کە سۆشیال دیموکراتەکان دەبێت بۆ پەرلەمانی کورت ماوە خەبات بکەن، بەڵام بەڕاستی نەدەزانی کە ماوەیەکی دیاریکراو دەستنیشان بکرێت.

فۆمین: من هاوڕای هاوڕێ ترۆتسکی نیم لە پەیوەند بە ڕێژەیی بوونی نوێنەرەکانەوە. تاقیکردنەوەی ئەو وولاتانەی ڕێژەیی بوونی ژمارەی نوێنەرەکان تێیدا ڕەچاودەکرێت هەرگیز نیگەرانیەکانی ئەو پشتڕاست ناکاتەوە. وەکو ئەوەی لە بەلجیکادا کەسیستەمی نوێنەرایەتی ڕێژەیی تێدا بەڕێوەدەچێت (ئەگەرچی بەهۆی ڕاپرسیەوە هەڵگێڕدراوەتەوە) ئێمە لەگەڵ ئامادە نەبوونی نزیک بەتەواوی گروپەکان و فراکسیۆنە بچووکە سیاسیەکاندا بەرەوڕووین، کەچی لە ئەڵمانیادا، لەو جێگایەدا کە نوێنەرایەتی ڕێژەیی لەئارادا نیە، ئەم جۆرە دەستەوتاقمانە لەژمارە نایەن.

گۆسۆف ووتی لە بەلجیکادا بوونی ڕاپرسی چەمکی نوێنەرایەتی ڕێژەیی تاڕادەیەکی زۆر پیس کردوە. بەم پێیە نمونەی بەلجیکا بەڵگەیەکی دروست نییەو شتێک ناسەلمێنێت.

پۆسادۆفسکی: ئەو ئامانجانەی لێرەدا بە سوود یاخود بە دژی دەستکاریەکان خرانەڕوو، بەبڕوای من نەک نیشانەی باس کردن لەسەر ووردەکارییەک نیە، بەڵکو نیشاندەری چەندین جیاوازی جدییە. هیچ گومانێک لەوەدانیە کە ئێمە لەسەر ئەم مەسەلە بنچینەییەی خوارەوە لەگەڵ یەکتردا هاوڕانین: ئایا ئێمە دەبێت سیاسەتی داهاتوی خۆمان وەکو پاشکۆی هەندێک پرەنسیپی دیموکراتیکی ئەساسی دابنێین و بەهایەکی ڕەها بۆ ئەم مەبدەئانە قایل بین، یان دەبێت هەموو مەبادیئە دیموکراتیکەکان بە دیاری کراوی پاشکۆی بەرژەوەندیەکانی حیزبی ئێمە بن؟ من بەبێ دوودڵی لایەنگری دووەمم . لەناو پرەنسیپە دیموکراسیەکاندا تەنانەت یەک پرەنسیپیش نیە کە ئێمە بۆمان نەبێت بیکەینە پاشکۆی بەرژەوەندیەکانی حیزبمان.[چەند هاوارێکی پڕ لەسەرسوڕمانەوە تەنانەت پارێزراوبوونی فەردیش نە؟] نەخێر. تەنانەت پارێزرابوونی فەردیش نە. ئێمە وەکو حیزبێکی شۆڕشگێڕ کە بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئامانجی کۆتایی خۆمان، واتە شۆڕشی کۆمەڵایەتی تێ دەکۆشین، دەبێت پرەنسیپە دیموکراتیکەکان بەدیاری کراوی لە گۆشەی جێبەجێ بوونی خێرای ئەو ئامانجەوە، لەگۆشەی بەرژەوەندیەکانی حیزبمانەوە لەبەرچاوبگرین. ئەگەر خواستێکی تایبەتی پێچەوانەی بەرژەوەندیەکانی ئێمەیە، ئێمە نابێت(لەبەرنامەکەماندا.و.) جێگای بکەینەوە.
سەرەنجام من لەگەڵ ئەو دەستکاریانەدا کە پێشنیارکراون و دەتوانن لە داهاتودا ئازادی کارکردنی ئێمە تەنگەبەربکەنەوە، هاوڕانیم.
بلیخانۆف: من بەتەواوی لەوەدا کە هاوڕێ پۆسادۆسکی ووتی خۆم بە بەشداردەزانم. هیچ پرەنسپێکی تایبەتی دیموکراتیک نابێت بە سەربەخۆ بەشێوەی دابڕاو(مجرد) لەبەرچاوبگیرێت، بەڵکو دەبێت لەپەیوەند بەو پرەنسیپیەوە سەرنجی بدرێتێ کە دەتوانرێت ناوی پرەنسیپی بنچینەیی دیموکراسی لێ بنرێت، واتە پرەنسیپی ناونراو بە salus populi suprema lex بە بەوەرگێڕانی بۆ زمانی شۆڕشگێڕانە، مانای ئەو ووشانەی سەرەوە ئاوایە کە سەرکەوتنی شۆڕش باڵاترین یاسایە. وە ئەگەر ئێمە ناچارین لەبەرخاتری سەرکەوتنی شۆڕش کارکردی پرەنسیپێکی دیموکراتیکی تایبەت تەنگەبەربکەینەوە، ئەوکاتە ئەوە تاوانە ئەگەر لە پیادە کردنی ئەم تەنگەبەریانە خۆپارێزی بکەین. بۆچوونی خودی من ئەمەیە کە تەنانەت دەبێت لە ڕوانگەی ئەوەی من وەکو پرەنسیپی بنچینەیی دیموکراسی ناوم برد، سەیری پرەنسیپی مافی دەنگدانی گشتیش بکرێت. لەبارەی تیورییەوە دەتوانرێت ئەو هەلومەرجە تەسەوربکرێت کە ئێمە سۆشیال دیموکراتەکان

لەگەڵ مافی دەنگدانی گشتیدا موخالەفەت بکەین. سەردەمێک بوو بۆرژوازی کۆمارەکانی ئیتالیا ئەندامانی چینی ئۆستۆکرات(ئەشراف)ی لەمافە سیاسیەکان بێ بەشکرد. پڕۆلیتاریای شۆڕشگێڕ ڕەنگە مافە سیاسیەکانی چینە بالاکان تەنگەبەربکاتەوە، بەهەمان شێوە کە چینە بالاکان عادەتیانە مافە سیاسیەکانی پڕۆلیتاریا تەنگەبەربکەنەوە. شیاوبوونی ئەم جۆرە هەنگاوانە تەنها دەتوانرێت لە ڕوانگەی یاسا: salus revolutiae suprema lex (١) وە دیاری بکرێت. وە ئێمە دەبێت سەبارەت بەماوەی پەڕلەمانیش هەر ئەم شێوە مامەڵەیە بگرینەپێش. ئەگەر لە یاخی بونێکی پڕجۆش و خرۆش و هەڵچوونێکی شۆڕشگێڕانەدا خەڵک پەڕلەمانێکی باشیان هەڵبژارد- جۆرە ئەنجومەنێکی ناوازە- (٢)[٧٧] * بۆ ئێمە واباشترە هەوڵ بدەین بیکەین بە پەڕلەمانێکی درێژماوە، بەلا ئەگەر هەڵبژاردنەکان ئاکامێکی باشی بۆ ئێمە نەبوێت، دەبێت هەوڵ بدەین ئەم پەڕلەمانە نەک دوای دووساڵ، بەڵکو ئەگەر لەتوانادا بێت دوای دووهەفتە هەڵی بوەشێنینەوە.

چەپڵە لێدان. لەهەندێک جێگاوە دەنگی فیکە دەهاتەگوێ. چەند دەنگێک بەرزبووەوە: «فیکە مەکێشن». بلیخانۆف: بۆچی نابێت؟ من بەجدی داوا لەهاوڕێیان دەکەم جڵەوی هەستەکانیان نەگرن.

یگورۆف هەڵدەسێت و دەڵێت: بەوڕادەیەی کە ئەم جۆرە قسەکردنانە مرۆڤ ئەجولێنن، منیش ناچارم فیکەبکێشم.

یگورۆف: هاوڕێ بلیخانۆف سەرنجی ئەوەی نەداوە کە یاساکانی شەڕ شتێکن و دەستوریش شتێکی ترە. ئێمە لەکاتێکدا بەرنامەی خۆمان دەنوسین دەستورێکمان لەبەرچاوە.

گۆڵدبلات بڕوای وابوو کە لەقسەکانی هاوڕێ بلیخانۆف دا لاسایی کردنەوەی تاکتیکەکانی بۆرژوازی بەرچاودەکەوێت، لەسەربنچینەی قسەکانی بلیخانۆف، بۆئەوەی مەنتقی بین دەبێت لەبەرنامەی خۆماندا خواستی دەنگدانی گشتی لابەرین.

دەنگدان سەبارەت بە دەستکاریەکان بەم جۆرەی خوارەوە ئەنجام درا:

١) دەستکاریەکەی مۆرافیوف: لەلایەن زۆربەی نزیک بەتەواوی دەنگەکانەوە ڕەتکرایەوە.

٢) دەستکاریەکەی مارتۆف: بە ١٦ دەنگ بەرانبەر بە ١٠ دەنگ پەسەند کرا.

٣) دەستکاریەکەی گۆڵتسۆف بە ٢٢ دەنگ بەرانبەر ١٤ دەنگ پەسەند کرا.

مادەی ٢ بەوجۆرەی کە لەلایەن مارتۆف و گۆڵتسۆفەوە دەسکاری کرابوو،

---

(77) بلیخانۆف لە دەستەواژەی فەرەنسی سودی وەرگرتوە .

لەلایـەن زۆربـەی نزیـک بەتـەواوی دەنگەکانـەوە پەسـەندکرا.
مادەی ٣ بەوشێوەیەی کە لەلایەن کۆمیسیۆنەوە ئامادەکرابوو بەوجۆرە بوو: « خۆبەڕێوەبردنی محەلی و ناوچەیی فراوان»
لینین لەگەڵ ووشەی «ناوچەیی» دا هاوڕا نەبوو، بەوهۆیەوە کە زۆر ناڕۆشنە و لەوانەیە بەو مانایە لێک بدرێتەوە کە سۆشیال دیموکراتەکان ئەیانەوێت تەواوی وولات بۆ ناوچەی بچوک بچوک دابەش بکەن. لایبر لە ووشەی «ناوچەیی» پشتیوانی کرد، چونکە دەستەواژەی « خۆبەڕێوەبردنی محەلی» بەمانای خۆبەڕێوەبردن بۆ شارەکان و دێهاتەکانە: ناوچەیەک لە یەکێتیی شارەکان و دێهاتەکان پێک دێت.
مارتۆف لەگەڵ بەڵگەهێنانەوەکەی هاوڕێ لایبردا موخالەفەتی کرد، چونکە نزیکایەتی نەبوو لەگەڵ شێوەی بەڵگەهێنانەوەی سۆشال دیموکراتیکدا. ئێمە ناتوانین لایەنگری یەکێتیی ڕێگە پێ نەدراوی کۆمۆنەکان بین. بەڵام پان وپۆڕی زۆری ڕوسیاو تاقیکردنەوەی دەزگای بەڕێوەبردنی یەکجێمان کۆمەڵە زەمینەیەک فەراهەم دەکات کە بوونی خۆبەڕێوەبردن بۆ هەرێم (تمامیت)[78] ە فراوانەکانی وەکو فنلەند، پۆڵەندا، لیتوانیا و قەفقاز بەپێویست بزانین.
مارتۆف، لەسەر ئەم بنەمایە دەستکاریەکی بۆ بڕیارنامەکە پێشنیارکرد و خوازیاری ئەوە بوو کە مادەی ٣ بەگشتی وەکو خوارەوەی لێ بێت: « خۆبەڕێوەبردنی فراوانی محەلی، خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی بۆ ئەو مەڵبەندە سنوریانەی کە لەڕوی هەلومەرجی ژیان و پێکهاتەی دانیشتوانەوە لەگەڵ مەڵبەندە تەواو ڕوسیەکاندا جیاوازیان هەیە.»
کۆستڕۆف پشتیوانی لە پێشنیارەکەی هاوڕێ مارتۆف کرد و بڕوای وابوو کە گونجاندنی لە بەرنامەی حیزبدا بایەخێکی پڕوپاگەندەیی فراوانی هەیە و چەندین هێزی نوێ بەرەو حیزب ڕادەکێشێت. لە هەندێ جێگادا، لەوانە خودی قەفقاز، فکرەی خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی گەلێک خۆشەویست بوو.
کارسکی پێ یوابوو کە خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی ڕێک بەم دەلیلە پێویستە کە هەندێک ناوچە لەڕووی هەلومەرجی ژیانەوە زۆرجیاوازن و تەنها کاتێک خاوەنی خۆبەڕێوەبەری بن، ئەتوانن پەرەبستێنن.
ڕۆسۆف: من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی هاوڕێ مارتۆف دەکەم سەبارەت بە جێکردنەوەی خواستی خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی و ئەوەش کە پێویستە ئاماژەیەکی تایبەت بۆ ناوچە سنوریەکانمان بکرێت. جۆراوجۆربوونی هەلومەرجی ژیان

---

(78) مەبەستی لەو ناوچانەیە کە وەکو یەکەیەکی سەربەخۆ هەن و دانیشتوانیان لە یەك نەتەوە پێکهاتوە. [و ، ك]

و پێکهاتی دانیشتوان لەم ناوچە سنوریانەدا ئەوجۆرە هەلومەرجە دەهێنێتە ئاراوە کە دەزگای محەلی گونجاو بۆ ئەم هەلومەرجە دەبێتە شتێکی پێویست. ئەم خاڵەی کە مەڵبەندە مەرکەزی و سنوریەکان ناتوانن بچنە ژێر یەک ناونیشانەوە، واقعەتێکە کە تەنانەت لەلایەن حکومەتی موتڵەقی ڕوسیاشەوە بەفەرمی ناسراوە. هەرچەندە دەوڵەت بە شکڵێکی شێوێنراو ئەم واقعیەتە بەفەرمی دەناسێت. هاوڕێیانی پۆڵەندی بە پشت بەستن بە پێداویستی خۆبەڕێوەبردنی فراوان بە مەبەستی دابین کردنی توانای گەشەی ڕۆشنبیری، پشتیوانیان لە خواستی خۆیان بۆ ئۆتۆنۆمی پۆڵەندا کرد. لەئەنجامدا ئەم بەندە بەتەواوی ئەوانیش ڕازی دەکات. هەروەها ئەم خواستە وەڵام درەوەی ئەو ناسیونالیستانەش دەبێت کە پێیانوایە مەسەلەی ناوچە سنوریەکان تەنها لەڕێگەی دوورەپەرێزی سیاسی ئەوانەوە چارەسەردەکرێت. وە سەرئەنجام ئەم بڕیارە کە ناکۆکیەکی لەگەڵ پرەنسیپی بنەڕەتی ئێمەدا نیە، چەکێک ئەداتە دەستی ئێمە بۆ خەبات دژی ئەو ڕێکخراوە ناسیۆنالیستیانەی کە تازە سەریان هەڵداوە، بۆنمونە «گرۆزیا ». ئەوانە بەخستنەڕووی خواستی ئۆتۆنۆمی بۆ گۆرجستان، بە مەبەستی دابین کردنی گەشەی ڕۆشنبیری نەتەوەیی ئەیانەوێت هەموو چینەکانی کۆمەڵ لەژێر ئالای نەتەوایەتیدا ڕێک بخەن. ئەگەر جارێکی دیکە ڕایبگەیەنین کە پارێزگاری لە ڕۆشنبیری نەتەوەیی ناکۆکیەکی لەگەڵ بەرژەوەندیەکانی گشتی پڕۆلیتاریای ڕوسیادا نییە، ئەم کارە بەتوندی کرێکاران لە بەرانبەر نفوزی ئەم جۆرە توخمانەدا دەپارێزێت. گونجاندنی ئەم بەندە تەکمیلیە لە بەرنامەدا سەرەڕای ئەوەی کە بایەخێکی پرەنسیپیی هەیە لەڕووی پێشکەش کردنی ڕێگاچارەیەک بۆ مەسەلەی مەڵبەندە سنوریەکان، لەهەمان کاتدا ئەو ئاکامە عەمەلیانەش دەهێنێتەدی کە من باسم کردن. بەم پێیە من سەرنجی هاوڕێیان بەتایبەت بۆ ئەم پێشنیارە ڕادەکێشم.

ترۆتسکی : من موخالیفی دەستکاریەکەی هاوڕێ مارتۆفم تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە لایەنی تەکنیکیەوە هەیە، ئەم دەستکاریە زیادەیە: خۆبەڕێوەبردنی محەلی دەتوانێت « ناوچەکان» یش بگرێتەوە- ئەم شێوە ڕاگەیاندنە سنوری ناوچەی باسکراو لەپێشدا دیاری ناکات. وە تا ئەو جێگایەی دەگەڕێتەوە سەر چەمکی پرەنسیپی ئەو، بەندی ٧ی بەرنامەی سیاسی ئەم چەمکە دەگرێتەوە.

مارتینۆف بڕوای وابوو کە ناتوانرێت لە دەستەواژەی «دیاری کردنی چارە نوسی خۆ» لێکدانەوەیەکی بەربڵاو بەدەست بهێنرێت: ئەمە ڕێک بەمانای مافی نەتەوەیەکە بۆ جیابونەوەو پێکهێنانی « مەوجود»ێکی سیاسی جیاواز، و هەرگیز بەمانای «خۆبەڕێوەبردن» نییە.

ستراخۆف: پێشنیاری کرد ووشەی «ناوچەیی» وەکو شتێک کە لەم مادەیەدا زیادەیە و لە چەمکی خۆبەڕێوەبردنی فراوانی محەلیدا ناڕۆشنی دەهێنێتە ئاراوە، لاببرێت.
قسەوباس دەربارەی مادەی ٣ کۆتایی هات و دەنگدان دەستی پێکرد:
١) دەستکاریەکەی لینین - ستراخۆف بۆ مادەی ٣ بەم شێوەیەیە: «خۆبەڕێوەبردنی فراوانی محەلی» بە ٢٦ دەنگ بەرانبەر بە١٤ دەنگ درایە دواوە.
٢) پێشنیاری کۆمیسیۆن بە ٢٥ دەنگ بەرانبەر بە ١٤ دەنگ ڕەتکرایەوە .
٣) پێشنیاری هاوڕێ مارتۆف بە ٢٨ دەنگ بەرانبەر ژمارەیەکی کەم دەنگی ناڕازی پەسەند کرا.
دەقی مادەی ٤ بەو شێوەیەی کۆمیسیۆن پێشکەشی کرد بوو بریتی بوولە «پارێزراوبوونی تاک و شوێنی ژیانی» ، ئەم مادەیە بەتێکڕا و بەبێ باسکردن پەسەند کرا.
مادەی ٥ هەمان مادەی ٤ ی ڕەشنوسە کۆنەکە بوو.
لایبر پێشنیاری کرد کە بەدوای ووشەی «چاپەمەنی» دا «و زمان» زیاد بکرێت. [پێکەنینی ئامادەبوان] ئەگەرچی ئەم پێشنیارە مایەی دڵ خۆشبوونە، بەڵام من لەڕوانگەی مەبادیئەوە بە گرنگی دەزانم، لە کۆمیسیۆندا هاوڕێ لینین پێشنیاری کرد کە ئیشارە کردن بە «زمان» بگواسترێتەوە بۆ مادەی ٦، ئەم گواستنەوەیە نەگونجاو هاتۆتەبەرچاو، چونکە مەسەلە ئەوە نیە کە هاوڵاتیەک بەهۆی کەڵک وەرگرتن لە فلانە زمانەوە بچەوسێنرێتەوە، بەڵکو خودی مافی کەڵک وەرگرتن لە زمانێک بابەتی جیاکاریەو ئازادی هەر هاوڵاتیەک بۆ قسەکردن بە زمانی دایکی خۆی لە هەر دامەزراوێکدا، کاتێک کە ئەم زمانە لەگەڵ زمانی فەرمیدا جیاوازی هەبێت، زەوت کراوە. بەم جۆرەیە کە بۆنمونە پۆڵەندیەکان لە ئەڵمانیادا لەیەکسانی مافە شارستانیەکان بەهرەمەندن و کەچی لەهەمان کاتدا جیاکاری سەبارەت بەزمانەکان بەڕەوا دەناسرێت.
مارتۆف پێ یوابوو ئاماژەکردن بە دەستەواژەی «ئازادی زمان» بەوهۆکارەی دوو مانای هەیە، ناڕۆشنە. یەکسانی مافەکانی هەموو هاوڵاتیان، ئازادی قسەکردنیش دەگرێتەوە بە هەرزمانێک کە پێیان خۆشبێت. قسەکەر(سخنران) وتی لە ئەڵمانیا و لە سیلیسیادا، ئەوەی پۆڵەندیەکان داوای دەکەن «یەکسانی مافەکان»ە.
کارسکی لەگەڵ بەڵگە هێنانەوەکەی مارتۆف دا موخالیف بوو، پێ یوابوو کە مافی قسەکردن بە زمانی دایکی مافێکی پێویست و گرنگە و مەسەلەیەکی بێ بایەخ نیە. ئەم مافە بەتایبەت لە کاروباری یاسایی و دامەزراوە محەلیەکاندا

گرنگە.
دەستکاریەکەی هاوڕێ لایبر خرایە دەنگدانەوە و لەلایەن زۆرینەی دەنگەکانەوە ڕەتکرایەوە.
هەموو مادەی ٥ پێکەوە خرایە دەنگدانەوە، بە بەدەست هێنانی بە زۆرینەی تەواوی دەنگەکان پەسەندکرا.
مادەی ٦ بەوشێوەیە کە لەلایەن کۆمیسیۆنەوە ڕێکخرابوو وەکو مادەی ٥ ی ڕەشنوسە کۆنەکە بوو. ئەم مادەیە بەبێ باسکردن بەتەواوی دەنگ پەسەندکرا.
مادەی ٧ بەوجۆرەی کەلەلایەن کۆمیسیۆنەوە ڕێک خرابوو، بریتی بوو لە» قەدەغەبوونی جیاکاریە کۆمەڵایەتیەکان، مافی یەکسان بۆ هەموو هاوڵاتیان سەربەخۆ لە ڕەگەز، دین، نەژاد، نەتەوە یان زمان».
لایبر پێ یوابوو کە گونجاندنی ووشەی «زمان» لەم مادەیەدا بێ مانایە و داوای کرد «زمان» بکرێتە مادەیەکی سەربەخۆ: مەسەلە ئەوەنیە کە هاوڵاتیەک لەبەر بەکارهێنانی زمانێک بچەوسێنرێتەوە، بەڵکو ئەمەیە کە خودی مافی قسەکردن بەزمانی دایکی ڕووبەڕووی جیاکاری دەبێتەوە.
لینسکی پێشنیاری کرد کە ئەم دەستەواژەیەی خوارەوە بخرێتە سەرمادەی ٧:
«مافی هەر هاوڵاتیەک بۆ قسەکردن بەزمانی دایکی لەهەر جێگایەکدا؛ لە دامەزراوە دەوڵەتیەکان و قوتابخانەکاندا.»
گۆڵدبلات پشتیوانی لە پێشنیارەکەی هاوڕێ لایبر کرد کە دەیوت مادەیەکی سەربەخۆ بۆ مەسەلەی زمان دیاری بکرێت.
یگوروۆف لەگەڵ ئەوەدابوو کەزیادکردنی ووشەی «زمان» شتێک دەربارەی یەکسانی زمانەکان بۆ فۆرمۆڵبەندیە پێشنیارکراوەکەی کۆمیسیۆن زیاد ناکات، چونکە لەپۆڵەندا، لە ڕوسیای بچووک و جێگاکانی تر خەڵکیان لە بەکاربردنی زمانی دایکی خۆیان لە دانیشتنەکاندا، لەدادگاکان و دامەزراوەکانی پۆستە دا بێ بەش کردوە. ئێمە دەبێت خواستێکی ڕۆشن بەشێوەیەکی ئیسپاتی بەقازانجی یەکسانیی زمانەکان [لەبەرنامەدا. و .] جێبکەینەوە.
پێشنیارکرا گفتوگۆکان کۆتاییان پی بهێنرێت، بەڵام ڕەتکرایەوە. پێشنیاری داخستنی لیستی قسەکەران پەسەندکرا.
مارتۆف ووتی : بەڕای من ئەوەی کە قسەکەران پێداگری لەسەر ئەوە ئەکەن کە نەتەوەکان لە یەکسانی بەهرەمەندن و نایەکسانی هەواڵەی بواری زمان دەکەن، فیتیشیزمە.[٧٩] لەکاتێکدا دەبێت مەسەلەکە ڕێک لە ڕوانگەی بەرامبەرەوە تاووتوێ بکرێت: نایەکسانی نەتەوەکان وجودی هەیە و یەکێک لە

(79) فتیشیسم (فیتیشیزم) = جۆرێکە لە پەرستن ..

دەرکەوتەکانی ئەمەیە کە خەڵکی هەندێک نەتەوەکان لە مافی بەکارهێنانی زمانی دایکی خۆیان بێ بەشن.

لفۆف پێ یوابوو کە مەسەلەی سەرکوت کردنی زمانێک کە لەلایەن ناوچە سنوریەکانەوە خراوەتەڕوو مەسەلەیەکی زۆر جدیە. ئەوە گرنگە کە بەندێک سەبارەت بە زمان لەبەرنامەکەماندا جێگای بکرێتەوە و بەم کارە هەرجۆرە پاساوێکی تاوانبارکردنی سۆشیال دیموکراتەکان بەوەی کە مەیلی بەڕوسی کردنیان هەیە، پووچەڵ بکرێتەوە.

کۆستیش پێ یوابوو کە ئەو تەنگەبەریانەی بەسەر زمانەوەیە، یەکسانیی هاوڵاتیان بۆ سوود وەرگرتن لەو مافانەی کە دەستور بەفەرمی بۆی ناسیوون، لەکەدار دەکات و ئەمەش مەسەلەیەک نیە کە تەنها بەتەنگەبەرکردنی مافی سوودوەرگرتن لەزمانەوە پەیوەندی هەبێ.

لایبر پێشنیاری کرد کە ووشەکانی «زمان» لە مادەی ٧ ی ڕەشنوسەکە کۆمیسۆندا لاببرێت و پەرەگرافێکی تازە سەبارەت بە یەکسانیی زمانەکان بخرێتە سەرمادەی ٧ .

ترۆتسکی [لەیادهێنانەوەیەکی پەیڕەوی ناوخۆییدا] داوای کرد سەرەتا لەسەر ئەم مەسەلەیە دەنگ بدرێت کە ئایا بەندێکی تایبەت سەبارەت بە یەکسانی زمانەکان پێویستە یان نەخێر.

ئەنجامی دەنگدان ٢٣ ی بەبەڵی بەرانبەر ٢٣ ی نەخێر بوو. دەنگدانی ئاشکراش لەسەر لیستی ئامادەبووان هەمان ئەنجامی بەدەستەوە دا.[٨٠]

ترۆتسکی پرسی ئایا دەکرێت ئەنجامەکە وەکو شتێکی ڕەتکراوە « منفي « سەیربکرێت ؟ لەبەرئەوەی پێشنیارێکی تەواو تازە لێرەدا خرایە دەنگدانەوە و لە بەرژەوەندی و لەدژی دەنگی یەکسانی بەدەست هێنا.

لایبر نارەزایی بەرانبەر بەم لێکدانەوەیە نیشاندا و خوازیاری ئەوە بوو کە لەگەڵ هەردوو لایەنی ڕازی و نارازیدا بە یەکسانی هەڵسوکەوت بکرێت. ئەوکاتە دەستکاریەکان دوبارە خرانەوە دەنگدانەوە.

(80) ئەوکەسانەی دەنگی موافق بوون، ئەمانە بوون : ڕوسوف [٢ دەنگ] باکوف [٢ دەنگ] کارسکی [٢دەنگ] ماخۆف [٢دەنگ] لفۆف [٢دەنگ] مدودوف. پۆسادۆسکی . لینسکی. پۆپۆف. یگۆرۆف گۆڕسکی. بڕۆکەر. مارتینۆف.هۆفمان . گۆڵد بلات. یودین. لایبر و ئەبراسۆن .

موخالیفەکان : گۆسۆف، ئەسیپۆف، کۆستیش ، پافلۆفیچ، پانین [٢دەنگ]، سورکین، بایلۆف، لیادۆف،گۆڕین، مۆرافیوف، لانج، دیدۆف، ترۆتسکی، ئارلۆف، بلیخانۆف، لینین [٢دەنگ] مارتۆف [٢دەنگ] هیزتز و براون .

ئەوانەی دەنگیان نەدا: تزارۆف، ستیبانۆف ، دویچ.

ئامادەنەبوان : ئیڤانۆڤ و ئەکیمۆڤ

١) دەستکاریەکەی هاوڕێ لایبر[بگەڕێرەوە بۆسەرەوە] بە ٢٣ دەنگی دژ بەرانبەر ١٧ دەنگی بەڵێ ڕەتکرایەوە.

٢) دەستکاریەکەی هاوڕێ لینسکی: «مافی هەر هاوڵاتیەک بۆ قسە کردن بەزمانی دایک لەهەر جێگایەکدا: لەدامەزراوە دەوڵەتیەکاندا، قوتابخانەکان ....»

لەلایەن زۆربەی نزیک بەتەواوی دەنگەکان ڕەتکرایەوە.

٣) دەستکاریەکەی هاوڕێ یگورۆف: «یەکسانیی زمانەکان لەهەموو قوتابخانەکان، دامەزراوەکان و دانیشتنەکاندا» ٢٤ دەنگی بەڵێ و ٢٤ دەنگی دژی بەدەست هێنا. کاتێک دەنگدانی ئاشکرا لەسەر لیستی ئامادەبووان ئەنجام درا. دەستکاریەکەی کۆسترۆف بە ٢٤ دەنگ بەرانبەر بە ٢٣ دەنگی دژ پەسەندکرا. [81]

دانیشتنی حەڤدەیەم

(ئامادەبووان: ٤٣نوێنەر بە ٥١ دەنگی ڕەسەن و ١٢ کەسیش بە دەنگی ڕاوێژکاریەوە).

کۆنووسەکانی حەوتەم و هەشتەم دانیشتن خوێنرانەوەو پەسەندکران. پاشان کۆنگرە دەربارەی مادەی ٧ی بەرنامە درێژەی بە باسەکە دا.

گۆڵدبلات: دەستکاریەکی پێشنیارکردو داوای ئەوەی کرد ووشەکانی «وە زمانی» لە مادەی ٧ی ئەو دەقەدا لاببرێت کە لەلایەن کۆمیسیۆنەوە ئامادەکرابوو.

دەستکاریەکە بە ٢٤ دەنگ بەرامبەر بە ١٤ دەنگ پەسەندکرا. پاشان مادەی ٧ بەوجۆرەی کە لەلایەن هاوڕێ کوسترۆفەوە ئامادەکرابوو، بەتەواوی خرایە دەنگەوە. ئاکامی یەکەم دەنگدان ٢٢ی بەدەست هێنا بەڵام٢٠ دەنگ لەدژی بوو. ئاکامی دووەم دەنگدان ٢٤دەنگی بەڵێ بەرامبەر بە ٢٤ دەنگی دژ بوو.

پاشان ئەو مەسەلەیە هاتەگۆڕێ کە دەربارەی مادەی ٧ دەبێ چی بکرێت؟

لینین پێشنیاری کرد جارێکی تر مادەی ٧ بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن و ئەگەر دووبارە هەردوولایەن ڕازی نەبوون، مەسەلەکە حەواڵەی کۆنگرەی دواتر بکرێت. لایبر ناڕازی بوو لە سپاردنی مەسەلەکە بە کۆمیسیۆن، لەبەرئەوەی هەندێ

(81) ئەوانەی دەنگی موافقیان دابوو: ڕۆسۆف [٢دەنگ] باکۆف[٢دەنگ] کارسکی [٢دەنگ] ماخۆف [٢دەنگ] لفۆف [٢دەنگ]، بایلۆف ، پۆسادۆڤسکی، لینسکی ، پۆپۆف، یگۆرۆڤ، بڕۆکەر، مارتینۆڤ، دویچ ،هۆڤمان، گۆڵد بلات، یۆدین، لایبر ، ئەبرامسۆن.
موخالیفەکان : گۆسۆف،ئەسیپۆف، گۆستیش، پافلۆڤیچ ، ستیبانۆڤ، پانین [٢دەنگ] سورکین، لیادۆڤ، گۆڕین، فۆمین ، مۆرافیۆف، لانج، دیدۆف، ترۆتسکی، ئاڕلۆڤ، بلیخانۆف، لینین [٢دەنگ] مارتۆف [٢دەنگ] هرتز و براون.
ئەوانەی دەنگیان نەدا تزاریف و گۆڕسکی.
ئامادەنەبووان: ئیڤانۆڤ و ئەکیمۆڤ.

بەشی مادەکە پەسەند کرا بوو، لەئاکامدا هەموو مادەکە پەسەندکراوە.
سەرۆک ڕوونی کردەوە کە دوای ئەوەی هەر بەشە بەشێوەی جیاواز خرایە دەنگەوە، دەبێت کۆی هەر مادەیەک بخرێتە دەنگەوە.
کارسکی ڕازی نەبوو مادەکە ڕەوانە بکرێتەوە بۆ کۆمیسیۆن، پێشنیاری کرد هەموو مادەکە لاببرێت.
گۆڵدبلاتیش لەگەڵ ناردنەوەی مادەکە بۆ کۆمیسیۆن نەبوو، چونکە پێ یوابوو ئەمە مانای دروست کردنی زۆرینەیەکی دەستکردە، کە هێشتا وجودی نیە، بۆ ڕەتکردنەوەی گشت مادەی ٧ . بۆیە داوای کرد یەکسەر دەنگدانی دیکە بکرێت.
پۆپۆڤ پێشنیاری کرد ئەم مادەیە بگەڕێتەوە بۆ کۆمیسیۆن تا بتوانرێت دارشتنێکی گونجاوتری بۆ بدۆزرێتەوە، چونکە ناکرێت هەموو مادەکە لەبەر چەند ووشەیەک ڕەت بکرێتەوە .

پانین داوای ئەوەی کرد کە کۆتایی قسەوباس ڕابگەیەنرێت و کۆنگرە بچێتەسەر کاری دواتر.

مارتۆف پێی وابوو کە هەموو دەستکاریەکە نەک تەنها لەڕووی دارشتنەوە، بەڵکو لە ڕووی لۆژیکیشەوە بێ مانایە.

بلیخانوف پێشنیاری ئەوەی کرد کە ئەو بەندەی پەیوەندی بە قەدەغەکردنی جیاکاریە کۆمەڵایەتیەکان و دامەزراندنی یەکسانیی مافە مەدەنیەکانەوە هەیە لە بەرنامەدا بمێنێتەوە، بەڵام مەسەلەی زمان با هەڵبگیرێت بۆ کۆنگرەی داهاتوو. بەڕای ئەو، ئەوە ڕۆشن بوو کە ئەم مەسەلەیە نەگەیشتبووە ئەو ئاستەی بتوانرێت بڕیاری لەسەر بدرێت ، وە پێویستە کە لە چاپەمەنیە حیزبیەکاندا قسەوباسی زیاتری لەسەر بکرێت.

یگورۆف: پێشنیارەکەی هاوڕێ بلیخانوف لەگەڵ ئاڕاستەی کۆنگرەدا نایەتەوە. لەوجێگەیەدا کە پێشتر کۆنگرە دەربارەی زمان دەستکاریەکی خستووەتە بەرباس و پەسەندی کردووە، ئامادەیی خۆی بۆ خەریک بوون بەم مەسەلەیەوە نیشان داوە.
کارسکی بڕوای وابوو کە تەنها خستنەڕووی ئەوەی کە مەسەلەیەکی گرنگی وەکو مەسەلەی زمان بۆ بڕیارلەسەردان ئامادە نیەو یەکلاکردنەوەی لە توانای کۆنگرەدا نیە، سووکایەتی تێدایە.

مارتینۆف پێشنیاری ئەوەی کرد کە دەستکاریەکە بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن بۆ چاک کردنی دارِشتنەکەی.

پۆپۆف داوای ئەوەی کرد دەنگدانێکی تازە بکرێتەوە.
دەنگدان ئەنجامدرا، پێشنیاری هاورِێ لینین بە ٢٦دەنگ بەرامبەر ٢٤ دەنگ و پێشنیارەکەی هاورِێ بلیخانۆف بە ٢٨دەنگ بەرامبەر ١٧ دەنگ رِەتکرایەوە، پێشنیارەکەی پۆپۆف بە ٢٨ دەنگ پەسەندکرا.
مادەی ٧ بەوجۆرەی کە لەلایەن هاورِێ کۆستروفەوە چاککرابوو، جارێکی تر خرایە دەنگەوە و بە ٢٥ دەنگ بەرامبەر بە ٢٤ دەنگ رِەتکرایەوە.
ترۆتسکی و پانین پێشنیاری ئەوەیان کرد کە پاشکۆی مادەی ٧بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن.
لایبر پێشنیاری کرد رِاستەوخۆ کۆمیسیۆنێک بۆ ئامادەکردنی مادەی ٧هە ڵبژێردرێت.
مارتینۆف پێشنیاری کرد کە ئەم پێشنیارە بخرێتە بەر دەنگ دانەوە.
پێشنیارێک لەسەر تەواوکردنی قسەوباسەکان پێشکەشکراو پەسەند کرا.

هاورِێ لایبر پێشنیاری کرد کە کۆنگرە وەڵامی سێ پرسیار بداتەوە:
ئەلف – ئایا پێویست دەکات سەرلەنوێ ئەم مادەیە رِەوانە بکرێتەوە بۆ کۆمیسیۆن ؟
ب- ئەگەر وابێت ، ئایا دەبێت بۆ هەمان کۆمیسیۆنە کۆنەکە رِەوانەبکرێتەوە یان دەبێت کۆمیسیۆنێکی تازە هەڵبژێردرێت بۆ ئەم کارە؟
ج- بەچ مەبەستێک دەبێت ئەم مادەیە بگەرِێتەوە بۆ کۆمیسیۆن؟

پێشنیاری ئەلف : سەبارەت بەوەی کە ئەم مادەیە بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن، بە تێکرِای دەنگ پەسەندکرا. سەبارەت بە دیاری کردنی ئامانجی ئەم کارە دوو پێشنیار کرا: ١)- لەلایەن هاورِێ لینینەوە: دەربارەی ئەوەی کە مادەی ناوبراو بەبێ هیچ بەرنامەکارێکی تایبەت بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن.
٢)- لەلایەن هاورِێ مارتینوفەوە : کە پێی وابوو هەبوو دارِشتن و رِێکوپێک کردن و گونجاندنی بەشە جیاجیاکانی، بدرێتەوە بە کۆمیسیۆن.
٢٥ دەنگ بۆ پێشنیارەکەی هاورِێ لینین درا و ٢٦دەنگیش بۆ پێشنیارکەی هاورِێ مارتینۆف (لەرِێگەی دەنگدانی ئاشکراوە لەسەر لیستی ئامادەبووانەوە)[٨٢]

(82) کاتێک دەنگدانی ئاشکرا ئەنجام درا، ئەم کەسانە دەنگیان بۆ

لەئاكامدا دووەمیان پەسەندكرا.

بە٢٧دەنگ بەرامبەر بە ٢٤دەنگ، لەسەر ئەوە بڕیاردرا كە مادەی٧ بگەڕێتەوە بۆ كۆمیسیۆنی پێشووی بەرنامە.

كۆنگرە چووە سەرباسی مادەی ٨ی بەشی سیاسی گشتی بەرنامەكە بەوجۆرەی كە لەلایەن كۆمیسیۆنەوە ڕێكوپێك كرابوو، دەیگوت: ((مافی هەموو نەتەوەكانی پێكهێنەری وڵات بۆ دیاری كردنی چارەنوسی خۆیان)).

گۆڵدبلات: ناكرێت بەرامبەر بە ((مافی دیاری كردنی چارەنوس)) نارەزایەتی نیشان بدرێت. ئەگەر نەتەوەیەك بۆ سەربەخۆیی خۆی خەبات بكات، ئێمە ناتوانین بەرهەڵستی بكەین. ئەگەر پۆلۆنیا نەیەوێت پەیوەندی یاسایی بە ڕوسیاوە بێت، لەم بارەدا بەوجۆرەی كە بلیخانۆف ئاماژەی پێ كرد، نابێت ڕێگری لێ بكەین. من لەم چوارچێوەیەدا، لەگەڵ ئەم بۆچوونەدام، بەڵام ((مافی دیاری كردنی چارەنوس)) ناتوانێ جڵەوی ئەو پێكدادان و كێشمەكێشانە بگرێت كە ئەگەری سەرهەڵدانیان هەیە. پێمان ووتراوە كە ئەو بەندانەی بەرنامەكەمان كە گەرەنتی دەستورێكی دیموكراتیك دەكات، هەموو ئەو شتەیە كە ئێمە پێویستمانە. من پێم وانیە وابێت. دەستورێكی دیموكراتیك تەنها خەڵك یەكگرتوو دەكات تا بتوانن خەبات بكەن. وە بەم پێیە ئێمە پێویستمان بەوەیە كە چەند خواستێكی تایبەتمان هەبێت لەپێناو دابین كردنی مافەكانی كەمە نەتەوەییەكاندا. لەو ماوەیەدا كە پەیوەندی بە خۆبەڕێوەبردنی محەلیەوە هەیە، كۆنگرە پێداویستی ڕێك هاتنەوەی تەلاری حكومەتی لەگەڵ بارودۆخی تایبەتی محەلیدا بەفەرمی ناسی، بەڵام چەمكی ((خۆبەڕێوەبردنی محەلی)) لەگەڵ ناوەڕۆكی ماددە ٨ دا نایەتەوە، چونكە میللەتێك هەمیشە بەو ناوچەیەوە نابەسترێتەوە (كە تێیدا ئەژی و.ك)*[83]. بەم پێیە خۆبەڕێوەبردنی ناوچەیی، دەتوانێت تەنها خۆبەڕێوەبردن بۆ ئەو میللەتە دابین بكات كە لە ناوچەیەكی دیاری كراودا دەژی. لەكاتێكدا گەشەی <u>ئازادی كەمایەتیەكی نەتەوەیی دابین ناكات. بەڕای من پێویستە چەند</u>

هاوڕێ لینین دا: كوسف،ئەسیپوف،پافلوفیچ،ستیپانوف،پانین،(٢دەنگ)،سورو)پێشنیارەكەی كین،لیادوف،گورین،فومین،مورافیو،لینسكی،تروتسكی، ئارلوف،گورسكی،بلیخانوف،دویچ،لینی ن،(٢دەنگ)مارتوف(٢دەنگ)، هیرتز و براون.

بۆ پێشنیارەكەی هاوڕێ مارتینۆف :روسوف (٢دەنگ) بكوف(٢دەنگ)، كاوسكی(٢دەنگ)،م اخوف(٢دەنگ) لفوف(٢دەنگ)تزاریف،كوستیش- ئیفانوف،لاچ،دیدوفوف مدیدوف، بایلوف، پوسادوفسكی ، پۆپوف،یگوروف بروكەر،ئاكیموف مارتینوف،لایبر، گولد بلات. ئەبرامسون، یودین وهوفمان.

(83) ناوچە- واتە ناوچەیەكی كە ئەو میللەتەی تێدا دەژی،مەبەست لەوەیە كە ئەفرادی میللەتێك ڕەنگە لە ناوچەیەكی فراوانتر لە ناوچەیەك كە تایبەتە بە خۆیان بڵاوبوبنەوە. (و.ك)

دەزگایەکی تایبەت بۆ دابین کردنی ئازادی گەشەی ڕۆشنبیری نەتەوەکان بەدی بێت، بەم پێیە پێشنیاری ئەوە دەکەم کە ئەمە بخرێتە سەر مادەی ٨: ((وە سەقام گیرکردنی چەند دەزگایەک بۆ دابین کردنی ئازادیی هەمەلایەنەیان لە پێناو گەشەی ڕۆشنبیری دا)).

مارتینۆف ووتی : دەبێت دەزگا هاوبەشەکان بەشێوەیەک ڕێک بخرێن کە بە بەرژەوندیە تایبەتەکانیش ڕابگەن. ناکرێ چەند دەزگایەکی تایبەتی بۆ دابین کردنی ئازادی گەشەی ڕۆشنبیری نەتەوەیەک دروست بکرێت.
یگۆروف: لەوشوێنەدا کە مەسەلەی نەتەوە لە ئارادایە، ئێمە تەنها دەتوانین بۆچوونی پێچەوانە پەسەند بکەین – واتە ئەمەی کە ئێمە دژی هەموو جۆرە فشارێکین کە دەخرێتە سەر نەتەوەکان، بەڵام بەوێنەی سوشیال-دیموکرات، ئەوەی کە میللەتێکی تایبەت بەم شێوەیە گەشە دەکات یان نا، هیچ پەیوەندیەکی بە ئێمەوە نیە. ئەم مەسەلەیە بە پرۆسەیەکی خۆبەخۆییەوە دەبەسترێتەوە.
کۆلتسۆف: کاتێک سەبارەت بە ناسیونالیزمی نوێنەرانی بۆندەوە قسەدەکرێت، نارەحەت دەبن، کەچی ئەم دەستکاریەی کە هاوڕێ ی بۆندی پێشکەشی کردوە بەتەواوی ناسیۆنالیستیە. ئەوان ئەیانەوێت ئێمە بۆ پاراستنی ئەو نەتەوانەی کە خەریکن لەناودەچن، ڕێگایەکی بەرهەڵستکارانە بگرینە پێش.
لایبر: لەو شوێنەی کە دێوی ناسیۆنالیزم دێتە مەیدانەوە، ئێمە دەبێت لەجیاتی ئەوەی لێی بترسین، ئەم پرسیارانە لەخۆمان بکەین؛ ئایا ستەمی نەتەوایەتی لەئارادایە؟ ئایا دەبێت ئێمە لەشەڕی ئەو ڕزگار ببین؟ یان ئێمە ڕێگە بەوە ئەدەین کە هەندێک نەتەوە لە مەیدان بچنە دەرەوە؟ بێگومان ئەگەر نەتەوەیەک پێی وابێت کە ناتوانێت لە چوارچێوەی سنورەکانی ڕوسیادا درێژە بە ژیانی بدات، حیزب پێشی پێ ناگرێت، بەڵام چەند نەتەوەیەک لە ڕوسیادا هەیە کە نایانەوێت وولات بەجێ بهێڵن، بەڵام بەدەست زوڵمەوە دەناڵێنن. پرۆلیتاریای ڕوسیا چۆن دەیتوانی گەشە بکات، ئەگەر چینە ڕۆشنبیرەکانی کۆمەڵگای ڕوسیا شتێکیان لە ڕۆشنبیریەکەی خۆیان نەدابایا بەو؟ بەڵام پرۆلیتاریای یەهود لە ڕۆشنبیرە چەوساوەکانی خۆیەوە هیچ سودێکی دەست ناکەوێت. لە ئاکامدا، ئێمە دەبێت لەبەرخاتری پرۆلیتاریا مافی گەشەی ڕۆشنبیری بۆ هەر نەتەوەیەک لە چوارچێوەی سنوورەکانی وولاتدا دابین بکەین: بەپێچەوانەی ئەمەوە ئەو داوادەکات لەم سنورانە ڕابکات.
پێشنیاری پێچانەوەی لیستی قسەکەران پەسەندکرا.

مارتۆف: هاوڕێ لایبر ئەوەی دەوێت کە گەرەنتی کردنی ئازادی گەشەی نەتەوەیی لە دەستوری دیموکراتی ئێمەدا ئاماژەی پێ بکرێت، بەڵام ناتوانرێت ئەم جۆرە گەرەنتیکردنە تەنها بەیەک دەستەواژە دەستەبەر بکرێت و هاوڕێ لایبر بەشێوەیەکی دیاری کراو ئەوەی نیشان نەدا کە دەبێ چ جۆرە دەزگایەک دروست بکەین تا ئەم مافانە دەستەبەربکرێن؟

کوستیش:هاوڕێ لایبر دەڵێت دەبێت هەموو نەتەوەیەک ئەم جۆرە دەزگایانەی هەبێت و ئەم دەزگایانەش پەیوەندیەکی نزیکیان هەبێت بەو تەرحە ڕێکخراوەیی یەوە کە بۆند پێشکەشی کرد.

دەنگدان بەڕێوەچوو. دەسکاریەکەی گۆڵدبلات بە دەنگی زۆربە بەرامبەر ٣دەنگ ڕەتکرایەوە. پێشنیارەکەی لایبر سەبارەت بەوەی کە مادەی ٨ بەشێوەی خوارەوە بنوسرێت بە دەنگی زوربە بەرامبەر بە٤دەنگ ڕەتکرایەوە :((بەفەرمی ناسینی مافی دیاری کردنی چارەنوس و مافی ئازادیی گەشەی ڕۆشنبیری بۆهەموو ئەو نەتەوانەی کە بەشێک لە وولات پێک دەهێنن)).

مادەی ٨ بەوجۆرەی کۆمیسیۆن ئامادەی کردبوو بە دەنگی نزیک بە زۆرینە و لەگەڵ چەند دەنگێکی پەناگیر(ممتنع) پەسەند کرا.

مادەی ٩ بەوجۆرەی کۆمیسیۆن ئامادەی کردبوو، لەگەل مادەی ٨ی ڕەشنوسەکە کۆنەکەدا یەک شت بوو.

فۆمین دەستکاریەکی بەم شێوەیە پێشنیار کرد؛ دوای ووشەی ((هاولاتی)) دەستەواژەی ((وە هەروەها هەندەرانیەکانی)) زیادبکرێت.

لینن بڕوای وابوو کە زیادکردنی ووشەی ((هەندەرانی)) پێویست ناکات، چونکە خۆبەخۆ دیارە کە حیزبێکی سۆشیال- دیموکرات لەسەر ئەوە داکۆکی ئەکات کە ئەم مادەیە هەندەرانیەکانیش بگریتەوە.

لایبر:هاوڕێ لینین دەڵێ ((خۆبەخۆ دیار))ە کە سۆشیال- دیموکراتەکان پشتیوانی لە یاسایەک دەکەن کە بەحوکمی ئەو هەر هەندەرانیەک بتوانێت پلەوپۆستە فەرمیەکان بخاتەژێر پشکنینی یاساییەوە. نەخێر، ئەمە ((خۆبەخۆ دیار نیە))، چونکە دەتوانرێت وێنەکەی لەم نمونەیەدا ببینرێت کە کاتیک شۆڕشگێڕە ڕوسەکان لە ئەڵمانیا دەستگیر دەکران و دەخرانە زیندانەوە...هتد. هاوڕێیانی ئەڵمانیمان تەنها دژی هەندێک لایەنی دیاری کراو نارەزاییان دەردەبڕی و هەرگیز پێشنیارێکیان نەبردە پەرلەمانەوە تا بەهۆی ئەوەوە ڕێگری لە پەسەندکردنی ئەم جۆرە یاسایە بکەن.

ترۆتسکی: داوا دەکەم قسەکانی هاوڕێ لایبر لە کۆنووسەکەدا جێگیربکرێت.

مارتۆف: ئێستا کە وابڕیارە قسەوباسەکانی هاوڕێ لایبر لە کۆنووسەکەدا

بنوسرێتەوە و ڕەنگە چاپیش بکرێت و لەدەرەوەش ئاگاداری لەسەر پەیدابکەن، پێم وایە دەبێت دژ بەو چەمکەی کە لە خۆیدا هەڵی گرتوە نارەزایی دەرببڕم کە گوایە هاوڕێیانی ئەڵمانیمان مامەڵەیەکی ساردوسڕیان کردوە بەرامبەربە چارەنوسی سۆشیال- دیموکراتە ڕووسەکان. مەسەلەکە لەسەر بێ مەیلی هاوڕێیانی ئەڵمانی نییە، بەڵکو لەسەر دەستوری ئەڵمانیا یە. من دژ بە دەربڕینەکەی هاوڕێ لایبر نارەزایەتی دەرئەبڕم کە پێموایە هێرشێکی شۆڤێنستیە.

تزاریف: پێشنیاری ئەوەی کرد کە مادەی ٩ بەم ڕوون کردنەوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە((گشت ئەو خاوەن پلەو پۆستانەی کە لەلایەن کەسێکەوە سکالایان لەدژ دەکرێت ڕاستەوخۆ لەبەردەم دەستەی دادوەری بەرپرسیارن)).

بلیخانۆف پێشنیاری کرد ووشەی ((هاووڵاتی)) لە دەقەکەی کۆمیسیۆندا بە ((قوربانی))[84] جێگەی بگیرێتەوە.

ستراخۆف دەیویست هەموو مادەی ٩ بەم جۆرە بنووسرێتەوە ((مافی هەر کەسێک بۆ سکالاکردن لەسەر هەر خاوەن پلەوپۆستێک لە دادگا ئاساییەکاندا، لەبەردەم دەستەی دادوەریدا)).

هیرتز دارشتنێکی جیاوازی پێشکەش کرد: ((پێدانی مافی سکالاکردن لەسەر هەر خاوەن پلەوپۆستێک لەبەردەم دەستەی دادوەریدا، بە هەرکەسێک بەبێ پەنابردنە بەر بەرپرسێکی حکومی)).

کاتیک دەنگدان کرا پێشنیاری فۆمین ٣ دەنگ، تزاریف ١٢، بلیخانۆف ٨، ستراخۆف ٣٠و هیرتز ١٣ دەنگیان بەدەست هێنا. سەرەنجام پێشنیارەکەی ستراخۆف پەسەندکرا.

پاشان کۆمیسیۆن پێشنیاری کرد مادەی ١١بەم شێوەیە بنوسرێت: ((هەڵبژاردنی دادوەرەکان لەلایەن خەڵکەوە)).

برۆکەر پێشنیاری کرد کە آ: هەڵوەشاندنەوەی دادگا تایبەتەکان، ب: پەیرەوی کردنی هەموو کەسێک لە حوکمی دادگا گشتیەکان بە شێوەی ئاسایی، ج:هەڵوەشاندنەوەی حوکمی هەڵواسین؛ د) بەهرەمەند بوون لە مافی یاسایی خۆڕایی، بخرێتە سەر ئەم مادەیە.

لایبر پشتیوانی لەو بەندە کرد کە پەیوەندی بە هەڵوەشاندنەوەی دادگا تایبەتەکانەوە هەبوو. ئاماژەی بە نمونەی فەرەنسا کرد کە لەوێ سۆشیالیستەکان دژی دادگا سەربازیە تایبەتەکان خەبات دەکەن. ترۆتسکی

---

(84) قوربانی -قربانی- ضحیة، مەبەست لەو کەسەیە کە غەدرو زوڵمی لێ دەکرێت وەیان تاوانێکی بەرامبەر دەکرێت.(و.ک)

پێ یوابوو کە ئەم بەندە زیادەیە، چونکە بە خستنەڕووی خواستی هەڵبژێردراوبوونی دادوەرەکان، بەشێوەیەکی سەرەتایی خواستی قەدەغەکردنی هەموو دادگا تایبەتەکانمان خستۆتەڕوو.
مارتۆف: ئێمە خوازیاری قەدەغەکردنی سوپای پیشەیین، کاتێک سوپایەک لە کایەدا نەبێت، دادگای سوپاش لەئارادا نابێت، هەروەکو ئەوەی کە کاتێک جیاکاریە کۆمەڵایەتیەکان هەڵدەوەشێنەوە، هیچ دادگایەکی ئۆرستۆکراتیش وجودی نابێت. پێویست بەوە ناکات چەند داواکاریەکی بێ بەها بۆ هەڵوەشاندنەوەی دادگا سەربازیەکان بخەینەڕوو، چونکە ئیمە دژ بە میلیتاریزمین.
بلیخانۆف ئەوەی ڕوون کردەوە کە پێک هێنانی نیزامی میلیشیا،هەڵوەشاندنەوەی دادگا سەربازیەکان بەدوای خۆیدا ناهێنێت، وەکو ئەوەی کە لە نمونەکەی سویسرادا دەتوانرێت ببینرێت.
ماخۆف: هەڵبژێردراوبوونی دادوەرەکان بەس نییە. دەبێت ئێمە ماهیەتی ڕاستەقینەی دادگاکان پێناسە بکەین. نمونەی بەریتانیا ئەوە پیشانی ئێمە ئەدات کە تەنانەت دادوەرە هەڵبژاردراوەکانیش دەتوانن بۆرژوازی بن.
لیادۆف لەسەر ئەوە ڕازی نەبوو کە پاش پەسەندکردنی ئەو بەندەی پەیوەندی بە هەڵبژێردراوبوونی دادوەرەکانەوە هەیە، هیچ خاڵێکی تری بۆ زیاد بکرێت.
گۆرین پێشنیاری کرد ووشەکانی((و لەلایەن خەڵکەوە)) لە دەقەکەی کۆمیسیۆن لاببرێت.
کۆلستۆف پێشنیاری کرد ووشەکانی ((و دەستەی دادوەری)) بۆ ئەم دەقە زیاد بکرێت.
کۆنگرە دەنگدانی ئەنجام دا. پێشنیارەکەی برۆکەر لە چوار بەشدا خرایە دەنگەوە.آ) بە ٢٤ دەنگ بەرامبەر بە ١٧ دەنگ ڕەت کرایەوە؛ ب) بە دەنگی زۆربە بەرامبەر بە یەک دەنگ ڕەتکرایەوە ؛ ج) بەدەنگی زۆربە بەرامبەر بە ١٠دەنگ ڕەتکرایەوە {نوێنەرێک هاواری کرد: کەواتە نیکۆلاسی دووەم چی ؟} ؛د) بەدەنگی زۆربە بەرامبەر بە یەک دەنگ ڕەتکرایەوە. دەسکاریەکەی گۆرین بەدەنگی زۆربە بەرامبەر بە ٥ دەنگ ڕەتکرایەوەو دەستکاریەکەی کۆلستۆفیش بەهەمانشێوە بە بەدەسهێنانی ١٠ دەنگ ڕەتکرایەوە.
مادەی ١١ بە تێکرای دەنگ بەوجۆرەی لەلایەن کۆمیسیۆنەوە ئامادەکرابوو، پەسەندکرا.
لایبر (تێبینیەکی شەخسی): بە پێویستی دەزانم ئەم بابەتەی خوارەوە بخەمەڕوو. سەبارەت بە لێکدانەوەو پێناسەکردنی قسەکەی من لەلایەن مارتۆفەوە بە ((هێرشێکی شۆفینیستی))، من تەنها دەتوانم ئەوە بڵێم

كە قسەكەی ئەو خۆی هێرشێكی عەوامفریوانەیە ، سەرەڕای ئەوەی كە بە ناشیرینترین هۆكارەوە بەزاردا هاتووە. (سەرۆك قسەكەری ڕاگرت، بەڵام مارتۆف داوای كرد كە «قسەكەر با لە ئازادی ڕادەربڕین بەهرەمەند بێت).
ئاگادارتان دەكەم كە قسەكانی من دەستەی سەرۆكایەتی تووشی هەڵچون كرد، بەڵام دەستەی سەرۆكایەتی خۆی پاراست لە پیشاندانی كاردانەوەیەكی گونجاو بەرامبەر بەو سوكایەتیەی هاوڕێ مارتۆف بەناهەق ئاڕاستەی منی كرد. لەوكاتەدا ئارامیەكەی خۆی لەدەست نەدا. دیارە ئەگەر هاوڕێ مارتۆف بڵێ كە ئەو ووشانەی تەنها بە هۆی توڕەبوونەوە بەسەر زاردا هاتووە، منیش بەنۆبەی خۆم ئەوەی كە ووتم وەردەگرمەوە.
بەڵام ئەگەر هاوڕێ مارتۆف بڵێ دەستەواژەی ((هێرشێكی شوفینیستی))ی بە ئەنقەست بەكاربردووە، ئەوا منیش ئەوە دووبارە دەكەمەوە كە ناتوانم ڕەفتارەكەی ئەو بە شتێكی دیكە پێناسە بكەم، جگە لەهێرشێكی عەوامفریوانە كە بە سوكترین هۆكارەوە بەزاردا هاتووە.
مارتۆف (تێبینیەكی شەخسی): ئەو ڕوون كردنەوەیەی هاوڕێ لایبر پێشكەشی كرد دەربارەی ئاماژەكانی لەسەر سۆشیال- دیموكراتە ئەڵمانەكان، هیچی لەو لێكدانەوەیە نەگۆڕیووە كە من دەربارەی ئەو ئاماژانە دام بەدەستەوە. ئەو، ئەوەی كە من ووتم بە هێرشێكی عەوامفریوانە ناوبرد. من بەڕاستی تێناگەم ئەو ((عەوامانە)) لەكوێن كە من هەوڵی فریودانیانم داوە. بە لەبەرچاوگرتنی هەوڵی ئەو بۆ وەسفێكی لەوجۆرەی قسەكەی من، من ناتوانم قسەكەم وەربگرمەوە.

كۆتایی دانیشتن

دانیشتنی هەژدەیەم

(ئامادەبـوان: ٤٣ نوێنـەر بـە ٥١ دەنگی ڕەسـەن و ١٢ کەسیش بـە دەنگی ڕاوێژکاریـەوە).

مـادەی١٢ی بەشی سیاسی – گشتیی بەرنامـە خوێندرایـەوە. دەقـی پێشکەش کراو لەلایەن کۆمیسیۆنەوە لەگەڵ مادەی ٩ی ڕەشنووسی (ئامادە کراو لەلایەن ئایسکراو زاریـاوە) هەمـان شت بـوون.
لایبـر: ئێمـە لێـرەدا دەستەواژەی ((میلیشیا))مان نییـە، چەکدارکردنـی گشتی خەڵک و میلیشیا یـەک شت نیـن. ڕەنگـە چەکدارکردنـی گشتی خەڵک بارودۆخێکی ئاسایی بێت، ڕەنگـە لەکاتـی شـەڕدا ڕابگەیەنرێت، بـەڵام ئەمـە ئـەو شتە نیـە کـە لـە سویسرادا هەیـە. پێشنیاردەکەم دەستەواژەی((میلیشیا)) لەجێگای ((چەکدارکردنـی گشتی خەڵک)) دابنرێت و ئـەم دەستەواژەیەش لـەدوای میلیشیاوە لـە کەوانەیەکـدا دابنرێـت.
لینیـن: ووشەی((میلیشیا)) چەمکێکی نـوێ نـادات بەدەستەوە و دەبێتـە مایـەی ناڕۆشنی و لێڵـی. دەستەواژەی ((چەکدارکردنـی گشتی خەڵک)) ڕۆشنەو بـە تـەواوی ڕووسیە. بـەڕای مـن دەستکاریەکەی هـاوڕێ لایبـر زیادەیـە.

دەسکاریەکەی لایبـر بـە دەنگی زۆرینـە ڕەتکرایـەوەو مـادەی ١٢ بەشێوەی ئامادەکـراو لەلایـەن کۆمیسیۆنەوە پەسـەندکرا.
پاشـان مـادەی ١٣ کـە لەگـەڵ مـادەی ١٠ی ڕەشنووسە کۆنەکـەدا یـەک شت بـوو، بەبـێ بـاس کـردن لەسـەری پەسـەند کـرا.
قسـەکەری کۆمیسیـۆن مـادەی ١٤ی خوێنـدەوە کـە لەگـەڵ مـادەی ١١ی ڕەشنووسـە کۆنەکـەدا یـەک شت بوو، ئەوەشی ڕوون کـردەوە کە ئەو دەستکاریانەی لەپەیوەند بـەم مادەیـەوە پێشکەشی کۆمیسیۆن کـراون، جێگـەی تەئیـدی زوربـەی ئەندامانی نەبـوون.
لایبـر: پێشنیاردەکەم پەرەگرافـی دووەمـی ئـەم مادەیـە لاببرێـت. کتێبەکانـی

خوێندن خۆبەخۆ لە چەمکی پەروەردەو فێرکردندا خۆرایی و ئیجبارییە، چونکە خوێندن بەبێ ئەوانە ناکرێت. هەروەها دابەش کردنی منالاَن بە دەوڵەمەند و هەژار هەروەکو پووس بە دروستی نیشانیداوە سووکایەتی ئامێزە.(١)

لیادۆف: من لەگەڵ لایبردا هاوڕام، بەلاَم چەند بەڵگەیەکی دیکەم هەیە. بەڕای من ئەم جۆرە چوونەناو ووردەکارییانەوە لەگەڵ گیانی بەرنامەکەماندا نایەتەوە.

یگورۆف: من هەر ئەم دەستکاریەم دا بە کۆمیسیۆن؛ نوێنەرەکان زۆرتر قسەیان لە چەند شتێک دەکرد کە ((خۆبەخۆ)) ئاشکران. ئەگەر ئێمە لە حکومەتێکی دیموکراتیدا پەروەردەو فێرکردنی گشتی پیادە دەکەین، تێ دەکۆشین ئەوەش دابین بکەین کە هەر کەسە لە خوێندەواری بەهرەمەند بێت. شتێکی لەوجۆرە ئەگەر ئامرازەکانی فەراهەم نەبێت، لەتوانادا نیە. ئەمە خۆبەخۆ ڕوون و ئاشکرایە. بۆنمونە : ئێمە تەنانەت بەندێکیشمان جێنەکردۆتەوە دەربارەی ڕاوێژکاری یاسایی خۆڕایی.

مارتۆف: ئەبێت ئەوە بڵێم کە دەبێت لە هاوڕابوون لەگەڵ پوس ڕودەدر بە ووریای زیاترەوە مامەڵە بکرێت ، بەپێچەوانەوە ڕەنگە مرۆڤ بە ئاسانی گیرۆدەی هاوڕێیەکی نارەسەن ببێت. بۆ کەسێکی سۆشیالیست و شۆڕشگێر بە بەفەرمی ناسینی ئەمەی کە هەژارو دەوڵەمەند هەن، سوکایەتی تێدا نیە. ئەمە ڕاستییەکە کە تەنها دیموکراتە دڵ ناسکەکان لەبەرچاوی ناگرن. منالاَنی کرێکارانی هەژار ئەزانن کە هەژارن. پارتە سۆشیالیستەکانی رۆژئاوا، کە ئەم خاڵەیان لە بەرنامەکەیاندا جێکردۆتەوە ، ترسێکیان لەمە نەبوو کە بڵێن هەژار و دەوڵەمەند هەیە، وەکو تەنها ووردەکاری بابەتەکەش سەیریان نەکردووە. مەسەلەی پەروەردەو فێرکردنی گشتی*[85] لای سۆشیال-دیموکراتەکان بایەخێکی تایبەتی هەیە. پێویستە ئەم ووردەکارییە، هەروەکو ئەو ووردەکارییە بە یاساکانی کارخانەییەوە[86] پەیوەندە، لە بەرنامەکاندا بپارێزرێن. من تەنها ئەوە پێشنیاردەکەم کە یەک شت واتە دەستەواژەی ((بە زمانی دایکییان)) بخەینەسەر ئەم مادەیە. ئەم کارە کاری کۆمیسیۆن ئاسان دەکات. مەسەلەی قوتابخانەکان جارێکی تر مەسەلەی((یەکسانی))ی زمانەکان دەهێنێتە ئاراوە، بەلاَم ئەمە گەلێک گرنگە. ئەگەر منالاَن توانای تێگەیشتنی ئەو زمانەیان نەبێت کە لە قوتابخانەدا پێیان دەخوێندرێت، زیان بە پرۆسەی خوێندن دەگات.

Popular education (85)
Factory legislation (86)

بلیخانوف: دوای مارتۆف, تەنها شتێک کە ئەمەوێت زیادی بکەم ئەمەیە کە ئەگەر باس کردنی ئەمەی کە خەڵکی هەژار وجودی هەیە سووکایەتی تیدابێت، ئەوکات دەبیت ئێمە لە دانانی باج لەسەر دەرامەت خۆپارێزین. پەروەردەو فێرکردنی گشتی هەرگیز ئەوە ناگەیەنێت کە کتێبەکانی خوێندن بەخۆرایی دابەش دەکرێن، وەکو ئەوەی کە دەتوانرێت نمونەکەی لە سویسرا ببینرێت. ئەمە یەکێکە لەو ناکۆکیانەی کۆمەڵگای سەرمایەداری. من لە سویسرا ژیاوم. لەم وولاتەدا نەبوونی کتێبی خوێندنی خۆرایی دەبێتە مایەی ڕق و کینەی زۆری هەژاران. لەبارەی خۆراکەوە من دەتوانم پشت بە شایەدی شولەر موفەتیشی سویسرایی ببەستم. دەڵێت ئەو منالانەی کە دایک و باوکیان هەژارن، زۆرتر بە سکی برسیەوە دێن بۆ قوتابخانە. من مەسەلەی خوێندن و فێرکردن بە سەرەکی دەزانم؛ پەروەردەو فێرکردن دابین کردنی مافەکانی پرۆلیتاریایە.

کارسکی: دوای قسەکانی بلیخانۆف، من شتێکم نیە زیادی بکەم، تەنها ئەوە نەبێت کە هەرچیەک لێرەدا دەخرێتەڕوو، لەلایەن حکومەتە بۆرژواییەکانەوە پیادە دەکرێت. من لەگەڵ زیادکردنی دەستەواژەی ((بە زمانی دایکی)) موخالیفم. بەڕای من پێویست نیە، چونکە تەرخان کردنی مادەیەکی تایبەت بۆ ئەم بابەتە دەکاتە شتێکی زیادە. ئێمە دەبێت بەندێکی سەربەخۆمان هەبێت لەم بارەیەوە. ئاماژەی هاوڕێ مارتۆف بۆ هاوڕێیانی نارەسەن بێ جێگە بوو.

سەرۆک: داوای لە هاوڕێ کارسکی کرد کە لە بەکاربردنی دەستەواژەی لەم چەشنە خۆپارێزێت.

یگورۆف:من بە توندی دژی پێشنیارە تەواوکارەکەی مارتۆفم. ئەم کارە بەمانای هێنانەخوارەوەی مەسەلەیەکی جدیە بۆ ئاستی مەسەلەیەکی بێ بایەخ و بەیەک چواندنی مادەی ٧ لەگەڵ ئەم زیادەیەدا، کارێکی ئاڵۆزدەبێت. من لێرەدا ئاراستەیەکی تەواو ئاشکرا بۆ هەڵخڕاندنی زۆرینەی کۆنگرە دەبینم.

سەرۆک داوای لە هاوڕێ یگورۆف کرد ڕستەکەی دوایی خۆی وەربگرێتەوە.

یگورۆف: من وەری دەگرمەوە، بەڵام ئەوخاڵە تەئکید دەکەم کە هەر کەسێک گۆڕانکاریەکپێشکەش دەکات با بە ووردی بیری لێ بکاتەوە.

سەرۆک:ئەمە شتێکی گشتی یە.

مارتۆف: ئێستا کە ڕێگەدرا یگورۆف بۆ دووەم جار قسە بکات، منیش دەبێت بەوێنەی نارەزایەتی بلێم کە پێشنیارە تەواوکەرەکەی من ئەو مانایەی نەبوو.

ترۆتسکی: بڕوای وابوو پێشنیارەکەی مارتۆف بەجێیەو پشتیوانی لێکرد.

مارتۆف:من لە پێشکەش کردنی پێشنیارەکەم دا شێوازی کۆمیسیۆنم بەڕێوەبردووە.

ماوەیەکی زۆر بیرم لەوە کردەوە کە چ فۆرمۆلبەندیەک بەکار بهێنم تا هەموو پێداویستیەکان جێبەجێ بکات. من بەم ئەنجامە گەیشتم کە دەتوانرێت بە چەند بەڵگەیەکی لۆژیکی ئەم خاڵە لێرەدا بخرێتەڕوو. ئەم خاڵە بە شێوەیەکی پاک وپوخت و تەواو کۆنکرێت خراوەتەڕوو. من هەرگیز چاوەڕوانی ئەوە نەبووم سەرنجەکەی من بۆ ڕازی کردنی لایەنەکەی تر وەکو مانۆڕێکی سیاسی لێک بدرێتەوە. سەرنجی هاوڕێ یگورۆف بۆ ئەم خاڵە ڕادەکێشم کە بێ متمانەیی لەڕادەبەدەر و دیپلۆماسیەتی زۆر مرۆڤ ئەخاتە پێکەنین.
گۆڵدبلات: ئێمە ناتوانین لەگەڵ ئەم دەستکاریەدا ڕەزامەندی نیشان بدەین. پارچەیەکمان لە بەشە گشتیەکە دابڕیوە و هێناومانەتە ئێرەوە. بەم کارە ئەوەی لێی ماوەتەوە بەتاڵ دەبێتەوە. لەوەوە کە مارتۆف و ترۆتسکی ئاماژەیان پێ کرد، دەردەکەوێت کە پێویستە زۆرینە لە بابەتی مەسەلەی ((زمان)) لە قوتابخانەکاندا ڕازی بن.
پێشنیارێکی لەم جۆرە ئەتوانێت هەموو مادەی ٧ پووچەڵ بکاتەوە و بەشێکی گەورە لەوەی کە بایەخی بنەڕەتی هەیە، بخاتە کەنارەوە.
لینین: من لەگەڵ پێشنیارەکەی مارتۆفدا موخالیفم. ئەوە گونجاوترە کە دوای ئەوەی کۆمیسیۆن کارەکانی خۆی تەواوکرد، دەستکاریەکانمان بۆ بەندە جۆراوجۆرەکان پێشنیاربکەین.
ڕۆسۆف: ئێمە دوێنێ دەربارەی یەکسانی زمانەکان قسەمان کرد و مەبەستیشمان لە یەکسانی زمان نەبوو لە قوتابخانەکاندا ، بەڵکو یەکسانی زمان بوو لە هەموو دامەزراوە محەلیە گشتیەکاندا. قسەکردن لەسەر یەکسانی زمان لە قوتابخانەکاندا بێ مانایە، چونکە دەبێت لەهەر قوتابخانەیەکدا زمانێک زاڵ بێت. بەپێچەوانەوە ئیترئەوە قوتابخانە نییە و شەیتان دەزانێ چییە! بەفەرمی ناسینی پێویستی خوێندن بە زمانی دایکی، ڕاگەیاندنێکی شیاوتری ئەم بەندەیە. بەڵام سەبارەت بە یەکسانی زمانەکان ئەمە ئەو شتەیە کە دەبێت لە تەواوی دامەزراوە محەلیە دەوڵەتیەکاندا بە فەرمی بناسرێت، ئەمەش مانای ئەوەیە کە دەبێت ئەو مافە درابێت بە خەڵک کە لە دامەزراوە محەلیە دەوڵەتی و گشتییەکاندا، لەتەنیشت زمانی بەڕێوەبردندا، کاروبارەکانیان بە زمانی دایکیان ئەنجام بدەن. لەسەر ئەم بنەمایەوەیە کە من پێموایە دەستکاریەکەی مارتۆف توانای بەفەرمی ناسینی یەکسانی زمانەکان لەبارنابات.
پۆپۆف: خوێندن بە زمانی دایک، نەک تەنها لە قوتابخانە سەرەتاییەکاندا، بەڵکو لە زانکۆکانیشدا بەشێوەی ناڕاستەوخۆ لە فۆرمۆلەبەندیە گشتیەکەدا

ئاماژەی پێ کراوە. لەوە نیگەرانم کە چەند خاڵێکی تەواو بێ بەها بوونەتە مایەی بەدی هاتنی ئەم جۆرە بارودۆخە لێرەدا. جێگای خۆیەتی کۆتایی بەم وەزعە بهێنرێ.
ستارۆفەر لە پەیوەند بە دەربڕینەکانی هاوڕێ گۆڵدبلاتەوە ووتی کە بەوێنەی یەکێک لە ئەندامانی کۆمیسیۆنی بەرنامە، ئەتوانێت لەسەر ئەوە پێداگری بکات کە پێشنیارەکەی مارتۆف کە لە کۆمیسیۆندا بە ووردی تاووتوێ کرا، بەهیچ شێوەیەک مەبەستی لەباربردنی مەسەلەی یەکسانی زمانەکان نیە.
ترۆتسکی پێشنیاری کرد ئەم مادەیە زیاد بکرێت ((لەکاتێکدا خەڵکی داوابکەن بە زمانی دایکی بخوێندرێت)).
کاتێک دەنگدرا، پێشنیاری لایبر(لابردنی پەرەگرافی دووەم) ڕەتکرایەوە. پێشنیاری ترۆتسکی بە ٣٠ دەنگ بەرانبەر بە ٩ دەنگ پەسەندکرا. مادەی ١٤بەوشێوەیەی کە لەلایەن ترۆتسکیەوە چاک کرابوو، بە تێکرای دەنگ پەسەندکرا.
پاشان ئەو پەرەگرافەی پەیوەند بە قەدەغەکردنی باجە ناڕاستەوخۆکانەوە و شتی دیکەوە پەسەند کرا.
پاش ئەوە کۆنگرە ئەو بەشەی بەرنامەی خستەبەر باسەوە کە پەیوەندی بە پاراستنی کرێکارانەوە هەبوو.

یەکەم بابەت کە قسەی لەسەر کرا، پێشەکی و مادەکانی ١و٢ بوو.
لیادۆف داوای کرد کە ماوەی پشوودانی ٤٢ کاتژمێر بەسەریەکەوە بێت، چونکە پشووی ٣٦ کاتژمێر هەرئێستا لەزۆرێک لە کارخانەکاندا هەیە.
یگورۆف: ئەمە لە کۆمیسیۆندا ڕەتکرایەوە. بەشێوەیەکی ئیستیسنائی لە هەندێک کاردا ڕۆژکاری شەش کاتژمێری بەڕێوە دەچێت، بەڵام ئێمە داوای ڕۆژکاری هەشت کاتژمێری دەکەین.
لایبر ووتی لە بەرنامەدا هیچ شتێک لەبارەی پشکنینی هەلومەرجی زاڵ بەسەر یەکە بەرهەم هێنە بچووکەکاندا نەوتراوە.
یگورۆف: لە کۆمیسیۆندا ووترا کە بەهۆی جیاوازیی هەلومەرجەوە، دەبێت بەرنامە هێڵە گشتیەکان بخاتەڕوو. سەبارەت بە کارگە بچووکەکان کە کرێکارەکانیان کرێکاری کرێ گرتە نین، بەڵکو ئەندامانی یەک خیزانن، دەبێت چۆن مامەڵە بکرێت؟
لینین لەماوەی پشووی ٤٢ کاتژمێری نارازی نەبوو، بەڵام لایبری لەوە ئاگادارکرد کە بەرنامە لەسەر پشکنینی تەواوی ناوەندەکانی کار قسەی کردوە.

ئەگەر قەوارەی ئەم ناوەندانە ناوببرێت، تەنها کارکردەکەی تەنگەبەردەکاتەوە. کاتێک بەرنامەکەی ئێمە بووە لایحەیەکی یاسایی، ئەوکاتە کاتی هێنانە ناوەوەی جوزئیاتیش دەگات.
لایبر پێشنیاری کرد دەستەواژەی((بە چاوپۆشین لە قەوارەی ناوەندەکانی کار)) زیادبکرێت.
ترۆتسکی پێشنیاری کرد پشووی یەکشەممە زیادبکرێ بۆ ٤٢کاتژمێر.
ماخۆف:هەرئێستا لە نیکۆلایف پشووی٤٠ کاتژمێری بەڕێوە دەچێت.
تزاریف: لە کارە ئەندازیاریەکاندا لە باشوور، ماوەی پشوودان لە ٣٦ کاتژمێر زیاترە.
کۆستڕۆف:لە باتوم ماوەی پشوودان ٣٧ کاتژمێرە.
مۆرافیوف پێشنیاری کرد ئەم دەستەواژەیە بخرێتەسەر مادەی٢((لە هەموو لقەکانی ئابووریدا)).

دەنگدان بەڕێوەچوو. پێشەکی و مادەی ١ پەسەندکرا. دەسکاریەکەی لایبر بۆ مادەی ٢ هەروەها دەستکاریەکەی مۆرافیوف ڕەتکرانەوە و دەستکاریەکەی لیادۆف بۆ ماوەی پشووی ٤٢ کاتژمێری پەسەندکرا. مادەی ٢ بە دەستکاریەکەی لیادۆفەوە بەشێوەی گشتی پەسەندکرا. هەروەها مادەکانی ٣و٤ (لەگەڵ دەسکاریەکدا سەبارەت بە جێگرتنەوەی ٥ی بەیانی بە ٦ی بەیانی) پەسەندکران.

دەستکرا بە قسەکردن لەسەر مادەی ٥.

گلیبۆف پێشنیاری ئەوەی کرد کە کارپێکردنی منالان لە سالەکانی خوێندندا قەدەغە بکرێت. ئەم خواستە بەلای بەشی ڕۆشنبیری خەلکەوە بایەخی هەیە.
کۆلستۆف لایەنگری قەدەغەکردنی کارپێکردنی منالان بوو لەلایەن دایک و باوکیانەوە. لەکۆنگرەی زوریخ (١٨٩٧) دا پیاوە ئاینییەکان دژی دەخالەت کردن بوون لە کاری مالاندا، بەلام سوشیال-دیموکراتەکان لەگەلیاندا موخالەفەتیان کرد و داوای ئەوەیان کرد کە پشکنین کاری ناومالانیش بگرێتەوە.
ماخۆف پشتیوانی لە کۆلتسۆف کرد، بەلام پێی وابوو هەندێک دایک و باوک هاوکات خاوەن کاریشن و دەبێت دەزگایەکی پشکنین بۆ ئەم جۆرە خێزانانە دروست بکرێت. ناتوانرێت سەرپەرشتی منالان قەدەغە بکرێت. دەستەواژەی ((بەکارگیراو)) دەبێ لاببرێت.
لیادۆف و تزاریف خوازیاری ڕۆژکاری ٦ کاتژمێری بوون بۆ لاوان لەجیاتی ٤

کاتژمێـر، چونکـه ڕۆژکاری ٤ کاتژمێـری دەسـەڵاتی دایـک و بـاوک زیـاد دەکات بەسـەریانەوە.
گوڵدبـلات وەڵامـی هـاوڕێ گلیبۆفـی دایـەوەو ووتـی هەڵخەڵەتاندنـی زیمسـکی سـوبور(٢) لەتوانـادا نیـە، لیبرالـەکان پێـی دەزانـن. ئـەوان بـە شێوەی کاتـی ڕازی دەبـن، بـەڵام دوایـی، لەکاتـی خۆیـدا، واتـە کاتێـک بەشێوەی دیـاری کـراو سـاڵەکانی خوێنـدن بڕیـاری لەسـەر دەدرێـت، تەنگەبـەری دەکەنـەوە.
یگـورۆف: من لەگـەڵ پێشنیارەکەی هـاوڕێ گلیبۆفدا موخالیف نیم، بـەڵام لەگـەڵ پاساوەکانیدا هاوڕانیم. دەستەواژەی ((سـاڵەکانی خوێنـدن)) ئـەوە دەردەخـات کـە چەنـد ژمارەیەکـی ئارەزوومەندانـە نین.
دەنگـدان بەڕێوەچـوو. دەسـتکاریەکەی ماخـۆف (لابردنـی ووشـەی بەکارگیـراو پەسـەندکرا. دەسـتکاریەکەی کۆلسـتۆف(لابردنی ووشـەکانی خاوەنـکاران و بەکارگیـراو) ڕەتکرایـەوە. دەستکاریەکەی پۆپـۆف (ڕۆژکاری ٦ کاتژمێری بـۆ لاوان)پەسـەندکرا. دەستکاریەکەی کۆلسـتۆف (قەدەغەبوونـی کاری شـەوانە بـۆ کـوڕان و کچانـی کەمتـر لـە ١٨ سـاڵ) ڕەتکرایـەوە. مـادەی ٥ دوای دەسـتکاری کردنەکـەی پەسـەندکرا.
مـادەی٦ کە لەلایـەن کۆمیسیۆنەوە دەستکاری کرابـوو، دەسـتەواژەی ((ئـەو ژنانـەی کە تـازە منداڵیـان بووە))بـە ووشـەی ((ژنـان)) و دەستەواژەی ((دوو هەفتە پێش و٤ هەفتـە پـاش مناڵبـوون)) بـە دەسـتەواژەی ((٤هەفتـە پێش و٦هەفتـە پـاش مناڵبـوون)) جێگەیـان گیرابـووەوە، ئـەم دەسـتەواژەیەش زیادکرابوو((بە پێدانـی کرێـی تـەواو لـە درێژایـی ئـەم ماوەیـەدا)).
مادەی ٦بە هەموو ئەم دەستکاریانەوە پەسەندکرا.
نوێنەرێـک: کۆمیسـیۆن بڕیـاری ئـەوەی دا کـە دەربـارەی شیرخۆرگە بـۆ سـاوایان و منالانـی بچـووک و سـەبارەت بـە چۆنیەتـی خـۆراک پێدانیـان لـە نێـوان مادەکانـی ٨و٧ دا پەرەگرافێـک بگونجێـت. مـن لەگـەڵ ئـەم ووردەکارییـەدا نـاڕازی بـووم. پێموایـە ئـەم خاڵـە لەسـەرەتاوە بڕیـاری بەزۆردروسـت کردنـی دەرمانخانەکانـی کارخانـە ئـەدات و بەکارگرتنـی کرێکارانـی ژن پـەرە پـێ دەدات وسـەرەنجام بـە قازانجـی خـاوەن کارخانـەکان تەواودەبێـت. هەروەهـا ئەمـە مەسـەلەیەکە کـە پێویستی بـە بـاس کـردن هەیـە و بـەم پێیـەش پێویستە بگەڕێتەوە بـۆ کۆمیسیۆن و تـا کۆنگـرەی داهاتـوو ڕابگیرێـت. وەکـو پزیشـکێک بـڕوام وایـە کـە بـە بڕینـی شیری دایـک پەتـای منـاڵان زیـاد نـاکات. ئەمە مەسـەلەیەکە دەبێت قسـەی لەسـەر بکرێـت و بیرکردنـەوەی هەندێـک کـەس سـەبارەت بـەم مەسـەلەیە کەوتۆتـە ژێـر کاریگـەری تامەزرۆبوونیـان بۆ((سروشـتی بـوون))ەوە.

لایبر پێی وابوو لەو شیرخۆرگەیانەدا کە لە کارخانەکاندا بەدی هاتوون، تەندروستی ڕەچاوناکرێت. بۆنمونە، لە سویسرا، شیرخۆرگەکان لە هەلومەرجێکی تەندروستی تایبەتیدا دروست کراون. پێشنیار دەکەم ئەم بەندە لاببرێت.
نوێنەرێکی تر(٢): من هۆکارەکانی پێشنیارکردنی ئەو بەندەی ئێستا کە جیگەی باسی ئێمەیە، بۆ کۆمیسیۆنم ڕوون کردەوە. لێرەدا من وەلام بە نارەزایەتیەکانی هاوڕێیان ئەدەمەوە. ئاکامی نارەزایەتیەکان بەم شێوەیەیە : یەکەم ووترا کە ئەمە خاڵێکی لاوەکییە. من بە بێ دوودڵی موخالیفم، چونکە توێژێکی فراوان لە پڕۆلیتاریا، واتە هەموو منالانی شیرەخۆرەو کەم تەمەن دەگرێتەوە. بەرنامەکەی ئێمە کە بەو هەموو درێژیەوە تەواوی خواستەکانی ئێمە بە قازانجی پاراستنی کرێکارانی بەتەمەن و لاو دەخاتە ڕوو، منالانی پرۆلیتاریا لەم تەمەنەدا بە گشتی لەبەرچاو ناگرێت، لەکاتێکدا لەم ساتەوەختانەی ژیاندا هەمان توێژی فراوانی پڕۆلیتاریا زۆرترین پێویستیان بە پاراستن هەیە. پەتای منالان کە ڕێژەکەی بە شێوەیەکی ترسناک بەرزە، لەمێژە سەرنجی زانایانی بۆ لای خۆی ڕاکێشاوە. ئاماری توێژینەوەکان کە بۆ دۆزینەوەی هۆیەکانی ئەم پەتایە بەرێوەبراوە، ئەوەی نیشانداوە کە سەرچاوەکەی خۆراک پێدانی هەڵەیە. ئەو هاوڕێیەی دژی پێشنیارەکەی من قسەی کرد، نارەزایەتیەکەی خۆی لەسەر دۆزینەوەکانی زانستی پزیشکی بنیات نا ومنیش ناچارم کە بە وێنەی ئەو بچمەناو مەیدانی پزیشکیەوە. من ئەمەوێت بڵێم کە ئەم هاوڕێیە بە تەواوی هەڵەیە کاتێک دەڵێت هێشتا ئەوە نەسەلماوە کە گونجاوترین خۆراکی منالْ شیری دایکیەتی. دەڵێم ئەوە ڕاستیەکی تەواو سەلمێندراوی پزیشکییە، نەک وەک ئەوەی ئەم هاوڕێیە تەسەوری دەکات، فیتیشیزم بەرامبەر سروشتی بوون، بەڵکو ڕاستیەکە کە بەهۆی ئامار و بینین و بەهاتنەوەی تەواو لەگەڵ زانستی پزیشکی ماندا سەلمێنراوە. مامۆستایان زۆر لەمێژە لە زانستە پزیشکیەکاندا ئەمە دەڵێنەوە کە دەبێ هەموو دایکێک شیری خۆی بدات بە منالەکەی، چونکە شیری دایک باشترین خۆراکە بۆ منالْ. ئەو خۆراکە بەدیلانەی کە بەوجۆرە سەخاوەت مەندانەیە لەلایەن تەکنەلۆجیاوە پێشکەش کراوە هەرگیز ناتوانێت جێگەی شیری دایک بگرێتەوە. ئەم حوکمە تەنانەت لە حاڵەتی ڕەچاوکردنی دیقەتێکی تەواویشدا کە کەڵک وەرگرتن لە خۆراک پێدانی دەستکرد پێویستە، هەر ڕاستە، کە دیارە دیقەتێکی ئاوا تەنها لە خێزانە تا ڕادەیەک خۆشگوزەرانەکاندا دەتوانرێت ڕەچاو بکرێت نەک لە ماڵە پرۆلیتاریەکاندا. ئەم مامۆستایانە لە وانەکانیاندا ئەو ژنانەیان فەرامۆش کردووە کە هەژاری لە خێزان و منالەکانیان جیایان دەکاتەوەو بەرەو

کار لە کارخانەدا دەیان بات. ئەگەر مامۆستایان ئەوانیان فەرامۆش کردووە، نابێت حیزبی کرێکاران فەرامۆشیان بکات. دیسانەوە بەم بەڵگەیەش بایەخی ئەم خاڵە زیاترە کاتێک داوا لەسەر کرێکارانی ژن لە بەرهەم هێناندا ساڵ بەساڵ زیاتر دەبێت: هەرساڵە بەشێکی زیاتر لە ژنان بەرەو کارخانەکان مل دەنێن و بەم پێیە بەشێکی زیاتر لە منالان لە خۆراکی سروشتی خۆیان بێ بەش دەکرێن. بەم پێ یە، بە پێویستی دەزانم کە جێگایەک بۆ ئەم داواکاریەی خوارەوە لە بەرنامەکەماندا بکرێتەوە: هیچ دایکێک لە فرسەتی پێدانی شیری خۆی بە منالەکەی بێ بەش نەکرێت. بەم هۆکارانەیە کە پێشنیار دەکەم ڕێسایەک بەسەر هەلومەرجی کاری ژنانی شیردەردا زاڵ بێت.
هاوڕێ لایبر ووتی من بە پێشبینی کردنی((بەدی هێنانی شیرخۆرگە لە کارخانەکاندا)) لە پێشنیارەکەمدا، شیرخۆرگەکانم لە جێگەی نا تەندروستیدا داناوە، چونکە بە پێی قسەی ئەو، بەتەواوی ئاشکرایە کە هەلومەرجی باشی تەندروستی لە کارخانەکاندا نییە. بەڵام کاتێک من ووتم((لە کارخانەدا)) پێناسەیەکی تۆپۆگرافیک (نەخشەکێشان و.) م لەبەرچاونەبووە. مەبەستم ئەمە بوو کە لە هەر جێگایەک کە ژنان خەریکی کارکردنن، ئەو پلانانەی باسکران بەرێوەببرێن. دیارە ئەو جێگەیەی کە شیرخۆرگە تیایدا دادەمەزرێت، دەبێت شوێنێک بێت کە پێداویستیە تەندروستیەکانی تێدابێت. بەم هۆکارەیە کە من هەروەکو پێشتر پێداگری لەوە دەکەم کە ئەو بەندەی پێشنیارم کردووە، لەبەرنامەدا جێگای بکرێتەوە.
لیادۆف تەئیدی قسەکانی قسەکەری پێشووی کرد دەربارەی پەتای منال. بەڵام لەگەڵ ڕەچاوکردنی ئەو واقعیەتەی کە ئەم مەسەلەیە هێشتا بەڕادەی پێویست هەلاجی نەکراوە، پێشنیاری کرد ئەم بابەتە بگەڕێتەوە بۆ کۆمیسیۆن و تا کۆنگرەی داهاتوو هەڵبگیرێت.
برۆکەر:هەموو کەسێک ئەمە دەزانێت کە شیرخۆرگە پەتای منالان کەم دەکاتەوە.
یگورۆف: پێشنیاردەکەم بابەتی شیرخۆرگە بدەینە دەست کۆنگرەی داهاتوو بۆ بڕیاردان لەسەری.
پێشنیاری یەکەم ڕەتکرایەوە. ئەوخاڵەی تایبەت بوو بە شیرخۆرگە پەسەند کرا و لەژێرناوی مادەی ٧ لە بەرنامەدا گونجێندرا.
ماددەکانی٧و٩ ی ڕەشنووسی ئایسکرا– زاریا لەلایەن کۆمیسیۆنەوە بەشێوەی مادەیەک پێکەوە گرێ درابوون.(بگەڕێینەوە بۆ مادەی ٨ی بەرنامە).
پۆسادۆفسکی: بەڕای من هەموو مادەی ٧، چ لە ڕەشنووسی کۆن و چ لە

ڕەشنووسی ئێستادا، بەشێوەیەکی خراپ لێکدراوەتەوە و هەرگیز لەگەڵ ئەو شێوازەدا نایەتەوە کە حیزبی ئێمە سەبارەت بە بەرپرسیاریێتی خاوەن کار لەبەرامبەر کارەساتەکانی کارکردن و لەکارکەوتنی جوزئی یان تەواوی کرێکاراندا دەبێت بیگرێتەپێش. لە سەروو هەمووانەوە، لێرەدا قسەیەک دەربارەی ئەسڵی بەرپرسیاریێتی سزای خاوەن کار بەرامبەر بە لەکارکەوتنی کرێکار نەکراوە. کرێکار نەک تەنها وەک بەرهەم هێنەرێکی بەها، بەڵکو وەکو کەسێکیش کە دەچەوسێتەوە دەبێت ژیان و سەلامەتی بپارێزرێت. بەندی ١٤ی ڕەشنووس کە پێشبینی بەرپرسیاریێتی سزایی خاوەن کار دەکات لە مەسەلەی خۆدزینەوە لەڕەچاوکردنی ئەو یاسایانەی چاودێرن بەسەر پاراستنی کرێکارەوە، بەڕای من بەتەواوی لەوە بێ هێزترە کە بتوانێت هەموو ئەو هەلومەجانەی دیکە بگرێتەبەر کە لەلایەن یاساوە پێشبینی نەکراوە و بەو ڕادەیەی کە خاوەن کار مشوری سەلامەتی نەخواردووە، لەکاتێکدا کە دەیتوانی ئەم کارە بکات، دەبێت بەرپرسیاریێتی سزایی بیگرێتەوە. ڕەشنووس و فۆرمۆلەبەندی کۆمیسیۆن وەلامێکی هەڵەو بەهەرحاڵ درشت دەداتەوە بەم پرسیارەی کە ((کەی خاوەن کار بەرپرسیاریێتی مەدەنی دەیگرێتەوە؟)) پێموایە ئەوەی کە خاوەن کار دەبێ هەمیشە لەژێر بەرپرسیاریێتی مەدەنیدا بێت، نابێت جێگای دوودڵی بێت. بۆ کرێکاران .جیاوازی چیە کە خاوەن کارەکەیان خەتابارە یان بێ خەتا؟ هەر دامەزراوەیەک ئەرکیەتی لەبەرامبەر هەر نەخۆشیەکدا کە لە کاتی بەرهەم هێناندا ڕووی داوە غەرامە بدات. تەنها لە بارێکدا خاوەن کار لە بەرپرسیاریێتی مەدەنی دەبەخشرێت کە کرێکارێک بەدەستی خۆی و بە ئەنقەست خۆی تووشی کارەساتێک بکات. ئەو کاتە ئەرکی گشت کۆمەڵگایە بەرپرسیاریێتی ئەو لە ئەستۆ بگرێت.

ئەگەر ئێمە ئەم دوو مەبدەئە پرەنسیپە بۆ خۆمان بەوێنەی بنەمایەک لەبەرچاو بگرین و بە دەست پێکردن لەم پرەنسیپانەوە شێوازی خۆمان بەرامبەر بەمەسەلەی ناوبراو دیاری بکەین، دەبێت هەموو لایەنەکانی لەکارکەوتن بۆ سێ جۆر دابەش بکەین:

١- لە هەلومەرجێکدا کە خاوەن کار هەموو مشوورخواردنە مومکینەکانی سەلامەتی کە دەیتوانی ڕەچاوی بکات(و نەک تەنها ئەوانەی کە لە یاسادا بڕیاردراون) و نەی کردووە و کرێکار تووشی لەکارکەوتن دەبێت، لەم کاتەدا خاوەن کار هەم لەڕووی سزایی و هەم لەڕووی مەدەنیشەوە بە بەرپرس دادەنرێت.

٢- لەهەلومەرجێکدا کە خاوەن کار هەموو مشوورخواردنە مومکینەکانی سەلامەتی بەکارهێناوە و کرێکار تووشی لەکارکەوتویی دەبێت (لەم کاتەدا-و.ک) خاوەن

کار لەبەرپرسیارێتی سزایی بەخشراوە، بەڵام لەڕووی مەدەنیەوە بەرپرسە.
٣- کرێکار بەدەستی خۆی و بە ئەنقەست خۆی تووشی کارەسات دەکات. لێرەدا خاوەن کار لە هەموو بەرپرسیارێتیەکان بە سزایی و مەدەنیەوە بەخشراوە. بەڵام کرێکار کرێی خانەنشینی لەدەوڵەت وەردەگرێت.
بەڕەچاوکردنی هەموو خاڵەکانی سەرەوە و بە ڕازی بوون بەم خاڵە، وەکو مەرجێکی پێویست، کەفارەتی کفر[87] هەمیشە دەبێت لەئەستۆی خاوەن کاردا بێت، پێشنیاردەکەم ئەو تەرحە لەم مادەیەی بەرنامەدا بگونجێنرێت.

یگوروڤ:من لەگەڵ پێشنیارەکەی پۆسادۆفسکیدا موخالیفم. یەکەم جار بەو هۆکارەی کە بەرپرسیارێتی سزایی، لە دواکەوتوترین سیستەمەکانی دادوەریدا، لەوانە ڕوسیا، یەکیکە لە پێداویستیەکان(ملزومات): ئەگەر کرێکارێک لە داربەستێک بکەوێتەخوارەوە، سەرکارەکەی ئەوەی بیناکەی دروست کردوە(معمار) بەرپرسیار دەکات. دووەم، بەڕای من خەریک بوون بە ووردەکاری ئەم مەسەلەیەوە پێویست نییە. واتێدەگەم مەسەلەکە لەئیرادەی خاوەن کارەوە نایەت و هێنانەناوەوەی بەرپرسیارێتی فەردی لەم مەیدانەدا لەتوانادا نییە: هەموو سەمایەداران دەبێ سزای تاوانیان بدەن. هەرجارێک کارەساتێک ڕوودەدات، دەبێت قوربانیەکە سکاڵایەک بکات کە زۆر پڕ دەردیسەرە. دەبێت مەسەلەکە لەڕێگەی سندوقێکی گشتی و دەزگایەکی پشکنینەوە یەکلابکرێتەوە. ئەم مەسەلەیە دەبیت کەمتر بە شێوەی زهنی لێی بکۆڵرێتەوە. دەبێ قەرەبوو بدرێت بە کرێکارانی لێقەوماو، جا سەرمایەدار خەتابار بێت یان بێ خەتا، دەبێت هەموو چینی سەرمایەدار لێی بەرپرسیاربن. دەبێت باجی قورس لەسەر ئەو دامەزراوە یە دابنرێت کە لەژێرهەلومەرجیکی ترسناکدا کاری تێدا ئەکرێت.

مارتۆف:هەرچەندە بەرپرسیارێتی سزایی خاوەن کارخانەکان دەترسێنێت و بە بەخشینی ئیمتیازاتێک ناچاریان دەکات، بەڵام تێکەڵ کردنی بەرپرسیارێتی مەدەنی و سزایی پێویست نیە. کارخانەکان چەندین بەڕێوەبەریان هەیە بۆ ((زوڵم کردن- جورکشی)) کە ئەرکی تایبەتی ئەوان چوونە بۆ زیندان. کەواتە، بەرپرسیارێتی سزایی ئاکامێکی نابێت. بەم پێیە، من لەگەڵ بیمەی دەوڵەتیدام.
گۆرین هەر بەو دەلیلانەی پێشتر پێشکەشی کردبوون، لایەنگری بەرپرسیارێتی شەخسی بوو.

---

(87)قسەکەر لێرەدا سوودی لە دەستەواژەی لاتینی وەرگرتوە.

لیادۆف: من لایەنگری بەرپرسیاریێتی شەخسی نیم. سەرۆک مایەپووچ دەبێت و کرێکارانیش مافی خانەنیشیان لەدەست دەدەن. بەم پێ یە، من لەگەڵ داسەپاندنی باجێکی گشتی بەسەر خاوەن کارخانەدام.
لفۆف:من لایەنگری لە بیمەی دەوڵەتی دەکەم و پێشنیاردەکەم ئەمە زیادبکەین: ((بەکارهێنانی بە زۆری هەموو ئەو پێشکەوتنە تەکنیکیانەی کرێکاران لەبەرامبەر کارەساتدا (بەتایبەتی لە کانەکاندا) دەپارێزن)).
ئارلۆف: من لایەنگری بەرپرسیاریێتی سزایم. ئەم کارە دەبێتە هاندەرێک بۆ پەرەپێدانی هۆکارە تەکنیکیەکان بۆ پاراستنی کرێکاران. تاوان شتێکە کە هەر خێرا سزاکەی ئەدرێت- چونکە خەرجەکەی لە دامەزراندنی ئامێرێکی گرانبەها هەرزانترە.
یگورۆف پێشسنیاری کرد ئەم دەقەی خوارەوە زیاد بکرێت: ((بەهۆی داسەپاندنی باجێکی تایبەتەوە بەسەر خاوەنکاردا، کە بەشێوەیەکی ڕوولەسەر پێ بەپێی ترسناکبوونی هەلومەرجی کارکردن لە دامەزراوەی ناوبراودا بەرەو سەربچێت)).
مارتینۆف پێشنیاری کرد دوای ووشەکانی((ترسناکبوون))،ووشەی((بێسەرەوبەرەیی)) لە دەستکاریەکەی هاوڕێ یگورۆفدا زیادبکرێت.
پۆسادۆفسکی پێشنیاری کرد گشت پەرەگرافەکە بەم جۆرە دابرێژرێتەوە: ((دانانی یاسا سەبارەت بە بەرپرسیاریێتی مەدەنی و سزایی خاوەن کاران بەرامبەر بە لەکارکەوتنی تەواو یان جوزئی لە ئەنجامی کارەسات یان هەلومەرجی کاری زیان بەخشەوە)).
تێبینی: «خاوەن کار تەنها لە حاڵەتێکدا لە بەرپرسیاریێتی سزایی دەبەخشرێ دەربکەوێت کە نەی توانیوە لە کارکەوتنی کرێکار پێشبینی بکات. خاوەن کار تەنها لە حاڵەتێکدا لە بەرپرسیاریێتی مەدەنی دەبەخشرێ کە دەربکەوێت کرێکار بە ئەنقەست کارەساتێکی بەسەر خۆیدا هێناوە و بوەتەهۆی لەکارکەوتنی.»
کاتێک دەنگدان بەڕێوەچوو، پێشنیارەکەی پۆسادۆفسکی و گشت دەستکاریەکان ڕەت کرانەوە. مادەی ٨ بەوشێوەیەی کە لەلایەن کۆمیسیۆنەوە ئامادەکرابوو، بەتەواوی پەسەندکرا.
مادەی ٩ کە لەگەڵ مادەی ٨ی ڕەشنووسە کۆنەکەدا یەک شت بوو، لەگەڵ ئەم دەستکاریانەی خوارەوەدا پەسەندکرا: پاش ووشەی «پێدان» [88] ووشەکانی

(88) پرداخت- پێدان

«بەشێوەی نەختینە»و پێش ووشەی «گرێ بەست»[89]**ووشەکانی «بەبێ جیاکاری» زیادبکرێت.
پێشنیاری هاوڕێ لیادۆف دەربارەی ئەوەی کە مادەی ١٥ ی ڕەشنووسەکەی پێشوو لەدوای مادەی ٩وە بێت پەسەندکرا. مادەی ١٥(ئێستا مادەی١٠) پەسەندکرا.
پاشان مادەی ١١(کە تاڕادەیەک لەگەڵ مادەی ١٠ دا لەیەک دەچوون) پەسەندکرا.

کۆتایی دانیشتن

(89) قرارداد- پەیمان.. گرێبەست

چەند ڕوونکردنەوەیەک:

دانیشتنی هەشتەم

١-بەرنامەی «هین فیلد»ی سۆشیال- دیموکراتەکانی نەمسا لە ١٨٨٩دا پەسەندکرا. لە ساڵی ١٩٠١دا جێگای خۆیدا بە بەرنامەی «ڤییەننا».

٢- باربە،[٩٠] ڕابەرایەتی کۆمەڵگای مافەکانی مرۆڤ و پلانکی، ڕابەرایەتی کۆمەڵگای بێلانەکانی(فصول)[٩١] لە ئەستۆی گرتبوو. ووشەی (تەموز) لە «شۆڕشی تەموز»ەوە، زیاتر هەڵەی چاپە و»حوزەیران» ڕاستە، چونکە وادەردەکەوێت مەبەست ڕاپەڕینی حوزەیرانی ١٨٨٤ای پاریسە. ئەنجومەنی پشتیوانی لە چاپەمەنیە نیشتیمان پەروەرەکان[٩٢] لە ١٨٣٢-١٨٣٤ پەیدابووەوە یەکێک لە ڕابەرانی گارنیە-پاچە بوو.

٣- مارتینوف لەبابەت پچڕانی پەیوەندی ئاشکرای مارکس لەگەڵ ویتلینگدا لە ١٨٤٦دا هیچ ناڵێت.(«نەزانی تا ئێستا خزمەتی بە هیچ کەس نەکردووە «) هەرچەندە ئەم ڕووداوە لە یادگاریەکانی پ.ئانن کوفدا کە لە ١٨٨٠دا لە ڕوسیا بڵاوکرایەوە، ڕوون کراوەتەوە. بگەڕێرەوە بۆ چەند یادگاریەک لە مارکس و ئەنگلسەوە، چاپی مۆسکۆ(بەبێ بەروار) لاپەڕەکانی٢٦٩-٢٧٢.

٤-بلتوف (Beltov) ناوی خوازیاری بلیخانوف بوو لەوکاتەدا کە گەشەی تیوری مۆنیستی بۆ مێژوو (١٨٩٥)ی نوسی.

٥- ئاماژەیە بۆ شەپۆلی ڕاپەڕینە جوتیاریەکانی پۆلتاوا،خارکوف و وورونج و پارێزگاکانی تر کە لە بەهاری ١٩٠٢دا دەستی پێ کرد.

٦-دەنگی کرێکاران بڵاوکراوەی بۆند بوو. ئەسفوبوجدنیە ڕۆژنامەیەکی نایاسایی لیبراڵ بوو کە لە شتوتگارت و پاریس لە ١٩٠٢-١٩٠٥ لەژێر سەرنووسەری یەکێک لە مارکسیستە پیشینەکان پ.ب. ستروفەدا چاپ دەکرا. ئەو گروپەی لەدەوری بوو، بەشێوەی حیزبی مەشروتە- دیموکراتیک(«کادیت «) هاتەدەر.

(90) Societe des droits de l ‘ Homme

(91) Societe des Saisons

(92) Association pour la Defence de la press Patriote

حیزبی سۆشیالیستە شۆڕشگیرەکان لە سەرەتای ١٩٠٢دا پێکهات.
٧- «نیزامی واستەکان « وادیارە پەیوەندبێت بە ڕێک خستنی پیشەسازی ماڵانەوە، بەوجۆرەی کە لەلایەن لینینەوە لەگەشەی سەرمایەداری لە ڕوسیادا پێناسەکراوە. (سەیری تێکڕای بەرهەمەکانی بە زمانی ئینگلیزی بەرگی ٣،لاپەڕە ٤٤٢) ئەم سیستمە لە ناوچەی (یەهودی نشین)ی خوارووی ڕۆژئاوای ڕووسیادا ڕەواجی هەبوو، بەڵام هەروەک چۆن لیادۆف تەئکیدی ئەکات، لە دەرەوەی ئەم ناوچەیەش وجودی هەبووە.

دانیشتی نۆیەم

١- ماوەیـەک دوای ئەمـە بلیخانـوف لـە ژمارەکانـی ٧٠و٧١ لـە٢٧(ی حوزەیـران و یەکی ئابی ١٩٠٤)ی ئایسکرادا وتارێکی نووسی بەگشتی تیایدا هێڵی ڕەخنەی مارتینۆفی لـە دەبـێ چ بکـرێ شـی کردبـووەوە. بـۆ وەرگێـردراوی فەرەنسـی ئـەم وتـارە ، بگەڕێنـەوە بـۆ چاپـی دەبـێ چ بکـرێ لەلایـەن جـەی جـەی ماری، پاریـس ١٩٦٦ پاشکۆی٦.

٢- لینیـن لـە وتـاری»هەڵسـەنگاندنی بارودۆخـی وولات» لـە زاریـای کانونـی یەکەمـی ١٩٠١ دا سـەبارەت بـە بەرزبونـەوەی نارەزایـی بەرامبـەر بـە سیاسـەتی دەوڵـەت لەبـارەی زیمسـتفوکانەوە کـە لەلایـەن مارشـاڵە نەجیـب زادەکانـەوە ڕاگەیەنـرا بـوو، قسـەی کـردوە و وتارەکـەی بـەم جـۆرە کۆتایـی پـێ هێنابـوو: «بـە مۆڵـەت وەرگرتـن لـە مارشـاڵە نەجیـب زادەکان، جەنابـان و هاوکارانـی ئایندەی ئێمە، خواحافیزی دەکەیـن!» (تێکڕای بەرهەمەکان بەزمانی ئینگلیزی، بەرگی ٥ لاپەڕە٣٠١) هەروەهـا بگەڕێنـەوە بۆ(پڕوپاگەنـدەی سیاسی و»ڕوانگەی چینایەتی»)ئایسـکرا، شـوباتی ١٩٠٢(هەمـان کتێب لاپەڕەکانـی ٣٣٧-٣٤٣).

٣- لینین ئاماژە بۆ ئـەم دەستەواژەیەی هەژدەهەمی برۆمێر دەکات: «زنجیرەی پۆناپـارت نوێنـەری جوتیـاری کۆنەپەرست، نـەک جوتیـاری شۆڕشگێر...نوێنەری خورافاتـی جوتیـاری یـە، نـەک هوشیاریەکەی، نوێنـەری دەمارگیـری ئـەوە، نـەک توانـای داوەری کردنـی، ڕابـردووی ئـەوە نـەک داهاتـووی...».

٤- لینیـن ئامـاژە بـۆ ئـەو دەسـتەواژەیە دەکات کـە لـە «پەیامـی شـورای گشـتی ...دەربـارەی شـەڕی ناوخـۆی فەرەنسـا»دا هاتـووە. مارکـس لەوێـدا ئەنووسـێ:(«کۆمۆنە لەوبـارەوە بەتـەواوی لەسـەر هـەق بـوو کـە بـە جووتیـاران بڵـێ «تاکـە هیوایەکـی ئێـوە سـەرکەوتنی کۆمۆنەیـە»)

٥-»تیـۆری کەڵەکەبـوون»[93] واتـە ئـەو تیئۆریـەی کـە گوایـە لەگـەڵ گەشـەی سـەرمایەداری و بزووتنـەوەی کرێکاریـدا، خۆبەخـۆ پرۆلیتاریـا هۆشـیاری سۆشیالیسـتی» کەڵەکـە» دەکات.

(93) Erfullungstheorie

٦- «تیۆری پووکانەوە- تهی شدن» [٩٤] واتە ئەو تیۆریەی کە پێی وایە ناکۆکی چینایەتی لەژێرسایەی نیزامی سەرمایەداریدا وورده وورده لەڕێگەی خەباتی سەندیکایی سەرکەوتوانەو ئەنجومەنە هەرەوەرزیەکان و ..تاد. کەم دەبێتەوە.
٧- لەزمانی ڕووسیدا حاڵەتی پاسیڤ بوونی شتی تایبەت بە نێرینە وەکو حاڵەتێکی زیادە وایە. ریازانوف لەڕەخنەیدا لە ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرا لەم دەستەواژەیە ناڕازی بوو:»قەیرانەکان و دەورانەکانی رکودی پیشەسازی». «و» لە ڕووسیدا «ا» یە. (ئەم ووتەیەی ریازانوف ڕەنگە ریشەکەی لە نازناوی Bukvoyed ەوە هاتبێت کە مانای «ڕوکەش کاری - ملا نقطی « دەگەیەنێت [٩٥] و لە حیزبدا بەویان دەوت.
٨-.»..بەڵام لەجیاتی ئەو چۆلەکەیەکی خوارد». ئاماژەیە بۆ داستانی ساکلینوف شچیدرین بەناوی وورچەکان لە حکومەتدا. وورچێک کە لەلایەن شێرەوە، شای گیانەوەران، کرابووە فەرمانڕەوای دارستان، لەبارەی کوشت وبڕی موخالیفەکانەوە لەڕێگەی خوێن ڕێژی زۆرەوە، دادو بێ دادی بوو. کاتێک دەچێتە ناوخەیاڵەوە، چۆلەکەیەک بەسەرسەریەوە دەنیشێتەوە. ئەمە ڕایدەچڵەکێنێ و بەوخەیاڵەوە کە»ئەمە یەکێکە لە موخالیفەکان!» پەلەوەرە بچووکەکە دەگرێت و دەیخنکێنێ، ڕیشۆڵەیەک کە ئاگای لە ڕووداوەکە بوو بۆ جانەوەرەکانی دیکەی دەگێڕێتەوەو هەموویان گاڵتە بە وورچەکە دەکەن. وورچەکە نازناوی»چۆلەکەخۆر»ی بەسەردا دەبڕیت. متمانەی شێر لەدەست دەدات و بەبێ ناونیشان دەمرێت.
٩- لە وەرگێردراوی بەناوبانگی ئینگلیزی مانفێستی کۆمۆنیست دا ئەو دەستەواژەیەی کە پەیوەستە بە چینی ناوەنجی خوارەوە، جوتیاران و هی دیکە بەم جۆرەیە: «ئەگەر بەڕێکەوت شۆڕشگێر بن، تەنها لەو ڕووەوەیە کە خەریکە دەبنە پرۆلیتاریا: بەم پێیە نەک لە بەرژەوەندیەکانی ئێستا، بەڵکو لە بەرژەوەندیەکانی داهاتوویان بەرگری دەکەن، هەڵوێستی خۆیان بەجێ دەهێڵن و هەڵوێستی پرۆلیتاریا قبووڵ دەکەن.»

---

(94) Aushohlungstheorie

(95) ملانقطی: لەفارسیدا لە بواری نوسین و ئەدەبیاتندا بە کەسێك دەوترێ کە زۆر بایەخ بە شکڵی ووشەکان بدات تا ناوەرۆکەکەی..(و. کوردی).

دانیشتنی دەیەم

١- حیزبی سۆشیال دیموکراتی پۆڵەندا و لیتوانیا چوارەمین کۆنگرەی خۆی لەسەرەتای حوزەیرانی ١٩٠٣ دا بەستبوو. کۆنگرەی(ح.ک.س.د.ر)کە ماوەیکی کورت دوای ئەو بەسترا، ئاگاداری ئەو بڕیارنامەیە نەبوو کە لەو کۆبونەوەیەدا پەسەندکرابوو. ئەم مەسەلەیە لەو نامەیەشدا باس نەکرابوو کە کۆنگرە لە وارسکی یان وارزاوسکیەوە پێیگەشتبوو. لەسەر بنەمای بانگهێشت کردن بۆ بەشداری لە کۆنگرەی ح.ک.س.د .ر.دا بەدەنگی ڕاوێژکاریەوە، دوو سوشیال- دیموکراتی پۆڵەندی هاتن بۆ کۆنگرە و مەرجەکانی یەکێتی پێشنیار کراوی کۆنگرەی پۆڵەندایان ئاشکراکرد. لەبابەت پێشینەی هەموو ئەم ڕەوتانەوە لە پەیوەند بە پۆڵەنداوە بگەڕێنەوە بۆ ڕۆزالۆکسمبورگ بەرهەمی نەتل (Nettl)، بەرگی یەکەم لاپەڕەکانی ٢٧١-٢٧٩. (ئەم کتێبە سەبارەت بە پەیوەندیەکانی نێوان سوشیال- دیموکراتەکانی پۆڵەندا و سوشیال- دیموکراتەکانی ئەڵمانیش کە لە کۆنگرەدا ئاماژە بۆ ئەوانیش دەکرێت، کەڵکی لێوەردەگیرێت: بگەڕێنەوە بۆ هەمان کتێب، لاپەڕەکانی ١٧٢-١٨٤، ٢٥٩-٢٦١).

٢- بویجینسکی خاوەن موڵکێکی بێ ناوبانگی شاری بوو، داوای لە خلستاکوف کردبوو لوتف بکات و لەگەڕانەوەدا بۆ مەیدانی پترسبۆرگ بە ئەندامانی کۆڕی گەورە پیاوان، کە پێی وابوو خلستاکوف دەیان ناسێت، بڵێت کە بویجینسکی «هەیە». لە ئاماژەکانی دوای کۆنگرەدا بویجینسکی (ڕەنگە بە دەلیلی خراپ بیستنی نووسەر) گۆڕراوە بە ناوی هاوڕێکەی دوبجنسکی.

٣-(...هاوڕێ بلیخانوف تەئکیدی کرد... کە فکری دوو ناوەند پێچەوانەی بنەماکانی ماتماتیکە. یەکێک لە هاوڕێیان ئەوەی خستەوە بیری کە حیزبی ئێمە لەلایەن»دوو ناوەند» ەوە ڕابەری دەکرێت. هاوڕێ بلیخانوف خێرا وەڵامی دایەوە «لەم بارەدا ئەبێت ناویان بنێین دوو کانوون»[٩٦] ئەم وەڵامە ئەوەندە خێرا بوو کە تێگەیشتنێکی فراوانتری هەبوو لەوەی مەبەستی قسەکەر بوو. لەڕوانگەی زانستی ئۆپتیکەوە[٩٧] دوو کانوون هەمیشە یەکێکیان خەیاڵیە...) (ترۆتسکی، ڕاپۆرتی دەستەی نوێنەرایەتی سیبریا لاپەڕە ١٧).

---

(96) کانوون= قاعدە(و.ک)

(97) زانستی ئۆپتیک = زانستی هاوێنەکان(علم المرئیات).. (و.ک)

دانیشتنی یازدەهەم

١- ئەو نوێنەرەی یەکێتی کرێکارانی کانەکان کە کۆنگرە قبوڵی نەکرد، ی.ک مانکوفسکایا بوو. ئەوکەسەی لە ئەسڵدا هەڵبژێردرابوو وە نەیتوانیبوو ئامادە بێت م. بالابانوف بوو.

دانیشتنی سیازدەیەم

١- دانیشتنی یازدەیەم دوا دانیشتن بوو کە لە برۆکسێل کرا. ز.م .لیانکا واتە «ئۆسیپۆف» گیرا و دەرکرابوو وە کۆنگرە بڕیاری دا بگواسترێتەوە بۆ لەندەن تا تووشی ئەشکەنجەی پۆلیس نەبێ. لەنێوان دانیشتنی سیازدەیەم و چواردەیەم دا کە یەکەم دانیشتن بوو لە لەندەن بەسترا، وەستانێکی پێنج ڕۆژی ڕوویدا.

دانیشتنی پازدەیەم

١- دوو سۆشیال-دیموکراتی دانیشتووی لەندەن بەناوی تاختارۆف واتە «ستراخوف» و هاوسەرەکەی یاکۆبۆفا واتە «یوژین» بەدەنگی ڕاوێژکاریەوە بە کۆنگرەوە پەیوەست بوون.

٢- لە حاڵەتێکی ئەسەفباری ڕەچاونەکردنی مەسائیلی «نهێنی» لە قسەوباسەکەدا، ئاکیمۆف، ماخۆفی بە»میتسۆف» بانگ کرد، کە ناوێکی خوازراوی تری کالافاتیە. ئەم هەڵەیە لەم دەقەدا ڕاست کراوەتەوە.

٣- بەگوێرەی ڕاست کردنەوەکان «هەندێک جاریش» لە جێگەی» یان تەنانەت» هاتووە. بگەڕێرەوە بۆ پاشکۆ.

دانیشتنی شازدەیەم

١- لە قسەو باسەکەدا revolutiae هاتووە کە دەبێ revolutionis بێت.

٢-chambre Introuvable («شورای ناوازە») نازناوی شورای نەتەوەیی هەڵبژێردراوی فەرەنسیە لەسایەی بارودۆخی «تیرۆری سپی» دا لە ئۆکتۆبەری ١٨١٥دا، کە بەبێ نارەزایەتی هەموو لایحەیەکی نقوم بووی لە کۆنە پەرستیدا پەسەند دەکرد کە بۆی ڕەوانە دەکرا.

دانیشتنی حەڤدەیەم

١- لەوانەیە خاڵێک کە لە وەڵامی مارتۆفدا بە لایبرهەیە ئەمەبێت کە «عەوامفریوی « بەزارەکی مانای»ڕابەری کردنی خەڵک (واتە بەلاڕێدابردنی خەڵک.)

دانیشتنی هەژدەیەم

١- و.١. پوس ڕۆژنامەنووس و سەرنوسەرێکی ژن بوو.
٢- زیمسکی سۆبۆر(ئەنجومەنی زەوی) ناوی» پارلەمان» ی سەدەی شانزەدەیەمی ڕوسیایە و دەستەواژەیەکە
بۆ شورای دامەزرێنەران بەکارهێنراوە کە سوشیال-دیموکراتەکان پروپاگەندەیان بۆ دەکرد.
٣- ئەو دوو نوێنەرەی کە لەسەر شیری دایک و شتی تر لەگەڵ یەکتردا جیاوازبوون، یگورۆف و پۆسادوفسکی بوون.

پاشكۆی ١

بڕیارنامەی كۆنگرەی ئینتەرناسیۆنالی سۆشیالیست سەبارەت بە مەسەلەی یەهود

بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی كە پارتە سۆشیالیستی و كرێكاریەكانی هەموو وولاتان دەربارەی دوژمنایەتی نەژادی ناكۆكی نێوان نەتەوەكان هەڵوێستێكی نەرێنییان هەیە و تەنها ناكۆكی چینایەتی پرۆلیتاریای هەموو نەژادەكان بەرامبەر سەرمایەدارانی هەموو نەژادەكان بەفەرمی دەناسن.

سەرەرای ئەمە، بە ڕەچاوكردنی ئەوەی كە كرێكارانی یەهودی زمانیش بۆ ئازادكردنی خۆیان ئامرازێكی تر بێجگە لە یەك گرتن لەگەڵ حیزبە كرێكاری یان سۆشیالیستیەكانی وولاتەكانی خۆیاندا شك نابەن؛

وە سەرەنجام، لە پاڵ سەركۆنەكردنی پڕوپاگەندەی دژی یەهودی و یەهودپەرستی كە وەكو ئامرازێك بۆ بەلارێدابردنی بزوتنەوەی سۆشیالستی لەڕێگای ڕاستی خۆی و پێك هێنانی دووبەرەكی لە نێو كرێكاراندا لەلایەن چینە سەرمایەدارو فەرمان ڕەواكانەوە؛

كۆنگرە بە پێویستی نازانێت لەسەر ئەو مەسەلەیەی كە لەلایەن نوێنەرانی گروپە سۆشیالیستیە ئەمریكی- یەهودی زمانەكانەوە خرایەڕوو، كات بەفیڕۆ بدات و دەچێتە سەر مەسەلەكانی تر.

پاشکۆی٢

بەیاننامەی نوێنەرانی سۆشیال دیموکراتیی پۆلۆنیا و لیتوانیا

بەوهۆیە کە کۆنگرەی ئێمە، بانگهێشت نامەی بۆ کۆنگرەی سەرانسەری ڕووسیای پێ نەگەیەشتبوو، بنەمایەکی نەبوو بۆ قسەوباس دەربارەی ڕەشنووسی بەرنامەی ئایسکرا-زاریا و بێگومان لەبڵاوکراوەکانماندا ڕەخنەکانمان لەو چوارچێوەیەدا هێشتۆتەوە کە شیاوبێت بۆ پەیوەندگرتن لەگەڵ حیزبێکی تردا، بڕیارماندا لەم کۆنگرەیەدا نەچینە ناو باسی تایبەت بە فۆرمۆلبەندی بەرنامەوە.
بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە ڕەشنووسنی بەرنامە، هەرچەند بە باوەڕی ئێمە پێویستی بە دەستکاری گرنگ هەیە، بەڵام لەڕوانگەی تایبەتمەندی یە ڕیشەیی و بنەڕەتیەکانەوە بۆ ئێمە مایەی قبوڵ کردنە، لەگەڵ پاراستنی مافی خۆمان بۆ خستنەڕووی چەند پرسیارێک لە بڵاوکراوەکانماندا و لە کۆنگرەی خۆماندا لەسەر پەیوەندی ئێمە بەم بەرنامەیەوە، قبوڵ کردنی بەکارێک کە لەتوانادایە دەزانین.
یەکێک لەبەندەکانی ڕەشنووس واتە مادەی ٧، بۆ ئێمە پۆڵەندیەکان بایەخێکی تایبەتی هەیە، لەو شوێنەدا کە خەبات دژی ناسیۆنالیزم بۆ ئێمە بایەخی لە ڕادەبەدەری هەیە، کۆنگرەی ئێمە بەو جۆرە پێی خۆش بوو کە نامەی ناوبراو لە بەرنامەی ڕووسیادا بە جۆریکی لێ بێت کە شوێنێک نەهێڵێتەوە بۆ هیچ لێکدانەوەیەکی ناسیۆنالیستیانە، کە گێڕانەوەی وڵاتی پۆڵەندا بەئەرکی پرۆلیتاریای پۆڵەندا دەزانێت.
ژمارە ٤٤ ی ئایسکرا بارودۆخەکەی بەشێوەیەکی بەرچاو گۆڕیووە. سەر ووتاری ئەم ژمارەیە مادەی ٧ی بەرنامەی بە بێ هیچ لێڵییەک و بەڕۆشنی دەکاتە پسوڵەیەک بۆ مەیدان ئاوەڵاکردنەوە بۆ بەرنامەی ناسیۆنالیستی پۆلەندا دەربارەی گێڕانەوەی وڵاتی پۆلەندا، و هەوڵ دەدات ئەم بەرنامەیە ببەستێتەوە بە خەباتی یەک پارچەو سەراسەری ڕووسیا دژی حکومەتی موتڵەقەوە. لەم ووتاریەدا هاتووە کە :»سۆشیال-دیموکراتی ڕووسیا بە هیچ شێوەیەک نایەوێت

دەستی خۆی ببەستێتەوە....بەڵکو هەموو ئەو پێکهاتانە لە حساباتی خۆیدا دادەنێت کە لەتوانادا هەن یاخود تەنانەت تەسەوریش دەکرێن. ئەم بەرنامەیە (بەرنامەی ئایسکرا) بە هیچ جۆرێک بەرزکردنەوەی دروشمی کۆماری ئازاد و سەربەخۆی پۆلەندا لەپێشدا ڕەت ناکاتەوە، هەرچەندە کە جێبەجێ بوونی پێش جێگیربوونی سۆشیالیزم مەحاڵە».

ئەم کارە وامان لێ دەکات کە پێداگری لەسەر ئەم ڕاستیەی خوارەوە بکەین : لێکدانەوەی ئەم دواییەی ئایسکرا ناکۆکیەکی ڕاستەوخۆی هەیە لەگەڵ لێکدانەوەی هەمان مادەی ڕەشنووسی بەرنامە کە لە ژمارە ٣٣دا، لە پەراوێزێکی بەیاننامەی سۆشیال- دیموکراتەکانی ئەرمەندا خراوەتەڕوو. ئایسکرا لەوێدا دەڵێت: «بابەتی کاری پڕۆلیتاریا خستنەڕووی ئەو داواکاریانە نیە کە بیەوێت و نەیەوێت بەرەو خواستی جێگیرکردنی دەوڵەتێکی چینایەتی ئۆتۆنۆم دەچێت». وە لە جێگایەکی تردا هاتووە: «خواستی بە بەفەرمی ناسینی مافی هەر نەتەوەیەک بۆ دیاری کردنی چارەنوسی خۆی ڕێک بەو مانایەیە کە حزبی پڕۆلیتاریا، دەبێت هەمیشەو بەبێ مەرج دژی هەر هەوڵدانێک بوەستێتەوە کە دیاری کردنی چارەنوسی نەتەوەیی بە کاریگەری ئاژاوەگێری و یان نادادی دەرەکی ناودەبات. ئێمە لەگەڵ پەیڕەوی کردنی ئەم ئەرکە پێچەوانەیە (خەبات و ناڕەزایی دژی ئاژاوەنانەوە)، بەنۆبەی خۆمان لەجێگەی خەریک بوون بەمەسەلەی دیاری کردنی چارەنوسی خەڵک یان نەتەوەکان، بەمەسەلەی دیاری کردنی چارەنوسی پڕۆلیتاریای هەر نەتەوەیەکەوە خەریک دەبین.

لەکاتێکدا پێشتر دەمان توانی لەگەڵ ئەم شێوە پێشنیارکردنەی مەسەلەکەدا هاوڕابین و خواستی خۆمان تەنها بەوەوە تەنگەبەربکەینەوە کە شێوەی خستنەڕووی داواکاریەکە بەجۆرێک بگۆڕدرێت جێگایەک بۆ لێکدانەوەی بە تێگەیشتنێکی ناسیۆنالیستیانە نەهێڵێتەوە. ئەو وەرچەرخانەی لە وتارە تازەکەی ئایسکرادا بە باتەکە کراوە، دۆخەکە زیاتر ئاڵۆزدەکات و ڕەنگە کۆسپ بخاتە سەر ڕێگای یەکێتیمان.

بە سەرنجدان لەشێوەی خستنەڕووی مەسەلەکە لە ئایسکرادا، دەبێت ئەم بۆچوونانەی خوارەوە بخەینە بەرچاو:

١- ئەرکی بەرنامەیەکی سۆشیال-دیموکراتیک، پێشبینی هەموو تەرکیبە «تەسەورکراو و نەکراوەکان» ی دیاردە سیاسیەکان نی یە. بەرنامە تا ئەو ئەندازەیەی بە ئەرکە دەستبەجێکانەوە پەیوەستە، لەلایەکەوە تەنها لەسەر مەیلە ئەرێنیەکانی پرۆسەی کۆمەڵایەتی بەشێوەی گشتی و، دەرکەوتە کۆنکرێتەکانی ئەم پرۆسەیە لە وڵاتێکی دیاری کراودا و لەلایەکی ترەوە

لەسەر بەرژەوەندیە واقعیەکانی پرۆلیتاریا، خۆی بنیات دەنێت.
پرەنسیپە گشتیەکانی سۆشیال- دیموکراسی و تاکتیکەکانی بە تەواوی مافی ئەوەی پێ دەدات چالاکی و داواکاریەکانی خۆی لەسەر بارودۆخی گۆڕاو(متحول) لەهەر حاڵەتێکی تایبەتیدا بگونجێنێت، و بەهیچ جۆرێک پێویست بەوە ناکات لە پێشدا دەستەودامانی دەقە نەگۆڕاوەکان(فرمولهای جبری)[٩٨] ببێت کە نەدەتوانن زەمینەی کۆنکرێتی ئەم گۆڕانکاریانەی داهاتوو ڕەچاو بکەن، وە نە بەرژەوەندی پرۆلیتاریا لە ساتی ڕوودانی ئەم گۆڕانکاریانەدا پێشبینی بکەن. ئەگەر ڕوونتر بدوێم: ئەگەر کاتێک گێڕانەوەی دەوڵەتی چینایەتی پۆلەندا لەسەربنەمای هەلومەرجێکی پێشبینی نەکراو لەتوانادا بێت، تەنها لەم جۆرە حاڵەتانەدا دەتوانین باسی ئەوە بکەین کە ئایا ئەم گێرانەوەیە لەگەڵ بەرژەوەندیەکانی پرۆلیتاریای پۆڵەندا دێتەوە یان نەخێر.
٢- پرەنسیپی حەوتەمی ڕەشنووسی بەرنامە بەوجۆرەی کە ئایسکرا لێکدانەوەی بۆ کردووە، بووەتە پاکەتێکی بەتاڵ کە هەر جۆرە بەرنامەیەکی ناسیۆنالیستی ئەتوانێت لەوێدا جێگەی خۆی بگرێت، بەم پێیە ئەمە ڕێگاچارەی مەسەلەی نەتەوایەتی لەلایەن سۆشیال دیموکراتی ڕووسیاوە نییە، بەڵکو خۆدزینەوەیە لە ئەرکی چارەسەرکردنی ئەم مەسەلەیە، بەم جۆرە درێژە بەجیاوازی بۆچوونی بەرنامەیی و بەستەڵەک بوون لەسەر ئەم مەسەلەیە لەنێوان سۆشیال- دیموکراتەکاندا دەدات.
٣- هەوڵدان بۆ تێهەڵکێشانی بەرنامەی خەباتی سۆشیال- دیموکراتیک لە پێناو سەرنگونی حکومەتی موتڵەقدا، کە لەنێوان هەموو پرۆلیتاریای ڕووسیادا بەچاوپۆشین لە جیاوازیە نەتەوایەتیەکاندا، هاوبەشە، لەگەڵ بەرنامەی ناسیۆنالیستی گێڕانەوەی وڵاتی پۆلەندا، چ لەڕوانگەی تیۆری و چ لەڕووی عەمەلی یەوە تەسەورناکرێت.
لەڕوانگەی تیۆریەوە، ئەمە هەوڵێکی ئینتقائیە selective [٩٩]، چونکە دوو بەرنامە پێکەوە گرێ دەدا کە دوو جیهان بینی تەواو جیاوازەوە، دوو تێڕوانینی دژ بەیەکی لە بارەی گەشەی پۆلۆنیا و ڕووسیا لەخۆیدا حەشارداوە، بۆ بەرنامەی سۆشیال- دیموکراسی پۆلندا بەوڕادەیە نەگونجاوە کە مارکسیزم و نارۆدنیزم لە بەرنامەی سۆشیال- دیموکراسی ڕوسیادا نەگونجاوە.

---

(98) فۆرمۆلە جەبریەکان= ئەو فۆرمۆلانە(داڕشتنانە)ی کە دەبێت بێ کەموزیاد پێڕەو بکرێن.(و.ک)

(99) ئینتقائی= ئەو ڕێبازەیە کە لە سەرچاوەی جیاوازەوە بنەما فکریەکان و بۆچوونەکانی بنیات دەنێت...(و.ك)

لەڕووی پراتیکەوە، ئەو بۆچوونەی کە پێیوایە بەرنامەی ناسیۆنالیزم دەتوانێت بە کردەوە پۆڵەندا لە ئاکامە سروشتی و چارهەڵنەگرەکانی وەکو لە پ.پ. ئێس (پۆلسکا پاریتا سوسیالیستیزانا، حیزبی ناسیۆنالیستی پۆڵەندا .و.) دا نیشان دراوە، واتە لە شۆڤینیزم و لە بەش بەش کردنی هێزەکانی پرۆلیتاریای ناوجەرگەی خەبات دووربخاتەوە، ئۆپۆرتۆنیزمێکی ناهوشیارانەیە کە بە تەواوی دەکرێت لەگەڵ ئەو ئۆپۆرتۆنیزمە بەراورد بکرێت کە خۆی لەناو ئەو بۆچوونەدا حەشارداوە کەدەڵێت سۆشیالیستەکان بەچاونوقاندن لە ئاکامە ناپەسەندە سیاسیەکانی میلەران، ئەتوانن ببنە ئەندامی دەوڵەتە بۆرژواییەکان.

سەرەرای ئەمە، دە ساڵ ئەزمونی بزوتنەوەی پۆڵەندا لە ئەلمانیا، بەڵگەهێنانەوەی بێ گیان سەبارەت بە توانای تێک هەڵکێشانی بەرنامەی گێڕانەوەی وولاتی پۆڵەندا لەگەڵ یەک بەرنامەو چالاکیی سوشیال-دیموکراسیدا پووچەڵ دەکاتەوە. ڕابەری حیزبی سوشیال-دیموکراسی ئەڵمانی، لە ڕاگەیاندنێکی فەرمی یەکلاکەرەوەدا لە ٩ی کانونی یەکەمی ١٩٠٢دا، کە لە ئایسکراشدا چاپ کراوە، نەگونجاندنی ئەم دوانەی بەیەکەوە ئاماژە پێ کردوە.

٤- تاکە ڕێگا چارەیەکی مومکین بۆ مەسەلەی نەتەوایەتی، کە ئەمڕۆ هەموو سوشیال-دیموکراتەکان، لەژێر سایەی هەر بارودۆخێکدا بێت، دەبێت لەبەرچاوی بگرن، بە بۆچوونی ئێمە، داکۆکی کردنە لە ئازادی گەشەی ڕۆشنبیری هەر نەتەوەیەک لە کەناڵی دیموکراتیزەکردنی ئەو دەزگا دەوڵەتیانەوە کە بەرهەمی مێژوون.

ئێمە پێشنیاردەکەین کە مادەی ٧ی ڕەشنووسی بەرنامە بەڕەچاوکردنی تێگەیشتنێکی لەم جۆرە بنوسرێتەوە:

«مادەی ٧- ئەو دەزگایانەی کە ئازادی گەشەی ڕۆشنبیری بۆ هەموو نەتەوەکانی دانیشتووی وولات دابین دەکەن».

ئەم دارشتنە، بەگوێرەی ناوەرۆکە گشتیەکەی، جیاوازیی هەل ومەرجی مێژوویی و شێوازەکانی ژیانی نەتەوە جۆراوجۆرەکانی ڕووسیا لەبەرچاودەگرێت. لەگەڵ ئەوەی کە ڕێگە لەهەرچەشنە لێکدانەوەیەکی ناسیۆنالیستی دەگرێت، ئەو دەرفەتەش بە ئێمە دەدات ئەم مادەیە لە پەیوەند بە پۆڵەنداوە، بە ئیلهام وەرگرتن لەبەرنامەکەی خۆمانەوە؛ واتە بە تێگەیشتنی خواستی ئۆتۆنۆمی بۆ پۆڵەندا و لیتوانیا لێک بدەینەوە.

ئەمە شتێکی تەسەورنەکراوە کە ڕێکخستنەکانی ئێمە بتوانن فۆرمۆلبەندی ئێستای مادەی ٧ لەگەڵ ئەو لێکدانەوەیەی لە ژمارە ٤٤ ی ئایسکرادا خراوە تەڕوو چاولێبکات ، چونکە لەم حاڵەتەدا بەرنامەی هاوبەشی حیزب هەموو بڕیارەکانی کۆنگرە حزبیەکانی ئێمە (بگەڕێنەوە بۆ کۆنگرەی spr Rab ١٨٩٤ ژمارە ١٠)و فکرە بنچینەییەکانی چالاکیە حیزبیەکانی ئێمە پووچەڵ دەکاتەوە. لەدۆخێکی لەم شێوەیەدا، لەپەیوەند بە مەسەلەیەکەوە کە بایەخێکی لەڕادەبەدەری ئەوتۆی بۆ ئێمە هەیە، ئەو یەکێتیە لەجەوهەر و پرەنسیپدا، کە بەلای ئێمەوە بەبێ ئەو یەکێتی ڕێکخراوەیی بێ مانایە، لەنێوانماندا نایەتەدی.

بەم جۆرە جیاواز لەو مەرجە بنەڕەتیە کە پێشتر خستومانەتەڕوو بۆ یەک گرتنمان لەگەڵ بزوتنەوەی سوشیال-دیموکراتی سەراسەری ڕووسیا، پێمان وایە ئەم یەکێتیە تەنها کاتێت لە تواناداد دەبێت کە کۆنگرە بەم ئەنجامە بگات کە فۆرمۆلبەندی پێشنیارکراوی ئێمە لەبارەی مادەی٧ وە یاخود فۆرمۆلبەندیەکی دیکە بەهەمان تێگەیشتنەوە پەسەند بکات، یان لانی کەم ئەوە قبوڵ بکات کە ئەم مەسەلەیە بەکراوەیی بهێڵێتەوەو فۆرمۆلبەندیەکەی خۆی تا کۆنگرەی داهاتوو هەڵبگرێت، لەگەڵ ڕوون کردنەوەی پێویست لە بڵاوکراوەکاندا سەبارەت بەم مەسەلەیە.

پاشکۆی ٣

ڕەشنووسی پەیڕەوی ناوخۆی ڕێکخراوەیی «ح .ک .س .د .ر.» پێشنیارکراوی لینین بە کۆنگرە

١-ئەندامی حیزب کەسێکە کە بەرنامەی حیزبی قبووڵە، چ لەباری دارایی و چ لە ڕێگەی بەشداری کردنی ڕاستەوخۆوە لە یەکێک لە ڕێکخراوەکانی حیزبدا یارمەتی حیزب دەدات.
٢-کۆنگرەی حیزب باڵاترین ئۆرگانی حیزبە. بەستنی کۆنگرە حیزبیەکان (بەپێی توانا لانی کەم هەردوو ساڵ جارێک) لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیەوە بەڕێوەدەچێت. لەحاڵەتی داواکردنی کۆمیتە حیزبیەکان، یان یەکێتی کۆمیتەکان، کە پێکەوە سێیەکی دەنگەکانی کۆنگرەی پێشوویان هەبوویێت، وەیان لەسەر داوای شورای حیزب، کۆمیتەی ناوەندی ئەرکیەتی کۆنگرە ببەستێت. کۆنگرە لە کاتێکدا شەرعیەتی دەبێت کە زیاتر لەنیوەی هەموو کۆمیتە حیزبیە (کە بەڕاستی پێک هاتبن) مەوجودەکان لەکاتی بەستنی کۆنگرەدا، نوێنەرایەتی بکرێن.
٣-ئەم ڕێکخراوانەی خوارەوە مافیان هەیە لە کۆنگرەدا نوێنەرایەتی بکرێن: ئەلف) کۆمیتەی ناوەندی؛ ب) دەستەی نووسەرانی ئۆرگانی ناوەندی؛ ج)هەموو ئەو کۆمیتە محەلیانەی کە پەیوەندیان بەیەکێتیە تایبەتیەکانەوە نیە؛ د) هەموو یەکێتیەکانی ئەو کۆمیتانەی کە حیزب بەفەرمی دەیان ناسێت؛ و هاء) یەکێتی دەرەوەی وڵات. هەریەکە لەو ڕێکخراوانەی لەسەرەوە ئاماژەیان بۆکرا لەکۆنگرەدا خاوەنی دوو دەنگی ڕەسەنن. کۆمیتە و یەکێتی کۆمیتە تازەکان تەنها لەکاتێکدا مافی ئەوەیان هەیە لە کۆنگرەدا نوێنەرایەتی بکرێن کە لانی کەم ٦ مانگ پێش پێک هاتنی کۆنگرە تەئیدکرابن.
٤-کۆنگرەی حیزب، کۆمیتەی ناوەندی، دەستەی نوسەرانی ئۆرگانی ناوەندی وشورای حیزب دەست نیشان دەکات.
٥- کۆمیتەی ناوەندی هەموو چالاکیە عەمەلیەکانی حیزب ئاڕاستە دەکات و هاوئاهەنگیان دەکات. سندوقی ناوەندی حیزب و هەر دەزگایەکی هونەری کە

پەیوەندی بە گشت حیزبەوە هەبێت بەڕێوە دەبات. لێکۆڵینەوە لە ناکۆکیە ناوبەناو و ناوخۆییەکانی ڕێکخراوو دەزگا جۆراوجۆرەکان دەکات.
٦-دەستەی نووسەرانی ئۆرگانی ناوەندی ئاراستەکردنی ئایدیۆلۆجیکی حیزب، ئیدیت کردنی ئۆرگانی ناوەندی حیزب، ئۆرگانی زانستی و نامیلکە جاوازەکانی لەسەرشانە.
٧- شورای حیزب لەلایەن کۆنگرەوە لەنێوان ئەندامانی دەستەی نووسەرانی ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی دائەنرێن و پێک هاتووە لە ٥ کەس. شورا گفتوگۆکان و ناکۆکیەکانی نێوان دەستەی نووسەرانی ئۆرگانی ناوەندی و کۆمیتەی ناوەندی لەسەر بابەتەکانی ڕێکخستن و تاکتیکە گشتیەکان یەکلایی دەکاتەوە. لەکاتێکدا کە هەموو ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پێشوو لە پۆستەکەیاندا نەمێنن، شورای حیزب کۆمیتەیەکی ناوەندی تازە هەڵدەبژێرێتەوە.
٨- کۆمیتەو یەکێتی کۆمیتە تازەکان لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیەوە تەئیددەکرێن. هەر کۆمیتەیەک یان یەکێتی و ڕێکخراو و گروپێک کە لەلایەن حیزبەوە بەفەرمی بناسرێت، بەرپرسە لەوکارانەی کە تەنها پەیوەستن بە مەڵبەندو گەڕەک یان بزوتنەوەی میللی خۆی یان ئەرکە تایبەتە پێ سپێردراوەکانیەوە، وە لەهەمان کاتدا ئەرکیەتی پەیڕەوی لەبڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندی و ئۆرگانی ناوەندی بکات و بڕێک یارمەتی بەسندوقی ناوەندی حیزب بدات کە لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیەوە دیاری دەکرێت.
٩-هەر ئەندامێکی حیزب و هەر کەسێک کە لەگەڵ حیزبدا سەروکاری هەیە، مافی ئەوەی هەیە ئەگەر بیەوێت هەر بڵاوکراوەیەک لەلایەن ئەوەوە، بەشێوەی ئەسڵی بدات بە کۆمیتەی ناوەندی، ئۆرگانی ناوەندی، یان کۆنگرەی حیزب.
١٠- ئەرکی هەر ڕێکخراوەیەکی حیزبیە سوود لەهەر هەلێک وەربگرێت بۆ ئاشناکردنی چالاکیەکان و گشت پێکهاتەی خۆی بە کۆمیتەی ناوەندی و دەستەی نووسەرانی ئۆرگانی ناوەندی.
١١-هەموو ڕێکخراوەکان و ئۆرگانە کۆکراوەکان(مجتمع) ی حیزب کارەکانیان لەڕێگەی دەنگی زۆرینەی سادەوە بەرەوپێش دەبەن و مافی دانانیان هەیە، بۆ دانانی ئەندامانی تازەو دەرکردنی ئەندام زیاد لە ٢ لەسەر ٣ی دەنگەکان پێویستە.
١٢-ئەرکی یەکێتی سوشیال-دیموکراتە شۆڕشگێرەکانی ڕووس لە دەرەوەی وڵاتدا هەستانە بە پڕوپاگەندە و ئاژیتاسیۆن لەدەرەوەی وڵات و هەروەها یارمەتی گەیاندن بە بزوتنەوەکە لە ڕووسیادا. یەکێتی لە هەموو مافەکانی کۆمیتەکان بەهرەمەندە، ئەوە نەبێت کە یارمەتی گەیاندن بە بزوتنەوەکە لە ڕووسیادا

لەڕێگەی تاکە کەس و ئەو گروپانەوە ئەنجام ئەدرێت کە بەشێوەیەکی تایبەتی لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیەوە بۆ ئەم کارە دانراون.

ئەندامانی کۆنگرە

ڕێکخراوەکان	نوێنەرەکان	
١- گروپی ئازادی کار	١-بليخانوف	Plekhanov
	٢-دويج	Deutsch
٢- ڕێکخستنی "ئایسکرا"	٣-مارتۆف (٣ دەنگ)	Martov
٣-کۆمیتەی دەرەوەی بۆند	٤-هوفما	Hofaman
	٥-گۆڵدبلات	Goldblat
٤- کۆمیتەی ناوەندی بۆند	٦-لايير	leiber
	٧-يودين	yuain
	٨-ئەبرامسون	Abramson
٥- یەکگرتووی سوشیال-دیموکراتەکانی ڕووس	٩-لينين(٢ دەنگ)	Lenin
٦-یەکێتی سوشیال-دیموکراتەکانی ڕووس	١٠-مارتينوف	Martynov
لە دەرەی وولات	١١-ئەکيموف	Akimov
٧-گرووپی یوجەنی ڕابوچی	١٢-پۆپۆف	popov
	١٣-يگورۆف	yegorov
٨-کۆمیتەی پترسبورگ	١٤-گورسکی	Gorsky
٩-ڕێکخراوی کرێکارانی		
پترسبورگ	١٥-برۆکەر	Brouckere
١٠-کۆمیتەی مۆسکۆ	١٦-بايلوف	Byelov
	١٧-سوروگين	Sorkin

١١-كۆمیتەی خاركوف	١٨-ئیڤانوف	Ivanov
	١٩-میدود	Medvedev
١٢-كۆمیتەی كیف	٢٠-پاڤلۆڤیچ	Pavlovich
	٢١-ستیپانۆڤ	Stepanov
١٣-كۆمیتەی ئۆدیا	٢٢-ئۆسیپۆڤ	Osipov
	٢٣-كوستیش	Kostich
١٤-كۆمیتەی نیكۆلاف	٢٤-ماخۆف(٢دەنگ)	makhov
١٥-یەكێتی كریمە	٢٥-پانین(٢دەنگ)	Panin
١٦-كۆمیتەی دن	٢٦-گوسیف	Gusev
	٢٧-نزاریف	tsaryov
١٧-یەكێتی كرێكارانی كانەكان ومیتاڵ	٢٨-لفۆف	Lvov
١٨-كۆمیتەی یەكاترینوسلاڤ	٢٩ -لینسكی	Lensky
	٣٠-ئورلوف	Orlov
١٩-كۆمیتەی ساراتوف	٣١-لیادۆف	Lyadov
	٣٢-گۆرین	Gorin
٢٠-كۆمیتەی تەفلیس	٣٣-كارسكی(٢دەنگ)	Karsky
٢١-كۆمیتەی باكو	٣٤-ڕۆسۆف(٢دەنگ)	Rusov
٢٢-كۆمیتەی باتوم	٣٥-بیكۆڤ (٢دەنگ)	Bekov
٢٣-كۆمیتەی ئوفا	٣٦-فۆمین	fomin
	٣٧-مورافیفۆ	muravyov

٢٤-یەکێتی باکور	٣٨-لانج	Lange
	٣٩-دیدوف	Dyedov
٢٥-یەکێتی سیبریا	٤٠-پوسادوڤکی	Posadovsky
	٤١-ترۆتسکی	Trotsky
٢٦- کۆمیتەی تۆلا	٤٢-هیرتز	hertz
	٤٣-براون	Braun

ئەو کەسانەی دەنگی ڕاوێژکارییان هەیە

١ -ئاکسلۆرد		Akelrod
٢-زاسولیچ	دەستەی نووسەرانی ئایسکرا	Zasulich
٣-ستاروڤەر		Starover
٤-کولتسوف		Koltsov
٥-ولف	بۆند	Wolf
٦-ستاین		
٧-فیشەر	کۆمیتەی ڕێکخەر	Fischer
٨-وارزاوسکی سوشیال- دیموکراتەکانی پۆڵەندا		Warszawski
٩-هەنگی		Hanecki
١٠-گلیبوف		Glebov
١١-ستراخوف		Strakohov
١٢-یوژین		Yuzhin
١٣-سابلینا		Sablina
١٤-کۆستروّف		Kostrov

چەند ڕوونکردنەوەیەك دەربارەی نوێنەرەکان

بەشێک لە نوێنەرەکان لەمێژوودا زیاتر بەناوی خوازیاریانەوە ناسراون، تا ناوی ڕاستەقینەیان، لەوانە لینین(١٨٧٠-١٩٢٤) و بلیخانۆف (١٨٥٦-١٩١٨) مارتۆف (١٨٧٣- ١٩٢٣)، ترۆتسکی (١٨٧٩-١٩٤٠)، دویچ (١٨٥٥-١٩٤١)، لایبر (١٨٨٠-١٩٣٧)، مارتینۆف (١٨٦٥-١٩٣٥)، ئاکسلرود (١٨٥٠-١٩٢٨)، زاسولیچ (١٨٥١-١٩١٩)، هەنگی (١٨٧٩-١٩٣٧) .. بەڵام پێناسی زۆرترینیان بەناوی ڕاستەقینەیانەوە دەتوانرێ باشتر بناسرێن. لەخوارەوە لیستی ناوە خوازراوەکانیان پیشان ئەدەین کە لە قسەوباسەکانی کۆنگرەدا هاتووە. لەبابەت یاسای گشتی ناوە خوازراوەکانەوە ئیستثنایەک هەیە کە پەیوەندە بە نوێنەری پۆڵەنداوە،کە لەمێژوودا بەناوی خوازراوی وارزاوسکی ناسراوە، بەڵام لە قسەوباسەکاندا ناوە ڕاستەقینەکەی واتە وارزاوسکی (١٨٦٨-١٩٣٧) تومار کراوە.

ئەبرامسون (١٨٧٢ ١٩٤١) **ک. پۆرتنوی**	k.portnoy
ئەکیمۆف (١٨٧٢-١٩٢١) **فی. بی.ماخنوفیتز**	V.p.Makhnovets
بیکۆف (١٨٧٣-١٩٢٠) **ئای. جی.زۆرابۆف**	A.G. Zurabov
(**هەروەها بەناوی ڕەشید بەگیشەوە ناسراوە**)	
براون (١٨٧٦-١٩٣٥)**ئیس. ئای. ستیپانوف**	S.I.Stepanov
برۆکەر(**خوشکی ئەکیمۆف**) **ئیل.بی.ماخونوفیتز**	L.P. Makhnovets
بایلۆف (١٨٧٧-؟) **ئیل. ئین. نیپوفیچ**	L.N. Kniovich
فیشەر(**هاوسەری کروخمال**)	

(١٨٧٧-١٩٢٠) ئار.ئیس.هالبرستاد	V.N.Krokhmal
گلیبێۆف (١٨٧٨-١٩١٣) ڤی .ئەی.نوسکوف	V.A.Noskov
گۆڵدبلات (١٨٧٩-١٩٤٣) ڤی. دی.میدم	V.D.Medem
گۆرین (١٨٦٣-١٩٢٥) ڤی.ئیف.کالکین	V.F.Calkin
گۆرسکی (١٨٨٠-١٩٣٩) ئەی. ڤی. شوتمان	A.V.Shotman
گوسف (١٨٧٤-١٩٣٣) یا.دی.داربکین	Y.D.Drabkin
هیرتز (برایلینین) (١٨٧٤-١٩٤٣) دی.ئای.ئولیانف	D.I.Uiyanov
هافمان (١٨٧٠-١٩٤١) ئیم. یا. لیفنسون	M.Ya.Levinso
(هەروەها بەناوی کوفسکی V.Kossovski یش ناسراوە)	
ئیڤانوڤ (١٨٧٤-١٩٠٥) ئی.ئیس.لیڤینا	E.S.Levina
کارسکی (١٨٧١-١٩٤٢) دی.ئەی.توپوریدز	D.A. topuridze
کۆلستۆف (١٨٦٣-١٩٢٠) بی.ئەی.جینزبورگ	B.A.Ginzburg
کۆستیش (١٨٧٩-١٩٣٥) ئیم. ئیس. زوبروفسکی	M.S.Zborovsky
کۆستروڤ(١٨٧٠-١٩٥٣)ئین.ئین.جوردانیا	N.N.Zhordania
لانج (١٨٧١-١٩٣٢) ئەی .ئیم .ستوپانی	A.M.Stopani
لینسکی (١٨٨٠-١٩٥٠) ئیل.ئیس.ڤلینسک	L.S.vilensky
لفۆف(١٨٧٥-١٩٥٤)ئای.ئین.موشینسکی	I.N.Moshinsky
لیادۆف (١٨٧٢-١٩٤٧) ئیم.ئین. مندل شتام	M.N.Mandelshta
ماخۆف(١٨٧١-١٩٤٩)دی .پی.کالافاتی	D.P.Kalafati
(هەروەها بەناوی "میستۆف" یشەوە ناسرابوو)	
میدیدوف (؟) ئیل .ڤی. نیکولایف	L.V.Nikolaye

مۆرافیوف (؟ -١٩٠٦)جی. ئیم. میشنیف	G.M.Mishenev
ئورلوف (١٨٨٠-١٩٢٥) ئیل .دی .ماخلین	L.D.Makhlin
ئۆسیپۆف(١٨٧٦-١٩٤٧) ئار. ئێس. زیمیلیاچکا	R.S.Zemlyachka
(هەروەها بەناوی "زالکیند" یشەوە ناسراوە)	
یانین (١٨٧٦-؟) ئیم. ئیس.ماکدیزیوب	M.S.Makadzyub
پاڤلوڤیچ (١٨٧٠-١٩٣٩) پی.ئەی.کراسیکوف	P.A.Krasikov
پۆپۆڤ (١٨٧٦-١٩٣٩) ڤی.ئین.روزانوف	V.N.Rozanov
پۆسادۆفسکی (١٨٧٠-؟) ڤی.ئی.مەندلبیرگ	V.E.Mandelberg
ڕۆسۆڤ (١٨٧٨-١٩١١) پی.ئیم. کنویانتس	P.M.
سابلینا (هاوسەری لینین)(١٨٦٩-١٩٣٩)	
ئین. کەی.کروپسکایا	N.K.Krupskaya
سورۆکین (١٨٧٣-١٩٠٥) ئین.ئی.بەومان	N.E.Bauman
ستاروفەر (١٨٦٩- ١٩٣٤) ئەی.ئێ.پوترسوف	A.N.Poresov
ستاین(١٨٦٤-١٩٤٣)ئی.ئیم.ئەلسکاندرۆفا	E.m.Aleksandraova
ستیپانوف (١٨٧٧-١٩٤٤) ئای. کەی. نیکتن	I.K.Nikitin
ستراخوف (١٨٧٢-١٩٢٥) کەی.ئیم.تاختاروف	K.M.Takhtarev
تزاریف (١٨٨٠-١٩٣٧)ئەی.ئیس.لکەرمان	A.S.Lokerman
ولف (١٨٦٥-١٩٣٥)ئەی.ئای.کریمەر	A.I.Kremer
یگورۆڤ (١٨٧٣-؟) ئی.وای.لیفین	E.Y.Levin
یۆدین (١٨٦٧-١٩٣٧) ئای .ئیل.ئیزنتاد	I.L.Eisentadt
یۆژین (١٨٧٠-١٩١٧) ئەی.ئەی. یاکوبوفا	A.A.Yakubova

٨كەس لە بەشدارانی کۆنگرە ژن بوون: برۆکەر، دیدۆف، فیشەر، ئیڤانۆف، ئۆسیپۆف، سابلینا،ستاین و یۆژین.